

DOCUMENT

Centenarul Aeronauticii Militare Române

- **1913. Misiune în Serbia**
- **Serviciul de Informații al Armatei**
- **Marina română s-a născut la Brăila**

Coperta I:
Paradă navală de Ziua
Marinei

Coperta IV:
Ziua Marinei în portul
Mangalia

Editor coordonator

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU
mosneagu_marian@yahoo.com

Redactor-șef

Dr. Luminița GIURGIU
Tel/fax 021-318.53.85, 021-318.53.67/0314
giurgiu.luminita@forter.ro

Redactor-șef adjunct

Dr. Cornel ȚUCA

Secretar de redacție

Anca Oana OTU

Redactori:

Dr. Veronica BONDAR, Lucian DRĂGHICI,
Teodora GIURGIU, locotenent-colonel Gabriel PĂTRAȘCU

Coperte

Valentin MACARIE, Nicolae CIOBANU

Tehnoredactare computerizată

Mădălina DANCUI

Consiliul științific:

• Prof. univ. dr. Gheorghe BUZATU

Centrul de Istorie și Civilizație Europeană
al filialei Iași a Academiei Române

• General-maior dr. Avram CĂTĂNICI
Statul Major General

• Prof. univ. dr. Valentin CIOBEA
Universitatea „Ovidius” Constanța

• Prof. univ. dr. Marian COJOC
Universitatea „Ovidius” Constanța

• Colonel (r) prof. univ. dr. Alexandru DUȚU
Universitatea „Spiru Haret”

• Colonel dr. Petrișor FLOREA

Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice

• Prof. univ. dr. Dinu C. GIURESCU

Membriu al Academiei Române

• Colonel (r) prof. univ. dr. Constantin FLIHOR
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”

• Colonel (r) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLESCU

Universitatea din Pitești

• Colonel (r) conf. univ. dr. Alexandru OȘCA

Universitatea din Craiova

• Dr. Petre OTU

Comisia Română de Istorie Militară

• Prof. univ. dr. Dumitru PREDĂ

Ministerul Afacerilor Externe

• Prof. univ. dr. Ioan SCURTU

Academia Oamenilor de Știință

Sumar în limba engleză

Teodora GIURGIU

Procesare texte

Mihaela CĂLIN

Distribuție

Rodica DINCĂ

(Serviciul Difuzare al Truștii de Presă al M.Ap.N.)

Elena MITULESCU (S.I.A.)

Adresa redacției:

Drumul Taberei, nr. 9-11, sector 6, cod 61353,
București. Tel./fax 021-318.53.85; 021-318.53.67/0314

e-mail: giurgiu.luminita@forter.ro

www.defence.ro/sia/index.html

Buletinul Arhivelor Militare Române apare trimestrial, sub egida
Serviciului Istoric al Armatei. Publică articole pe teme de istorie
universală și românească, precum și documente provenind din
Arhivele Militare Române, dar și din alte arhive din țară sau străinătate.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.
Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a
documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului
articolului și a titlaturii revistei.

ISSN 1454-0924

Tiparul este executat la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei

C. Xxx/2013 B 00139

EDITORIAL

Mesajul...

N

STUDII/DOCUMENTE

Din istoria aripilor românești 1910-1916, Prof.
univ. Dr. Valeriu AVRAM1913. Misiune în
Serbia, Dr. Petre OTU

n

Marina română s-a născut la Brăila,
Locotenent-comandor (r.) ing. Florin POPA

n

Aspecte privind înzestrarea Armatei României
în anii 1935-1940. Radiografia unor măsuri
întârziate, Colonel Dr. Dan PRISĂCARU

n

Aviația română de vânătoare în campania din
1941. Concluziile comandantului Flotilei 1
Căpitanul-comandor aviator Mihail
Romanescu, Sorin TURTURICĂ

n

Campania Regimentului 2 Care de Luptă pe
teritoriul Cehoslovaciei și Austriei (februarie-
mai 1945),
Colonel tc. (rtr.) George D. GHEORGHIU

n

O structură contrainformativă de tranziție:
Serviciul de Informații al Armatei (1947-1951),
Dr. Alin SPÂNU

n

Convenția româno-sovietică din anul 1957
privind dislocarea navelor sovietice în
porturile românești,
Căpitan-comandor Dr. ing. Marian TĂNASE

n

Centrul de Instrucție al Artileriei de la Ploiești
1962-1997, Colonel prof. univ. Dr. Adrian
STROEA, colonel (r.) Marin GHINOIU

n

Generalul-maior parașutist Grigore Baștan,
Plutonier-major Eugen Dorin SPĂTARU

n

Comandorul Aurel Dușa,
Comandor Dr. Marian MOȘNEAGU

n

Manevre militare ale Organizației Tratatului de
la Varșovia în Cehoslovacia și Bulgaria (mai-
iunie 1989),
Locotenent-colonel Dr. Petre OPRIS

n

Agora

n

Recenzii

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

M E S A J U L

MINISTRULUI APĂRĂRII NAȚIONALE

TRANSMIS CU OCAZIA ANIVERSĂRII

CENTENARULUI AERONAUTICII MILITARE ROMÂNE

Împlinirea a 100 de ani de la apariția primei Legi de organizare a aeronauticii militare este un moment important în viața noastră și, în același timp, de cinstire a tradiției Forțelor Aeriene Române.

Începuturile aeronauticii sunt marcate de nume ca Traian Vuia, Aurel Vlaicu sau Henri Coandă, care au dat României prestigiu și inovație. Aceștia, prin invențiile create, au oferit o nouă viziune aeronauticii militare și au creat perspectivele Forțelor Aeriene Române.

Istoria și faptele petrecute în trecut au dovedit deosebită importanță a aeronauticii militare și a armelor conexe care alcătuiesc în prezent Forțele Aeriene Române, în conflagrațiile mondiale, în exercițiile și misiunile multinaționale și naționale, atât în scopuri militare, cât și civile.

Forțele Aeriene s-au dovedit a fi o entitate absolut necesară în procesul de evoluție al armatei, iar eforturile depuse de militarii dedicați apărării spațiului aerian național s-au ridicat la înălțimea așteptărilor acestui domeniu de elită, cu rol decisiv pe scena strategică mondială, în operații conduse de Alianța Nord-Atlantică, Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite.

Militarii români s-au implicat nemijlocit în dezamorsarea zonelor fierbinți de pe glob și au demonstrat că integritatea noastră în structurile euroatlantice nu a fost întâmplătoare, ci o consecință a muncii și a perseverenței în timp. Datorită lor, România a devenit un aliat de încredere și un partener important al statelor membre NATO.

Am convingerea că vor fi foarte mulți tineri care se vor îndrepta către această carieră și care vor dori să facă parte din structurile forțelor aeriene. Important este însă să împrumute caracterul, seriozitatea și ținuta profesiei pe care și-au ales-o și, mai mult decât atât, să înțeleagă că responsabilitatea lor este din ce în ce mai mare.

Astăzi, la ceas aniversar, să aducem un omagiu tuturor eroilor aerului care s-au jertfit, și celor care au contribuit la prosperitatea și longevitatea acestei arme. De asemenea, îi felicit pe cei ce slujesc astăzi cu mândrie în Forțele Aeriene Române.

Ministrul Apărării Naționale

Mircea Dușa

DIN ISTORIA ARIPILOR ROMÂNEȘTI – 1910-1916 –

Prof. univ. Dr. Valeriu AVRAM

Societatea și autoritățile militare române au fost receptive la conținutul lucrărilor cu tematică aeronautică elaborate în țară la începutul secolului al XX-lea, apreciind experiențele făcute de inventatorii George Beiu, Henri August, Corneliu Marinescu, Nicolae Saru-Ionescu, Ion Paulat, Grigore Brișcu, Ion Tăbărici sau Tache Brumărescu, care au proiectat și realizat aparate de zbor, astfel că, zorii aviației militare au început să mijască mai curând decât în alte țări din apusul Europei.

Zborul inginerului aviator Aurel Vlaicu din 17 iunie 1910, cu avionul „Vlaicu nr. 1” model 1910 construit la Arsenalul Armatei din fondurile Ministerului de Război, marca începuturile aviației militare în România; armata națională avea astfel în doare un avion militar conceput de un inginer român și realizat integral în țară, ing. Aurel Vlaicu devenind primul pilot militar al țării¹.

Istoricul englez Michael J.H. Taylor, nota într-o lucrare: *În anul 1910 s-a înființat aviația militară română, fiind una dintre națiunile care au adoptat aviația*

*în scopuri militare. Aviația română a participat, cu mult succes, la campaniile din anii Primului Război Mondial*².

O comisie militară formată din generalul adjutant inginer George Georgescu, colonelul Dumitru Iliescu și căpitanul C.I. Negrei au întocmit un raport care a fost trimis Ministerului de Război. Documentul sublinia printre altele, faptul că: ... *Meritul aviatorului Vlaicu era dat că, fără școală de pilotaj și fără a mai fi zburat, acesta a reușit de prima dată a executa zboruri ca aviatorii cei mai renumiți... , aceasta probează că aparatul l-a ajutat mult în succes, prin stabilitatea lui și calitățile de simplitate de manevră. Credem că acest aeroplan poate deveni un prețios aparat de recunoaștere, adică foarte util armatei...*³.

Fenomenul aeronautic care s-a dezvoltat în România în primul deceniu al secolului XX, a determinat ministrul de Război să trimită la Școala de Pilotaj a primilor ofițeri-elevi. Inițiativa înființării unei astfel de școli a avut-o avocatul bârlădean Mihail Cerchez, care, în ziua de 20 noiembrie 1909, a înregistrat, la Tribunalul de Ilfov, Actul constitutiv nr. 2931/1909, denumit *Contract de societate* între Mihail Cerchez și alte 29 de persoane. Documentul încheiat între avocat și statul român urmărea să pună în aplicare scopul urmărit de societatea pe acțiuni: *exploatarea locomotivii*

aerienne sub toate formele. Mihail Cerchez participa în cadrul Societății „Aerodromul Cerchez et. Co” cu 50 000 lei, iar ceilalți asociați cu câte 5 000 lei fiecare⁴.

În vara anului 1910, la Chitila, s-a amenajat un adevărat complex aeronautic ce cuprindea un aerodrom cu cinci hangare, o școală de pilotaj, clădiri pentru personalul de deservire al aerodromului, săli de specialitate, două tribune pentru public și ateliere dotate cu mașini și utilaje necesare reparării și construirii avioanelor în serie. Aceste ateliere, împreună cu Arsenalul Armatei, au constituit nucleul viitoarei industriei aeronautice din România. Pentru învățarea pilotajului, Mihail Cerchez a cumpărat din Franța: un avion „Wright”, un „Farman” model 1909 („Farman III”) și un avion, „Demoiselle”, fără motor, pentru a fi folosit pentru antrenarea viitorilor piloți militari și civili care urmau

școala de zbor. Pentru avionul „Farman III”, Mihail Cerchez a cumpărat licența necesară fabricării lui în serie.

Primi piloți angajați au fost basarabeanul Nicolae Costin pentru „Farman

III”, Robert Catargi care știa să piloteze avionul „Wright”, iar din Franța, au fost angajați piloți-instructori: Guillemain, Charles Viallard, ulterior Michel Molla și Louis Martinex-Rex⁵.

În Memoriul nr. 02327 din 11 iunie 1910, adresat generalului Grigore Crăiniceanu, avocatul Mihail Cerchez propunea construirea pentru armata țării a unor avioane, atâtea de câte avea nevoie, care puteau fi livrate la trei luni după lansarea comenzii, prețul unui avion „Farman III” fiind de 30 000 lei exemplarul. Pregătirea viitorilor piloți militari putea începe la 1 iulie 1910, Ministerul de Război urmând să plătească pentru fiecare elev-pilot suma de 2 500 lei.

Maiorul Ion Macri din Batalionul nr. 2 Pionieri a vizitat Complexul aeronautic de la Chitila, prezentând un raport Inspectoratului General al Geniului, prin care era de acord cu trimiterea primilor ofițeri care să învețe tehnica pilotajului la Școala de Zbor, precum și a unor specialiști militari (mecanici, tinichigii, tâmplari) ce urmau să lucreze în atelierele de reparatii și la fabricarea avioanelor sub conducerea mecanicului Nichita Pașeff, specializat în Franța.

În urma acestui raport favorabil, Ministerul de Război a aprobat detașarea primilor ofițeri-elevi voluntari la Chitila

1910. Avion „Wright” biplan de școală

Avocatul Mihail Cerchez,
întemeietorul Școlii de pilotaj Chitila

pentru a învăța tehnica pilotajului în vederea brevetării lor ca piloți militari. Se impunea această măsură, întrucât Armata Română, avea deja în dotare avionul militar „Vlaicu nr. 1 - model 1910”, pilotat chiar de inventatorul său, care, pe baza unui contract, devenise primul pilot al armatei plătit cu o leafă de 300 lei, echivalentă cu aceea a unui ofițer.

La 15/28 august 1910, generalul Grigore Crăiniceanu, ministrul de Război, făcea cunoscut Direcției 4 Geniu că, prin Ordinul nr. 4938 a aprobat suma de 6 000 lei pentru cumpărarea unui avion „Bleriot XI” cu motor „Anzani” de 28 C.P. de la prințul George Valentin Bibescu. S-au plătit numai 3 000 lei lui A. Prager, coproprietar al avionului, prințul G.V. Bibescu renunțând la suma ce-i revenea, partea sa reprezentând o donație pentru Ministerul de Război.

Manevrele militare din toamna anului 1910 i-au adus consacrarea deplină ing. Aurel Vlaicu și avionului său. Conducerea Statului Major General a propus și participarea aviației în cadrul aplicațiilor ce urmau să se desfășoare în sudul țării, în Oltenia.

În dimineața zilei de 14/27 septembrie 1910, pe o vreme mohorâtă și un vânt puternic, Aurel Vlaicu a decolat de la Slatina, plecând în zbor spre Piatra Olt, unde se afla Comandamentul Manevrelor. După 35 de minute de zbor, a aterizat în condiții normale și a predat prințului Ferdinand, moștenitorul tronului, un plic oficial, de față fiind prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, ministrul de Război, principii Carol, Frederick Viktor și Francisc Josef de Hohenzollern. Reușita acestui zbor în slujba Armatei Române a produs o puternică impresie în rândul comandanților militari și a societății civile; presa vremii a comentat pe larg această misiune aeriană. Prin zborul lui Aurel Vlaicu, România devenea a doua țară în lume, după Franța, care folosea avionul în timpul unor manevre militare.

Generalul Grigore Crăiniceanu, ministrul de Război, a apreciat în mod deosebit acest zbor executat în folosul armatei. Adresându-se inginerului aviator Aurel Vlaicu, ministrul i-a comunicat faptul că ... *În urma dovezilor pe care le-ai făcut cu aeroplanul, Consiliul de Miniștri a aprobat raportul meu (nr. 6299/1910) și-ți dă o recompensă de 50 000 lei.*

Într-adevăr, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1369/1910, inventatorul Aurel Vlaicu primea această importantă sumă, în schimb ceda Ministerului de Război dreptul de a construi avionul său în oricâte exemplare ar voi⁶.

Înființarea Aviației Militare Române

Zborul inginerului aviator Aurel Vlaicu la manevrele militare din toamna anului 1910, a demonstrat rolul pe care aviația urma să-l aibă în cazul unor conflicte militare. Folosirea avionului „Vlaicu nr. 1” model 1910 la aceste manevre, împreună cu Școala de Pilotaj de la Chitila care funcționa în cadrul Complexului Aeronautic înființat de avocatul Mihail Cerchez încă din anul 1909, a însemnat apariția aviației militare, întrucât aici, la Chitila, s-au pregătit primii piloți militari români.

A fost o colaborare fericită între armată și societatea civilă, avocatul Mihail Cerchez propunând Ministerului de Război pregătirea piloților militari și înzestrarea armatei cu avioane fabricate la Chitila.

Generalul cărturar Mihail Boteanu, inspectorul general al Geniului a susținut de la început tânăra armă, comandând patru avioane tip „Farman III” model 1909, care au fost realizate într-un timp record de specialiștii români din cadrul Complexului Aeronautic de la Chitila și care au intrat în dotarea armatei naționale.

Dacă prin aceste măsuri ale Ministerului de Război fusese luată decizia înființării aviației militare, care pentru început se subordona Armei Geniului, respectiv Batalionului de Specialități, se puneau problema găsirii candidaților care să învețe tehnica pilotajului. S-a apelat numai la voluntari, aceștia au fost: maiorul Ion Macri, ca șef al grupului de elevi-piloți, devenit primul comandant al noii arme, căpitanul Fotache Ionescu, locotenentul Stelian Boiangiu și sublocotenentii Nicolae Drușu, Ștefan Protopopescu și Gheorghe Negrescu, care s-au prezentat pe aerodromul Școlii de Pilotaj de la Chitila, în aprilie 1911.

Mayorul Ion Macri a întocmit un raport privind baza materială a Școlii de Pilotaj patronată de avocatul Mihail Cerchez, pe care acesta o considera ca fiind comparabilă cu cea a școlilor de zbor din Franța. Raportul descrie detaliat aparatele de zbor aflate în hangarele școlii, ofițerul apreciind că era foarte important să se pregătească, aici, primii piloți militari, întrucât aviația era o armă de mare viitor. Este primul document oficial semnat de către un ofițer superior al Armatei Române, în care se arată necesitatea sprijinirii tinerei arme.

Elevii-piloți au învățat tehnica pilotajului pe un avion „Farman III” construit chiar de ei, cu sprijinul specialiștilor de la Chitila și au învățat singuri să zboare, întrucât pilotul-instructor francez Charles Viillard s-a accidentat în timpul unui zbor.

La 9 iulie 1911, sublocotenentul Ștefan Protopopescu a fost brevetat, primind brevetul militar de pilot nr. 1, iar la 17 iulie 1910, brevetul nr. 2 a fost obținut de sublocotenentul Gheorghe Negrescu – ambii piloți brevetați vor face cariere strălucite în Aviația Militară Română pe care au slujit-o cu credință⁷. Cei doi piloți și-au continuat pregătirea și, la sfârșitul lunii iulie 1911, au zburat cu primele două avioane fabricate la Chitila din comanda de patru aparate executată pentru Ministerul de Război, fiind folosit terenul de zbor de la Cotroceni, care a devenit astfel, primul aerodrom

militar al țării. Direcția 4 Geniu amenajase o pistă de zbor și construisese trei hangare încăpătoare, putând adăposti fiecare câte 5-6 avioane.

Prințul George Valentin Bibescu, posesorul brevetului de pilot internațional nr. 20 din 6 ianuarie 1910 eliberat de Aeroclubul Franței, a înființat, în iunie 1911, cea de-a doua școală de pilotaj din România, la Cotroceni, folosind pista de

zbor a aerodromului militar. Scopul urmărit era de a pregăti piloții militari de care avea nevoie ministrul de Război; școala de zbor avea în dotare un avion „Bleriot XI” – „La Manche” și un „Voisin Canard”, căruia i s-au adăugat flotoare după un proiect al prințului G.V. Bibescu, aparatul devenind, practic, un hidroplan.

Ministerul de Război a detașat la noua școală de pilotaj doi ofițeri-elevi: sublocotenentul de cavalerie Nicolae Capșa și sublocotenentul de marină Ion Istrati, care urmau să fie brevetați. Locotenentul de cavalerie Mircea Zorileanu, a fost numit pilot-instructor; acesta urmăsea o școală de pilotaj în Franța, dar nu-i fusese trimis, în țară, brevetul de pilot. Așadar, a fost numit pilot-instructor fără să prezinte un brevet de pilot, ceea ce n-a contat în pregătirea celor doi elevi-piloți; instructorul lor era un adevărat cavaler al manșei, cunoscând bine tehnica pilotajului pentru avioanele tip „Bleriot” monoplane.

A existat o adevărată competiție între cele două școli de pilotaj, acesta fiind un fapt pozitiv. În ziua de 23/4 august 1911, sublocotenentul Nicolae Capșa a obținut brevetul militar de pilot nr.4, sublocotenentul de marină Istrati, n-a avut vocație de zbor.

Prințul George Valentin Bibescu, în calitatea lui de căpitan în rezervă, a primit un ordin din partea conducerii armatei să execute, în ziua de 5/18 august 1911, un raid cu avionul „Bleriot” de la București la Turnu Măgurele și să predea un ordin secret comandantului garnizoanei din acest oraș.

Din cauza dificultăților financiare, școala de pilotaj a prințului G.V. Bibescu și-a întrerupt activitatea, reușind să breveteze numai un singur pilot; cele trei avioane: două „Bleriot” și un „Voisin Canard”, cortul și hangarul au fost vândute Ministerului de Război pentru suma de 88 222 lei⁸.

Aerodromul de la Cotroceni a devenit principala bază aeriană a armatei naționale prin amenajarea terenului de zbor și construirea primelor hangare, la care s-au adăugat avioanele și instalațiile cumpărate de la prințul G.V. Bibescu.

Ordinea în care au zburat primii piloți ai Armatei Române a fost: 1 – inginerul Aurel Vlaicu; 2 – sublocotenentul Ștefan Protopopescu; 3 – sublocotenentul Gheorghe Negrescu, ambii din Arma Geniului; 4 – locotenentul

Mircea Zorileanu și 5 – sublocotenentul Nicolae Capșa, din Cavalerie.

Trebuie să facem precizarea, că sublocotenentul Gheorghe Negrescu a fost posesorul brevetului militar de pilot nr. 2. Prin Decizia Ministerială nr. 877 din 25 septembrie 1930 s-a produs un abuz cu ocazia stabilirii numerelor de ordine ale brevetelor personalului din Aeronautica Militară Română, rectificându-se vechimea în aviație a celor care au primit brevetele de pilot în străinătate și au fost omologate de ministrul de Război român. Tabelul, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 43 din 20 octombrie 1930, îl prezintă pe sublocotenentul Gheorghe Negrescu ca fiind posesorul brevetului militar de pilot nr. 3. S-a produs cu bună știință o incorectitudine, în locul său a fost plasat locotenentul Mircea Zorileanu – deși obținuse brevetul internațional de pilot nr. 587 din 22 august 1911 eliberat de Aeroclubul Franței. Corect, acesta trebuia trecut pe locul nr. 5, înaintea lui fiind brevetat, în țară, la 11 august 1911, sublocotenentul Nicolae Capșa.

Primi șase piloți ai țării au fost: 1 – prințul George Valentin Bibescu; 2 – inginerul Aurel Vlaicu; 3 – sublocotenentul Ștefan Protopopescu; 4 – sublocotenentul Gheorghe Negrescu; 5 – sublocotenentul Nicolae Capșa; 6 – locotenentul Mircea Zorileanu. Ordinea în care au zburat nu corespunde și numărului brevetului obținut. S-a zburat pe patru tipuri de avioane militare: „Vlaicu nr. 1” model 1910, „Bleriot” înzestrate cu motoare de 28 C.P. și 50 C.P., „Voisin Canard” și „Farman III” model 1909. Cu excepția aviatorilor G.V. Bibescu și Mircea Zorileanu, ceilalți au învățat, în țară, pilotajul pe avioane construite în România⁹.

Piloții militari au continuat antrenamentul, întrucât, în toamna anului 1911 urmau să se desfășoare manevrele regale între Roman și Pașcani. Aviația militară a luat parte cu șase avioane împărțite în două secții. Cele două aparate „Farman III” pilotate de sublocotenentii Ștefan Protopopescu și Gheorghe Negrescu, la care ulterior se va atașa și soldatul voluntar pilot Poly Vacas au alcătuit Secția I. Misiunile de recunoaștere au fost executate pentru trupele Corpului 3 Armată, comandate de generalul Hârjeu, care formau Partida de Sud.

Secția a II-a comandată de prințul G.V. Bibescu era formată din trei avioane „Bleriot” două monolocuri, cu motoare de 28 și 50 C.P. și unul biloc cu motor de 70 C.P.; piloții secției căpitanul (r) G.V. Bibescu, sublocotenentul Nicolae Capșa și locotenentul Mircea Zorileanu au executat misiuni de recunoaștere pentru trupele aflate în compunerea Corpului 4 Armată, comandat de generalul Lambrino și care în cadrul manevrelor reprezentau Partida de Nord.

În timpul desfășurării manevrelor, a sosit în zbor cel de-al treilea avion „Farman III” pilotat de soldatul voluntar aviator Poly Vacas, care a executat în cele mai bune condiții raidul București – Roman numai cu două aterizări pentru alimentare: Ziliștea (localitate aflată între Râmnicu Sărat și Buzău) și Bacău.

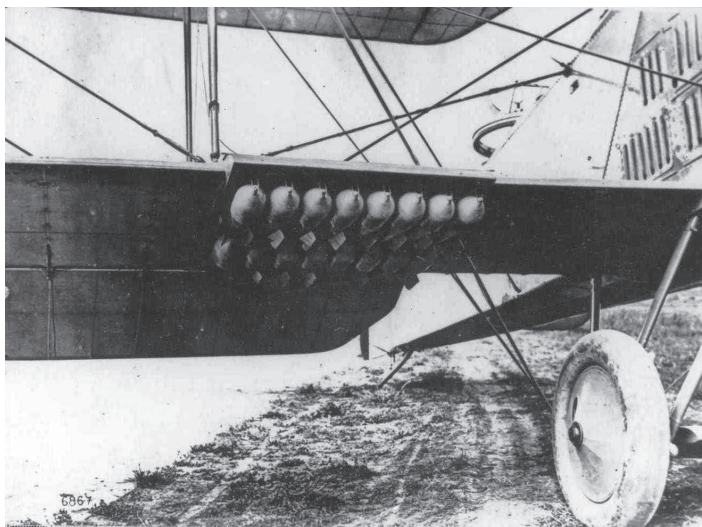
Toți piloții militari care au executat misiuni de recunoaștere în timpul manevrelor, au fost decorați prin Înalt Decret Regal de Regele Carol I cu „Virtutea Militară” de Aur clasa I, cea mai înaltă decorație de atunci din armata noastră și care se acorda numai ofițerilor¹⁰.

Era o recunoaștere oficială a celor care slujeau noua armă, în acel de-al doilea an al existenței sale. ...*Noi zburătorii, în ceea ce privește întrebuințarea aviației, cred că informațiunile culese din avion asupra situației trupelor, au fost de natură a întări convingerea conducerii superioare de necesitatea dezvoltării aviației militare. Pentru noi, zburătorii, a fost un triumf prin uralele de simpatie cu care am fost întâmpinați de trupe, cât și de populație, prin atențiunea ce ni s-a arătat de toți atașați militari streini invitați la manevre. Eram pe drept cuvânt mândri de noi și conștienți că făcusem ceva important, de mare folos Oștirii noastre. Deschisese un drum cu totul nou în Armata română, era drumul deschis de Vlaicu în cucerirea văzduhului țării și continuat de noi, folosind aparate construite de noi – români. Era aviația de stat română ce se născuse cu un an în urmă și care se va dezvolta în sânul Armatei naționale, nota în memoriile sale inedite generalul aviator inginer Gheorghe Negrescu¹¹.*

La sfârșitul anului 1911, Armata Română avea în dotare nouă avioane, din care: patru „Farman III”, trei „Bleriot”, un „Voisin Canard” și un avion „Vlaicu nr. 1” model 1910.

Reușita participării aviației în timpul manevrelor militare din octombrie 1911, care s-au efectuat între Pașcani și Roman, a determinat conducerea armatei să ceară sprijinul Regelui Carol I pentru înființarea unei școli de pilotaj subordonată Ministerului de Război. Suveranul țării a răspuns pozitiv și prin Înaltul Decret Regal nr. 1953 din 27 martie 1912 se înființa la Cotroceni, începând cu 1 aprilie, Școala Militară de Pilotaj; în atelierele școlii specialiștii urmau să construiască avioane „Farman” model 1912, ce urmau să intre în serviciul aviației. Prin Ordinul nr. 383 din 10 aprilie 1912 emis de Ministerul de Război, Școala Militară de Pilotaj a primit suma de 44 058 lei pentru cumpărarea de aparate de zbor noi și procurarea pieselor necesare aparatelor vechi¹².

Înființarea aviației militare, dotarea acesteia cu avioane construite în țară după proiecte proprii sau în licență, brevetarea primilor piloți militari și apariția primelor forme de învățământ aeronautic militar unde urmau să se pregătească piloții armatei, dar și alți specialiști, a reprezentat începutul unei politici aeriene a țării sprijinită de liberali, cât și de unii lideri ai Partidului Conservator. De asemenea, rezultatele obținute cu prilejul manevrelor militare desfășurate în anii 1910/1911, au dus la apariția primelor elemente de doctrină aeriană. În acest sens, conducerea Școlii Militare de Pilotaj a elaborat două documente importante: *Regulamentul Școlii Militare de Pilotaj și Normele pentru urmarea cursurilor teoretice și practice*, care stabileau programa de învățământ, unde, pentru prima dată se specifica faptul că, viitorii piloți militari vor folosi aeroplanele în misiuni de bombardament și de

Avion de bombardament „Breguet 14 B2”

fotografiere din avion. Practic se întrezăreau categoriile de aviație: de recunoaștere și de bombardament. Începea să se contureze rolul pe care aviația urma să-l aibă într-un conflict militar.

Executivul s-a preocupat de înzestrarea armatei cu avioane, aprobând, începând cu anul 1912, primul buget al aviației. Astfel, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 371/1912, guvernul a hotărât achiziționarea din Franța a trei avioane: două aparate „Nieuport” și un „Morane Saulnier”.

Prin Ordinul nr. 3711 din 27 iulie 1912, Ministerul de Război a hotărât trimiterea în Anglia a trei ofițeri-piloți la specializare și pentru a învăța pilotarea avioanelor „Bristol-Coandă”, care urmau să intre în dotarea aviației militare naționale.

Înființarea în anul 1912 a celei de-a patra școli de pilotaj patronată de Liga Națională Aeriană, asociație patriotică, înființată la 23/5 mai 1912, pentru sprijinirea aviației naționale cu bani și aparate de zbor, a însemnat un nou pas în politica aeriană a țării. În felul acesta societatea civilă participa direct la pregătirea unui număr cât mai mare de piloți, la dotarea aviației cu avioane cumpărate din donații publice. Între conducerea Ligii Naționale Aeriene, care de fapt reprezenta primul aeroclub civil din România, și Ministerul de Război s-a încheiat un contract, care avea drept scop, pregătirea piloților militari și în cadrul noii școli înființată la Băneasa; piloții-instructori proveneau din aviația militară.

Liga Națională Aeriană a realizat o intensă propagandă în sprijinul aviației, reușind să strângă fonduri importante. Astfel, numai într-un singur an, a dotat aviația militară cu 10 avioane, guvernul a scutit de la plata impozitelor această asociație tocmai pentru că strângea fonduri pentru aviația militară. Trebuie să subliniem un lucru important: Ministerul de Război nu dispunea de un buget substanțial încât să acopere toate cheltuielile necesare pregătirii unui număr mare de piloți și a dotării armatei cu aparate de zbor. Aici a intervenit Executivul, acordând facilități importante Ligii Naționale Aeriene; societatea civilă s-a implicat

Locotenent-colonelul Ioan Macri

direct în sprijinirea cu fonduri a aviației militare. Aceasta reprezintă o latură a politicii aeriene naționale demarată la începutul deceniului al doilea al secolului XX.

Directorul Școlii Militare de Pilotaj de la Cotroceni, maiorul Ion Macri, a întocmit, în anul 1912, primul studiu privind organizarea și rolul aviației militare în cadrul sistemului național de apărare. În elaborarea acestuia, autorul a plecat de la ideea principală că,

în cazul unui conflict armat de anvergură, aviația va juca un rol important, propunând înființarea unui serviciu special al aviației în cadrul Statului Major General.

Dotarea aeronauticii militare cu avioane distrugătoare (de vânătoare) reprezenta o prioritate, fiecare mare unitate a trupelor terestre trebuia să aibă în subordine unități de aviație; un loc important trebuia acordat aviației de artilerie, care urma să conducă tragerile bateriilor grele. În același timp, maiorul Ion Macri arăta necesitatea menținerii unei legături dintre echipajele avioanelor și trupele de infanterie și cavalerie, informarea trupelor terestre despre pozițiile inamicului, a dispunerii bateriilor de artilerie, a fortificațiilor, fotografiind toate aceste obiective.

Aviației de bombardament i se acorda un mare rol în perioada

pregătirii ofensivei, autorul arăta necesitatea fabricării în țară a avioanelor de bombardament, care să poată lua la bord, în afară de echipaj, o cantitate mare de bombe de până la 200-250 kg.

În privința pregătirii personalului navigant, maiorul Ion Macri demonstra că erau necesare cinci școli de pilotaj; Școala Militară de Aviație de la Cotroceni trebuia să aibă un statut aparte, devenind centrul principal pentru perfecționarea personalului navigant pregătit în celelalte școli de zbor. După calculele autorului, Armata Română avea nevoie de 180 de piloți, iar aviația trebuia să aibă în dotare 83 de avioane, din care 31 de vânătoare și 52 de aparate de recunoaștere și bombardament¹³.

Studiul elaborat de maiorul Ion Macri avea la bază o documentare serioasă, autorul a cercetat o serie de documente de specialitate publicate în Franța și Anglia, preluând unele idei, dar a făcut o analiză pertinentă a modului de pregătire a personalului navigant și a necesarului de avioane pentru Ministerul de Război român. Singura idee materializată a fost aprobarea dată de către Ministerul de Război a introducerii a primei insigne de aviație, care reprezenta un mic avion de argint tip „Bleriot”, pe care o primea fiecare pilot la brevetare¹⁴.

Piloții români și-au continuat pregătirea, grație dorinței lor de a zbura cât mai bine, un merit în această direcție l-au avut cei doi instructori ai Școlii Militare de Pilotaj, sublocotenentii Ștefan Protopopescu și Gheorghe Negrescu.

Deși România avea un tratat de alianță cu Germania și Austro-Ungaria, Ministerul de Război a început să trimită la studii în Franța și Anglia pentru diferite specializări ofițeri, printre care se aflau și aviatori. Credem că măsura aceasta a fost luată de primul ministru Ion I.C. Brătianu, care urmărea să realizeze o apropiere mai mare față de cele două mari puteri, în detrimentul celor cu care avea un tratat de alianță.

Manevrele militare din anul 1912 s-au desfășurat la începutul lunii octombrie între București și Ploiești. Școala Militară de Aviație și Parcul Central de Aeronave

au participat cu patru avioane „Farman”, sublocotenentii Ștefan Protopopescu și Gheorghe Negrescu au îndeplinit misiuni de recunoaștere la vedere. Piloții militari din cadrul Ligii Naționale Aeriene dispuneau de două avioane „Farman” și de două aparate de zbor tip „Bleriot”, din care unul cu motor de 70 C.P. Aceștia au executat misiuni de recunoaștere pentru

trupele Corpului 5 Armată; la manevrele regale, pentru prima dată participau și doi piloți francezi: locotenentul Lareinty de Tholozan și locotenentul de Malherbe, care au executat zboruri cu avioanele biplane „M. Farman” achiziționate de curând din Franța.

După terminarea manevrelor regale, ofițerii piloți Andrei Popovici, Constantin Fotescu, Mircea Zorileanu, Nicolae Capșa, Alexandru Sturdza, Eugen Adamovici și Ion Radulian s-au reîntors la Școala Militară de Pilotaj și la Parcul Central de Aviație, încetând astfel detașarea lor la Școala de Zbor a Ligii Naționale Aeriene de la Băneasa.

La sfârșitul lunii octombrie 1912, Școala Militară de Pilotaj de la Cotroceni avea în serviciu: un „Bleriot”

Avion de vânătoare „Nieuport 24”

cu motor de 50 C.P., un „Nieuport” cu motor de 50 C.P., patru avioane „Farman Rapid” model 1912, un „Farman III”, un „Morane Saulnier”. Se aflau în reparații două avioane „Farman III” și un „Bleriot” cu motor de 70 C.P.

Începând cu 2/15 octombrie și avionul „Bristol-Coandă” începe să fie folosit pentru pregătirea elevilor-piloți. Ministerul de Război a aprobat, prin Ordinul nr. 2690 din 5/18 octombrie 1912, trimiterea piloților români: Simion Chișcăneanu, Ovidiu Pârvulescu și Gheorghe Negrescu la firma „The British Colonial Aeroplane Co. Ltd.” pentru a învăța pilotarea avioanelor „Bristol-Coandă”. În același timp, pilotul englez Pixton a fost angajat ca pilot-instructor la Școala Militară de Pilotaj Cotroceni, primind un salariu lunar de 500 lei¹⁵.

În anul 1913, Aviația Militară Română, armă nouă, pune probleme importante privind dotarea cu avioane și pregătirea personalului navigant și tehnic. Ministerul de Război a alocat un buget de 100 000 lei pentru aviație, în principal pentru pregătirea a 20 de ofițeri elevi-aviatori și 10 subofițeri admiși pentru a urma cursurile privind tehnica pilotajului¹⁶.

Prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 436 din 27 februarie/10 martie 1913 s-a aprobat achiziționarea de către Batalionul de Specialități, unitate care coordona activitatea aviației, a șase hangare demontabile pentru care s-au plătit 12 210 lei.

Admiterea unui număr de 30 de elevi, ofițeri și subofițeri pentru a se pregăti în tehnica pilotajului, a determinat conducerea Direcției Geniului să ia măsuri pentru dotarea aerodromului de la Cotroceni, achiziționând trei hangare tip cort de la Firma „Elsinger” din Viena. Locuitorii orașului Iași au donat ministrului de Război 12 000 lei pentru cumpărarea unui avion „Farman” care să fie folosit pentru învățarea pilotajului. În același timp, ministrul de Război, prin Rezoluția nr. 1588/1913 a aprobat schimbarea unui contract cu „Casa Nieuport” prin care se înlocuia avionul monoloc deja comandat cu unul biloc, plătindu-se o diferență de 9 000 lei. „Nieuport”-ul biloc a intrat în serviciu în Aviația Română, în luna mai 1913.

Un moment important în politica aeriană a țării l-a constituit adoptarea de către Adunarea Deputaților și a Senatului a *Legii pentru organizarea aeronauticii militare*, la 5 aprilie 1913, sancționată de regele Carol I prin Înaltul Decret Regal nr. 3199 din 18 aprilie 1913. Pe baza legii, Serviciul Aeronautic era organizat pe două secții: Aviația și Aerostația, care se subordonau Inspectoratului General al Geniului și Aeronauticii, comandat de generalul de divizie Mihail Boteanu¹⁷.

Legea prevedea înființarea Corpului Aeronauților Permanenți (art. 6) format din piloții de avioane, observatorii aerostieri, mecanicii de avioane și din aerostație.

Avion de recunoaștere „Maurice Farman” MF 7

Aceasta stabilea condițiile de admitere în școlile de zbor, sistemul brevetării piloților, înființarea primelor de zbor, pregătirea continuă a personalului navigant și introducerea brevetului superior de pilot care se conferea aviatorilor cu experiență și care executau misiuni în condiții dificile. Posesorii brevetului superior de pilot erau trecuți definitiv în Corpul Aeronauților Permanenți. Aviatorii erau obligați să zboare cel puțin 120 de ore pe an, în caz contrar, erau excluși din aviația militară. Legea prevedea și dreptul sergenților instructori, a subofițerilor și chiar a voluntarilor să urmeze școala de pilotaj în vederea brevetării, a angajării lor în Corpul Aeronauților Permanenți.

Legea stabilea și drepturile bănești pe care profesorii, instructorii, piloții și elevii-piloți urmau să le primească, pe zi, după cum urmează: un pilot-instructor – 12 lei, un pilot cu brevet inferior – 10 lei, iar un ofițer elev-pilot 5 lei, un subofițer-elev între 3-4 lei, iar un mecanic pilot cu brevet inferior – 2 lei. Pentru fiecare oră de zbor în plus efectuată peste norma anuală de 120 ore de zbor obligatorii, pilotul primea 10 lei. La brevetarea pentru obținerea brevetului superior de pilot militar, aviatorul primea o primă de 300 lei, pentru brevetul inferior 100 lei. Acești bani se acordau în afara soldei lunare. Ofițerii aerostieri primeau 5 lei pe zi numai când executau ascensiuni cu balonul captiv. Legea stabilea și pensiile ce se acordau pentru infirmitate în caz de accident ca urmare a unei misiuni ordonate.

Cu toate prevederile bune, art. 6 menționa încadrarea comandantului și locțiitorului Parcului Central al Aviației *ambii ofițeri superiori*. Prin această prevedere, legiuitorul a făcut o mare greșală, fără să intuiască consecințele pe termen lung. În anul 1913, toți piloții militari erau tineri, ofițeri inferiori, așa încât mențiunea ca Parcul Central al Aviației, care reprezenta formația de bază a aeronauticii militare, să aibă un comandant și un locțiitor din rândul ofițerilor superiori, fără să li se pretindă prin lege să fie piloți brevetați, însemna că se statua de la început, ca aviația militară să fie condusă de ofițeri nezburați. Din această cauză, aviația militară va suferi mari întârzieri în ceea ce privește pregătirea personalului navigant, a dotării sale cu diferite tipuri de avioane sau alte categorii de materiale

Aviatori români și francezi din Grupul 2 Aeronautic

aeronautice. Comandanții care vor conduce aviația militară, fiind nezburători, nu vor înțelege problemele noii arme, de aici și greșelile care s-au făcut, astfel încât, în decembrie 1916, comanda aviației a fost încredințată unui ofițer aviator francez.

Conform legii, Școala și Parcul de Aviație, intrau în subordinea Batalionului de Specialități, comandat de locotenent-colonelul ing. Ștefan Mihail, iar comanda Parcului de Aviație a fost încredințată locotenentului ing. Ștefan Paraschivescu, avându-l ca subaltern pe locotenentul av. Gheorghe Negrescu.

La 1/14 iunie 1913, Școala Militară de Pilotaj de la Cotroceni avea următorul efectiv: 1 comandat (locotenent inginer), 2 locotenenți, 1 plutonier, 1 sergent instructor, 2 sergenți, 4 caporali și 40 de soldați, iar ca elevi: 20 de ofițeri, 10 subofițeri (plutonieri) și 1 soldat.

Antrenamentul era asigurat de 4 piloți-instructori: căpitanul Eugen Adamovici (avansat la acest grad prin Înaltul Decret Regal nr. 1419 din 10 mai 1913) și locotenenții Gheorghe Negrescu, Simion Chișcăneanu și Ovidiu Pârvulescu. La Școala de Pilotaj a Ligii Naționale Aeriene de la Băneasa se aflau detașați în calitate de piloți-instructori căpitanul Constantin Fotescu și locotenentul Nicolae Capșa, iar ca ofițeri-elevi căpitanii Ion Capșa și Alexandru Sturdza, locotenentul Alexandru Mavrodi, sublocotenentul de marină Gheorghe Mihăilescu, precum și ofițerii și subofițerii de rezervă Nicolae Protopopescu (Nunucă), Mihail Savu și sergentul mecanic Petre Macavei.

La sfârșitul lunii mai 1913, dintre cei 30 de elevi-piloți, 12 puteau să execute scurte zboruri deasupra aerodromului de la Cotroceni. Numărul de elevi era mare în raport cu cele două avioane „Bristol-Coandă” cu motor de 50 C.P. tandem, de aici și cerința de a se achiziționa în continuare avioane de acest tip.

Pe cerul Balcanilor

La 22 iunie 1913, România a mobilizat armata, intrând apoi în război împotriva Bulgariei, întrucât guvernul acestei țări căuta să modifice echilibrul în zona Balcanilor. Aviația Română a fost mobilizată și a participat la campanie, după cum urmează: Școala Militară și Parcul de Aviație au mobilizat 5 avioane „Farman”, care au constituit Secția I de Aviație, comandată de locotenentul Ștefan Paraschivescu. Cu terenul de zbor la Corabia, practic din cele 5 avioane cu motoarele uzate, a zburat numai un singur avion „Farman” pilotat de locotenentul Gheorghe Negrescu. În cadrul acestei secții a zburat și ing. Aurel Vlaicu cu avionul său „Aurel Vlaicu nr. 2”.

Liga Națională Aeriană s-a transformat în Secția a II-a de Aviație, punând la dispoziția Armatei Române 13 avioane, dintre care: 8 monoplan biloc „Bleriot” cu motoare de 80 C.P., 2 monoplan monoloc cu motoare de 50 C.P., 1 monoplan biloc în tandem cu motor de 70 C.P. și 2 biplane biloc tip „Maurice Farman” cu motoare de 70 C.P.¹⁸.

Oficiosul sofist „Vecerna Posta” informa cititorii, că în cazul intrării în război, Armata Română era mult mai bine pregătită decât cea bulgară, întrucât ... *stațiile telegrafice și aeroplanele pe care românii le au, iar noi nu, ar putea hotări în bună parte victoria acestora. După războiul de la Tripoli, turcii au văzut ce pot face aeroplanele italiene și, cu mâinile pline de aur, caută pretutindeni aeroplan și piloți de cumpărat. Este știut că, românii au aeroplan și ofițeri-piloți bine instruiți, care la manevrele din anul trecut au operat reușit. Afară de aceasta, românii mai au o școală specială pentru pregătirea piloților de război. Faptul că unul din adversarii noștri are în serviciu un nou mijloc și folositor de război – aeroplanul – trebuie să-i îndemne și comandanții armatei noastre să decidă, la urma urmei, să completeze și la noi această importantă armă...*¹⁹.

Echipajul, format din căpitanul pilot Constantin Fotescu și căpitanul (r) observator Ioan H. Arion, a executat în ziua de 24/6 iulie 1913 prima misiune de luptă, printr-un zbor de recunoaștere, urmărind șoseaua Vidin – Ferdinandovo până la Belogradgic, observatorul ghidându-se după harta „Călăuza automobilistului”.

Avionul „Bleriot” biloc a virat spre nord-vest, zburând deasupra satului Rabiska unde se aflau trupe bulgare; asupra avionului s-au tras două lovituri de tun, fără niciun efect.

În ziua de 30/13 iulie 1913, la ora 5.00 dimineața, au decolat două avioane „Bleriot” biloc cu motoare de 80 C.P. din Escadrila nr. 1, Secția a II-a, la bordul cărora se aflau echipajele formate din: locotenentul pilot Nicolae Capșa, căpitanul (r) observator Ioan H. Arion și soldatul pilot

Poly Vacas, căpitanul (r) observator Ioan Viieșeanu care au executat o recunoaștere în nordul Bulgariei, aterizând la Segarcea.

A doua zi, la ora 6.30, echipajul, format din locotenentul pilot Nicolae Capșa și căpitanul (r) observator Ioan H. Arion, a plecat într-o recunoaștere. *Am trecut Dunărea pe la Koslodui, unde am recunoscut un convoi de aproximativ 40 de căruțe, care după indicațiile date de noi (printr-un mesaj lestat – n.n.) a fost capturat de cavaleria noastră. Luând direcția sud-vest, am trecut pe deasupra Razgradului, am urmat calea râului Cibor, apoi am virat spre est până la Ogost. În drum spre Bukocika, am recunoscut o companie bulgară de vreo 400 de oameni care s-a dovedit a fi garnizoana din Rahova, care se retrăgea și a fost luată prizonieră de Corpul 1 Armată, nota într-un raport observatorul I.H. Arion²⁰.*

Intensificarea misiunilor de recunoaștere executate de echipajele Secției a II-a l-a determinat pe comandantul secției, căpitanul (r) G.V. Bibescu, să reorganizeze activitatea echipajelor. În acest scop, patru monoplan biloc „Bleriot” cu motoare de 80 C.P. și două monoplan „Bleriot” monoloc cu motoare de 50 C.P., au format Escadriile nr. 2 și nr. 3 de Rezervă, avioanele fiind deservite de piloții căpitan Al. Sturdza, locotenent Gheorghe Mavrodi, sublocotenentii Gheorghe Mihăilescu, Emil Back-Vary și soldatul Petre Macavei, precum și de observatorii locotenentii Ion Stoicescu și Ștefan Davidescu.

În ziua de 11/24 iulie 1913, la ora 18.45, echipajul format din locotenentul pilot Nicolae Capșa și locotenentul observator Ion H. Arion a plecat într-o recunoaștere pe Valea Murovului. *Ne învârtim deasupra orașului Vratza pentru a ne înălța la 1 200 m și luăm direcția șoselei spre Mezdra. Trecem munții și zburăm de-a lungul Văii Murovului la 2000 m înălțime, trecem pe deasupra satului Novacene și ne ridicăm la 2500 m până la Ramarei (Kamarei) unde vedem o divizie românească. Spre dreapta, zărim o construcție poligonală care are înfățișarea unui fort. La vest, în depărtare, zărim primele case ale Capitalei Bulgariei. Ne îndeplinim misiunea și zburăm spre est. Ocolim Etropole și nu vedem nicio trupă inamică. Aterizăm la ora 8.40 la Orhanie. Totalul zborului 1 oră și 22 minute și am parcurs 140 km...²¹.*

Echipajul, format din căpitanul pilot Nicolae Capșa și căpitanul (r) observator Ioan H. Arion a decolat în ziua de 26 iulie/8 august 1913, la ora 6.05, primind ordin să arunce manifeste deasupra Sofiei. ... *Aparatul a urcat greu la 1 200 m, după care ne-am angajat în defileu. Virând spre est, am urcat urmărind șoseaua spre Sofia și spre localitatea Zeljava am observat trupe cantonate la 140 de forturi mici. La ora 7.30 eram deasupra Sofiei la 1 200 m și trecem pe deasupra Palatului Regal, unde Arion lansează mai multe manifeste. Am virat deasupra Mitropoliei și, la aproximativ 5 km de oraș, am văzut un fort cu două cupole lângă șoseaua spre Filipopol. La întoarcere, căpitanul Arion ia mai multe vederi stereoscopice (cu aparatul de fotografiat – n.n.). La ora 8.10 am aterizat la Orhanie. Total km 150 în 2 ore și 5 minute de zbor²².*

A doua zi, pe 28/9 august 1913, echipajul Capșa – Arion în timp ce zbura pe Valea Ogostului, ajungând deasupra

Avionul „Voisin”

localității Ferdinandovo, a semnalat, printr-un mesaj lestat, Diviziei 1 Cavalerie deplasarea unei brigăzi de infanterie inamică, care a fost încercuită și făcută prizonieră.

La ora 17.30, echipajul Capșa – Viieșeanu a decolat pentru a executa o nouă recunoaștere deasupra Sofiei. La ora 18.30, ajungând la periferia capitalei Bulgariei, *am scos o serie de fotografii ale orașului și împrejurimilor. Am văzut o aglomerație de trupe instalate în corturi și care ocupau, mai ales, liziera de est a orașului, de la Arsenal până la gară. La întoarcere, am văzut că forturile erau ocupate. În dreptul satului Vrazdeabna s-a văzut o redută înapoia căreia, către Sofia, la vreo 600 m se aflau cai la conovăț, iar în dreptul satului Bograr, un escadron descălecat. După ce am trecut de satul Stolnik, am văzut o aglomerație de corturi albe, foarte regulat aranjate și care aveau asemănarea unei trupe de forță unui batalion. Din cauza ceței de seară și a întunericului care se lăsase la orizont, nu am putut distinge bine ce era. La ora 7.45 p.m. ne-am înapoiat la Orhanie. Distanța parcursă: 140 km în 2 ore și 15 minute de zbor²³.*

În ziua de 1/14 august 1913, aviația a primit ordinul să se întoarcă la București. De fapt, numai Secția a II-a a executat zboruri deasupra liniilor inamice.

Personalul navigant al Ligii Naționale Aeriene a fost citat prin Ordinul de Zi nr. 4 din 30 iulie/13 august 1913 al Corpului 1 Armată, comandat de generalul de divizie adjutant Dimitrie Cottescu: *Terminându-se activitatea Escadrei a II-a de Aviație, atașată pe lângă acest comandament, îndeplinesc o datorie de conștiință, aducându-vă viile mele mulțumiri pentru zelul neobosit și foloasele reale aduse pe timpul acțiunilor militare acestui corp de armată peste Balcani. Prin curajul, îndemânarea, iscusința, munca devotată și camaraderescă depusă de escadriță, Corpul de Armată a putut, fără greutate, să ia măsurile dictate de împrejurări și să înainteze cu siguranță și hotărâre pe teritoriul inamic. Foloasele trase în împrejurările arătate, ne-au condus la convingerea că aeroplanele întrebuintate cu dibăcie, sunt de un folos remarcabil în război, ele trebuie să procedeze cele mai înaintate elemente ale armatei, spre a o lumina la vreme²⁴.*

Din cea dintâi experiență de război, comandamentele terestre au început să se convingă de utilitatea aviației, rezultând că avionul poate fi folosit cu multă eficacitate în misiuni la distanțe mari de peste 200 km, în liniile inamice,

Generalul de divizie Mihail Boteanu și maiorul Ion Macri
în mijlocul camarazilor

în misiuni de legătură cu trupele terestre (infanteria și cavaleria). S-au semnalat și unele deficiențe. Astfel, din Secția I n-a zburat decât un avion pilotat de sublocotenentul Gh. Negrescu, lipsind piesele de schimb.

Locotenent-colonelul Atanasiu, șeful Biroului VI din Marele Stat Major, a propus măsuri pentru îmbunătățirea activității aviației militare, arătând necesitatea înființării unui corp de piloți grade inferioare. A cerut, să se constituie pentru timp de pace o escadrilă de război cu efectivele complete în personal navigant și aparate de zbor. *Formațiunile aeriene provenite din inițiativă privată să poată fi primite a coopera la război, rolul și locul acestor formațiuni în ordinea de bătaie a armatei, să se hotărască prin legi și instrucțiuni speciale, dacă, cum s-a zis, se va găsi necesar concursul acestor formațiuni*²⁵.

Unele propuneri făcute de locotenent-colonelul Atanasiu au fost luate în considerație de Ministerul de Război și vor fi puse în aplicare abia în anul 1915, altele n-au găsit înțelegerea necesară, iar evenimentele din august 1916 vor demonstra câtă dreptate a avut acest ofițer superior de stat major.

Anul 1913 a însemnat un progres important în ceea ce privește dotarea Aviației Militare Române cu noi tipuri de aparate de zbor, unele dintre ele fiind performante. Este vorba de importul a 16 avioane tip „Bristol-Coandă” (din care unul fără motor pentru școală) din Anglia cu motoare de 50, 70 și 80 C.P., după cum urmează: 5 avioane „Bristol-Coandă” de școală cu motoare de 50 C.P., „coté a coté”, numerele: 164, 166, 176 și 179 fără motor; 3 avioane militare cu motoare de 50 C.P. în tandem, numerele: 185, 186 și 189; 1 avion „Bristol-Coandă” numit „B.R.7” cu motor „Renault” de 70 C.P.; 7 avioane militare „Bristol-Coandă Military” cu motoare de 80 C.P., numerele: 118, 147, 148, 149, 152, 188, și 151 aparat dotat cu lansator de bombe. Aceste avioane monoplane, au fost transformate în biplane și vor purta denumirea de „T.B.8”. La acestea se adaugă avionul achiziționat în octombrie 1912 și care a fost încercat în zbor de aviatorul englez Pixton.

În total, România a plătit pentru aceste avioane suma de 20 000 lire sterline, investiție aprobată prin Jurnalele

Consiliului de Miniștri nr. 560 din 8 martie 1913, nr. 1198 din 8 mai 1913 și nr. 1074 din 11 mai 1913²⁶.

Din Franța s-au achiziționat 4 avioane tip „H. Farman” model 20, numerele: 857, 885, 872 și 894 dotate cu motoare de 80 C.P. „Gnome”, pentru care Ministerul de Război român a plătit 76 000 franci francezi.

O firmă germană a donat aviației militare un aparat „Etrich Taube” dotat cu un motor „Mercedes” de 100 C.P., iar ministrul de Război a achiziționat din Germania un avion „Albatros”, biplan, biloc dotat cu motor de 100 C.P.

În anul 1913, aviația militară a cunoscut un progres simțitor având 20 de piloți brevetați și un parc de 34 de avioane, după cum urmează: *avioane militare*: trei „Bristol-Coandă” cu motor de 50 C.P. tandem (numerele: 185, 186 și 189); șapte „Bristol-Coandă Tractor” cu motoare de 80 C.P. (numerele: 118, 147, 148, 149, 152, 188 și 951); patru „H. Farman” tip 20 (numerele: 857, 885, 872 și 894); un „Etrich Taube” cu motor de 100 C.P.; un „Nieuport” biloc cu motor de 80 C.P.; un „Albatros” cu motor de 100 C.P.; opt „Bleriot” biloc tandem cu motoare de 80 C.P. aflate în proprietatea Ligii Naționale Aeriene, dar mobilizabile în caz de război; *avioane de școală și antrenament*: două „Bristol-Coandă” (numerele 164 și 166) cu motoare de 50 C.P. „coté a coté”; două „Bristol-Coandă” (numerele 176 și 179) fără motor; un „Bristol-Coandă” („B.R. 7”) cu motor de 70 C.P.; un „H. Farman” biplan model 1912; două „Bleriot” cu motoare „Anzani” de 25 C.P. (Liga Națională Aeriană); un „Nieuport” cu motor de 50 C.P., pilotat de Mircea Zorileanu²⁷.

Această mare diversitate în dotarea aviației militare va fi o racilă care va dura decenii, cu efecte negative asupra dezvoltării acestei arme. Sublocotenentul Gheorghe Negrescu, pilot-instructor și profesor la Școala Militară de Pilotaj, a propus în mai multe memorii și rapoarte înaintate Direcției Geniului ca dotarea aviației să se facă cu cât mai puține tipuri de aparate de zbor, urmărindu-se uniformizarea chiar și a motoarelor.

Vizitând România în ziua de 6/19 noiembrie 1913, celebrul aviator francez Adolph Pegoud, părintele acrobației aeriene, a fost impresionat de pregătirea piloților români și de buna organizare și funcționare a Școlilor de Pilotaj de la Cotroceni și Băneasa. Iată impresiile acestuia apărute în presa vremii din București: *A avea aeroplane nu este totul pentru o națiune; mai trebuie și piloți. Asupra acestui din urmă punct, România este în chip particular favorizată. Ea posedă aviatori militari de-o competență și de-o valoare de netăgăduit, tot atât de stăpâni pe aparatele lor de zbor ca și pe elementul aerian și care pot alia îndrăzneala cu prudența și săvârși astfel de isprăvi remarcabile. Ei nu mai au nimic de învățat – cunosc meșteșugul omului-pasăre în mod desăvârșit, și, în curând, vor uimi lumea cu isprăvile lor. Îi admir și înțeleg entuziasmul și devotamentul lor pentru națiunea amică, ce face în fiecare zi un nou pas înainte pe calea progresului. Trăiască aviatorii militari și devotatul lor maestru, prințul Bibescu*²⁸.

Aviația militară română în anii neutralității – 1914-1916

La începutul anului 1914, căpitanul Fotache Ionescu, noul comandant al Școlii Militare de Aviație de la Cotroceni, căuta soluții pentru dezvoltarea noii arme. Un rol important în consacrarea aviației ca armă de luptă l-a avut adoptarea, în februarie 1914, a *Regulamentului de aplicare a Legii aeronauticii militare* întocmit sub îndrumarea generalului de divizie Mihail Boteanu, inspectorul general al Geniului și Aeronauticii. Acest document devenea un important instrument de lucru pentru comandanți, profesori și piloții-instructori, alți specialiști din aviația militară, întrucât documentul preciza modul de organizare al școlilor militare de aviație, selecția candidaților, condițiile de admitere, durata școlii de aviație și modul de brevetare. Regulamentul preciza și rolul pe care îl aveau școlile particulare de pilotaj în măsura în care pregătirea piloților răspundea cerințelor impuse de Ministerul de Război, care controla în noile condiții activitatea tuturor școlilor de acest fel.

În caz de mobilizare, piloții-instructori și avioanele școlilor particulare treceau imediat la dispoziția armatei. Elevii-piloți, indiferent de gradul militar, se puteau instrui în cadrul acestor școli, fără să plătească nicio taxă de studii. Se acorda un loc important Parcului Central al Aviației Militare, care coordona pregătirea piloților și mecanicilor, a programării zborurilor de instrucție și a celorlalte activități ce intrau în sfera de activitate a aviației.

Din Corpul Aeronauților Permanenți făceau parte numai piloții care aveau brevetul superior de pilot. Școala Militară de Aviație de la Cotroceni se subordona Parcului Central al Aviației, comandantul său, în noile condiții, devenea și comandantul școlii. Profesorii se recrutau din rândul celor mai bine pregătiți ofițeri, dar și din rândul specialiștilor civili. Ministrul de Război stabilea numai un anumit număr de cadre militare pentru a urma școlile particulare de aeronautică puse sub controlul său. Elevii care nu obțineau brevetul militar de pilot erau trimiși la unitățile lor, iar elevii civili erau exmatriculați.

După brevetare, toți absolvenții urmau în mod obligatoriu un stagiul de pregătire în cadrul Parcului Central de Aviație în vederea examenului pentru obținerea brevetului superior de pilot. Pentru obținerea acestui brevet, candidatul trebuia să execute un raid în lungime de 150 km la înălțimea de 800 m, să cunoască și să citească harta, să aibă cunoștințe de aerodinamică, mecanică și să cunoască bine funcționarea motorului pentru a remedia unele defecțiuni în caz de necesitate.

Aviația militară continua să fie în subordinea Inspectoratului General al Geniului și Aeronauticii, respectiv Batalionului de Specialități comandat de locotenent-colonelul Gheorghe Stambulescu. Comanda Parcului Central al Aviației și a Școlii Militare de Aviație a fost încredințată căpitanului Fotache Ionescu, nezburlător. Directorul tehnic al Școlii Militare de Aviație a devenit

căpitanul aviator Andrei Popovici, iar locțiitorul său, locotenentul aviator Simion Chișcăneanu. Piloții-instructori erau: căpitan Constantin Beroniade, căpitan Mircea Zorileanu, locotenent Sever Pleniceanu, locotenent Scarlat Ștefănescu și sublocotenent pilot Alexandru Pașcanu.

În anul de învățământ aeronautic 1914, cursurile Școlii Militare de Pilotaj de la Cotroceni s-au deschis în ziua de 1/14 aprilie, programa școlară fiind îmbunătățită prin introducerea unor noi discipline după modelul școlilor de profil din Franța și Anglia, unde căpitanul aviator Andrei Popovici făcuse diferite cursuri de specializare sau de brevetare. Programa școlară prevedea 76 ore de predare (de ex.: 10 ore pentru Cursul de Aerodinamică, 10 ore pentru Cursul de Meteorologie, 10 ore pentru Cursul de Motoare, 5 ore pentru Citirea hărților, 4 ore pentru Fotografia aeriană etc.) și 114 ore practice pentru învățarea tehnicii pilotajului și pentru brevetare.

Școala Militară de Aviație de la Cotroceni avea trei profesori-piloți brevetați, doi profesori-instructori cu brevet superior și patru piloți cu brevet inferior.

În anul 1914 s-au înscris 18 elevi (opt elevi-ofițeri și opt elevi-subofițeri) pentru a urma cursurile de pilotaj, printre cursanți aflându-se locotenentii Haralambrie Giossanu, Alexandru Berteau, Ovidiu Rătescu, Athanase Enescu, Ștefan Alexandrescu, Panait Cholet și Paul Mumuianu, tineri ofițeri care prin activitatea lor deosebită, vor ajunge luptători aeriени valoroși în războiul de întregire. Unii dintre ei, ca Haralambie Giossanu, Panait Cholet, Athanase Enescu, vor avansa în ierarhia militară până la gradul de general de escadră aeriană. Dintre subofițeri, plutonierii Ion (Iancu) Dumitrescu, Bucur Stan și Gorgan Niță, precum și soldatul Paul Alexandrescu vor face carieră în aviația militară.

Pentru învățarea tehnicii pilotajului, școala avea în dotare patru avioane „Farman” model 1912, construite în atelierele de la Cotroceni după o licență franceză și trei monoplan „Bristol-Coandă” cu motor de 50 C.P. „coté a coté”. Pentru antrenamentul piloților brevetați se foloseau patru avioane „Bristol-Coandă” tandem cu motoare de 80 C.P. și un biplan „Farman”.

Parcul Central al Aviației Militare avea în serviciu patru avioane „Bristol-Coandă” cu motoare de 80 C.P., patru „Farman” biloc de tipul „M.F. 20” cu motoare de 80 C.P. (din care unul în reparații), un „Albatros” cu motor de 100 C.P. Personalul navigant era format din 14 piloți, trei plutonieri, un sergent, trei caporali și trei mecanici.

Școala de Aviație de la Băneasa avea înscriși 10 elevi-piloți (cinci ofițeri și cinci grade inferioare), cursurile

Locotenentul Gheorghe Caranda
(1884-1912)

teoretice erau asigurate de un profesor cu brevet de pilot inferior, cinci piloți-instructori cu brevet inferior, un subofiter pilot cu brevet inferior.

Urmărind situația internațională care devenea tensionată, prin Ordinul Ministerului de Război nr. 421/1914, conducerea aviației militare a primit misiunea să execute recunoașteri în țară, mai ales în jurul localităților Craiova, Turnu Măgurele, Mărășești, Pașcani și Medgidia în vederea instalării unor depozite de carburanți în caz de mobilizare, cât și pentru identificarea unor terenuri de zbor de rezervă, care urmau să fie amenajate ca piste de decolare-aterizare.

Printr-o propagandă continuă în sprijinul dotării aviației cu aparate de zbor, locuitorii orașului Turnu Severin au strâns 27 000 lei, sumă cu care au cumpărat un avion „Bristol Tractor” cu motor de 80 C.P., la fel au procedat și locuitorii din orașele Silistra și Iași.

Vizitând România, în ziua de 29/9 iulie 1914, Nicolae al II-lea, țarul Rusiei, s-a bucurat de o primire deosebită. În timp ce vaporul imperial se afla la 20 km de țărmul românesc, două escadrile, una formată din avioane „Bristol-Coandă” și o alta compusă din avioane „Bleriot” au ieșit în largul Mării Negre, survolând vaporul imperial. Piloții români căpitani Constantin Beroniade, Andrei Popovici, Alexandru Sturdza, sublocotenentul de marină aviator Gheorghe Mihăilescu și sergentul Poly Vacas au simulat o luptă aeriană la 1 500 m altitudine, executând picaj-uri și luping-uri, impresionându-l pe țar.

Dotarea aviației militare s-a mărit cu încă trei avioane: „M. Farman” (numerele 405, 415 și 417) intrate în serviciu la 20 iunie 1914. Ministerul de Război a plătit pentru aceste aparate de zbor suma de 76 500 lei²⁹.

La sfârșitul lunii iunie 1914, situația internațională s-a agravat prin ultimatumul dat de Austro-Ungaria, la 24 iunie, guvernului sârb ca urmare a atentatului de la Sarajevo. Deși avea un tratat secret de alianță din 1883 (reînnoit în 1913) cu Puterile Centrale, România trebuia să dea dovadă de prudență; decizia adoptată de București era așteptată cu mare interes de ambele tabere politico-militare, țara noastră având o importanță considerabilă în planurile lor strategice.

La 15/28 iulie 1914, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, această decizie reprezentând preludiul unei săptămâni tragice. La 1 august 1914, Germania declară război Rusiei și la 3 august, Franței. Într-o săptămână șapte state europene din care cinci mari puteri erau în stare de război. La 4 august, Marea Britanie declara război Germaniei, o lună mai târziu Turcia și Japonia s-au prins și ele în hora sângeroasă. Surprinderea și emoția au fost considerabile, mari evenimente îi așteptau și pe români.

La 22/3 august 1914, regele Carol I a convocat Consiliul de Coroană la Castelul Peleş cu scopul de a fixa atitudinea României față de război. Au participat principalii șefi ai partidelor politice, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, prințul moștenitor Ferdinand și președinții

celor două corpuri legiuitoare. Majoritatea oamenilor politici în frunte cu Ion I.C. Brătianu și Take Ionescu, au fost pentru neutralitate, țara urmând să se pregătească pentru a intra de partea celor care ne garantau întregirea teritoriului național. Țările Antantei erau cele care asigurau acest lucru și nu Germania sau Austro-Ungaria.

În perioada neutralității, Generalul de divizie Mihail Boteanu oamenii politici și guvernul țării au făcut prea puțin pentru pregătirea armatei și aviației în vederea participării acestora la acțiuni militare de amploare. Chiar în condițiile unui buget modest, Statul Major General a ordonat organizarea aviației militare pe escadrile; prin Ordinul-secret nr.35/1914 înaintat conducerii ministrului de Război se aducea la cunoștință următoarea hotărâre: *Se aprobă funcționarea aviației militare în patru escadrile, câte două de fiecare din cele două centre: cele de la Cotroceni cu 6 aeroplane și cele de la Băneasa cu 5, dacă posedă acest număr de aeroplane de război. Cât privește funcționarea în secții a două aeroplane, credem că nu este nimerit, deoarece în recunoașterile aeriene nu se trimit câte două aeroplane în același timp, ci mai multe, pe același itinerar și eșalonate în timp. Cea mai bună funcționare a escadrilei ar fi ca patru avioane din șase să constituie linia I și restul să fie în rezervă. Cele patru escadrile vor fi puse la dispoziția Marelui Cartier General în caz de mobilizare*³⁰.

Personalul navigant al celor patru escadrile (nr. 1 și 2 de la Cotroceni, nr. 3 și 4 de la Băneasa) au executat, în ziua de 28/9 august 1914, o temă de luptă, echipajele urmând să recunoască „trupele inamice” în zona: București – Lehliu – Mizil – Balotești și în sectorul: Glodeanu Sărat – Făurei și Buzău – Ploiești. La ora 5.00 dimineața și-au luat zborul echipajele: locotenent pilot Ștefan Protopopescu, sublocotenent Ovidiu Rătescu pe un biplan „H. Farman”, locotenent pilot Haralambie Giossanu pe „H. Farman” plutonier observator Gheorghe Dumitrescu, locotenent pilot Scarlat Ștefănescu pe „Bristol-Coandă”, sublocotenent observator Vasile Alexandrescu, căpitan pilot Constantin Beroniade pe „Bristol-Coandă”, locotenent observator Ștefan Alexandrescu și caporal pilot Paul Alexandrescu pe avionul monoloc „Bristol-Coandă” 50 CP, locotenent pilot Sever Pleniceanu „Bristol-Coandă” 80 C.P. și locotenent observator Paul Mumuianu.

Școala de Aviație de la Băneasa a pus la dispoziție pentru îndeplinirea misiunii următorii piloți: căpitani Ion Capșa și Constantin Fotescu, locotenentul Nicolae Capșa, sublocotenentii Mihail Savu și Gheorghe Mihăilescu, care pilotau avioane „Bleriot” cu motoare de 80 C.P., plutonierul pilot Petre Macavei a pilotat avionul „Rumpler” cu motor de 100 C.P., avându-l ca observator pe sublocotenentul (r) Șerban Cantacuzino.

În zilele de 6/19-8/21 august 1914, piloții militari au executat misiuni de recunoaștere în jurul Bucureștiului, a forturilor de la Domnești, Otopeni și Pantelimon, zborurile în aceste zone continuând până la sfârșitul lunii august.

Piloții militari și-au continuat pregătirea în vederea participării lor la o eventuală campanie militară în conformitate cu *Instrucțiuni asupra întrebuințării aeroplanelor*, document elaborat de generalul Mihail Boteanu cu sprijinul căpitanului Andrei Popovici și a locotenenților ingineri Ștefan Protopoescu și Gheorghe Negrescu. Potrivit documentului, în caz de mobilizare, aviația militară pune la dispoziția armatei patru escadrile care formau *Escadra aviației militare*, fiecare escadrilă trebuia să aibă în dotare 10-12 avioane, din care 8 avioane în prima linie, celelalte asigurau rezerva unității. Echipajele aveau misiunea să execute recunoașteri în liniile inamice, să transmită ordine scrise în zona frontului lansate prin mesaje luate, să stabilească legături cu unitățile și marile unități ale trupelor terestre, să regleze tragerile artileriei, să fotografieze căile de comunicații și fortificațiile inamice, să bombardeze pozițiile acestora.

Documentul mai prevedea repartizarea escadrilelor pe lângă corpurile de armată și divizii, îndeplinirea unor misiuni de recunoaștere în serviciul marilor unități, misiune considerată ca foarte importantă în vederea stabilirii planurilor de luptă. Zona de acțiune a fiecărui avion era stabilită la 150 km, fiecare echipaj trebuia să zboare trei ore. Documentul a fost completat cu *Reguli de deservire pentru întrebuințarea aeroplanelor în campanie*³¹.

În caz de mobilizare, toată aviația se subordona Marelui Cartier General și numai în caz de nevoie, când situația de pe câmpul de luptă cerea imperios acest lucru, puteau fi atașate corpurilor de armată sau diviziilor. Observatorul aerian era obligat să treacă pe harta frontului tot ceea ce credea că este important de reținut, misiunile aeriene se executau și noaptea dacă condițiile meteo erau favorabile.

Cele două documente menționate aveau la bază unele concluzii ale activității aviației franceze. Atașaii militari români din Franța, Germania, Austro-Ungaria și Rusia au trimis la Statul Major General numeroase materiale și rapoarte privind organizarea aviației în țările în care erau acreditați. De la Roma s-au primit un studiu privind *avionul de cavalerie*, iar de la Paris s-a primit lucrarea *Instrucțiuni privind acțiunea aeroplanelor pe câmpul de luptă în serviciul artileriei*³².

La sfârșitul anului 1914, conducerea Inspectoratului General al Geniului și Aeronauticii a propus Ministerului de Război să aprobe compunerea escadrilelor de la Școala Militară de Aviație privind misiunile și înzestrarea cu avioane, încadrarea cu personal navigant și tehnic. În privința întrebuințării în luptă a escadrilelor, documentul *Organizarea și compunerea unei escadrile* aprobat de ministrul de Război, prevedea printre altele: *Escadrilele, ca organe de*

Avion „Caudron” G.3 de recunoaștere

*recunoaștere, sunt autonome. Fiecare dintre ele se constituie din secțiuni a două aparate de zbor și formează o recunoaștere. De câte ori comandantul escadrilei va primi ordin să trimită o recunoaștere, el va trimite o secțiune formată din două aparate. În acest fel, se va asigura o mai bună reușită, știrile aduse vor fi mai complete. Toate escadrilele sunt în subordinea Marelui Stat Major*³³.

Generalii Mihail Boteanu și Constantin Christescu considerau aviația ca o armă folosită într-o campanie militară și cereau conducerii Ministerului de Război să aloce fonduri importante pentru dotarea acesteia cu avioane, acordându-se o atenție sporită pregătirii personalului navigant. Informat despre neajunsurile în privința asigurării cu fonduri și materiale, a pieselor de schimb pentru avioanele militare, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, a aprobat în ședința Consiliului de Miniștri din 26/8 octombrie 1914 suma de 42 000 lei pentru cumpărarea a 10 000 litri de ulei de ricin *pentru escadrilele de aviație în eventualitatea mobilizării*. S-a aprobat cumpărarea a 8 remorci pentru Escadrilele nr. 3 și nr. 4 de la Băneasa în valoare de 11 600 lei, fiecare escadrilă fiind dotată cu un atelier mobil de reparații. Până la sfârșitul anului aviația a primit fonduri în valoare de peste 100 000 lei; în anul 1914 au fost brevețați 17 piloți militari³⁴.

Aviația, armă de sine-stătătoare

Învățămintele desprinse în cursul celor cinci luni de război și informațiile transmise de atașaii militari români acreditați în țările din vestul Europei, demonstau rolul pe care aviația începea să-l aibă în cadrul desfășurării operațiilor militare, rol văzut la Marna.

În noua conjunctură, Aviația Militară Română a început să fie privită cu mai multă atenție din partea guvernului, a comandanților din Ministerul de Război. În acest sens, generalul de divizie Constantin Coandă, inspector general al Artileriei în colaborare cu generalul Mihail Boteanu, a înființat, prin Decizia Ministerială nr. 27 din 6/29 ianuarie 1915, *Școala de aviație pentru pregătirea și formarea observatorilor și piloților necesari artileriei în operațiuni*,

Locotenentul aviator
ing. Ștefan Protopopescu

precum și *Școala de observatori aerieni de artilerie pentru a învăța reglarea tragerilor din avion*. Ambele școli au fost puse sub comanda generalului de divizie Constantin Coandă, locțiitor fiindu-i generalul de brigadă ing. Scarlat Panaitescu, directorul Geniului din Ministerul de Război.

Pentru instrucția practică a cursanților, Corpul 2 Armată a repartizat Brigada 4 Artilerie; personalul navigant și avioanele au

fost puse la dispoziție de Centrele de Aviație de la Cotroceni și Băneasa. Conducerea zborului o avea pentru Băneasa căpitanul Constantin Fotescu, căpitanul Andrei Popovici coordona activitatea de zbor la Cotroceni.

În timpul cursului, ofițerii au învățat noile metode de luptă folosite pe Frontul de Vest privind cooperarea aviației cu artileria; toate aceste metode și procedee erau complet noi în Aviația Militară Română. Piloții-instructori, locotenenții aviatori Scarlat Ștefăneascu, Haralambie Giossanu și Sever Pleniceanu au contribuit substanțial la reușita cursurilor practice. La Cotroceni s-a zburat pe avioane „Bristol-Coandă” 80 C.P. și „M. Farman” 80 C.P., iar la Băneasa zborurile s-au efectuat cu avioanele „Bleriot” 70 C.P. și 80 C.P. Prin Ordinul Ministerului de Război nr. 410/1915, s-a aprobat recrutarea de elevi-piloți din rândul militarilor în termen care absolviseră gimnaziul, măsură benefică pentru aviația militară³⁵.

În ziua de 30/12 ianuarie 1915 s-a executat primul exercițiu de lansare a unei bombe de fabricație românească de la 800 m înălțime, misiunea fiind executată de locotenentul Paul Mumuianu. S-au experimentat două bombe: una de 10 kg și a doua de 5,5 kg. Ultima a fost cotoată ca cea mai bună pentru a fi lansată cu mâna din avion, întrucât în Aviația Militară Română nu exista niciun lansator de bombe.

La 20/1 februarie 1915, Școala și Parcul de Aviație de la Băneasa au fost militarizate, căpitanul Ion Capșa fiind numit comandantul acestei baze aeriene; Centrul Militar de Aviație de la Cotroceni a trecut din subordinea Direcției Geniului, la Direcția Artileriei din Ministerul de Război. Dotarea cu avioane a acestui centru era următoarea: două „Farman” 80 C.P., două „Bristol-Coandă” 80 C.P., un „Nieuport” 80 C.P., un „Albatros” 100 C.P., trei „Farman” 50 C.P., trei „Bristol-Coandă” 50 C.P. „cote a cote”, patru „Bristol-Coandă” tandem 50 C.P., un „M. Farman” 80 C.P., cinci „Bleriot” 80 C.P., un „Bleriot Pinguin” pentru școală cu motor „Anzani” de 25 C.P., două „Bleriot” școală cu motor

de 35 C.P., două „Bleriot” cu motor de 50 C.P., un total de 27 avioane.

De subliniat, că nu toate avioanele erau bune de îndeplinit misiuni în cazul unei campanii. Dintre acestea, șase avioane erau de școală și nu puteau executa misiuni de luptă în caz de război, patru erau de antrenament și numai cu amenajări speciale puteau fi întrebuințate în luptă, rămânând numai 10 avioane, în caz de mobilizare, care puteau executa misiuni de front³⁶.

La Centrul de Aviație Băneasa se aflau în dotare 16 avioane de școală, din care, numai 10 erau în stare de zbor, dar nu puteau îndeplini misiuni de război.

Completarea dotării aviației române cu avioane militare nu se putea realiza în condiții normale, marile puteri se aflau în plin război și era dificil de procurat material aeronautic. Guvernul I.C. Brătianu încercase achiziționarea de avioane din Germania, fără succes. Toate eforturile s-au îndreptat către Franța și Anglia și din ordinul său, o misiune militară comandată de colonelul Vasile Rudeanu s-a deplasat în Italia și Franța pentru achiziționarea unor cantități mari de materiale de război, inclusiv de avioane. Din comisie au făcut parte și trei aviatori: prințul G.V. Bibescu, locotenentul Nicolae Capșa și locotenentul aviator ing. Ștefan Protopopescu. Toate materialele militare achiziționate urmau să fie trimise în țară prin portul de la Salonic, apoi pe cale terestră, prin Serbia, ajungeau în România. Ulterior, din cauza situației frontului și a înfrângerii Serbiei, armamentul și avioanele vor fi trimise cu vapoarele prin Marea Nordului până în portul rusesc Arhanghelsk și de aici, cu trenul, erau transportate și depozitate la Odessa și trimise, apoi, la Iași.

În primăvara anului 1915, pregătirea observatorilor de artilerie era în linii mari terminată; în ziua de 15/28 aprilie au avut loc primele trageri demonstrative cu participarea a 12 avioane de la cele două centre aeronautice: Băneasa și Cotroceni. Pentru acest exercițiu, desfășurat în poligonul de la Mogoșoaia, s-au folosit 384 obuze model 1904 de 75 mm și 360 de șrapnele calibru 75 mm.

La aplicație au participat baterii din Regimentele nr. 2 și nr. 20 de Artilerie, reglarea tragerilor din avion s-a realizat în condiții bune, dovedind seriozitatea cu care s-au pregătit observatorii aerieni.

Considerând excesiv consumul de proiectile model 1904, Ministerul de Război, prin Ordinul nr. 67/1915, a dispus folosirea în timpul exercițiilor numai a proiectilelor din fontă model 1880, care n-au nicio valoare pentru scopul școlii, iar micșorarea cantității de muniții la trageri nu va

Sublocotenentul Dumitru Bădulescu

avea efectul propus, iar elevii nu vor învăța mare lucru. Este nevoie de ofițeri observatori de artilerie și nu trebuie făcută niciun fel de economie la această pregătire, arăta într-un raport căpitanul aviator Andrei Popovici, coordonatorul zborurilor Centrului Aviației Militare de la Cotroceni³⁷.

Prin Înalțul Decret Regal nr. 1660 din 22 iunie 1915, au primit brevetul de observatori aerieni 25 de ofițeri de artilerie; numărul lor va crește la 84 în anul 1916. Printre brevetați s-a aflat și locotenentul Ioan Peneș pilot (brevet nr. 55 din 20 iunie 1915) care, va deveni primul ofițer din aviație decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa III-a pentru fapte de arme deosebite. A fost ofițerul cu pregătirea cea mai completă, fiind deținătorul celor două brevete: de pilot militar și de observator aerian.

Prin Înalțul Decret Regal nr. 1660/1915 s-au stabilit și semnele distinctive pe care urmau să le poarte piloții și observatorii aerieni. Piloții militari purtau ca semn distinctiv o insignă de argint ce reprezenta un vultur care ținea în gheare o bombă, la mijloc fiind cifra regală. Ofițerii observatori aerieni (ulterior și subofițerii) primeau la brevetare o insignă de argint ce reprezenta două aripi de vultur, la mijloc fiind înscrisă cifra regală. Gradele inferioare purtau același model ca formă și dimensiuni, însă însemnele respective erau cusute cu fir de mătase de culoare gri pe o bucată de postav negru. Tot personalul din aviația militară purta la caschetă literele „AV”.

Pentru început s-au comandat 50 de insigne de pilot și 60 de observator aerian, alte 120 de însemne pentru piloții proveniți din rândul gradelor inferioare și 80 pentru observatori – grade inferioare³⁸.

Piloții militari și-au continuat pregătirea, în zilele de 26/7-27/8 iulie 1915 s-a desfășurat pe aerodromul de la Băneasa concursul pentru obținerea titlului pentru cel mai bun pilot, căpitanul aviator Constantin Fotescu a câștigat premiul pus în concurs.

La sfârșitul lunii iulie 1915, aviația militară avea în dotare 31 de avioane: 14 la Cotroceni și 17 la Băneasa, aparatele de zbor nu erau armate, niciunul nu putea îndeplini misiuni în condiții reale de luptă, fiind folosite numai pentru școală și antrenament. Cele 27 de avioane cumpărate, în prima serie, din Franța: 9 „Caudron G.3”, 4 „H. Farman” 80 CP, 12 „M. Farman” 80 CP și 2 „Voisin L.3/5” de 135 CP se aflau în curs de montare³⁹.

Comitetul Consultativ al Artileriei, prezidat de generalul de divizie Constantin Coandă, a elaborat *Instrucțiuni asupra întrebuințării aeroplanelor pe câmpul de luptă în serviciul artileriei*, care va deveni un important instrument de lucru pentru aviația militară. Lipseau mijloacele materiale pentru achiziționarea de petarde, panouri, rachete și fugase de semnalizare.

O etapă importantă în evoluția Aviației Române a constituit-o înființarea, prin Decizia ministerială nr. 305 din 10/23 august 1915, a Corpului de Aviație român, începând cu 15/28 septembrie 1915.

Corpul de Aviație comandat de un locotenent-colonel, având ca șef de stat major un maior și șase ofițeri – șefi de birouri, urma să fie organizat pe două companii, fiecare încadrată cu 3 ofițeri inferiori, 1 inginer (militar sau civil), 6 mecanici, 2 subofițeri, 2 sergenți-instructori, 8 sergenți și 142 de caporali și soldați, deci un total de 164 de oameni. Împreună cu cadrele din comandament, Corpul de Aviație, la înființare, avea în organigramă 369 de ofițeri, subofițeri, specialiști și soldați, fiind înzestrat și cu un birou tehnic.

Dacă bucuria autonomiei aviației a fost mare, deziluzia încadrării a fost pe aceeași măsură; în funcția de comandant al Corpului de Aviație român a fost numit locotenent-colonelul Constantin Găvănescul, ofițer de stat major, fără nicio legătură cu aviația și fără intenția de a se pregăti pentru a deveni zburător.

Atât comandantul Corpului de Aviație, cât și locțiitorul acestuia, maiorul Gheorghe Rujinschi, nu înțelegeau rostul și misiunile aviației militare, dar n-au avut nici bunăvoința cel puțin, să învețe câte ceva de la tinerii piloți, care urmaseră cursuri de specializare în țară și străinătate.

În urma reorganizării aviației militare, Școala Militară de Pilotaj și Parcul de Aviație se desființau conform art. nr. 13 din Decizia ministerială nr. 305/1915. Printr-un contract încheiat între Ministerul de Război și Liga Națională Aeriană, Școala de Aviație de la Băneasa prelua în totalitate pregătirea piloților și observatorilor aerieni. Pentru bunul mers al activității au fost detașați pe aerodromul de la Băneasa 78 de specialiști militari.

În următorii doi ani, Ministerul de Război a repartizat câte 30 de elevi-piloți, plătind 7 000 de lei pentru brevetarea fiecăruia, suma mărindu-se ulterior la 9 000 de lei pentru fiecare cursant. De menționat, că la Școala Militară de Aviație de la Cotroceni, atâta timp cât a funcționat, s-a plătit pentru pregătirea și brevetarea fiecărui pilot suma de 5 000 de lei. Se poate vedea foarte clar, faptul că proprietarii Școlii de Aviație de la Băneasa obțineau un profit substanțial pe seama Ministerului de Război.

Desființarea Școlii Militare de Aviație de la Cotroceni a fost o mare greșală a conducerii Ministerului de Război, luând această decizie contrar politiciii de apărare a țării, ca urmare a presiunilor unor oameni influenți ca prințul G.V. Bibescu. Nimeni nu contestă meritul pe care acesta l-a avut în privința înființării și dezvoltării aviației militare, însă interesele personale au trecut pe primul plan, față de cele de ordin național. G.V. Bibescu era interesat în

Locotenentul aviator Vasile Niculescu

Locotenent-colonelul de stat major
Constantin Găvănescul

Viața a dovedit mediocritatea piloților brevetați la Școala de Aviație de la Băneasa.

Referindu-se la activitatea acestei școli, a felului în care se realiza pregătirea viitorilor piloți militari, colonelul D. Teodorescu din Marele Stat Major, arăta, într-un raport, printre altele: *Angajamentul cu Liga Națională Aeriană n-a ținut, este necesar a se înființa o nouă școală de pilotaj a Corpului de Aviație, însă cu un program mult mai dezvoltat și mai bine pregătit decât cel aflat în desfășurare la Școala de zbor a L.N.A și care ar satisface mult mai bine nevoile aviației militare*⁴⁰.

În Nota-secreță nr. 1441/1915 a Marelui Stat Major trimisă Comandamentului Corpului de Aviație se preciza: *S-au transmis instrucțiunile privind semnele de recunoaștere ale aeroplanelor naționale și străine pentru a fi cunoscute în caz de mobilizare. S-au făcut și desenele aparatelor inamice (germane și austro-ungare) și a dirijabilelor de către căpitanul Popovici Andrei și locotenentul Negrescu Gheorghe*⁴¹.

Personalul navigant a fost informat în legătură cu procedeele moderne folosite de aviația franceză pe Frontul de Vest. Maiorul Coculescu, atașatul militar acreditat la Paris, a trimis, la începutul lunii august 1915, Biroului 5 din Statul Major General un raport privind activitatea aviației franceze în primele șapte luni ale anului 1915, subliniind printre altele: *Escadrilele de aviație sunt o armă de temut, iar aviația franceză, evident, domină pe cea germană. Escadrilele de bombardament franceze au lovit obiective militare la distanțe mari, așa cum a fost bombardarea uzinelor chimice de la Ludwigschaffen, la 25 mai sau concentrările de trupe de lângă Bruxelles, la 13 iulie sau uzinele aeronautice de la Friedrichshaffen. Marele Cartier General francez acordă o mare atenție aviației și fiecare armată are un comandant al aviației. Cele mai bune aeroplane pentru bombardament sunt „Voisin” [și] „Caudron G.3”, iar pentru lupta contra avioanelor inamice sunt distrugătoarele (avioanele de vânătoare – n.n.) „Morane Saulnier” și „Nieuport”. Obuzele întrebuințate ca bombe de avion sunt de calibru 90 mm și 155 mm, cărora li s-au făcut modificări, adăugându-se un ampenaj pentru a*

*se menține pe traiectorie. Aparatele distrugătoare (de vânătoare) au mitraliere fixe pe aripa de sus și se ochește cu tot avionul. Franța are 1 070 de avioane, viteza lor este de 140 km/oră, iar zepelinele germane ca și cele franceze nu sunt de efect, fiind vulnerabile*⁴².

La 26/8 octombrie 1915 Corpul de Aviație român avea în serviciu 27 de avioane: 3 „M. Farman”, 2 „H. Farman”, 11 „Caudron G.3”, 5 „Morane Saulnier”, 6 „Bleriot”. În reparație se aflau 12 avioane (9 „M. Farman”, 1 „Voisin”, 1 „Caudron G.3”, 1 „Morane Saulnier”). Avioane complete, dar fără să li se făcut proba în aer: 2 Voisin, 1 „H. Farman”. Avioane incomplete: 5 „Voisin”. Total general – 47 de avioane⁴³.

Într-un raport al Comandamentului Corpului de Aviație înaintat Marelui Cartier General se preciza, că, în caz de mobilizare, era nevoie de o dotare minimă de 102 avioane de recunoaștere, bombardament și vânătoare, fiind necesare încă 74 de avioane pentru asigurarea unei campanii militare, deci un total 176 de avioane.

La 18/31 octombrie 1915, o comisie formată din locotenent-colonelul Constantin Găvănescul, căpitanii Andrei Popovici, Constantin Fotescu, Constantin Beroniade și locotenentii ingineri Gheorghe Negrescu și Ștefan Protopopescu au recepționat 3 avioane noi sosite din Franța de tipul „Morane Saulnier” 80 CP, numerele: 232, 285 și 285, iar la 1/14 noiembrie 1915 s-au recepționat 6 avioane „Bleriot” 80 CP, nr. 1161, 1162, 1163, 1164, 1165 și 1166, care au fost trimise la școlile de zbor. Toate aceste avioane nu aveau aparate de bord și nici piese de schimb, ceea ce a dus, numai după o perioadă scurtă de timp, ca multe dintre ele să devină indisponibile⁴⁴.

După ce au străbătut un drum lung, până să ajungă în țară, noile avioane aveau pânza aripilor ruptă sau mucegăită, unele subansamble erau deteriorate, ceea ce a reprezentat un efort în plus tehnic și material pentru Arsenalul Armatei, unde au fost mai întâi reparate și apoi montate.

Din Franța au mai sosit, în urma contractului încheiat de colonelul Vasile Rudeanu, 40 t de ulei de ricin, 4 proiectoare montate pe automobile, 6 avioane „Morane Saulnier”, 20 de remorci pentru avioane, 30 de corturi, aparatură fotografică, 4 motoare de avioane rotative tip „Gnome”, piese de schimb pentru avioanele „Bleriot”.

Sfârșitul anului 1915 ne găsea cu o aviație autonomă, cu o dotare ceva mai bună datorită avioanelor sosite din Franța, în acest an fiind brevetați 37 de piloți și 25 de observatori de artilerie. Pregătirea aviației pentru campanie a cuprins

Sublocotenentul aviator Vasile Craiu

și identificarea și amenajarea unor aerodromuri de rezervă în apropierea localităților Stehaia, Târgu-Jiu, Râmnicu Vâlcea, Câmpulung Muscel, Câmpina, Târgu Ocna, Piatra Neamț, Cobadin, Alexandria, Buzău, Galați, Tecuci, Bârlad și Silistra.

Au continuat misiunile de recunoaștere deasupra nordului Bulgariei, echipajele formate din căpitanul pilot Constantin Beroniade – maiorul observator Gheorghe Rujinschi, locotenentul pilot Haralambie Gioossanu – sublocotenentul observator Mihai Bădescu și locotenentul pilot Gheorghe Negrescu – locotenentul observator Alexandru Mavrache, au survolat sectorul cuprins între Turnu Măgurele – Turtucaia – Vidin – Varna. Aceste misiuni, cât și altele, au demonstrat pregătirea bună a piloților români, fapt subliniat și de locotenentul aviator francez Jules de Lareinthy de Tholozan.

Sosit la București în ziua de 23/4 august 1916, aviatorul francez a trimis, Marelui Cartier General francez, un raport detaliat privind pregătirea piloților români, notând printre altele: *Piloții au executat în prezența mea mai multe zboruri, ceea ce m-a convins că au primit o pregătire și o instrucție foarte bună. Există un număr mic de mecanici care sunt, însă, foarte bine pregătiți. Este nevoie de un număr mai mare din rândul acestora; piloții români au serioase cunoștințe tehnice, cunoscând*

la perfecție avioanele de care zboară. Trebuie să subliniez faptul că, în timpul deplasării mele în Rusia, am constatat că piloții din această țară sunt foarte mult rămași în urmă față de cei din România în ceea ce privește tehnica pilotajului, materialul de zbor este prost întreținut și nu au mecanici pricepuți. Românii le lipsesc avioanele moderne și piesele de schimb. Odată ce vor primi primele 6 avioane de vânătoare „Nieuport 11 Bebe” și 12 „Farman 40”, forța aviației române se va întări și sunt foarte siguri că piloții români, care sunt foarte bine pregătiți, vor fi adversari de temut pentru inamicii lor⁴⁵.

La 15/28 august 1916, România a intrat în război de partea puterilor Antantei, care promiteau sprijin în realizarea unității naționale – deziderat al românilor din cele mai vechi timpuri – și care reprezenta o condiție esențială pentru dezvoltarea din toate punctele de vedere a națiunii noastre. La decretarea mobilizării, Corpul de Aviație român dispunea de 44 de avioane, din care numai 24 puteau îndeplini misiuni de luptă; avioanele militare nu dispuneau de armament defensiv automat instalat la bordul lor. Cu un efectiv de 1 293 de soldați, subofițeri și ofițeri din care 97 de piloți și 87 de observatori aerieni, aviația română avea un deficit de 1 462 de oameni și 130 de avioane față de cerințele frontului așa cum stabiliseră strategii noștri militari⁴⁶.

FROM THE HISTORY OF THE ROMANIAN WINGS 1910-1916

PROF. UNIV. VALERIU AVRAM, PH.D.

Abstract: The first decade of the 20th century with the flight of Aurel Vlaicu at June 17, 1910 marked the beginning of the military aviation in Romania. The military leaders accepted the new technological conquest and encouraged the personnel training and the endowment with airplanes.

Keywords: Aurel Vlaicu, piloting school, Cotroceni, Băneasa, Chitila

NOTE

¹ Valeriu Avram, *Drumul unui cuceritor al cerului, inginerul aviator Aurel Vlaicu*, Editura Scrib, București, 2010, pp.51-53.

² Michael J.H. Taylor, *Jame's Encyclopedia of Aviation*, vol. I, London, 1980, p. 133; vezi și Bernardo Sclerandi, *Aviazione 1900-1918*, Curcio Periodici, Roma, 1981, p. 44.

³ Documentul original se află în Arhiva Muzeului Național al Aviației din București; vezi și Valeriu Avram, *Aurel Vlaicu, documente inedite*, în „Magazin Istoric”, iulie 1995, pp. 58-59.

⁴ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Direcția 8 Armament, dosar nr. crt.112, f. 121.

⁵ Prof. dr. Valeriu Avram, *Istoria Aeronauticii militare române 1910-1916*, Editura Tiparg, Pitești, 2003, p. 41.

⁶ A.M.R., fond Direcția 8 Armament, dosar nr. crt. 112, f. 21; vezi și Valeriu Avram, *Istoria aviației militare române 1910-2010*, Editura Scrib, București, 2010, p. 27.

⁷ Prof. dr. Valeriu Avram, *Istoria Aeronauticii ...*, p. 206.

⁸ A.M.R., fond Direcția 8 Armament, dosar nr. crt. 112, f. 121.

⁹ Valeriu Avram, *L'aviation roumaine 1910-1916*, în „Avions” (Franța), nr. 2/1993.

¹⁰ „Monitorul Oficial”, nr. 117 din 11 noiembrie 1911.

¹¹ Valeriu Avram, *Generalul aviator inginer Gheorghe Negrescu. Viața și opera*, Editura Thalia, Vaslui, 2004, pp. 20-21.

¹² A.M.R., fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 404, f. 529.

¹³ Ibidem, f. 339.

¹⁴ „Monitorul Oastei”, nr. 450 din 5 noiembrie 1912.

¹⁵ A.M.R., fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 404, f. 575.

¹⁶ Ibidem, f. 796.

¹⁷ „Monitorul Oastei”, nr. 20 din 18 aprilie 1913, pp. 292-293.

¹⁸ Valeriu Avram, *Istoria aviației militare române 1910-2010*, Editura 19.Scrib, București, 2010, pp. 37-38.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, p. 100.

²¹ A.M.R., fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 450, f. 725.

²² Ibidem, dosar nr. crt. 394, f. 454.

²³ Ibidem.

²⁴ Valeriu Avram, *Istoria aviației...*, p. 39.

²⁵ Ibidem.

²⁶ A.M.R., fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 474, f. 86.

²⁷ Idem, dosar nr. crt. 394, f. 520.

²⁸ Idem, dosar nr. crt. 426, f. 511.

²⁹ Idem, dosar nr. crt. 474, f. 613.

³⁰ Ibidem, f. 479.

³¹ Ibidem, f. 378.

³² Idem, dosar nr. crt. 475, f. 12.

³³ Ibidem, f. 774.

³⁴ Idem, dosar nr. crt. 474, f. 780.

³⁵ Ibidem, f. 571.

³⁶ Idem, dosar nr. crt. 475, f. 157.

³⁷ Idem, fond Direcția 3 Artilerie, dosar nr. crt. 265, f. 1.

³⁸ Idem, fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 524, f. 21.

³⁹ Idem, fond Direcția 3 Artilerie, dosar nr. crt. 269, f. 10.

⁴⁰ Ibidem, dosar nr. crt. 145, f. 257.

⁴¹ Idem, Fond Direcția 4 Geniu, dosar nr. crt. 524, f. 431.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem, f. 535.

⁴⁴ 45.Ibidem, f.553.

⁴⁵ Idem, fond Direcția Aeronautică, dosar nr. crt. 30, f. 255.

⁴⁶ Ibidem, dosar nr. crt. 6, f. 170.

1913. MISIUNE ÎN SERBIA

Dr. Petre OTU¹

Războaiele balcanice (1912-1913) au reprezentat o criză majoră în relațiile internaționale, care au prefațat declanșarea Primului Război Mondial; ele au (re)confirmat pentru regiunea balcanică statutul de *butoi de pulbere* al Europei, de aici izbucnind *scânteia* care a aprins marele conflict din anii 1914-1918. În același timp, criza din anii 1912-1913, face parte integrantă din *chestiunea (problema) orientală*, care a dominat relațiile internaționale în sud-estul continentului european, începând cu asediul otoman eşuat asupra Vienei din anul 1683.

Cauzele acestor conflicte regionale au constat în adâncirea contradicțiilor dintre marile puteri, grupate în două mari coaliții – Puterile Centrale (Tripla Alianță) și Antanta (Tripla Înțelegere). Pentru regiunea balcanică disputa cea mai intensă a fost între Austro-Ungaria și Imperiul rus. Primul dintre ele, blocat în centrul și vestul continentului de către Germania, aliata sa, și-a îndreptat atenția spre regiunea balcanică². Aici, a întâlnit opoziția Rusiei, care înfrântă surprinzător în războiul cu Japonia (1904-1905) și-a îndreptat privirile spre Europa³. Cum relațiile ruso-germane aveau altă configurație față de epoca bismarckiană, Petersburgul a trebuit să se confrunte cu Viena și Budapesta. O expresie a acestor confruntări a fost criza bosniacă (1908), în urma căreia Bosnia și Herțegovina au fost anexate de monarhia dualistă. Confruntată cu o situație internă precară, Imperiul rus a trebuit să cedeze și să accepte o asemenea situație.

Pe lângă contradicțiile dintre marii actori internaționali s-au manifestat cu putere și disputele dintre statele balcanice. Referindu-se la complexitatea situației din Balcani și la păienjenişul de interese contradictorii care au premers și declanșat criza balcanică, N. Iorga, scria: *Tradiția bulgărească și sârbească a râvnirii către Constantinopol, nevoia expansiunii sârbești către Marea Adriatică, tendința Muntenegrului de a forma un stat mai întins cu elemente slave și albaneze, aspirațiile Albanezilor de a se uni într-un stat național, dorința Aromânilor de a-și păstra ființa etnică, visul grec al unui Bizanț învitat în întregimea lui, și, de altă parte, de peste Dunăre și de peste Mare, amintirea italiană a colonizării pe malul balcanic al Mării Adriatice, pofta Austriacă de a păstra supremația în Balcani ca și în Carpați, speranța Rușilor de a rămâne ocrotitorii fraților slavi mai mici, și, în sfârșit prezența României în Dobrogea și a românilor în dreapta Dunării, iată curente care azi se luptă între ele, cu armele în mână sau în pregătirea întrebuițării armelor*⁴.

Căutând să-și ia revanșa față de înfrângerea din criza bosniacă, Rusia și-a sporit eforturile în Balcani, reușind, printr-o activitate foarte intensă, să coaguleze Liga Balcanică din care au făcut parte Bulgaria, Serbia, Grecia, Muntenegru⁵. Rusia concepea această coaliție balcanică drept un instrument al politicii sale, o forță de care să se folosească atât contra Imperiului Otoman, cât și a Austro-Ungariei și, eventual, împotriva României, dacă aceasta ar fi continuat să graviteze în orbita Vienei.

La 8 octombrie 1912 a izbucnit Primul Război Balcanic, prin atacul armatei muntenegrene asupra Imperiului Otoman⁶. Liga Balcanică a obținut victorii pe toate fronturile, astfel că Imperiul

Otoman a fost nevoit să ceară pace, tratativele desfășurându-se la Londra, unde s-a și încheiat și pacea (30 mai 1913). Dar, între aliații balcanici cu apărut grave contradicții, ceea ce a determinat ca Bulgaria să atace prin surprindere pe sârbi și greci (17/30 iunie 1913). S-a declanșat al Doilea Război Balcanic, purtat de data aceasta între foștii aliați, la care s-a alăturat și Imperiul Otoman.

În ajunul și în timpul crizei balcanice, România a fost intens curtată de marile puteri, dar și țările mai mici din regiune. Cu deosebire, statul român a fost obiectul unei acțiuni concentrate din partea monarhiei dualiste și Imperiului rus, fiecare dorind să o aibă ca aliată. În plus, la nivelul clasei politice și al unei părți din opinia publică, Franța se bucura de o simpatie în creștere, ceea ce a generat constituirea unui curent antantofil.

Guvernul român a refuzat să accepte o alianță fie cu Imperiul Otoman, fie cu Liga Balcanică adoptând o poziție de **neutralitate condiționată**. Totodată, guvernul conservator condus de Titu Maiorescu a declarat, public și în particular, că România va păstra neutralitatea față de conflictul balcanic, atâta timp cât nu se modifica statu-quo-ul balcanic. Dacă acest lucru va avea loc, statul român își rezerva dreptul de a modifica linia sa politică. În același timp, oficialitățile românești au solicitat rectificări de frontieră ale graniței dobrogene. Diplomația românească a cerut atât Austro-Ungariei, cât și Rusiei să intervină la Sofia în vederea determinării guvernului bulgar să treacă la discuții⁷.

Cum discuțiile dintre București și Sofia nu au dat rezultate, problema a fost tranșată prin Protocolul de la Petersburg, semnat la 8 mai 1913. Documentul stipula că orașul Silistra, împreună cu un teritoriu de 3 km în jur, să revină României, restul frontierei rămânând neschimbat. O comisie mixtă urma să delimiteze traseul exact, Bulgaria având obligația de a nu ridica fortificații de-a lungul graniței dobrogene. De asemenea, era reglementată situația locuitorilor ce doreau să-și păstreze cetățenia bulgară⁸.

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Balcanic a schimbat prioritățile Bucureștiului. Evident, politica de **neutralitate condiționată** de până atunci nu mai avea nicio rațiune, așa încât, la 20 iunie/3 iulie 1913, regele Carol I, la propunerea guvernului, a decretat mobilizarea armatei. Intrarea în conflict s-a realizat la 27 iunie/10 iulie 1913, două zile mai târziu, trupele române ocupând, fără nici un fel de probleme, Silistra. România s-a angajat în conflictul balcanic, armata trecând Dunărea la începutul lunii iulie 1913⁹.

În aceste condiții, autoritățile de la București au luat decizia de a trimite ofițeri de legătură pe lângă armatele sârbă și greacă, noii aliați. În Serbia au fost trimiși colonelul Constantin Christescu, la acea dată subșef al Marelui Stat Major și locotenent-colonelul Henri Cihoski. La armata greacă, ca ofițer de legătură, a fost trimis în misiune maiorul Ion Rășcanu.

Henri Cihoski, al cărui *Memoriu final* asupra acestei misiuni, îl prezentăm în cele ce urmează, s-a născut la 4 august 1871, la Tecuci, într-o familie de origine poloneză¹⁰. A urmat Școala Fiilor de Militari din Iași, apoi Școala de Ofițeri din București,

pe care a terminat-o în anul 1891, obținând și tresele de sublocotenent. Și-a perfecționat pregătirea la Școala de Ofițeri de Artilerie și Geniu, terminând al treilea în promoția sa. A lucrat în cele două regimente de geniu ale Armatei Române, iar la 1 ianuarie 1894 a devenit locotenent. În anii 1895-1897 a urmat Școala Superioară de Război (promoția a 7-a), printre colegii săi numărându-se viitorii generali Paraschiv Vasilescu, Alexandru Lupescu, Constantin Iancovescu, Mihail Schina, Constantin Scărișoreanu, David Praporgescu ș.a.¹¹. Absolvirea Școlii Superioare de Război l-a propulsat în elita militară a vremii, Henri Cihoski urcând treaptă cu treaptă în ierarhia militară. La începutul secolului al XX-lea, respectiv în anul 1901, cu gradul de căpitan, a făcut un stagiul de zece luni în armata austro-ungară. La sfârșitul stagiului a participat, împreună cu o delegație formată din generalul Constantin Robescu, colonelul Alexandru Averescu, și maiorul Alexandru Exarcu, la marile aplicații ale armatei austro-ungare din Croația.

Revenit în țară îndeplinește diferite funcții mai ales în unitățile de geniu sau la comandamentul regiunii fortificate Focșani – Nămolosa – Galați. La 10 mai 1908 este avansat maior, doi ani mai târziu căsătorindu-se cu Sofia Ferhat, ce provenea dintr-o cunoscută familie armeană din Focșani. La 1 aprilie 1912 a fost avansat locotenent-colonel și mutat ca șef de stat major al Diviziei 4 Infanterie, preluând apoi comanda Batalionului 2 Pionieri.

În perioada neutralității, cu gradul de colonel, obținut la 1 octombrie 1914, a comandat Regimentele 16 Infanterie „Suceava” și 30 Infanterie „Muscel”, la declanșarea războiului fiind în statul major al Corpului 5 Armată, cel care a constituit rezerva general-strategică a armatei române.

S-a remarcat în luptele din Valea Oltului, după care, la 16/29 octombrie 1916, colonelul Henri Cihoski a preluat comanda Diviziei 13 Infanterie pe care a condus-o în luptele din toamna anului 1916 de pe văile Oltului, Argeșului, precum și în marea bătălie de pe Neajlov – Argeș, cunoscută și sub numele de bătălia de la București, unde este și rănit (19 noiembrie/3 decembrie 1916). A fost tratat în spitalele din Galați și Iași, iar la 20 ianuarie/2 februarie era refăcut, astfel că a revenit pe front, fiind desemnat comandant al Diviziei 10 Infanterie. Împreună cu un grup important de ofițeri și generali, Henri Cihoski a fost avansat, la 26 mai/8 iunie 1917, la gradul de general de brigadă.

Vara anului 1917 a constituit pentru Divizia 10 Infanterie, comandată de generalul Cihoski o perioadă de grele încercări, marea unitate luând parte la bătălia de la Mărășești (24 iulie/6 august-21 august/3 septembrie 1917). Bine condusă, Divizia 10 Infanterie și-a adus o contribuție importantă la obținerea victoriei, care a avut drept rezultat eșecul planurilor comandamentului Puterilor Centrale. Pentru faptele sale de arme, generalul Cihoski a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, cea mai înaltă decorație militară românească. Din partea guvernului francez a primit „Crucea de război” și „Legiunea de onoare” în grad de comandor, iar din partea Rusiei „Crucea Sf. Gheorghe”.

Avansat general de divizie, la 1 aprilie 1919, Henri Cihoski a contribuit la campania armatei române împotriva Ungariei bolșevice, el fiind subșef al Marelui Cartier General român.

În perioada interbelică a îndeplinit funcții de răspundere în armata română, cum ar fi comandant al Corpului 7 Armată, cu sediul la Sibiu și inspector general al Inspectoratului 3 Armată.

În perioada 10 noiembrie 1928-4 aprilie 1930 a exercitat funcția de ministru al Apărării Naționale, în guvernul condus de Iuliu Maniu, liderul Partidului Național-Țărănesc¹².

La 4 aprilie 1930 a demisionat din această funcție, fiind în dezacord cu primul ministru care dorea sancționarea generalilor Gheorghe Mărdărescu, Nicolae Petala și Vasile Rudeanu, care pe timpul unei festivități desfășurate la Ateneul Român dedicate unirii Basarabiei, au părăsit sala în momentul în care un grup de participanți l-au aclamat pe Constantin Stere. Acesta colaborase cu ocupantul în anii 1916-1917, deși, ulterior, a contribuit, în mod decisiv am zice, la unirea Basarabiei cu România la 27 martie/9 aprilie 1918. În timpul mandatului său de ministru de Război¹³ a avut loc celebrul scandal de spionaj și corupție „Skoda”, care a avut un mare ecou în epocă.

La 5 martie 1931, generalul Henri Cihoski a demisionat din cadrele active ale armatei, în ziua următoare fiind înaintat general de corp de armată în rezervă. La 1 ianuarie 1942, generalul Cihoski a fost trecut în retragere pentru limită de vârstă. La 5 mai 1950, autoritățile comuniste l-au arestat, el decedând două săptămâni mai târziu, respectiv la 18 mai 1950, la vârsta de 79 de ani în închisoarea de la Sighet, unde fusese încarcerat.

* * *

Revenind la misiunea sa în Serbia, precizez că Cihoski a fost trimis în misiune ca urmare de deciziei generalilor Alexandru Averescu și Constantin Hârjeu, șeful Marelui Stat Major și respectiv ministrul de Război. Cu primul a colaborat la diverse misiuni, iar pe al doilea l-a avut șef. În plus a lucrat strâns și cu fiul lui Hârjeu, ofițer și genist ca și el.

La 19 iunie (stil vechi) 1913, generalul Constantin Hârjeu nota: *Locot-colonel H. Cihoski pleacă în Serbia ca atașat militar*¹⁴. În fond, statutul lui Cihoski pe lângă armata sârbă nu a fost cel de atașat militar în sensul clasic al noțiunii, ci de ofițer de legătură pe lângă Marele Cartier General al armatei vecine, devenită, prin forța împrejurărilor, aliată.

Modul cum și-a îndeplinit misiunea și concluziile desprinse reies cu claritate din documentul înaintat eșaloanelor superioare. Reținem că ministrul de Război a fost mulțumit de informațiile transmise de Cihoski din Serbia¹⁵. Oricum, în acea perioadă de mare tensiune, *canalul Cihoski* a fost foarte important, autoritățile militare române având date de la fața locului de la un observator experimentat.

Nu intrăm în analiza raportului final elaborat de Cihoski, întrucât lectura lui este edificatoare pentru seriozitatea dovedită pe timpul misiunii încredințate. Subliniem doar că documentul este o piesă importantă asupra desfășurărilor militare de pe frontul sârbo-bulgar din cel de-al Doilea Război Balcanic. L-am redat integral, păstrând particularitățile stilistice ale autorului. Am îndreptat tacit greșelile de tipar, iar precizările noastre, puține de altfel, le-am plasat între paranteze drepte. Am adăugat și

Generalul Henri Cihoski

Generalul Constantin Herjeu

unele note pentru familiarizarea cititorului cu evenimentele și personalitățile epocii.

Memorii asupra Misiunii mele în Serbia¹⁶

Plecarea și sosirea în Serbia

Marți 18 iunie 1914, am fost chemat de domnul general de divizie Hârjeu Constantin¹⁷, ministru de Război, pentru a-mi

pune în vedere că fiind recomandat de Marele Stat Major, trebuie să plec cât mai curând în Serbia, ca atașat militar, pentru a urma operațiunile războiului sârbo-greco-bulgar care începuse din ajun (17 iunie).

Domnul ministru de Război mi-a ordonat, că în ceea ce privește amănuntele însărcinării mele, să iau ordinele domnului general Averescu¹⁸, șeful Marelui Stat Major, iar în ceea ce privește momentul plecării, se va hotări de d-l Titu Maiorescu¹⁹, prim-ministru și ministru de Externe, căruia urmează să mă prezint chiar în această zi.

Prezentându-mă d-lui prim-ministru, Domnia-sa mi-a spus că ar fi bine să aștept mai întâi „Agreațiunea” de la Belgrad, unde s-a și intervenit telegrafic și numai după aceasta să plec.

A doua zi (19 iunie) m-am prezentat d-lui general Averescu care mi-a dat următoarele instrucțiuni:

1) Interesează în prima linie să cunoaștem care este situația trupelor sârbe și mai cu seamă situația acelor bulgare (gruparea forțelor și destinația fiecărei grupe).

2) Starea de preparare războinică, a fiecăruia din cei doi adversari (ca [sic!] comandament, instrucțiune, organizarea serviciilor și materialului de război de orice natură).

Domnul general Averescu mi-a adăugat că, Domnia-sa crede că toate relațiile despre armata bulgară pe care le posedă Marele Cartier General sârb, ni se vor da fără greutate când le voi cere și de aceea le pot cere în mod oficial. Întru cât privește relațiile asupra armatei sârbe, parte din ele le voi putea de asemenea căpăta în mod oficial, iar restul rămâne să mi le procur singur.

Mi s-a pus apoi la dispoziție, de către Marele Stat Major, 2 sisteme de corespondență secretă, unul pentru telegrame și celălalt pentru corespondența poștală. În fine, pentru însărcinările secundare, mi s-a pus la dispoziție un agent care cunoaște mai multe limbi slave și care se găsea la Belgrad.

„Agreațiunea” sosind la București, ea mi s-a comunicat de Ministerul de Externe, la 20 iulie, când am căpătat și pașapoartele.

Vineri, 21 iunie, dimineața, am plecat spre Serbia prin Turnu Severin; în acest din urmă oraș neavând posibilitate de a pleca cu vaporul spre Belgrad, decât a doua zi pe la orele 4 p.m., am căutat un alt mijloc de transport decât prin vapoarele cu curse regulate.

Am fost informat că în portul T. Severin se găsește din întâmplare un vapor (remorcher) rusesc, care are tot drumul spre Belgrad și care urmează să plece a doua zi dimineața.

Ducându-mă în port am găsit remorcherul rus „Belgrad”; el aparține Serviciului Navigației ruse pe Dunăre și transporta pe directorul acelei societăți, în inspecția ce o făcea odată pe an pe

Dunăre. Prezentându-mă d-lui Matislav Ermakoff, inginer și director al numitei societăți, care se afla pe bord, D-sa mi-a îngăduit să fac drumul cu acel remorcher.

La 7 ore dimineața (22 iunie), am plecat cu remorcherul și am ajuns la Belgrad duminică 23 iunie ora 10...

La aceeași zi, m-am prezentat d-lui Filaliti, ministrul nostru la Belgrad, cât și la Ministerul de Război sârb; la această din urmă autoritate nu am avut onoarea de a fi primit decât de d-l colonel N. Stevanovitz, care îndeplinea o funcție similară celei de Secretar General. Din informațiile pe care le-am avut mai târziu de la camarazii mei, atașați militari străini, am aflat că d-l general Bozanovitz, evită contactul cu străinii, din cauză că nu cunoaște altă limbă decât limba rusă.

Primele știri căpătate

Cu ocazia prezentării la Ministerul de Război (duminică, 23 iunie), am cerut d-lui colonel Stevanovitz permisiunea a-l deranja câteva momente pentru a cere, din partea guvernului nostru, informații relativ la operațiunile începute la 17 iunie. D-sa mi-a răspuns că pot veni în acest scop, în aceeași zi, la orele 4 seara.

Mi s-a dat cu acea ocazie câteva indicații sumare, asupra situației trupelor bulgare; controlând aceste date, chiar în cabinetul d-lui colonel Stevanovitz și în fața sa, cu informațiile pe care le avea deja Marele nostru Stat Major, am găsit că cele din urmă erau cât se poate de exacte.

Am putut observa în această împrejurare descurajarea mare care domnea în tot Ministerul de Război sârbesc, în urma primelor succese obținute de bulgari, prin ofensiva lor neașteptată din dimineața de 17 iunie. D-l colonel Stevanovitz insistă asupra nevoii unei interveniri grabnice a armatei noastre, în ajutorul aliaților sârbo-greco-muntenegreni, pentru a nu putea avea loc o bătălie decisivă înainte de intrarea noastră în acțiune; mare descurajare a produs în special ocuparea de către bulgari a localităților Krivolak, Negotin și Kavadar, unde bande de comitații bulgari, intrate în spatele armatei regulate, au comis masacre și devastări îngrozitoare asupra soldaților sârbi, rămași pe câmpul de luptă, din cauza rănilor căpătate în timpul luptei, precum și asupra cartierelor și populației turcești din acele localități.

Asupra operațiilor militare care au avut loc până în această zi, nu am mai putut căpăta informații de la Ministerul de Război sârb, unde domnea cea mai mare discreție, probabil din cauză că, până în acest moment, nu aveau, de la Marele Cartier General sârb, decât știri rele.

Din momentul ce s-a aflat la Belgrad despre decretarea mobilizării la noi în țară, preocuparea tuturor era; când va trece Dunărea armata română?... făcându-mi-se și mie această întrebare, de către d-l colonel Stevanovitz, i-am răspuns că nu cred să începă trecerea Dunărei, decât 12 zile după începerea mobilizării; în realitate ea a început deja din a 10-a zi de mobilizare.

În seara aceleiași zile (23 iunie), punându-se în relație cu atașatul militar italian, Maiorul Papa di Costiglioli, către care avusesem un bilet de introducere de la d-l general Averescu, acesta mi-a comunicat că în acea seară chiar, telefonul a adus, de la Marele Cartier General sârb din Skoplje (Uscub), știrea primelor succese serioase sârbești și grecești: Kocana a fost recucerită de sârbi, asemenea și Krivolakul care a fost reluat prin baionetă; grecii în urma luptelor de la Kukus (Kilkici sau Kirkilje), Labana, Likovan și Nigrița au ajuns să cucerească și Doiranul.

În urma acestor înfrângeri, bulgarii ar fi început retragerea către est (spre Garevo Selo). În oraș se manifestă o mare bucurie,

Iuliu Maniu

speranțele încep a reînvia. În timpul nopții populația capitalei se găsea într-un adevărat delir.

A doua zi însă, tristețea a cuprins din nou pe toată lumea. S-a anunțat din Skoplje, că armata bulgară, comandată de generalul Kutincef, a făcut incursiune pe teritoriul sârb la Zajekar, Kadibogaz și Sf. Nicolae, că bulgarii au distrus Knjazevacul și că au comis masacre asupra populației.

Tot în seara sosirii mele în Belgrad, am fost pus la curent cu faptul, că toți atașatii militari străini se găsesc în Belgrad pentru că guvernul sârbesc nu a permis deplasarea lor pe câmpul de luptă și nu i-a autorizat nici măcar să însoțească Marele Cartier General; s-a făcut excepție cu atașatul militar francez și cu cel englez, care în costum de turiști se găsesc la Cartierul General al Alteței Sale Regale Principele Moștenitor Alexandru, comandantul Armatei I. Explicația care se dădea, era că atașatul militar francez (locotenent-colonel Fournier) ar fi obținut această permisiune, prin intervenirea însuși a Principelui Moștenitor care avea simpatie personală și încredere în capacitatea militară a acestui ofițer; pentru atașatul militar englez, colonel Thomson, nu am auzit nici o explicație.

Maiestatea Sa Regele Petru I a rămas tot timpul campaniei în Belgrad.

În Belgrad (23-28 iunie)

În capitala Serbiei domnea o liniște desăvârșită; autoritățile funcționau în mod regulat; toate prăvăliile erau deschise; în berării, cafenele, pe străzi se vedea public destul de numeros; se putea însă observa că tineretul lipsea, că foarte multe persoane purtau doliu din cauza membrilor din familie morți în cele 2 războaie balcanice. Numeroși soldați schilozi, întorși din spitale, se plimbau pe străzi în uniformă, unii din ei purtând cârjă sau picior de lemn, ceea ce dădea un aspect trist orașului, mai cu seamă între orele 5-7 când toată această lume ieșea la plimbare. Este de notat că poliția interzisesse orice spectacol, afară de cinematografe și nu era permis nici unei muzici de a cânta în localuri publice.

Lipsa de brațe, cai și vehicule, scumpise viața în Belgrad în mod extraordinar.

Numărul răniților aflați în Belgrad, pentru tratare, se ridica la câteva mii; numeroase edificii publice erau prefăcute în spitale, între care unul din cele mai mari era Academia de Război. Vizitarea bolnavilor din spitale de către străini, era strict interzisă.

Faptul că în Serbia nu există o facultate de medicină, făcea ca lipsa de medici să fie foarte simțită în timpul războiului. Puținii medici pe care îi are această țară, provin din facultățile străine și mai cu seamă de la Viena. Cum numărul oamenilor bogați din Serbia este mic, foarte puțini părinți au mijloace a-și trimite copiii să facă studii în străinătate; statul sârb însă trimite un număr de bursieri pentru studiul medicinei.

Este curios că tinerii sârbi studiază medicina în facultăți foarte depărtate ca Berlin, Paris etc., și nu vin la excelența noastră facultate de medicină, care le este așa de aproape. Tot timpul cât l-am petrecut în Serbia, nu am întâlnit un singur medic, care să fi făcut medicina în București.

Chiar din primele lupte între sârbi și bulgari a apărut holera în armata sârbă; primele cazuri au izbucnit la Istip, unde ea a fost contractată de la soldații bulgari, care o importaseră în țara lor de la turci, în luptele de la Ceatalgea.

La 24 iunie, proporțiile pe care le luase holera, la Istip, deveniseră îngrijitoare. La 25 iunie, holera pătrunsese și în spitalele din Belgrad unde se găseau 38 de soldați bolnavi; în oraș însă nu se semnalase nici un caz de holeră până la acea dată.

Către sfârșitul campaniei, focarul mare al holericii se găsea la Veles, unde fiind prea mulți, nu li se mai dădea aproape vreo îngrijire medicală; ei au fost instalați pe un câmp în afara orașului, formând un adevărat lagăr; de spaimă sau de dureri, mulți din ei înnebuniseră; se spune că mortalitatea zilnică în acest lagăr a ajuns la 300 pe zi.

Citadela veche a Belgradului avea câteva camere rezervate pentru bolnavi; cea mai mare parte, însă, din încăperile ei, erau ocupate de prizonieri turci (din întâiul război balcanic) și de puțini prizonieri bulgari; numărul acestora din urmă s-a mărit treptat ajungând către finele [celui de] al 2-lea război balcanic la 2-3 000.

Este de notat faptul, că a fost aproape imposibilă o fraternizare între prizonierii turci și bulgari. Ori de câte ori au fost lăsați împreună, în curțile citadelei, au avut certuri violente și chiar răniri, care s-ar fi repetat și s-ar fi agravat până la cazuri de omor, dacă gardienii sârbi n-ar fi intervenit. Prizonierii turci erau foarte îndârjiți contra prizonierilor bulgari, iar aceștia din urmă erau totdeauna provocatori.

La 23 iunie, Ministerul de Externe sârb anunță Legația noastră din Belgrad că pentru ușurarea transmiterii corespondenței atașatului militar român din Serbia, guvernul român a dat dispoziția de a înființa la Cladova, un post de transmiterea corespondenței (telegrafice și poștale), de la Cladova la T. Severin, prin locotenentul de stat major Dragomirescu, care are o șalupă la dispoziția sa.

La 25 iunie, m-am înscris la Palat, am depus cărțile demnitarilor țării, corpului diplomatic și atașatilor militari.

În seara precedentă a sosit în Belgrad d-l colonel Christescu Constantin²⁰, subșeful Marelui Stat Major, pentru a stabili acordul între operațiile armatei noastre cu armatele aliate. Cooperarea aceasta, neputându-se stabili la Belgrad, misiunea sa cerea ca, în cel mai scurt timp, să se pună în relații cu Marele Cartier General sârb și deci implica plecarea grabnică a d-lui colonel Christescu, la Skoplje. Cerând audiență la d-l prim-ministru și ministru de Externe Pasici²¹, am fost amândoi primiți la orele 3 p.m. la Ministerul de Externe.

Excelența sa, a predat o scrisoare de introducere d-lui colonel Christescu către Excelența Sa Voievodul Putnic, cu care act, a pornit singur la Skoplje, chiar în acea zi la ora 5 seara.

Tot în ziua de 25 s-a afișat în toată țara, Proclamația M.S. Regelui Petru²², către poporul sârbesc; era citită cu mare atenție de toți trecătorii.

Evenimentele importante se succedau cu repeziciune pe teatrul de război; informațiile care le căpătam de la Ministerul de Război din Belgrad, erau puține și necomplete. Relațiile ce se dădeau prin „Bureau de la presse” (publicația Ministerului de Externe sârbesc), erau mult mai precise, mai complete și mai recente. Deși mă contam ca reprezentant a unei armate aliate, totuși nu eram întru nimic mai avantajat decât ceilalți atașatii militari, care văzând că Ministerul de Război este atât de sobru în detaliile operațiilor, au renunțat de a-l mai vizita; a trebuit și eu să renunț în fine la această sursă de informații. Am avut momente de descurajare, pentru că vedeam că nu pot să-mi îndeplinesc, cum trebuie, însărcinarea mea.

Aflasem că armata greacă are un delegat (căpitan de stat major) la Marele Cartier General sârbesc și pe această considerație, rugasem pe d-l colonel Christescu, să ceară Voievodului Putnic autorizația și pentru mine, de a însoți acel cartier general. La 27 iunie, ora 3.30 p.m., am primit din partea d-lui colonel Christescu ordinul telegrafic, prin care mi se anunța aprobarea acestei permisiuni.

Am plecat din Belgrad, vineri 28 iunie, ora 6.50 a.m. și am ajuns în Skoplje, abia în noaptea de 29/30 iunie, ora 1 a.m., cu toate că trenul în care eram, a fost privilegiat dându-i-se „liber” în stații, îndată ce ofițerul sârb, ce mi se pusese la dispoziție de către Ministerul de Război (sublocotenent Markovitch), arată calitatea mea; din nenorocire însă pledoaria adjutantului meu, trebuia să reînceapă la fiecare șef de stație, din cauză că autoritatea în drept nu dădu-se un ordin circular tuturor șefilor de stație de pe itinerarul nostru, pentru a da „liber” trenului, îndată după sosirea sa în gară.

În rezumat, am parcurs cu calea ferată o distanță de 270 km în 42 ore, adică am făcut mai puțin de 10 km pe oră. Cauza acestei întârzieri era nevoia de a ajunge cât mai curând [a] trenurilor cu trupe ce veneau în sens contrar trenului nostru. Se transporta o divizie sârbă (cred Divizia de Drina 1-ban), despre care mi s-a spus că se transportă din regiunea Istipului până la Kumanova cu calea ferată și de aici prin marș pe jos până în regiunea Egri Palanka, pentru a întări trupele aflate în acea parte a teatrului de operație; la Skoplje însă am aflat că această divizie a plecat, la 26 iunie, de la Istip spre Niș cu destinația de a întări trupele de la Knjazevac, care fuseseră atacate de forțe superioare bulgare (Armata 1 a generalului Kutincef) încă de la 24 iunie; la 29 iunie această divizie a fost rechemată la Armata 1 sârbă, care se găsea la Egri Palanka.

Tot în timpul acestui parcurs, am întâlnit numeroase trenuri cu răniți, care erau evacuați din regiunea Egri Palanka și Valea Bregalniței, în spitalele din Serbia. Evacuarea aceasta dura deja de câțiva timp; șeful stației de frontieră Rajistovac mi-a comunicat că până în acea zi (29 iunie) trecuse prin acea gară aproape 20 trenuri cu răniți, ceea ce înseamnă că în 12 zile de campanie răniții atinseseră enorma cifră de 20 000; ei erau evacuați din Macedonia în Serbia.

În această localitate de frontieră (Rajistovac), am vizitat lazaretul de holerici ce consta dintr-un spital demontabil, construit din pereți și acoperiș de tablă; se aflau în interior vreo 15 holerici în îngrijirea unui medic locotenent și a 2 sanitari. Trebuie semnalată discreția mare a ofițerilor și gradelor inferioare aflate în aceste trenuri. Cei răniți nu voiau să spună în ce luptă au fost răniți, iar cei ce se transportau ca trupe de ajutor, ascundeau numele localității de destinație.

În gara Kumanova, unde în acea zi fusese și Alteța Sa Regală Principele Moștenitor Alexandru²³, am putut vedea serioasele măsuri de dezinfectare, pe care le luase Serviciul Sanitar din cauza holerei, care începuse să bântuie cu furie și în această parte, adusă din Istip și Veles. Funcționarii gării istoriseau cum în cursul acestei zile, s-au transportat pentru îngropare mai multe cadavre de holerici ce fuseseră adunate în 2 grămezi, chiar lângă gara Kumanova.

În Skoplje (Uskub)

Ajuns la Skoplje, la ora 1.30 a.m., (30 iunie), am fost întâmpinat la gară de căpitanul de artilerie Georgevici, fiul fostului ministru sârb la București, Mihail K. Georgevici, care m-a condus direct la locuința d-lui colonel Christescu, sosit aici la 26 iunie; am aflat de la Domnia-sa mai multe fapte importante:

a) Mobilizarea noastră s-a făcut cu o mare repeziciune, oamenii răspunzând cu entuziasm la „ordinul de chemare” și că un mare

avânt războinic domnește în toată țara; trupele Corpului 5 Armată pătrunseseră din Dobrogea în Bulgaria, încă de la 28 iunie.

b) În urma înțelegerii luate între Comandamentul Superior sârb cu delegatul Marelui nostru Cartier General (colonel Christescu), privitor la cooperarea armatei noastre, **generalisimul sârb a schimbat planul de campanie de până acum** (s.a.), pentru a putea stabili un acord între operațiunile armatei sârbe cu cea română.

S-a dispus să se deplaseze mai la nord grosul forțelor sârbe, adică a schimba centrul de greutate a masei principale sârbe, din regiunea Istipului în regiunea Egri Palanka, astfel că ofensiva acestei mase de trupe, în loc de a se produce pe direcția Dubnica – Sofia, se va produce pe direcția Kjustendil – Sofia.

Mișcările de dislocare se ordonară în seara de 26 iunie.

c) Atacul general asupra armatei bulgare, se va produce din partea armatelor sârbă și greacă, numai când armata noastră se va pregăti să debarșeze din zona muntoasă a Balcanilor, în câmpia Sofiei.

d) Delegatul Marelui nostru Cartier General, păstrase în Uskub un strict incognito care a durat până la declararea oficială a atitudinii noastre, sosită în Skoplje, la 29 iunie, ora 10 dimineața (Ordinul telegrafic al Marelui Cartier General român nr. 83 din 29 iunie).

e) Ministerul de Război sârb fusese rugat, de Comandamentul General al armatei sârbe, să-mi ușureze venirea din Belgrad în Uskub.

Din prima zi a sosirii mele în Skoplje (30 iunie) am reluat contactul cu operațiile militare, pe care-l pierdusem prin 2 zile de drum. În mod treptat am putut cunoaște de aproape personalitățile care compuneau Marele Cartier General din Uskub și modul cum acest cartier funcționează. Mai întâi de toate, trebuie să arăt că întreg acest cartier general nu se compunea decât din cel mult 50 persoane: 2 generali, vreo 20 ofițeri superiori, tot atâți ofițeri inferiori și câteva persoane civile: directorul Serviciului Telegrafo-Postal, un avocat atașat la Serviciul Intendenței, decanul Facultății de Drept (ca șef al Biroului Presei) și vreo 5 funcționari de la Ministerul de Externe (din Direcția Politică), ca redactori la ziarul ce se imprimă pentru public și armată de către Biroul Presei de la Marele Cartier General și care purta numele de „Najnovji Telegrami” („Telegramele cele mai noi”). În afară de vreo patru colonei care erau mai vârstă, însă viguroși, tot personalul Cartierului General era compus numai din ofițeri tineri (maiorii aveau etatea în jur de 30 ani, lt. coloneii 35 ani și coloneii 40 ani), cu valoare personală și cu un sentiment de datorie foarte dezvoltat; ei trăiau în cea mai perfectă armonie.

Marele Cartier General era instalat într-o imensă clădire, fostul liceu turcesc din Skoplje, altă dată reședința lui Djavid-pașa. În timpul dominației turcești, Skoplje era reședința de corp de armată; are o populație de 60-70 000 locuitori și este străbătut de râul Vardar, a cărui apă este regulată prin cheiuri de piatră (în cuprinsul orașului); populația în majoritate mahomedană, apoi bulgari și evrei, puțini sârbi, greci și români.

Generalul de corp de armată
Constantin Christescu

Marele Cartier General al armatei de la Skoplje, se găsea instalat la 80 km depărtare de cel mai apropiat punct al câmpului de bătaie, deci departe de emoțiile luptelor. Aici se lucra cu mare ordine și multă liniște; în timpul celor mai crâncene lupte, care cereau ordine grabnice și numeroase, la Marele Cartier General domnea un calm surprinzător. Situația trupelor sârbe o primea la telefon, de la șefii de stat major ai celor trei armate sârbe, colonelul Jivco Pavlovici, șeful Secției Operațiilor, care o raporta generalului Misici, subșeful Marelui Stat Major; ambii se sfătuiau împreună asupra dispozițiilor de luat, care erau supuse generalisimului armatei, Voievodului Putnic și acesta decidea.

Situația trupelor amice și adverse, se ținea la curent de șeful Biroului de Informații (un căpitan) care era în continuă legătură cu șeful Secției Operațiilor. La Marele Cartier General erau reprezentate următoarele servicii: Adjutantura cu Biroul Presei, Artilerie, Geniu, Justiție, Intendență, Sanitar, Poștal-Telegrafic și Serviciul Etapelor și Căilor Ferate (Comunicațiilor). Este curios că șeful Serviciului Intendenței era un ofițer de infanterie, un colonel reputat de bun administrator și organizator; avea atașat la serviciul său și un avocat.

Cenzura corespondenței în timp de război (atât la cea poștală, cât și la cea telegrafică) se făcea în două părți: la Skoplje, la Marele Cartier General, prin șeful Serviciului de Informații și la Belgrad, la Ministerul de Război; corespondențele mai importante sufereau ambele cenzuri. La începutul campaniei cenzura era foarte riguroasă, mai târziu însă a fost mai blândă. Corespondența particulară, ca și cea oficială, a funcționat cât se poate de regulat, în tot timpul campaniei; nu am auzit o singură plângere de neregulă și eu însumi personal, am constatat excelenta organizare a acestui serviciu, deoarece nu mi s-a întâmplat să se piardă nici o scrisoare pe care am scris-o sau care mi s-a scris, fie din Belgrad, fie din țară.

În ceea ce privește funcționarea Serviciului Telegrafic pe zona de operațiuni, ea se poate vedea din următorul caz caracteristic. În dimineața de 22 iulie 1913, d-l prim-ministru Pasici, cere relații prin telefon, din Belgrad, Marelui Cartier General din Skoplje, asupra aromânilor locuitori din Egri Palanka, care se găseau acum închși la Kumanova, din ordinele șefilor militari. La ora 9 din aceea zi (22 iulie), Marele Cartier General transmite ordin de cercetare Comandantului Armatei 1 sârbe, aflat la Crni-Vrh (50 km Est de Skoplje). A 2-a zi (23 iulie) la orele 7 seara, rezultatul anchetei este deja raportat (telefonice) la Uskub, de către șeful de Stat Major al Armatei 1; în acest raport se găsea rezumatul a altor 3 rapoarte venite tot telefonic de la comandamentele din subordine (Diviziile Drina 1-1 ban, Dunăre 1-1 ban și Dunăre 2-a ban).

Se poate vedea deci că, pentru ca să se dea un ordin de la Cartierul General al armatei la divizii, ca acestea să-l transmită la regimente, care au trebuit să facă cercetare și ca rezultatul acestei cercetări să fie raportat telefonic, tot pe cale ierarhică, până la Marele Cartier General al armatei, n-a fost nevoie mai mult de 34 ore! ... Trebuie menționat încă, [sic!] că raportul comandantului Armatei 1 către Marele Cartier General, nu conținea mai puțin ca 590 cuvinte!...

Este interesant de a se cunoaște relațiile de serviciu ale Marelui Cartier General sârb cu celelalte autorități.

În ceea ce privește conducerea operațiilor, Marele Cartier General sârb avea toată libertatea și toată răspunderea. Această independență absolută a comandamentului armatei a folosit foarte mult, căci operațiile nu au suferit nicio influență străină, afară doar de aceea a politicii externe. Relațiile Marelui Cartier General cu Ministerul de Război consistau numai în aceea că, [sic!] Cartierul comunica

Ministerului principalele evenimente de pe teatrul de război, pentru a fi raportate suveranului țării.

Ministerul de Externe comunica zilnic Marelui Cartier General, evenimentele politice ce aveau relație cu operațiile militare (tratatările secrete urmate cu grecii privitoare la delimitarea viitoare a frontiere sârbo-greacă și la asigurarea unui deuseu sârb în Mediterana, la propunerile bulgare pentru a începe tratatările de pace, la sprijinul și sfaturile României date Serbiei pe timpul conferinței de la București etc.), iar Marele Cartier General comunica și Ministerului de Externe rezumate zilnice de operații, pentru a fi imprimate în publicația acestei din urmă autorități, numită „Bureau de la presse”.

Ca ofițeri străini nu se găseau la Marele Cartier General sârb decât delegatul armatei grece, căpitanul de stat major Rangabe, d-l colonel Christescu și subsemnatul.

La 3 iulie a sosit fără calitate oficială (ca corespondent al ziarului „Utro Rosij” – „Rusia de mâine”), generalul de divizie rus în rezervă Eugen Martinov, cunoscutul autor al scrierilor „Defense de Plevna” și „La triste experience de le Guerre russo-japonaise”, ofițer cult, inteligent și vioi, însă evitat de ofițerii sârbi, din cauza sentimentelor sale bulgarofile.

La 5 iulie a sosit la Skoplje, maiorul Rășcanu²⁴ care plecând prin Salonic, fusese la Cartierul General grec de la Hadzi Bejlik (lângă Demirhisar) cu o misiune de la Marele nostru Cartier General; în seara aceleiași zile, maiorul Rășcanu s-a înapoiat la București.

După 7 iulie, au mai sosit la Marele Cartier General sârb, atașaii militari: italian, austro-ungar, francez și englez; atașatul rus, colonel Artamanov, nu a însoțit pe camarazii săi rămânând în Belgrad sub pretext că nu vrea să asiste la un război „fratricid”. Corespondenții de ziare fuseseră, de la începutul campaniei, autorizați a veni la Skoplje; în dimineața de joi 27 iunie, un tren, înadins format, i-a dus pe câmpul de luptă.

D-l colonel Christescu a părăsit Skoplje în seara zilei de 7 iulie, plecând prin Belgrad la București.

În Skoplje, însoțit de medicul șef al armatei, colonelul Ghencici, am vizitat spitalele de răniți; erau în total vreo 800, plus vreo 150 holerici într-un lazaret; în toate spitalele domnea o foarte mare lipsă de medici; un medic îngrijea cam 200 răniți.

Operațiile

Introducere. Operațiile au început prin ofensiva bulgarilor, care au atacat trupele sârbe și grece, în mod cu totul neașteptat, contra tuturor regulilor uzitate în războaie, adică fără o declarare formală de război și fără măcar să se fi întrerupt relațiile diplomatice între aceste state (nu au fost rechetați în țară miniștrii plenipotențieri).

Atacul a fost produs la ora 2.10, în dimineața zilei de 17 iunie. Îndată ce s-a produs atacul, bulgarii au publicat în presa lor, că ei au fost atacați de sârbi și greci. Numeroase comunicări, în același sens, s-au publicat și în străinătate.

Din primele zile, însă, sârbii și grecii au fost în măsură de a da probe concrete că acest atac a fost premeditat de bulgari și ordonat de generalisimul Savoff prin Ordinul de operație, foarte urgent, cifrat, nr. 5597 din 15/27 iunie, ora 8 seara, dat la Cartierul General din Sofia, către comandantul Armatei 4 de la Radoviște.

La 20 iunie, în timpul luptei de la Bregalnița, prinzându-se de către sârbi, arhiva Regimentului 31 Infanterie bulgar (din Brigada 2 a Diviziei 4 Preslau) s-a găsit în ea un exemplar al ordinului de atac dat de comandantul acelei brigăzi; el poartă titlatura nr. 21 din 16 iunie, ora 8 seara, localitatea Banja (Vest de Kocana). De asemenea, s-a găsit pe câmpul de luptă, carnetul de note personale

al sublocotenentului bulgar Gheorghief care începe astfel: „La 16/29 iunie 1913, la ora 8.30 ne-a sosit un ordin telefonic prin care se arată că operațiunile militare vor începe în contra sârbilor și grecilor la 17/30 iunie, orele 3 dimineața; ordinul scris ne-a fost dat la 16/29 iunie orele 11 seara”.

Concentrarea armatelor. În seara de 16 iunie 1913, situația armatelor beligerante (crochiul nr. 1) era:

Armatele aliate sârbo-grece.

I) Armata sârbă

1) Grupul Colonel Aracici (11 batal. de 3-a ban, 11 baterii artilerie cetate și câmp și 1 regiment cavalerie) la Zajecar.

2) Grupul colonel Milici (12 batalioane cu 4 baterii) la Knjazevac.

3) Armata II, general Stepa Stepanovici (1 divizie 3-a ban de 16 bat., Divizia Timok 1-1 ban și artilerie de asediu) la Pirot și împrejurimi.

4) Grupul colonel Marinovici (1 divizie de 22 batalioane și 7 baterii) la Vlasina, la dispoziția Marelui Cartier General.

5) Armata 1, A.S. Regală Principele Alexandru (Diviziile Sumadia 1-ul și 2-lea ban, Diviziile de Dunăre 1-ul și 2-a ban, Divizia Drina 1-ul ban și Divizia de Cavalerie a Principelui Arsene Karagheorghievici; va veni apoi și Divizia muntenegreană) în regiunea Egri – Palanca – Kumanova.

6) Armata 3, general Boja Iancovici (Diviziile Morava de 1-ul și 2-a ban și Divizia Timok 2-lea ban) în regiunea vest Istip – Veles.

Cartierul general al armatei la Skoplje.

II. Armata greacă se compunea din 3 grupe:

1) Grupul de vest, general Damianos (Diviziile 3 și 10), spre Kilkis.

2) Grupul de centru, M.S. Regele Greciei Constantin²⁵ (Diviziile 1, 2, 4, 5 și 6) spre Salonik – Langaza.

3) Grupul de Est, Diviziile 7 și 8, general N. Sotilis, spre Lahana-Nigrița.

Ideea fundamentală a concentrării sârbe a fost: a ocupa și acoperi cu grosul forțelor sale teritoriul contestat (ținuturile Veles, Prilep, Monastir, Ohrida), iar cu restul a-și asigura linia de comunicație: Belgrad – Vranje – Skoplje, care prin apropierea ei de frontiera bulgară, era foarte expusă la atac.

Armata bulgară

1) Armata 1, general Kutincef (Diviziile 5, 9 și o divizie teritorială, total 55 000 oameni) în regiunea Vidin – Kula – Belogradcik.

2) Armata 5, general Petrof (Diviziile 1, 10, 13, 14 și 1 divizie cavalerie, total 60 000) în regiunea Slivnica – Garibrod – Trn.

3) Armata 3, general Tosef (Diviziile 4, 12 și 1 brigadă cavalerie, total 50 000) în regiunea Kjustendil.

4) Armata 4, ministrul de Război general Kovacef (Diviziile 2, 7, 8 și Divizia Voluntari Guenef, total 80 000) în regiunea Kocana – Istip (Basinul Bregalniței).

5) Armata 2, general Ivanoff (Diviziile 3, 6 și 11 și Divizia de Seres, total 60 000) în regiunea Dojran – Seres – Demir Hisar, făcând față armatei grece.

Ideea fundamentală a concentrării bulgare era: a se distruge toate forțele sârbe de pe teritoriul contestat, printr-un atac neașteptat, înaintea declarării războiului și chiar înaintea rușrii relațiilor diplomatice.

Planurile de campanie

Planul de campanie al **bulgarilor** pare să fi fost următorul:

Armata 4 să ia ofensiva în direcția Istip – Veles pentru a străpunge armata sârbă pe teritoriul contestat, a pune mâna pe câmpia Ovce – Polje (Câmpul Mieilor), care este considerată ca

cheia Macedoniei, apoi să continue ofensiva spre Prilep și Monastir pentru a separa armata sârbă de cea greacă, așa ca bulgarii să aibă posibilitatea de a bate în parte, pe fiecare din aceste două armate.

Planul acesta nereușind, s-a căutat în urmă altă soluție: defensivă față de greci, iar printr-o ofensivă, în direcția Vlasina – Vranje, armata bulgară să caute a separa Macedonia de Serbia și deci și grupele sârbe de la Nord (grupele Aracici, Milici, Marinovici și armata Stepanovici) de armatele sârbe de la Sud (principele Alexandru și Iancovici); pentru ca în urmă să poată manevra tot pe linii interioare.

Neputând fi adus la îndeplinire nici acest plan, s-a căutat o ultimă combinație: armata sârbă să fie fixată de front, însă lovită în același timp pe linia ei principală de comunicație (Belgrad – Niș – Skoplje), iar prin forțe superioare să se impresoare armata greacă când va înainta prin defileurile râului Struma.

Planul de operație al **sârbilor** a fost:

Armata sârbă, ocupând cu un minimum de forțe Serbia și cu maximum Macedonia, să stea la început în defensivă strategică; la momentul priincios să ia apoi ofensiva, în scop de a invadea pe teritoriul adversarului, căutând ca grupurile de la nord (din Serbia) să se întâlnească cu cele de la Sud (din Macedonia) pentru o bătălie decisivă, în câmpia Sofiei.

Mersul operațiunilor

Perioada I. Lupta de la Bregalnița (17-25 iunie 1913)

În dimineața de 17 iunie, armata Kovacef în cooperare cu parte din Armata lui Toșef atacă pe sârbi, iar Armata Ivanof atacă pe greci. Armata sârbă ocupase în această parte, cu avanposturile sale, frontul următor Piscul Ruijen – malul drept al râurilor Zlevtoka Reka și Bregalnica, precum și malul drept al râului Kriva – Lakavica.

Atacul contra sârbilor este produs în mai multe puncte (piscul Redki – Buki, Zlotovo – Neocazi, Raijcani Rid, Istip, gara Strunica și Gjevglji) având două obiective: Kratovo și Veles.

Trupele sârbe (Armata 1 și 3) surprinse, s-au retras treptat, luptând pe diferite porțiuni. În ziua următoare (18 iunie), Marele Cartier General sârb, ordonă Armatelor 1 și 3 să ia ofensiva; Armata 1 cu obiectiv Kocana, iar Armata 3 cu obiectiv Istip.

Acțiunea s-a petrecut astfel:

La aripa **dreaptă** (s.a.) bulgară (regiunea Egri – Palanka) luptele au fost foarte îndârjite; sârbii au avut câteva mii de morți și răniți și probabil că bulgarii au avut și mai mulți. Terenul este greu de străbătut (pădure și frământat). Luptele principale s-au dat la o altitudine de 1 500-200 de metri. Sârbii au respins pe bulgari și au trecut pe dreapta râului Zlevtovska – Reka urmărindu-i; au fost cucerite treptat pozițiile Retki – Buki, Car Vhr, Kitca (22 iunie); întoarcerea ofensivă sârbă, în această parte, s-a oprit la piscul Ruijen care n-a putut fi luat.

Mareșalul Alexandru Averescu

La **centru** (s.a.) (regiunea Kocana – Istip), Armata 1 sârbă a cucerit Raijcani Rid (prin baionetă la 21 iunie) și Kocana (28 iunie) La Istip, Armata 3 s-a menținut pe linia avanposturilor de pe malul drept al Bregalniței.

La **aripa stângă** (s.a.), bulgarii au avut succes; ei au cucerit Krivolak, Negotin, Kavadar, unde au masacrat pe toți sârbii care le-au căzut în mână și au devastat cartierele turcești din aceste localități. Deci în această parte, bulgarii s-au instalat chiar pe stânga Vardarului.

Înfrângerea aceasta, a produs un efect deprimant în toată Serbia. Generalul Boja Iancovici a fost acuzat de incapacitate, criticat foarte viu în Belgrad și foarte puțin a lipsit de nu i s-a luat comanda.

Succesele bulgare în această regiune au fost limitate prin bravura Diviziei Timok al 2-lea ban care, retrăgându-se pas cu pas, dinaintea unui adversar de 2 ori mai numeros, a luptat 5 zile și 5 nopți fără întrerupere.

La **extrema stângă** (s.a.) bulgarii au cucerit localitatea și stația de cale ferată Gjevgjeli, apărută numai de două batalioane sârbe de al 2-a ban; prin acest fapt armata sârbă a fost separată de armata greacă. În această regiune trupele din Divizia 2 bulgară au distrus podurile de fier de pe Vardar de la gara Strunița, defileul Demir Kapu și au întrerupt calea ferată Skoplje – Salonic în 4 puncte.

Diviziile bulgare care au atacat în prima linie au fost: 2, 8, 7, 4 și 12, în ziua de 19 iunie; stațiunea telegrafică fără fir sârbă, de la Veles, a prins o telegramă dată probabil de postul bulgar de la Kocana care spunea Divizia 7 (bulgară) a fost nimicită.

La 23 iunie, sârbii și grecii iau ofensiva pe toată linia; Armata 1 sârbă cucerește Kocana (23 iunie, ora 5 seara), Armata 3 cucerește Krovolacul prin baionetă (23 iunie, ora 4 seara), iar grecii Dojranul (23 iunie).

Stăpânirea Dojranului de către greci, amenință serios comunicațiile armatei Kovacef care se retrage în grabă, părăsind Gjevgjeli și regiunea Krivolakului, retrăgându-se spre Radoviște, menținând însă Istipul în posesiunea sa, pe care-l pierde în curând în urma unei bătălii sângeroase. O nouă luptă la Radoviștea (26 iunie) silește Armata Kovacef a se retrage spre Cuka Goleh și Carevoselo și permite armatelor sârbă și greacă a se pune din nou în legătură între ele.

În urma luptelor pierdute de bulgari, probabil pentru ridicarea moralului acelei armate, Marele Cartier General bulgar ordonă incursiuni spre nord, pe teritoriul Serbiei. În adevăr, la 23 iunie Armata generalului Kutincef trece frontiera prin două direcții dinspre Kula către Zajecar și dispune Belogradcik (prin pasul Sf. Nicolae și Kadibogaz) către Knjazevac, pe care-l pustiește prin jaf, foc și omor distrugând și podul de fier de pe Timok, din această localitate.

Trupele sârbe de la Knjazevac, fiind mult inferioare în număr, se retrag treptat spre Slatina și defileul Seko Banja.

La Zajecar însă, grupul colonelului Aracici rezistă pe front, cu o parte din forțe, trupelor bulgare venite de la Kula, iar cu restul forțelor prin o manevră abilă amenință spre Sf. Nicolae comunicațiile trupelor bulgare venite de la Belogradcik, care sunt nevoite a se retrage în grabă pe propriul lor teritoriu (27 iunie). În aceeași zi (23 iunie) trupele bulgare au atacat vama sârbă de la Descani Kladenac.

În timpul acesta (17-25 iunie) au avut loc operațiuni secundare și în regiunea Slivnica – Pirost, unde Armata generalului Petrof a căutat să intre în Serbia pe la Caribrod, cu intenția de a urma calea ferată până la Pirost (întărit) pe care să pună mâna și de aici prin marșuri forțate să se îndrepte spre Niș pentru a se întruni cu Armata lui Kutincef care proiectase să intre în această localitate, venind prin Knjazevac.

Armata Petrof a avut oarecare succese la frontieră, însă rezistența opusă de Armata Stepanovici înaintea Pirostului și mai cu seamă manevra făcută de această armată, către flancurile armatei Petrof, a silit pe această din urmă a se retrage în grabă pe propriul teritoriu, pentru a nu fi întors.

Spre Vlasina bulgarii au dat câteva atacuri, care au fost respinse în zilele de 25 și 26 iunie.

În perioada I este [de] semnalat activitatea Regimentului 10 Infanterie (din Divizia Sumadia 1-ul ban, care s-a distins în lupta de la Raijcani Rid la 21 iunie). La 21 iunie, acest regiment ia parte la atacul lui Raijcani Rid; la sfârșitul luptei capătă ordin să plece la Vlasina. La 22 iunie pleacă pe jos de la Raijcani Rid prin Kocana și Sari Ramseli la Veles unde ajunge la 23 iunie, ora 2 dimineața; la 24 iunie ia trenul la Veles și călătorește până la Vladicin ban (stație în dreptul Vlasinei) de unde, în marș forțat, ajunge la Vlasina, unde e vârat imediat în foc, luptând [în] zilele de 25 și 26 iunie.

Lupta de la Bregalnica a avut două consecințe însemnate:

- 1) Izgonirea armatei bulgare de pe teritoriul în litigiu.
- 2) Trecerea armatei bulgare de la ofensiva strategică la defensivă strategică.

Perioada a II-a (25 iunie-1 iulie)

Pe la 21 iunie intervine o schimbare însemnată în Comandamentul Superior bulgar. Generalul Savof (generalisim) și colonelul Fișef (șeful Marelui Stat Major) au fost destituiți, se zice, pentru că au ordonat atacul de luni, 17 iunie, ora 2 a.m., contra sârbilor și grecilor, fără știrea sau consimțământul guvernului bulgar. Față de telegrama trimisă suveranilor Serbiei și Bulgariei la 26 mai st.v. de către M.S. Țarul Rusiei (prin care se spunea că va face responsabil pe acela din doi adversari care va ataca mai întâi, provocând prin această agresiune un război fratricid), începerea ostilităților devenea un act politic, de primul ordin și deci aparținea guvernului bulgar, nu generalului Savof. **Se pare că generalisimul bulgar a grăbit ofensiva armatei sale pentru a termina cu armatele sârbo-grece înaintea intervenției armatei noastre în conflictul balcanic** (s.a.)

Comandamentul Superior bulgar s-a hotărât astfel:

Generalisim: generalul Ratko Dimitrief; șef de stat major: colonelul Nerezov.

Înfrângerile suferite de sârbi în primele zile ale bătăliei de la Bregalnica, au silit guvernul sârb să stocă ultimele energii ale țării. Populația însăși a făcut enorme sacrificii materiale în folosul armatei; numeroase colecte pentru cei aflați pe câmpul de luptă, subscripții publice și vânzări de hărți, de obiecte etc. în folosul Crucii Roșii sârbe, publicații în presa națională și streină pentru angajări de medici cu plată în serviciul armatei sârbe, aduceri la armată de misiuni sanitare străine, în fine chemarea ultimelor resurse de oameni: tineri între 18-21 ani și bătrâni între 45-55 ani. Acei tineri au fost trimiși direct la armata de operații, pentru a-și învăța meseria chiar pe zona de operație, iar cei bătrâni constituiți în unități, au format trupele locale de garnizoană, înlocuind în țară unitățile de al 3-a ban (etate: 39-45 ani) care au fost trimise la armata de operație.

Sacrificiile pe care armata le-a făcut la rândul ei și modul cum fiecare ostaș a știut să-și facă datoria, se poate judeca din următorul fapt: am văzut în spitale grade inferioare care în două rânduri au fost rănite pe câmpul de luptă, apoi vindecate și acum se găseau în cura spitalului fiind rănite pentru a treia oară.

În ceea ce privește ofițerii, este destul să menționez cazul **sublocotenentului de cavalerie Garasenin** (s.a.), fiul unui fost prim-ministru sârb, care pe timpul campaniei contra turcilor s-a îmbolnăvit de tifos; vindecat, reintră în front și la începutul

campaniei contra bulgarilor se îmbolnăvește de holeră, de care iar se vindecă și reintră din nou în front; după puțin timp însă, cu ocazia unui atac, este împușcat în picior ceea ce-l silește a reintra pentru a treia oară în spital; vindecat din nou, își ia comanda unității sale pe care o păstrează până la sfârșitul campaniei.

După bătălia de la Bregalnica, trupele bulgare s-au retras pe teritoriul propriu, cele din Armata Toșef spre Kjustendil-Dupnica, iar cele din Armata Kovacef prin Plackovica Planina spre Carevoselo, urmărite slab de trupele sârbe.

În conformitate cu noul plan de campanie, stabilit la 26 iunie, armata sârbă trebuind a păstra **o atitudine defensivă până ce armata noastră va intra suficient în Bulgaria, pentru a putea coopera la atacul general** (s.a.), Marele Cartier General sârb, încetează de a mai urmări și ataca pe adversar căutând a face deplasările necesare de trupe pentru a strămuta centrul de greutate a forțelor principale sârbești din regiunea Istipului în regiunea Egri Palanka. Întreaga mișcare s-a terminat în seara zilei de 1 iulie, când Armata 1 sârbă era concentrată în jur de Egri Palanka, iar Armata 3 sârbă cu divizia de cavalerie în jur de Kocana; numai Divizia Timok al 2-a ban, care suferise pierderi mari în lupta de la Bregalnica și era încercată rău prin holeră, a rămas în repaus și izolată la Istip.

La 25 iunie, Armata Toșef a pronunțat un atac de la Kjustendil către stânga Armatei 1, din regiunea Egri Palanka. Marele Cartier General sârb, dă ordin ca Divizia Sumadia al 2-lea ban să atace, dinspre Vlasina, aripa dreaptă a armatei bulgare de la Kjustendil; detașamentul trimis în acest scop de comandantul Diviziei Sumadia, surprinde, la 28 iunie, la Bolisegrad, o coloană secundară bulgară pe care o gonește și detașamentul sârb ia în stăpânire localitatea. Venind alternativ ajutoare de la sârbi și de la bulgari, luptele de la Bosilegrad durează mai multe zile (până la 9 iulie) și se termină prin luarea localității Bosilegrad de către bulgari, din mâinile sârbilor; Divizia Sumadia care luptase contra Diviziei 5 bulgară și a celei mai mari părți din Divizia 1 bulgară, e nevoită a se retrage la frontiera sârbă.

La 27 iunie, dimineața, Armata Toșef, din nou aripa stângă a Armatei 1 sârbă, însă, de astă dată cu efective mult mai mari; trupele sârbe sunt respinse de la frontieră și frontul Armatei 1 devine: Belina, Gradec, Egri Palanka; după amiază armatele bulgare mai atacă și de la Ruijen către Egri Palanka și de la Carevoselo către Vest. Armatele sârbe rezistă pe frontul lor; către seara aceleiași zile (27 iunie), aripa stângă a Armatei 1 sârbă respinge pe adversar. În zilele 28 iunie–1 iulie armata sârbă își termină concentrarea la Egri Palanka și Kocana.

În seara zilei de 1 iulie, armata sârbă a terminat gruparea forțelor în vederea planului de mai jos și așteaptă numai momentul priincios pentru a pune în execuție **următorul plan** (s.a.):

Ofensiva generală (sârbo-greacă) în legătură cu ofensiva armatei române; legătura între armatele sârbă și română se va stabili prin Armata 2 sârbă, care va înainta de la Pirot simultan cu o coloană română care va urma șoseaua Vraca – Sofia.

Sforțarea principală sârbă se va produce pe direcția Kjustendil – Sofia cu o masă de 7 divizii, dispuse și îndrumate astfel încât orice rezistență de front să poată fi întoarsă repede; o altă masă secundară va înainta din valea Bregalniței (Kocana) simultan și în legătură: la stânga cu masa principală sârbă și la dreapta cu armata greacă din valea Strumei. Ofensiva sârbă va fi sprijinită de tot frontul cu aproape 300 tunuri asediu.

Perioada a III-a (2–18 iulie)

Operațiunile sârbo-grece, din această perioadă, sunt **influențate mult de intențiile și operațiunile armatei noastre** (s.a.).

Prin telegrama nr. 270 din 29 iunie 1913 (primită la Skoplije, la ora 12.15 din noaptea 29/30 iunie), Marele nostru Cartier General, făcea cunoscut Marelui Cartier General sârb că armata română va începe, marți, 2 iulie dimineața, trecerea Dunării în punctele Bechet – Rahova pe vase și Corabia – Gigen pe pod și în consecință ruga pe generalisimul sârb a da ordin ca trupele generalului Kutincef să fie ținute de aproape, de către trupele sârbe aflate în fața sa.

În ziua de 30 iunie, Marele Cartier General sârb dă ordin grupelor: colonel Aracici și colonel Milici, ca atacurile contra armatei lui Kutincef să înceapă chiar din ziua de 1 iulie, pentru a nu da răgaz acelei armate de a părăsi pozițiile sale, spre a face față la Dunăre, cu gândul de a zădărnici trecerea armatei noastre peste acest fluviu.

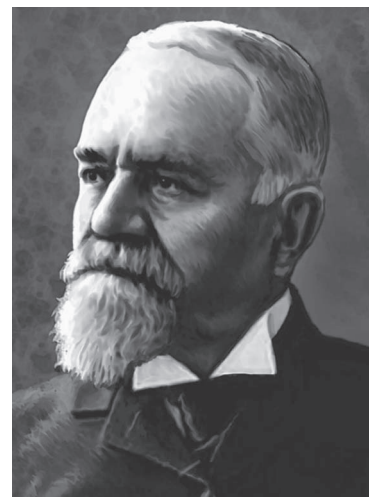
Deși trupele colonelului Aracici erau din al 3-a ban și deci nu puteau să aibă o mare mobilitate, totuși atacurile date contra lui Kutincef de grupele Aracici (16 batalioane) și Milici (12 batalioane) și-au realizat scopul, deoarece Armata 5 bulgară (cu 40 batalioane), dacă nu a putut fi respinsă de pe pozițiile tari pe care le ocupa, ea a fost obligată a face față acestei ofensive până în ziua de 3 iulie, când Kutincef, aflând de trecerea armatei noastre peste Dunăre și deci despre prezența acestei armate, în spatele său, a părăsit pozițiile (pe care luptase și pe care le întărise cu numeroase lucruri de fortificație) pentru a se retrage spre Sofia prin Belogradcic, Ferdinandovo și pasul Ghinci; în timpul retragerii sale, a lăsat însă trupe la Kula, Vidin și Belogradcic pentru paza acestor localități.

Nemaigăsind rezistență în fața lor, coloneii Aracici și Milici invadează teritoriul bulgar, cel dintâi pe itinerarul Zajecar, Kula (6 iulie) Vidin (8–18 iulie) cu scop de a pune mâna pe această din urmă cetate, iar cel de-al doilea, prin Sf. Nicolae, Cuprenije (5 iulie), Belogradcic (7–9 iulie), Ferdinandovo, cu scop de a urmări trupele lui Kutincef și a se pune în legătură cu armata noastră.

Blocarea Vidinului începe la 8 iulie și cercul se strânge treptat, colonelul Aracici având intenția că, dacă prin blocare Vidinul nu se va preda, îl va asedia.

În ziua de 10 iulie, Marele Cartier General sârb roagă pe Marele nostru Cartier General, ca pe de o parte, să intercepteze comunicația pe Dunăre în jurul Vidinului pentru a nu da posibilitatea acestei cetăți de a se aproviziona pe apă cu arme, muniții și provizii de hrană, iar pe de alta, armata noastră să coopereze la asediul Vidinului, amenințându-l fie pe apă, fie pe uscat; a doua zi (11 iulie) Marele nostru Cartier General a răspuns că nu poate satisface cererea.

La 15 iulie, cercul este strâns până la 3 km de șanțul cetății, ajungând până la localitatea Tatargic, iar, la 16 iulie, a ajuns la 2 km (la Novoselce); în momentul începerii armistițiului (18 iulie, ora 12 din zi), cetatea nu căzuse în mâinile sârbilor, deși fusese bombardată violent cu tunurile de asediu ale grupului Aracici.

Titu Maiorescu

Belogradcik-ul se predă colonelului Milici, la 9 iulie, după două zile de rezistență; 2 cupole, 29 tunuri și numeroase provizii sunt luate ca pradă de război.

Cum, pe de o parte contactul între armata sârbă (1 divizion de cavalerie de al 2-a ban) cu armata noastră (1 patrulă din Regimentul 4 Roșiori comandată de locotenentul Zamfirescu) se luase deja din ziua de 7 iulie, pe șoseaua Belogradcik – Ferdinandovo, iar pe de alta Kutincef se retrăsese în grabă peste Balcani, însărcinarea grupului Milici a fost considerată ca terminată; Marele Cartier General sârb dă ordin colonelului Milici a intra în Serbia cu trupele sale, ceea ce a și executat dirijându-se prin pasul Sf. Nicolae către Armata 2 de la Pirot.

În această perioadă, armata sârbă mai pătrunsese în teritoriul bulgar și la Nord-Vest de Kjustendil (Divizia Sumadia 2-a ban la Bosilegrad), de unde nu s-a retras decât la 9 iulie, după cum s-a arătat deja.

Această perioadă a campaniei este caracterizată printr-o stare de spirit a beligeranților foarte evidentă.

Armata bulgară avea moralul scăzut în urma înfrângerilor suferite din partea sârbilor și chiar a grecilor, unitățile sale ajunseră la un efectiv redus din cauza ravagiilor mari pe care le făcea zilnic holera în armată ca și în țară, șefii armatei în dezacord permanent între ei din cauza diferitelor influențe politice, ofițerii bulgari deziluzionați prin rezultatele nenorocite date de tactica de luptă adoptată până acum (întrebuințare excesivă a baionetei în dauna focului) care le dăduse rezultate strălucite contra turcilor, dar care le-a fost nefastă când au avut a face cu inamicii tenaci și care știau să-și întrebuințeze bine artileria lor. Toate acestea dădeau convingerea că scăparea lor nu se poate obține decât prin pace; din această cauză au început să facă demersuri și apeluri desperate. La 7 iulie, generalul Stepa Stepanovici comandantul Armatei 3 sârbă, raportează Marelui Cartier General sârb, că generalul bulgar Papricov însoțit de atașatul militar rus la Sofia, colonelul Romanovski, împreună cu alți doi ofițeri bulgari (Ivanciof și Topalcikof) au cerut să-i vorbească, venind cu propuneri de pace. Marele Cartier General sârb, răspunde că dacă numiții domni au hârtii în regulă să se adreseze guvernului sârb, la Belgrad; acești domni au fost apoi transportați cu calea ferată până la Niș.

La Marele Cartier General sârb, s-a crezut un moment că această intervenire n-are alt scop decât să caute a separa cooperarea armatelor sârbo-greco-muntenegrene de cea a armatei noastre (s.a.).

În ceea ce privește operațiunile militare, pare că generalismul bulgar a admis următorul plan în această perioadă: a nu se opune nici o rezistență armatei noastre, căci aceasta ar fi zadarnic; frontul sârb însă să fie încercat zilnic prin ofensive parțiale, în scop ca pe deoparte să se taie comunicațiile armatei sârbe cu Belgradul, iar pe de alta ca trupele sârbe să rămână fixate pe posibilitățile lor pentru a permite armatei bulgare de a înconjura și sfărâma armata greacă.

Armata sârbă încurajată de succesele avute până acum și care i-au permis nu numai să scape, cu trupele sale, întreg teritoriul bulgar, nu dorea acum alta decât **zdrobirea** (s.a.) armatei bulgare, pentru ca să impună pacea la Sofia. Intervenția noastră militară dădea posibilitate de a se realiza acest plan; o nerăbdare neînchipuită a cuprins întreaga armată sârbă de a vedea armata noastră în Balcani. Iuțea cu care armata română înainta spre sud, nu li se părea încă îndestulătoare.

Cele mai mici atacuri bulgare sau nereușite în atacurile sârbe, îi enervau mult, părându-li-se că aceste accidente vor întârzia cu un moment mai mult deznodământul dorit și care li se părea foarte apropiat. Numai calmul care domnea la Marele Cartier General sârb îi mai liniștea. Dar nici Marele Cartier General sârb nu vroia să scape ocazia ce îi se părea atât de bine venită, de a vedea pe

bulgari nimiciți. Repetate și insistente cereri telegrafice sunt făcute Marelui nostru Cartier General pentru a grăbi marșul armatei. Când împrejurările au silit ca armata noastră să oprească marșul înainte, sârbii au fost foarte contrariați.

Însuși Voievodul Putnic, temperament foarte liniștit, a fost viu impresionat la primirea acestei știri; îndată după citirea telegramii s-a simțit obosit și s-a așezat brusc pe scaun, vădit emoționat (i-a venit rău).

Operațiunile ce au avut loc în această perioadă au fost:

În ceea ce privește **grupurile Aracici și Milici** (s.a.), s-a arătat deja.

Armata 2 sârbă, este atacată la 6 iulie, prin Caribrod, de slabe coloane bulgare care au fost respinse; acest atac s-a repetat și la 11 iulie, tot fără succes. La 13 iulie atacul a fost dat ceva mai la sud (Luznica Stol, 17 km sud de Pirot), care a fost iarăși respins.

Intenția Marelui Cartier General sârb era ca, la atacul general asupra Sofiei, armata de Pirot să înainteze direct asupra Sofiei; cum însă îi stăteau în cale fortificațiile bulgare de la Slivnica și defileul Ghinci, în preocuparea de a ridica aceste greutăți generalismul sârb ceruse Marelui nostru Cartier General, încă de la 10 iulie, ca Divizia 1 de cavalerie de la Ferdinandovo, să ocupe pasul Ghinci pentru a asigura debarcarea în liniște a armatei de Pirot în câmpia Sofiei, iar Divizia noastră 2 de cavalerie de la Orhanlia să distrugă calea ferată Sofia – Filipopoli spre punctul Vakarel han, pentru a împiedica aduceri de ajutoare.

Grupul sârb de la **Vlasina** (s.a.) a avut cel mai mult de suferit, în această perioadă, de la atacurile bulgare; aceasta se explică prin faptul că în această regiune calea ferată Belgrad – Skoplje se apropie mult de frontiera bulgară și deci pe aici ar fi fost mai ușor atacul contra liniei de comunicație sârbă. La 9 iulie, bulgarii atacă spre Descani – Kladenac pe două direcții paralele, în total cu 3 regimente.

În acest atac trupele bulgare au comis atrocități de neînchipuit. Comandantul Armatei 2 sârbe, prin raportul nr. 2492 din 13 iulie, către Marele Cartier General sârb, arată că soldații sârbi răniți în această zi, au fost omorâți de bulgari prin oribile barbarii: li s-au ars barba și mustățile, li s-au scos ochii, li s-au tăiat buzele, urechile și anumite părți ale corpului, alții au fost străpuși pe la spate cu frigărui de lemn, altora li s-a sfărâmat capul cu patul armei sau li s-au crăpat capul cu ascuțișul săbiei și în fine alți răniți au fost străpuși cu baionetele pentru a fi omorâți; toți acești mutilați au fost găsiți la flancul stâng al poziției, pe muntele Tumba.

La 10 iulie, 1 divizie și jumătate bulgară (6 regimente) atacă Vlasina, fără succes; la 11 iulie din nou, însă cu mai puține trupe. La 13 iulie a atacat viguros Descani Kladenac și au înaintat până la muntele Talanbas, de unde au fost respinși; în retragerea lor au dat foc satului sârbesc Preseca. La 14 iulie nou atac neizbutit spre Descani Kladenac și în aceeași zi un atac viguros la Vlasina, făcut de Divizia 5 întărită (7 regimente infanterie, 6 baterii artilerie și 1 regiment cavalerie) care respinge liniile înaintate sârbe până la poziția principală, unde divizia bulgară se lovește de grosul forțelor sârbe și este nevoită a se retrage; la 15, 16 și 17 iulie aceste atacuri se repetă, însă fără reușită. La 18 iulie, cu o oră înaintea începerii armistițiului, profitând de o ceață deasă, avangposturile bulgare de la Vlasina înaintază vreo 200–300 m dincolo de linia de demarcație, pentru ca în caz de reînceperea ostilităților să se găsească în condiție superioară sârbilor.

Armata 1 nu are nici o operație importantă până la 6 iulie, în care zi Armata 3 sârbă, fiind atacată viguros de 2 divizii bulgare dinspre Siva Kobilă către Kocana, a trebuit să intervină cu 3 divizii de la Armata 1 sârbă, pentru a opri progresele diviziilor bulgare; lupta a durat 2 zile (6 și 7 iulie). La 9 iulie, Armata 1 este din nou atacată de trupele bulgare, care și de astă dată reușesc a intra

Generalul Ioan Rășcanu

pe teritoriul sârb, însă au fost respinse a doua zi. În lupta de la Pobijen de la 9 iulie, în care Divizia 8 bulgară atacă trupele Diviziei de Dunăre de al 2-a ban, cade rănit **locot. colonel Radomir Arangelovici** (s.a.) comandantul Regimentului 4 bis de Infanterie, ofițer și scriitor distins, cunoscut prin concursul care l-a dat Diviziei 8 bulgară cu care a luptat alături la asediul Adrianopolului; găsit viu a doua zi de către trupele bulgare, a fost împușcat în tâmplă cu un revolver (probabil de un ofițer) și în urmă i s-a dat o lovitură de baionetă (probabil de un soldat), atât de puternică, încât brațul i s-a lipit de piept, ca bătut într-un cui; în această stare și având pe piept crucea pentru bravură conferită la Adrianopol acestui brav ofițer de către M.S. Țarul Ferdinand a fost găsit a treia zi (11 iulie), când poziția a fost recucerită de Sârbi. Calvarul său a fost examinat și fotografiat de o comisie compusă de medici sârbi și străini, anume Revershon, medic din Misiunea franceză „Crucea Roșie”, doctorii sârbi Nicolaevici și Pavicovici din armata de operație, Ranco Trifunovici, prefectul județului Kumanova, A. Kuschbach, corespondent al ziarelor „Leipziger Zeitung”, „Berliner Tagblatt” etc., Henri Barby, corespondentul ziarului „Le Journal”.

Pentru ziua de 15 iulie, Armata 1 sârbă a primit ordin de a menține pe front trupele bulgare din fața ei, pentru a nu putea fi deplasate contra Armatei 3 sârbe și grece, însărcinare pe care a îndeplinit-o în zilele de 15 și 16 iulie.

În ziua de 18 iulie (începerea armistițiului) pe la orele 11 a.m. avanposturile bulgare din fața Armatei 1, profitând de ceață, au căutat să înainteze dincolo de zona neutră. Generalul Pasici, comandantul Diviziei de Dunăre 2-a ban, care din întâmplare se afla la avanposturile sârbe, a observat mișcarea avanposturilor bulgare; pe dată a dat ordin infanteriei și artileriei sârbe de a deschide un foc, care a oprit înaintarea trupelor bulgare.

Armata 3 se deplasase din regiunea Istipului în regiunea Kocanei, pe ambele maluri ale râului Bregalnica. Armata greacă care se găsea la dreapta ei, nu putea înainta spre nord decât foarte încet, din cauza terenului din bazinul Strumei, care era greu de străbătut și apoi ariergarda Armatei Ivanof, ajutate de minunate poziții defensive (defileuri), opuneau grecilor zilnic o rezistență îndârjită, așa că terenul trebuia cucerit de către greci, pas cu pas.

Deplasarea spre nord a Armatei 3 și înaintarea înceată a grecilor, **a produs un gol** (s.a.) între armata sârbă și cea greacă; pentru acest motiv Marele Cartier General sârb, în ziua de 1 iulie, dă ordin Diviziei de Cavalerie, care se găsea la dispoziția Armatei 1 să treacă la dreapta Armatei 3 sârbe, rămânând la dispoziția comandantului acestei armate, având ca prime misiuni: legătura cu armata greacă și curățirea văii Bregalnica de detașamentele bulgare.

Încă de la 26 iunie Marele Cartier General grec, rugase pe generalisimul sârb de a da ordin Armatei 3 sârbe să înainteze cât mai mult spre est pentru a amenința retragerea Armatei Ivanof; la 30 iunie Marele Cartier General grec revine cu aceeași cerere, arătând că dacă nu se amenință comunicațiile Armatei Ivanof, armata greacă nu mai poate înainta spre nord, adăugând că pentru Armata 3 sârbă, ofensiva spre est este ușoară, deoarece ea nu are înaintea decât Divizia 7 bulgară care suferise mari pierderi și Divizia de Voluntari.

Ca răspuns la aceste insistențe, cât și din cauză că Armata 3 sârbă se găsea cam înapoi față de Armatele 1 și 2 sârbe, Marele Cartier General sârb dă ordin, la 2 iulie, Armatei 3 să atace pozițiile bulgare de la Cuka Goleh (coloana greacă de Vest se găsea la Vladimirevo – Berevo). Armata Kovacef ocupă, în fața Armatei 3 sârbe, două serii de poziții foarte tari: poziția de avanposturi formată de masivul muntos Kalimanci și poziția principală, formată de masivul Cuka Goleh, înalt (1 550 m altitudine), păduros și frământat.

În ziua de 4 iulie, Armata 3 sârbă reușește a ocupa poziția de avanposturi; în ziua de 5, sârbii atacă poziția principală care, în ziua de 6 iulie, este străpunsă în câteva locuri de Armata 3 sârbă; în timpul nopții însă, printr-o întoarcere ofensivă, bulgarii se fac din nou stăpâni pe această poziție (ora 11 seara). În același timp flancul stâng al Armatei 3 sârbe este atacat viguros de bulgari, în direcția Kjustendil – piscul Siva Kobilă – Kocana; s-a arătat mai sus că Armata 3 nu este scăpată de această situație critică, decât la 7 iulie, prin intervenția a 3 divizii din Armata 1. La 11 iulie, Armata Kovacef atacă din nou Armata 3 sârbă, care s-a mulțumit numai să reziste pe pozițiile ce le ocupa, din cauză că **armata greacă nefiind încă intrată în linie** (s.a.), nu se dispunea de destule efective pentru contraatac.

În ziua de 13 iulie, Armata Kovacef a bătut pozițiile Armatei 3 sârbe cu tunuri de câmp, obuziere și tunuri de asediu; acest bombardament a continuat și în ziua de 14, când s-a putut vedea că numeroase coloane bulgare coboară spre sud, dinspre Carivoselo, pe la Est de masivul Cuka Goleh spre Pancarevo, unde atacă cu energie coloana greacă la Vest, pe care o aruncă până la Pehcevo, cauzându-i mari pierderi.

Pentru a îndrepta **situația precară a stângii grece** (s.a.), armata sârbă ia ofensiva, la 15 iulie, iar Armata 1 sârbă capătă ordin de a menține de front trupele bulgare împiedicându-le de a fi aduse contra Armatei 3 sârbe și a coloanei grece, de Vest. Armata 3 sârbă începe atacurile la ora 8 a.m. (15 iulie) și nu încetează decât a doua zi seara (ora 10,30 din seara de 16 iulie); ofensiva bulgară, spre stânga greacă, este astfel oprită de a mai progresa.

La 17 iulie (la ora 9 seara și la orele 12 noaptea), bulgarii atacă ambele aripi ale Armatei 3 sârbă și anume: aripa stânga spre Kalimanci și aripa dreaptă spre Grlena; ei sunt însă respinși. În dimineața de 18 iulie, o coloană bulgară a încercat a ataca din nou pozițiile Armatei 3 sârbă (spre cota 1 185), însă a fost respinsă cu pierderi mari.

În această perioadă este de semnalat marșul din ziua de 15 iulie a **Diviziei de Cavalerie sârbe** (s.a.), comandată de Prințul Arsene Karagheorghevici. După cum s-a văzut, această divizie se găsea la aripa dreaptă a Armatei 3 sârbe, spre Grlena (la Dragoijani selo); ea capătă ordin a se duce cât mai curând la Kumanova. În acest scop pleacă, la 15 iulie, ora 3 dimineața, trecând prin Kocana, Lepopelci, Barbarovi, Grădiștea și ajunge la Kumanova, la 16 iulie, ora 1 dimineața, mergând continuu 22 ore și străbătând astfel o distanță de peste 90 km pe un teren foarte anevoios.

Operațiunile armatei grece

Aceste operațiuni având oarecare legătură cu acele ale armatei sârbe și mai cu seamă cu operațiunile Armatei Boja Iancovici, le voi expune în rezumat.

Bulgarii neglijând chiar de la început armata greacă, prin faptul că au pus înaintea întregii acestei armate (80–90 000 oameni) numai Armata Ivanof (cu cel mult 60 000 oameni), era de prevăzut că armata greacă va avea de înregistrat destule succese. Surprinși, ca și sârbii, prin atacul neașteptat al bulgarilor al cărui obiectiv era posesiunea Salonicului, grecii pierd Nigrița și alte localități de lângă linia de demarcație.

La 17 iunie seara, Marele Cartier General sârb roagă pe generalisimul grec a da ordin armatei sale să înainteze pe direcția Dojran – Strumica. La 19 iulie, M.S. Regele Greciei dă ordin armatei să înainteze spre nord. Treptat armata greacă cucerește: Gjevgjeli, Likovan și Labana (20 iunie); Kilkis (Kukus), fortificat în 15 sectoare, cade în mâna grecilor după 3 zile de luptă (19–21 iunie) și în aceeași zi (21 iunie) Nigrița este reluată de greci, apoi Dojran (23 iunie), Seres (26 iunie), Cavala și Strumica (27 iunie).

Din valea Strumiței, înaintarea armatei grece începe a deveni foarte înceată, ceea ce a produs nemulțumire și o oarecare grijă la Marele Cartier General sârb, văzând că armata sârbă a rămas izolată și, deci, în pericol de a primi singură șocul armatei bulgare. Se comenta foarte defavorabil această încetineală a armatei grece; ea se atribuia faptului că **armata greacă ajungând a pune mâna pe tot teritoriul care-l dorea, nu mai vedea interesul de a ajuta armata sârbă în operațiile viitoare** (s.a.).

În seara zilei de 2 iulie, a sosit de la Salonic, la Skoplije, primul ministru al Greciei, d-l Venizelos²⁶. Domnia-sa a așteptat până a doua zi, la ora 7 dimineața, pe primul ministru sârb d-l Passici, care venea de la Belgrad și cu care a conferit până la ora 1 p.m. (3 iulie), când fiecare din d-lor au plecat, cu calea ferată, în direcția de unde au venit.

În ziua de 3 iulie, frontul armatei grece era: Berevo (coloana de Vest), Melnik (coloana de centru), Nevrocop (coloana de Vest), adică străbătuse vreo 30 km în 6 zile, deci numai vreo 5 km pe zi. Marele Cartier General grec motiva întârzierea prin faptul că armata greacă are înaintea sa forțe bulgare superioare și anume Diviziile 2 și 8 către coloana din stânga, 3, 6 și 11 către cea din centru și Diviziile 13 și 10 către coloana greacă din dreapta; ceea ce era exagerat.

Diferitele ciocniri pe care armata greacă le avea numai cu ariergarda Armatei Ivanof, Marele Cartier General grec le califică drept „lupte crâncene” terminate toate prin „victorii strălucite” pentru greci, iar armata adversară era totdeauna silită să se retragă „într-o complectă debandadă”. Comunicările grece care treceau însă peste orice limită admisibilă și care făceau pe bătrânul Voievod Putnic să facă mult haz, erau cele privitoare la numărul prizonierilor și trofeelor, pe care grecii anunțau că le-au făcut, după fiecare luptă. Dacă s-ar fi făcut adunarea tuturor prizonierilor și tunurilor luate de la inamic, astfel după cum erau comunicate zilnic Marelui Cartier General sârb, desigur că aceste cifre ar fi atins efectivul în oameni și în tunuri al întregii armate bulgare, pe care grecii o aveau înaintea lor.

Într-una din zilele lunii iulie, îi se comunică colonelului Vassitch (delegatul armatei sârbe pe lângă Marele Cartier General grec) următoarea știre, pentru a o telegrafia la Skoplije: „În lupta de astăzi, de la... (lipsă în text – n.n.) armata greacă a făcut 20 000 (douăzeci de mii) prizonieri”.

Cunoscute fiind exagerările de până acum ale victoriilor grece, nimeni de la Marele Cartier General sârb nu a crezut acest conținut și chiar faptul în sine, era considerat ca o imposibilitate, din cauză că nu se putea admite ca o armată relativ mică și care nu avea concentrate la un loc toate forțele sale, să facă un așa mare număr de prizonieri.

A doua zi Marele Cartier General sârb primește, de la cel grec, o telegramă laconică cu conținutul: „Telegrama nr. ... (lipsă în text – n.n.) a colonelului Vassitch anulată. Șeful de Stat Major al Armatei, (s.s.) Colonel Dusmanis”.

La 7, 8 și 9 iulie, coloana centrală greacă (Diviziile 1, 2, 4, 5 și 6) a avut lupte sângeroase la defileul Kresna, care a căzut în mâinile grecilor.

La 9 iulie seara, Marele Cartier General grec comunică că [sic!] coloanele sale se găsesc la înălțimea Armatei 3 sârbe și că aceea a generalului Damianos (coloana de Vest) a ajuns chiar la Pancarevo; în consecință cere concursul Armatei 3 sârbe, pentru atacul ce armata greacă îl va da la 11 iulie.

Pe baza acestei informații și cereri, Marele Cartier General sârb dă ordin Armatei 3, în ziua de 10 iulie, ca a doua zi (11 iulie) să atace trupele bulgare din fața sa, căutând să coordoneze atacul ei cu al armatei grece.

În seara zilei de 11 iulie, comandantul Armatei 3 sârbe raportează că el a fost atacat de trupele bulgare din fața sa și că n-a putut la rândul său să ia ofensiva din cauza că armata greacă fiind încă departe, a fost în imposibilitate de a participa la luptă; din situația trupelor grece, pe ziua de 12 iulie, care a fost comunicată la Skoplije de către Marele Cartier General grec, s-a putut lesne deduce că cele raportate de comandantul Armatei 3 erau absolut exacte.

La 12 iulie, armata greacă a luptat cu succes pe linia Simitli – Pebcevo; Armata Ivanof cere o suspendare de arme de 3 zile, însă M.S. Regele Constantin nu admite.

La 14 iulie, Armata Ivanof pronunță o mișcare de întoarcere contra armatei grece; în această zi coloana Damianos (Diviziile 3 și 9) este bătută și complect dezorganizată și ar fi fost strivită dacă, în zilele de 15 și 16 iulie, [nu] i-ar fi dat concursul Armatele 1 și 3 sârbe.

Se poate vedea deci că, generalul Ivanof ceruse suspendarea de arme numai în scop ca [sic!] coloanele sale, însărcinate cu întoarcerea armatei grece, să poată avea vreme să parcurgă pe timpul suspendării de arme, itinerarul înconjurător ce li se hotărâse.

La 16 iulie, Armata Ivanof pronunță întoarcerea la cealaltă aripă greacă (dreapta); colonelul Napoleon Sotilis (Diviziile 7 și 8 grece) este așvârlit de la Mehomija la Predel han. La 17 iulie, ora 2 p.m., sunt atacate ambele coloane laterale grece (general Damianos și colonel Sotilis). Lupta a durat până seara și a fost indecisă. Ploaia și ceața deasă, din dimineața de 18 iulie, a împiedicat pe adversari de a mai da o nouă luptă.

Încheiere

Prin intervenirea M.S. Regelui Carol I către M.M.L.L. Regii Serbiei și Greciei, propunerile de pace făcute, la începutul lunii iulie, de către guvernul bulgar, sunt primite de guvernele armatelor aliate.

S-a hotărât că atât preliminarile, cât și încheierea păcii să se facă la București, unde pe la mijlocul lunii iulie s-au adunat delegații celor cinci state beligerante.

Conferința de la București, prezidată de d-l prim-ministru Titu Maiorescu și-a început lucrările prin acordarea unui armistițiu de 5 zile, cu începere de la 18 iulie, ora 12 ziua, care s-a mai prelungit încă cu 3 zile, iar în ziua de 25 iulie, armistițiul s-a prelungit până în ziua semnării păcii care a avut loc miercuri, 28 iulie/10 august 1913.

Operațiunile pe teatrul sârbo-bulgar încetând, am considerat misiunea mea terminată și prin raportul nr. (lipsă în text – n.n.) din 17 iulie 1913, am cerut Ministerului de Război să fiu rechemat în țară.

În noapte de 24 iulie, am primit, prin Legația noastră din Belgrad, ordinul d-lui prim-ministru de a mă înapoia la București. Am plecat din Skoplije la 25 iulie și la 26 iulie am fost la Belgrad; aici m-am prezentat la Legația noastră și la Ministerul de Război sârb, iar la 27, am plecat spre București, unde am sosit duminică, 28 Iulie. În zilele următoare m-am prezentat, de înapoiere din misiune la Ministerul de Război, Ministerul de Externe, Marele Stat Major și la Comandamentul Corpului 2 armată, după care am reluat comanda Batalionului 2 Pionieri.

1913. MISSION IN SERBIA

PETRE OTU, PH.D.

Abstract: Romania participated at the Second Balkan War starting July 1913 when the army crossed the Danube. The authorities from Bucharest took the decision to send liaison officers beside the Serbian and Greek armies. Lieutenant-colonel Henry Cihoski wrote a memoir regarding his mission in Serbia.

Keywords: Balkan, Greece, Bulgaria, Henry Cihoski, neutrality

NOTE

¹ Comisia Română de Istorie Militară.

² A.J.P. Taylor, *Monarhia habsburgică (1809-1918)*, traducere de Cornelia Bucur, București, Editura All, pp. 183-198.

³ Pentru acest episod a se vedea, între altele, W. G. Beasley, *Japanese imperialism, 1894-1945*, Oxford: Clarendon Press, 1987; Saya Makito, *The Sino-Japanese War and the Birth of Japanese Nationalism*, with a foreword by Mitani Hiroshi, transl. by David Noble, International House of Japan, Tokyo, 2011.

⁴ N. Iorga, *Notele unui istoric asupra evenimentelor din Balcani*, Extras din Analele Academiei Române, seria II, tom XXXV, Memoriile Secțiunii Istorice, Ședința de la 7 decembrie 1912, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, București, 1913, pp. 117-118.

⁵ Andrew Rossos, *Russia and the Balkans. Inter-Balkan rivalries and Russian foreign policy (1908-1914)*, Toronto-Buffalo-London, 1981, pp. 27-28.

⁶ Richard C. Hall, *The Balkan Wars 1912-1913. Prelude to the First World War*, Routledge, London and New York, 2000; Misha Glenny, *The Balkans. Nationalism, War, and Great Powers 1804-2011*, Penguin Books, 2012, pp. 219-248.

⁷ Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, ediție de Stelian Neage, București, Editura Machiavelli, 1995, pp. 35-36.

⁸ Ministerul Afacerilor Străine, *Documente Diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României 20 septembrie 1912-1 august 1913*, București, 1913 (*Cartea verde*) pp. 98-100 (Documentul 131 bis).

⁹ Din extinsă bibliografie aferentă subiectului reținem: Corvin Petrescu, *Istoricul campaniei militare din anul 1913*, Imprimeria „Jockey Club”, București, 1914; G. A. Dabija, *Războiul bulgaro-turc din anii 1912-1913*, București, 1914; Locotenent-colonel C. Șerbescu, *Observațiuni și învățăminte culese din războaiele balcanice (1912-1913) din punct de vedere politic, strategic și tactic*. Diverse, cu 11 crochiuri în culori afară din text, pentru ofițeri activi și de rezervă din toate armele, Tipografia „Buciumul Român” Spiridon Gheorghiu, Galați, 1914; Colonel George Garioescu, *Războaiele Balcanice 1912-1913*, Editura Centrului de Instrucție al Infanteriei, Sfântu Gheorghe, 1935; Anastasie Iordache, *Criza politică din România și războaiele balcanice 1911-1913*, Editura Paideea, București, 1998; Gheorghe Zbucnea, *România și războaiele balcanice. 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, Editura Albatros, București, 1999; Daniela Bușă, *Modificări politico-teritoriale în sud-estul Europei între Congresul de la Berlin și primul război mondial (1878-1914)*, Editura Paideea, București, 2003; Mihai Macuc, *România, Balcanii și Europa*, vol. I-II, Editura ANI, București, 2009 etc.

¹⁰ Detalii de spre originea familiei Cihoski și biografia sa în Dumitru Preda, *Generalul Henri Cihoski. Un erou al României Mari*, Editura Militară, București, 1996.

¹¹ General-locotenent Mircea Agapie, maior Dănuț-Mircea Chiriac, maior Constantin Hlihor, maior Ion Emil, *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. Comandanți, profesori, absolvenți (1889-1895)*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995, p. 176.

¹² *Ministerii Apărării Naționale. Enciclopedie*, coordonatori: dr. ing Gheorghe Savu, dr. Avram Cătănici, dr. Andrei-Marius Diamescu, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2012, pp. 127-128.

¹³ Prin *Legea de organizare a ministerelor* din 2 august 1929, titulatura tradițională de Minister de Război a fost înlocuită cu sintagma Minister al Apărării.

¹⁴ General C.N. Herjeu, *Studii și critice militare. Din învățămintelor războaielor din 1913 și 1916-1918*, Editura Librăriei „Stănculescu”, București, 1921, p. 24.

¹⁵ Ibidem, p. 30.

¹⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală Miscelane, dosar nr. crt. 202, ff. 1-40.

¹⁷ Constantin Hârjeu (1856-1928), ministru de Război în perioada 14 octombrie 1912-3 ianuarie 1913, în cabinetul conservator condus de Titu Maiorescu A mai deținut această funcție și în perioada 6 martie-23 octombrie 1918, guvernul fiind condus de Alexandru Marghiloman. Constantin Hârjeu a fost ofițer de geniu cu studii militare în țară și în Franța. A îndeplinit multe funcții pe linie de comandă, învățământ, precum și în administrația centrală, urcând în carieră până la gradul de general de divizie (1912). A efectuat multe misiuni în străinătate (Franța, Austro-Ungaria, Belgia, Germania, Italia) pentru realizarea unor documentații tehnice legate de înzestrarea armatei române și perfecționarea fortificațiilor. A fost apropiat de cercurile conservatoare, fapt care i-a înlesnit ascensiunea în sfera guvernamentală. Constantin Hârjeu este unul dintre cei mai importanți teoreticieni militari români, membru corespondent al Academiei Române. Preocupările sale au vizat domenii cum sunt: teoria militară, cursuri și conferințe de fortificații și telegrafice militare, istorie militară etc. N. Iorga îl caracteriza drept „un militar de largă cultură, de un spirit critic ascuțit și de un frumos echilibru al gândirii”. (Cf. Petre Otu, coordonator, Teofil Oroian, Emil Ion, *Personalități ale gândirii militare românești*, vol. I, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, p. 171)

¹⁸ Alexandru Averescu (1859-1938). General, mareșal în 1930. Ofițer cu o strălucită carieră a urmat studii de specialitate în țară și în Italia (Torino). A fost ministru de Război în perioada 13 martie 1907-4 martie 1909, având o contribuție importantă la potolirea

răscoalelor țărănești din 1907. În anii 1911-1913 a exercitat funcția de șef al Marelui Stat Major, calitate în care a organizat campania armatei române la sud de Dunăre (1913), prin care s-a pus capăt celui de la Doilea Război Balcanic. A comandat Corpul 1 Armată și apoi, în anii 1916-1917, Armata 2, în fruntea căreia a obținut marea victorie de la Mărăști (11/24 iulie-19 iulie/1 august 1917). A fost prim-ministru în trei rânduri (29 ianuarie/11 februarie-18 martie 1918; 13 martie 1920-17 decembrie 1921; 30 martie 1926-4 iunie 1927). A întemeiat, în 1918, Liga Poporului, transformată, în 1920, în Partidul Poporului. (Detalii în Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu - militarul omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005).

¹⁹ Titu Maiorescu (1840-1917), filosof, scriitor, critic literar și om politic, una dintre cele mai remarcabile personalități ale României din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. A fost unul dintre fondatorii societății „Junimea”, care a avut un mare rol în europenizarea culturii române, prin impunerea spiritului critic și sprijinirea unor mari valori ale literaturii autohtone. A fundamentat teoria „formelor fără fond”, ceea ce a constituit baza junimismului pe plan politic. Membru al Partidului Conservator, Titu Maiorescu a fost de mai multe ori ministru în diferite cabinete conservatoare. În perioada 28 martie/10 aprilie 1912-4/7 ianuarie 1914 a deținut funcția de prim-ministru. La Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916, Maiorescu a susținut ideea neutralității, iar în perioada ocupației Puterilor Centrale a rămas în București, refuzând orice legături cu adversarii

²⁰ Constantin Christescu (1866-1923). Ofițer excelent pregătit, cu studii în țară și în Franța. A avut o carieră militară de excepție, cel mai înalt grad fiind acela de general de corp de armată (1918). În timpul celui de-al Doilea Război Balcanic, a fost subșef al Marelui Stat Major, cu gradul de colonel, obținut în 1910. A mai exercitat această funcție și în perioada 1914-1916). În perioada războiului (1916-1918) a fost șef de Stat Major al Armatei 2, 3 și „Grupului de armate de sud” (15 august-noiembrie 1916); comandant al Armatei de Nord (a IV-a) (noiembrie-decembrie 1916); subșef al Marelui Cartier General (decembrie 1916-iunie 1917), comandant al Armatei I (iunie-iulie 1917), șef al Marelui Stat Major (1 aprilie-28 octombrie 1918 și 1 aprilie 1920-9 mai 1923, dată la care a decedat).

²¹ Nicola Pașic (1843-1926), om politic sârb, prim-ministru al Serbiei (1891-1892, 1904-1905, 1906-1908, 1909-1911, 1912-1918) și al Regatului sârbilor, croaților și slovenilor (1918, 1921-1924, 1924-1926.)

²² Regele Petru Karageorghević a venit la tron după asasinarea regelui Alexander Obrenović și reginei Draga (11 iunie 1903). Deși a fost nemulțumit de crimă comisă de un grup de ofițeri, a acceptat tronul la 15 iunie 1903. A fost șeful regatului sârb până la 1 decembrie, când a fost proclamat Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. A devenit regele noului stat până în 1921. A fost urmat la tron de fiul său Alexandru (1888-1934).

²³ Alexandru Karageorghević (1888-1934), fiu al regelui Petru și al prințesei Zorka de Muntenegru, fiica cea mare a regelui Nicolae al Muntenegrului. A devenit moștenitor la tron, în 1909, după ce fratele său George a fost obligat să renunțe la această calitate, întrucât și-a ucis servitorul. În Primul Război Balcanic (1912-1913), în calitate de comandant al Armatei I, prințul Alexandru a luptat în bătăliile victorioase de la Kumanovo și Bitola, iar în timpul al Doilea Război Balcanic (1913) în bătălia de la Bregalnița. La 8 iunie 1922 s-a căsătorit cu Prințesa Maria de România, fiica Regelui Ferdinand I și a reginei Maria. Ei au avut trei fii: prinții Peter, Tomislav și Andrej. A succedat tatălui său la tron în 1921 și a domnit până în 1934, când a fost asasinat la Marsilia (9 octombrie) de un grup de ustași croați.

²⁴ Ion Râșcanu (1874-1952). Ofițer de artilerie cu o carieră impresionantă. A lucrat în mai multe unități de artilerie și a fost atașat militar la Berlin (1907-1911). După încheierea misiunii la Berlin a fost numit șef de cabinet la Ministerul de Război. La declanșarea celui de-al Doilea Război Balcanic, maiorul Râșcanu este numit șef al Biroului 3 Operații, dar la scurt timp a fost trimis ofițer de legătură pe lângă Marele Cartier grec. În timpul neutralității (1914-1916) a fost șeful Secției Operații din Marele Stat Major, funcție pe care și-a păstrat-o și în timpul campaniei din 1916. La sfârșitul acestui an a fost atașat pe lângă Marele Stat Major francez, iar la 1 septembrie 1917 a fost avansat la gradul de general de brigadă. A fost ministru de Război în trei rânduri: 27 septembrie-29 noiembrie 1919, 5 decembrie 1919-2 martie 1920 și 13 martie 1920-13 decembrie 1921.

²⁵ Constantin I (1868-1923), rege al Greciei (1913-1917; 1920-1922). A succedat tatălui său, George, asasinat la 18 martie 1913. În timpul Primului Război Balcanic a comandat o armată greacă, care a acționat în Nord-Est și a cucerit Salonicul. În al Doilea Război Balcanic a comandat armata greacă.

²⁶ Eleftherios Venizelos (numele complet – Elefthérios Kyriákou Venizélos) (23 august 1864-18 martie 1936), proeminent lider politic grec, care a fost prim-ministru al Greciei între 1910-1920 și 1928-1932.

MARINA ROMÂNĂ S-A NĂSCUT LA BRĂILA

Locotenent-comandor (r) ing. Florin POPA¹

Primele informații scrise despre ambarcațiunile geto-dacilor provin de la Arrian Istoricul care, în contextul cunoscutei expediții peste Dunăre împotriva geților, relatează despre porunca dată de Alexandru cel Mare, care cerea să se aducă din ținut cât mai multe bărci, despre care se știa că se găseau din belșug, deoarece locuitorii de pe malurile Istrului se foloseau de ele la pescuit și chiar pentru piraterie. Înflorirea civilizației geto-dacice a dus la perfecționarea și diversificarea ambarcațiunilor folosite în apele dunărene sau pe Marea Neagră².

La venirea grecilor și mai apoi a romanilor, cu toate influențele pozitive ale civilizațiilor pe care le-au reprezentat aceștia, au găsit aici o tradiție în construirea și utilizarea ambarcațiunilor. Herodot menționează în scrierile sale că regii traci s-au aliat cu Troia și i-au dat ajutor armat cu corăbii, iar Diodor din Sicilia scria că în secolul XII-XI î.Hr. navele tracilor rivalizau chiar cu vestitele drakkare ale nordului.

Înfluența grecilor a dus la perfecționarea ambarcațiunilor și creșterea capacităților de transport al acestora, precum și la apariția și dezvoltarea a numeroase porturi la Dunăre și Marea Neagră.

Pe lângă flota comercială, romanii au avut chiar și o flotă militară la Dunărea de Jos, *Clausis Flavia Moesica*, organizată de Vespasian, cu principala bază la Noviodunum (Isaccea).

În epoca de trecere spre Evul Mediu, traficul de pe Dunăre și Marea Neagră a fost perturbat de marile migrații. Navigația în zonă a cunoscut un nou impuls după invazia tătară dintre anii 1241-1242, prin impunerea „Păcii mongole”. Bazinul Mării Negre s-a deschis mai mult lumii occidentale, devenind bine cunoscut de către venețieni, genovezi și pisani³.

Traficul maritim a continuat în ritm ascendent pe Dunăre și pe uscat, urmând drumurile comerciale importante ale vremii. Unul dintre acestea pornea de la Brăila spre nord-vest, prin pasul Branului, spre regatul Poloniei și Marea Baltică.

În secolele XIV-XV, marele pericol pentru Țările Române l-a constituit înaintarea otomană în Peninsula Balcanică și de-a lungul țărmului de vest al Mării Negre. În aceste condiții, mijloacele de navigație și porturile au servit destul de des în scopuri militare, voievozii români s-au folosit de propriile ambarcațiuni în lupta pentru independență.

Numeroase documente confirmă comerțul practicat pe ape de către români. Astfel, în anul 1465, sultanul Mehmed al II-lea acorda negustorilor români permisiunea *să vie cu corăbiile lor la Edirne, la Brusa și la Istanbul*. La rândul său, Hans Schiltberger mărturisea, după ce trecuse prin Țara Românească, faptul că la Brăila *își au locul lor de așezare luntrile și corăbiile cu care negustorii aduc mărfuri în țara păgânilor*. În registrul unui funcționar turc se nota, în aprilie 1520, că în portul Brăila peste 70-80 de nave maritime, dintre care unele românești, descărcau mărfuri și încărcau cereale.

O importanță aparte în traficul maritim din Europa medievală răsăriteană a avut-o portul Brăila, principalul punct de descărcare a navelor italiene care aduceau mărfuri din Orient și încărcau pentru Apus produsele locale.

Pericolul otoman avea să se materializeze în cucerirea, în 1484, a cetăților Chilia și Cetatea Albă, din partea Moldovei, Țara Românească pierzând litoralul maritim dobrogean și principalele porturi de la

Dunăre, în frunte cu Brăila. Aceste cuceriri au încetinit considerabil dezvoltarea economică și politică pentru o perioadă de peste trei secole, transformând Moldova și Țara Românească în surse de aprovizionare a capitalei de pe malurile Bosforului.

În secolul al XVIII-lea, la Dunăre, porturile care au jucat un rol important în comerțul de tranzit și maritim au rămas Brăila și Galați.

Tratatul de la Adrianopol (1829) pune capăt Războiului ruso-turc din 1828-1829 și prevedea pentru Țările Române libertatea navigației pe Dunăre începând cu 1834, sub pavilion național, din 1836 înlesnirea fiind extinsă și pentru navigația pe mare. Aplicarea prevederilor Tratatului de la Adrianopol și instituirea, în 1836, a regimului vamal de porto-franco au creat condiții extrem de favorabile pentru practicarea unui comerț profitabil în portul Brăila. Primii ani din existența noii Brăile românești arătau perspectivele extrem de promițătoare pe care acest oraș, împreună cu portul său, le aveau în viitorul societății românești. Într-un memoriu din anul 1833 privind starea comerțului în Țara Românească, diplomatul francez Cochelet era plăcut impresionat de avântul pe care îl luase Brăila *care exporta cu două treimi mai multe cereale, seu și lănuri decât Galații*. Tot acesta sublinia faptul că portul Brăila era preferat Galațiului în timpul dezghețului, navele fiind la adăpost.

efectuat, în decembrie 1834-iunie 1835, prima călătorie tur-retur Brăila – Constantinopol sub pavilion românesc, cu o încărcătură de 150 tone de cereale, sub comanda lui Ion Cristescu, *supus și născut chiar în Țara Românească*.

Dezvoltarea comerțului portuar a condus la realizarea unor importante acumulări de capital care au fost reinvestite, contribuind la apariția în Brăila a unor ateliere

Ofișul domnesc din 13 ianuarie 1836 a proclamat instituirea regimului vamal de porto-franco la Brăila, principalul punct comercial al Țării Românești. Punându-și semnătura pe acest document, domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica menționa că trebuia să dăm orașului Brăila și orașenilor încredințarea că din dezvoltarea acestui port se așteaptă înaintarea și înflorirea comerțului Principatului. Timp de 47 de ani (1836-1883) cât a funcționat la Brăila regimul vamal de porto-franco, orașul a resimțit influența sa benefică în plan economic. Aici au fost atrași numeroși întreprinzători străini, investițiile economice au cunoscut creșteri importante, iar portul Brăila a căpătat tot mai mult o anvergură internațională, afacerile de comerț și tranzitul de mărfuri integrându-l în circuitul internațional. Statele europene dezvoltate s-au întrecut pentru a deține un loc cât mai important pe piața Brăilei. La mișcarea portului Brăila au participat și navele românești aflate sub pavilion muntean și moldovean. În anii imediat următori aplicării Tratatului de la Adrianopol s-au creat primele nuclee ale marinei românești moderne, comercială și militară, fapt care a însemnat continuarea unei vechi tradiții românești de navigație pe Dunăre și Marea Neagră.

Brăila a fost cel mai important port al țării, chiar și după Unirea Principatelor de la 1859 până în anul 1905, când portul Constanța l-a depășit prin volumul de mărfuri tranzitate.

În mod inevitabil, întregul proces de creare a marinei române moderne s-a desfășurat în zona portului Brăila sau în strânsă legătură cu acesta. În anul 1839, marina comercială a Principatelor era alcătuită din 20 de nave. Printre cele care participau la mișcarea portului Brăila sub pavilionul Țării Românești se numărau „Marița”, „Dochia”, „Valahia”, „Zimnicea”, „Siret”, „Speranța” ș.a.

Primul vas comercial muntean a fost „Marița”, navă maritimă cu o capacitate de 150 tone, construită din materiale românești și lansată la apă, în 1834, la Șantierul Naval Giurgiu. Inițiatorul acestei construcții navale a fost Alexandru Vilara, cunoscut susținător al emancipării Țării Românești de sub dominația otomană. „Marița” a

meșteșugărești și stabilimente industriale, mai cu seamă în domeniul industriei alimentare și al transporturilor navale. În anul 1835, a luat ființă, în Ostrovul Mare, șantierul naval, proprietatea lui Gheorghe Conduri, care a funcționat timp de un sfert de veac, urmat de cel din 1864. Documentele emise de Vornicia din Lăuntru arată că la șantierul naval din incinta portului Brăila a fost lansată în Dunăre, pe 14 august 1839, corabia negustorului Gâlcevici, supus sardinez, *ce se lucra în acest port de doi ani*. Evenimentul a fost însoțit de *săltări de bucurii* în oraș.

Printr-o jalbă adresată domnitorului Barbu Știrbei în luna iulie 1853, omul de afaceri N. Ghermani cerea încuviințarea de a pune în circulație pe Dunăre un vas cu aburi numit *remorquer*, de 140 CP. Vaporul urma să facă transport de mărfuri de la Brăila la Turnu Severin și retur.

Progresele înregistrate în navigația românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea au determinat opțiunea oficialităților statului de a se imbarca din portul Brăila pentru a se deplasa la Constantinopol. La 9 iulie 1847, cârmuirea județului Brăila era înștiințată că domnitorul Gheorghe Bibescu urma să sosească în portul Brăila pentru a se imbarca în vederea efectuării unei vizite în capitala Imperiului Otoman.

Pe linia consolidării autonomiei Principatelor Române, în contextul aplicării Tratatului de la Adrianopol, s-a creat Flotila Fluvială a Țării Românești. Baza acesteia a fost stabilită la Brăila. Ofișul emis la 5 ianuarie 1845 de domnitorul Gheorghe Bibescu a stabilit cumpărarea, în contul sumei

de 63 000 de parale, a trei șalupe canoniere, urmând ca ulterior să fie achiziționate alte nouă. Acestea din urmă n-au mai fost cumpărate, primele trei navigând până în 1860. Recepționarea celor trei șalupe-canoniere, construite în Austria, a fost făcută la 10 iulie 1845, de locotenentul Constantin Petrescu, în calitate sa de șef al Flotilei Principatului Țara Românească. Staționarea lor s-a făcut în portul Brăila. Una dintre nave era dotată cu patru tunuri, iar celelalte aveau câte un tun. Echipajele celor trei șalupe erau formate din 113 oameni dintre care opt ofițeri și opt artileriști. Acestor vase ale tinerei flotile românești li s-a adăugat, în anul 1847, nava „Hector”, cu șase tunuri, care a fost donată de comerciantul Spiridon Copcevi. Flotila fluvială cu baza la Brăila a fost, de fapt, o parte importantă a procesului de organizare a armatei Țării Românești, consfințit de Regulamentul Organic.

Această grupare de nave militare a constituit nucleul flotilei înființată la 22 octombrie 1860, prin Înalt Ordin de Zi al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, actul de naștere al Marinei Militare Române, având comandant pe colonelul Steriade, ajutat de căpitanul Petrescu. Pentru activitatea depusă, căpitanul Petrescu a fost avansat la gradul de maior, iar în 1863 la gradul de locotenent-colonel. Numit comandant al Flotilei, la insistențele sale comandamentul acesteia a fost mutat de la Ismail la Brăila, care avea și are și în zilele noastre o poziție geo-strategică importantă, fapt dovedit de prezența Serviciului Fluvial de astăzi cu sediul la Brăila.

În scopul unei conduceri operative, în anul 1864, Comandamentul Flotilei, stabilit inițial la Ismail, a fost mutat la Brăila, în locul numit „Pescăria”, iar în locul numit „Pescăria veche” a fost înființat un atelier pentru repararea navelor, care a constituit embrionul Arsenalului Marinei de mai târziu.

Navele Flotilei Fluviale s-au remarcat atât în luptele Războiului de Independență de la 1877, când șalupe

torpiloare „Rândunica”, plecată din portul Brăila, a scufundat monitorul turcesc „Hivzi Rahman”, cât și prin participarea la operațiunile militare desfășurate în timpul celui de al Doilea Război Balcanic, precum și în Primul Război Mondial. De remarcat sunt acțiunile monitoarelor și vedetelor blindate în bătăliile purtate la Rusciuc, Turtucaia, Flămânda, Rasova și Ghecet cu navele austriece și în sprijinul trupelor de uscat, bazele operațiunilor fiind Brăila și Galați.

După Hrisovul emis de Alexandru Moruzi, de a lăsa navigația românească să progreseze, o misiune importantă a fost asigurarea poliției pe Dunăre și apărarea fruntariilor țării. În 1835 grănicerii munteni aveau pe apă un grup de 18 caice înarmate, iar cei moldoveni dispuneau între gura Prutului și gura Siretului de bărci de infanterie și goeleta „Emma” cu cinci tunuri de bronz de 120 mm, comandată de locotenentul Steriade, aflate toate în cooperare cu grupul de caice ale Țării Românești staționate la Brăila.

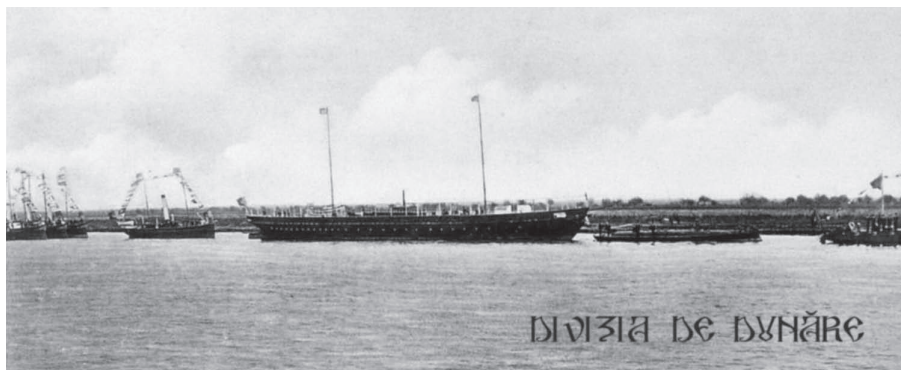
În anul 1850, domnitorul Barbu Știrbei a organizat temeinic instituția grănicerilor care, în afară de militari permanenți, mai cuprindea 4 884 de grăniceri civili cu schimbul pentru paza frontierei pe linia Dunării. Alexandru Ioan Cuza a continuat înzestrarea grănicerilor și le-a sporit atribuțiile la Dunăre. Un moment important în evoluția trupelor de grăniceri l-a constituit refuzul acestora de a depune jurământ de credință față de regele Carol I, fapt care nu a rămas fără urmări. Drept urmare, grănicerii au fost integrați în trupele de uscat, mai exact în rândurile dorobanților.

Urmează cincizeci de ani de evoluție și transformări ale trupelor de grăniceri, dotarea cu nave noi cu armament la bord fiind continuă, atât prin achiziții directe, cât și prin preluarea de la Marina Militară.

În perioada 1849-1860, mișcarea portului Brăila a consemnat prezența a 70 de vase aflate sub pavilionul Moldovei și a 451 de vase aflate sub pavilionul Țării Românești. Dacă navele Moldovei realizau, în primul rând, curse interne, cele din Țara Românească se prezentau mult mai bine la traficul de mărfuri dincolo de Gurile Dunării.

Începând cu 1855 prezența navelor americane în portul Brăila s-a intensificat.

În rapoartele Consulatului American din România, adresate Departamentului de Stat al S.U.A., în cursul anului 1865 se menționa interesul pe care îl reprezenta portul Brăila pentru dezvoltarea relațiilor comerciale româno-americane și se sublinia necesitatea înființării unui viceconsulat la Brăila.

Numărul navelor private care participau la mișcarea portului Brăila a crescut continuu, locul corăbiilor de lemn fiind ocupat treptat de către vapoarele propulsate de mașini cu abur.

La 10 iunie 1868, Gherasim Bolfilatos adresa Primăriei Locale o petiție prin care solicita obținerea permisiunii de a construi un caic.

Apar șantiere navale noi. În anul 1864 s-a înființat în oraș Șantierul pentru Reparații Navale Brăila. Interesul crescut pentru reparațiile și construcțiile de nave au determinat autoritățile să identifice un teren unde să poată înființa un șantier naval. La 5 mai 1869 a fost stabilit *locul dintre pichetul Ghicet și până la gara drumului de fier*.

Reparațiile și construcțiile de nave cu mare căutare la nivelul pieței au condus la cristalizarea la Brăila a unei concepții complexe în legătură cu această problemă. Autoritățile orașului au urmărit să încurajeze nu numai înființarea de către agenții privați a unor întreprinderi industriale în acest domeniu, dar și pregătirea și formarea unor lucrători specializați în mecanica navală.

Desfășurarea navigației în portul Brăila a resimțit din plin dificultățile determinate de criza balcanică și Războiul ruso-româno-turc din 1877-1878.

În contextul stării de război româno-turcești, survenită în aprilie 1877, în zona adiacentă portului Brăila, pe canalul Măcinului, la km 6, în noaptea de 12 spre 13 mai 1877 a fost scufundat monitorul turcesc „Hivzi Rahman”, care făcea parte din formațiunea de nave otomane ce efectuau manevre pe Dunăre și care deschiseseră focul asupra orașului Brăila în zilele de 21 și 24 aprilie 1877.

În ședința din 18 martie 1880, Consiliul Comunal Brăila aproba cererea fraților Fotti, care solicitau concesiunea unui teren de 100 stânjeni din zona portului, pe un termen de zece ani, în vederea ridicării unui atelier pentru reparații și construcții navale. Scutiți de plata chiriei, concesionarilor li se cerea să primească

în noul atelier, pe o perioadă de cinci ani, doi elevi interni și doi externi pe care urma să-i recomande *Primăria și de a-i învăța pe câteșipatru mecanica*. Elevii interni erau întreținuți de către patroni, cu hrană și îmbrăcăminte. La sfârșitul fiecărui an, avea loc examinarea acestor elevi de o comisie prezidată de primar sau de un delegat din partea sa, *spre a se constata gradul de înaintare la învățătură*. Conform înțelegerii, după expirarea termenului de cinci ani,

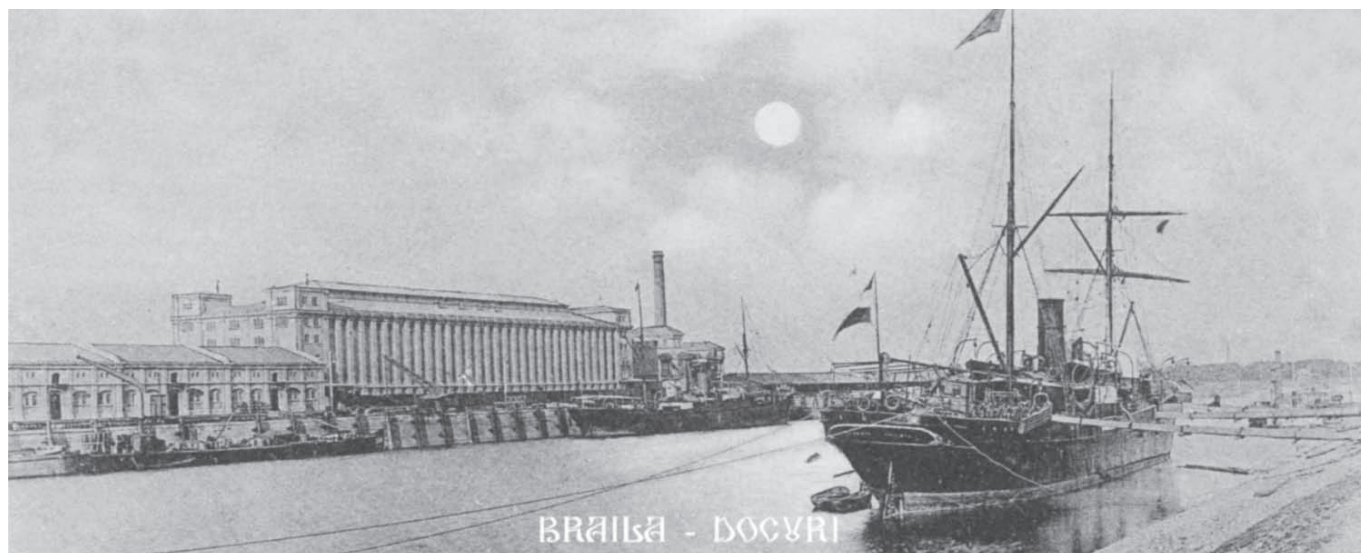
alți patru elevi îi vor înlocui pe cei inițiali în aceleași condiții.

În anul 1862, la cererea oamenilor de afaceri brăileni, Societatea Austriacă de Navigație pe Dunăre a înființat cursa zilnică Brăila – Galați și retur. Peste un deceniu, efectuarea cursei a fost preluată de statul român prin vaporul său „România”. La 16 iulie 1871, un proces-verbal stabilea locul de acostare în *josul celui cedat Mesageriilor imperiale franceze, în fața magaziiilor vechi ale fostei carantine*.

Amplizarea treptată pe care a luat-o folosirea vapoarelor în mișcarea navigației din portul Brăila a adus în atenție problema existenței pe fundul Dunării, la ieșirea din port, pe cursul din amonte al fluviului, a unei formațiuni stâncoase despre care se știa încă din perioada medievală că ar reprezenta rămășițele unor stâlpi din zid, părți componente ale unui pod ce traversa Dunărea, construit în antichitate. Când apele Dunării erau scăzute, aceste formațiuni ieșeau la suprafață și periclitau siguranța deplasării vapoarelor. În aceste împrejurări, Consiliul Local Brăila a hotărât, în ședința din 2 octombrie 1863, marcarea locului vizat din mijlocul Dunării prin fixarea a doi stâlpi la vedere, unul în apa fluviului, celălalt pe mal, *care să servească drept surse arătătoare zisului loc*.

Un rol hotărâtor în dezvoltarea portului Brăila l-a avut calea ferată Roman – Vârciorova, care, în proiectul inițial, trecea și prin Galați, proiect modificat de constructorul german din motive temeinice și care de la Tecuci se abătea pe la Barboși, urmând apoi Brăila. Legarea portului cu această cale ferată a dus la sporirea volumului de produse exportate, de multe ori în detrimentul portului Galați.

În perioada 1884-1892 au loc proiectarea și executarea construcțiilor cheiurilor și a bazinului din docurile de la Brăila, sub coordonarea inginerului Anghel Saligny, care au fost inaugurate oficial la 1 august 1892, primele de acest fel din România și printre cele mai moderne din lume.

Cea mai veche companie de navigație fluvială care a deservit portul Brăila, din vremea portului franc până în 1914, a fost „Erste Donan Dampschiffahrts Gessellschaft” (D.D.S.G.), cu sediul la Viena. Compania era subvenționată de guvernul de la Viena cu 1 200 000 coroane pe an, și întreținea curse regulate de mărfuri și pasageri la Regensburg și Sulina. Compania dispunea de nave moderne de transport mărfuri și pasageri, și de numeroase spații și dotări în portul Brăila⁴.

Cu avantajele oferite de statele din care proveneau, companiile străine își permiteau să practice un nivel scăzut al prețurilor la Brăila, imprimând astfel navelor românești o concurență sufocantă. În aceste condiții, societăților autohtone le-a fost foarte greu să se dezvolte.

Investițiile făcute de statul român după 1883, chiar dacă se pierduse regimul de porto-franco, au asigurat portului Brăila o dezvoltare și o activitate susținută.

După 1900, atenția autorităților statale s-a îndreptat spre portul Constanța, care din anul 1905 a reușit să întrecă volumul de mărfuri vehiculate prin portul Brăila. S-a pierdut astfel întâietatea Brăilei în activitatea portuară, Serviciul Maritim Român beneficiind de fonduri din ce în ce mai mari în dauna Societății de Navigație Fluvială Română, activitatea portuară și navală mutându-și treptat centrul de greutate la Constanța.

Marina Militară și-a continuat dezvoltarea după 1867 la Galați, unde, la 17 noiembrie 1872, s-a înființat Școala Flotilei, prima instituție de învățământ de marină din România, cu durata de doi ani⁵.

Marina Grăniceri își capătă identitatea pe 16 noiembrie 1919, când la Brăila ia ființă Compania de Echipaje, transformată, pe 8 februarie 1921, în Grupul Navelor Grănicerești, comandat de locotenent-comandorul Constantin Ionescu-Cernă⁶.

Tot în anul 1919 s-a înființat la Brăila prima Bază Navală a Marinei, aceasta trecând ulterior în subordinea Marinei Grăniceri, care funcționează și astăzi ca Bază de Reparații a Ministerului Afacerilor Interne.

Și atunci ca și acum, condițiile geopolitice erau nefavorabile și totuși, înaintașii noștri au găsit calea spre succes și au imprimat orașului Brăila o dezvoltare care i-a asigurat aproape un secol de faimă mondială incontestabilă.

ROMANIAN NAVY APPEARED AT BRĂILA LIEUTENANT-COMMANDER (R.) ENGINEER FLORIN POPA

Abstract: The city which is also a harbor, Brăila, has a secular existence. In harbor were sheltered commercial and military ships. Till the beginning of the 20th century, Brăila had the supremacy of the commercial traffic.

Keywords: Brăila, harbor, merchant navy, navy, workshop

NOTE

¹ Liga Navală Română – filiala Brăila.

² Nicolae Iorga, „Din trecutul istoric al orașului Brăila”, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 1999, p. 25.

³ Andreea Atanasiu, „Evoluția navigației la Dunărea de Jos și Marea Neagră în Evul Mediu românesc”, Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2006, p. 45.

⁴ Emil Octavian Mocanu, „Portul Brăila de la regimul de porto-franco la Primul Război Mondial”, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012, p. 104.

⁵ „Dicționar enciclopedic de marină”, ediția a II-a revăzută și adăugită, incluzând DEM – I/2006 și DEM-II/2008, coordonator comandor (r) Anton Bejan, Editura Semne, București, 2010, p. 411.

⁶ Marian Moșneagu, „Dicționarul marinarilor români”, Editura Militară, București, 2007, p. 247.

ASPECTE PRIVIND ÎNZESTRAREA ARMATEI ROMÂNIEI ÎN ANII 1935-1940. RADIOGRAFIA UNOR MĂSURI ÎNTÂRZIATE

Colonel Dr. Dan PRISĂCARU

Cauze și antecedente

Înzestrarea și dotarea materială, factor esențial al potențialului de război, au constituit una din cele mai dificile probleme cu care s-a confruntat Armata României în Primul Război Mondial, perioada interbelică și în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale. Cauzele sunt multiple, complexe, iar o analiză detaliată a acestora poate face obiectul unui studiu de caz distinct. În continuare, prezentăm doar câteva aspecte pe care le considerăm relevante din perspectiva impactului și consecințelor neajunsurilor din acest domeniu asupra capacității combative a trupelor și potențialului de război al României în anii 1935-1940.

După Marea Unire din 1918, timp de aproximativ 15 ani, înzestrarea armatei, crearea și dezvoltarea unei industrii proprii de apărare au ocupat un loc secund în preocupările factorilor de decizie politică, România înregistrând mari întârzieri în acest domeniu. La începutul deceniului al patrulea al secolului al XX-lea, statul român era în situația de a nu-și putea procura de pe piața internă decât în cantități modeste armamentul, tehnica și echipamentele destinate apărării țării.

În acest sens, trebuie menționat faptul că în perioada interbelică, pe problematica înzestrării armatei, a existat o dispută continuă între două modalități de abordare care erau diametral opuse prin conținutul lor¹. Prima se referea la promovarea ideii de dezvoltare a unei industrii naționale de război², considerată ca singura cale de a obține o independență economică, cel puțin în domeniul militar, fără a fi condiționați de importurile din alte state. A doua modalitate evidenția slaba dezvoltare a industriei românești, imposibilitatea acesteia de a furniza tehnica și echipamentele necesare armatei, și considera că înzestrarea cu astfel de materiale nu se putea realiza, la data respectivă, decât prin importuri.

Apreciem că disputa dintre cele două curente de opinie avea o doză însemnată de exagerare, întrucât înzestrarea armatei nu se putea baza numai pe importuri, dar nici nu putea apela în exclusivitate la resursele interne, deoarece industria națională era

în curs de dezvoltare și nu avea capacitatea de a onora în timp scurt cerințele foarte mari din domeniul apărării naționale.

În același timp, trebuie menționat faptul că planurile de dezvoltare a unei industrii naționale de apărare nu au putut fi materializate, în primul rând, din cauza dificultăților financiare care au grevat bugetul țării, îndeosebi în perioada imediată încheierii Marelui Război. În *Memoriul tehnic* depus de România la Ministerul de Finanțe francez, la 16 iulie 1929, în legătură cu Planul „Young”, se arată că *situația economică și financiară care a rezultat* (în urma Primului Război Mondial – n.n.) *a obligat România la o politică de restricții, astfel că a fost imposibil în perioada de după război de a reconstrui utilajul său industrial și agricol, ca și căile ferate [...]. Mai mult, lipsită de mijloace, România se găsește în*

*imposibilitatea de a proceda la refacerea lucrărilor necesare unei exploatări indispensabile economiei naționale*³.

Cheltuielile foarte mari de organizare și unificare administrativă, absolut necesare în urma Marii Uniri din 1918, trebuiau efectuate în condițiile unui buget secătuit. O astfel de situație nu avea cum să nu influențeze negativ și capitolul apărare națională. În anii 1919-1920, guvernele României au contractat împrumuturi de la statele aliate, în special pentru acoperirea plăților impuse

prin tratatele de pace și a celor destinate importului de produse alimentare necesare consumului populației⁴. România, Iugoslavia, Cehoslovacia și Polonia trebuiau să plătească aliaților suma de 2,5 miliarde coroane aur ca datorii de eliberare a teritoriilor fostei monarhii austro-ungare⁵. Vintilă Brătianu aprecia că abia la sfârșitul anului 1927 erau îndeplinite, în linii generale, cele trei condiții esențiale – echilibrul bugetar, reglarea datoriilor din străinătate, realizarea unei balanțe comerciale active – pentru ca România să atace cu toată încrederea chestiunea consolidării monetare și, prin urmare, să poată fi luată în calcul și înzestrarea armatei.

Redresarea situației economice a fost de scurtă durată, deoarece criza economică din anii 1929-1933 a lovit puternic și România. În 1933, venitul național a scăzut cu 52,2% comparativ cu anul 1927 din cauza diminuării cu aproximativ 60% a prețurilor la principalele produse de export ale României (cereale, lemn, petrol)⁶. În aceeași perioadă, datoria publică a statului român a crescut continuu, după cum urmează⁷:

Aruncator de mine model Reșița

Anul	Venitul național pe cap de locuitor	Indice	Anuitatea externă (în miliarde lei)	Indice
1928	11 546	100	4	100
1929	11 105	96	5,4	130
1930	8 099	71,1	5,2	130
1931	6 086	52,6	6,1	152
1932	5 610	48,5	4,8	120

Din cauză că acoperirea anuităților datoriei publice externe devenea aproape imposibilă, guvernul român a fost nevoit să negocieze, la Paris, cu creditorii străini, în perioada decembrie 1932-februarie 1933, pentru a identifica modalitățile de ieșire din impas. Datoria publică, ce reprezenta până la 28% din bugetul țării, și așa redus

după război și afectat sever de criza economică din anii 1929-1933, a determinat ca și cheltuielile din domeniul apărării naționale să fie mult sub necesarul realizării unui program minimal de înzestrare.

Situația bugetului alocat anual armatei în perioada 1922-1931 se prezintă astfel⁸:

Anul	Creditele armatei din bugetul statului	Bugetul general al statului	Procentul din bugetul general reprezentat de creditele armatei
1922	1 707 502 148	10 498 283 482	16,27%
1923	3 117 619 465	19 565 729 767	15,93%
1924	3 574 700 663	42 000 000 000	14,89%
1925	4 423 650 797	31 750 000 000	13,62%
1926	5 024 650 787	42 527 971 700	11,89%
1927	6 904 180 000	53 467 228 900	12,91%
1928	7 830 500 000	55 957 755 000	13,75%
1929	7 930 500 000	55 569 755 000	14,17%
1930	9 092 700 000	68 710 283 079	13,23%
1931	10 204 029 661	69 668 251 378	14,66%
Total general	59 711 033 351	432 844 838 306	13,79%

În anul 1932, când criza economică și financiară era la apogeu, se înregistrează cele mai scăzute sume alocate armatei din întreaga perioadă interbelică, respectiv 11,66% din bugetul general al statului⁹.

Comparativ cu alte țări europene, România se situa aproape pe ultimul loc în ceea ce privește bugetul repartizat armatei, astfel: Polonia alocă 33,7%; Italia – 29,3%; Franța – 26%; Bulgaria – 23%; Iugoslavia – 22,7%; Cehoslovacia – 18,2%; România – 13,79%.

În aceste împrejurări dificile, o serie de trusturi și companii străine căutau să speculeze dificultățile financiare și economice ale țării pentru a prelua, în condiții dezavantajoase pentru statul român, diferite active și resurse.

Mitiță Constantinescu, guvernator al Băncii Naționale a României în perioada 1935-1940, afirma în acest sens următoarele: *Ofertele de împrumuturi, de concesiuni, de arendări a forțelor productive ale țării nu mai conteneau. Unii cereau petrolul românesc pe 90 de ani, pentru a ne împrumuta în schimb cu o mână de bani, alții cereau regia drumurilor și a căilor ferate; alții monopolurile statului; alții minele de cărbuni; alții, bălțile și pescăriile statului etc., ca și cum țara era scoasă la mezinat, pentru incapacitatea incurabilă de a se administra și lecuia de criza economică, chiar a doua zi după ce fusese capabilă și dăduse dovadă de eroism și supreme sacrificii, dovadă că știa și vrea să realizeze unirea tuturor românilor*¹⁰.

Ca urmare, în anul 1928, peste 70% din capitalul investit în industria metalurgică era de proveniență străină: uzinele „Reșița”, „Copșa Mică” și „Cugir” erau sub controlul capitalului englez, reprezentat de concernul „Vickers”; Societatea „I.A.R.” era controlată de capitalul francez; întreprinderile metalurgice

„Astra” Arad, „Vulcan”, „Romlac”, „Titan”, „Nădrag”, „Călan” și altele se aflau sub controlul capitalului italian, austriac și maghiar. Situația era asemănătoare și în alte ramuri industriale¹¹.

Adepții ideii de pătrundere a capitalurilor străine în economia românească au încurajat și comenzi de material de război la uzine din afara țării, unele dintre acestea efectuându-se în condiții dezavantajoase pentru statul român. Cazul cel mai cunoscut îl constituie contractele de achiziție de armament și muniție încheiate de guvernul Iuliu Maniu, cu Uzinele „Škoda”, la 17 martie 1930, și cu uzinele „Schneider” din Franța, la 17 iulie 1930.

Contractul „Škoda”, în valoare de aproximativ 5,5 miliarde lei, se adăuga altor comenzi militare anterioare către aceleași uzine și care totalizau suma de 15 miliarde lei. Dacă aceste contracte ar fi fost finalizate în forma inițială, statul român ar fi pierdut imensa sumă de 7,5 miliarde lei¹², deoarece prețurile materialelor comandate erau de câteva ori mai mari decât cele practicate de uzinele românești sau de alte firme din străinătate¹³.

De asemenea, unii factori de decizie militari au apreciat că o mare parte din armamentul comandat în străinătate, în anul 1930, nu întrunea condițiile tehnice necesare pentru a putea fi fabricat la uzinele de armament din țară, iar Uzinele „Škoda” și „Vickers” nu urmăreau altceva decât să împiedice crearea unei industrii de armament în România pentru a nu pierde monopolul în sud-estul Europei.

Astfel, în *Studiul Inspectoratului Tehnic al Armatei Române*, din 5 martie 1931, *asupra proiectului de contract cu Uzinele „Škoda”* se arăta că *uzinele cehoslovace nu urmăresc crearea unei industrii de război serioase în România, deoarece crearea unor uzine „Škoda”*

în România cu prețul distrugerii începuturilor realizate până azi de Reșița, Făgăraș, Copșa Mică, Cugir și Dicio – Sân-Martin nu poate aduce prosperitatea industriei noastre de război¹⁴.

În cadrul aceluiași studiu se atrăgea atenția că procedeul apelării la importul de armament din străinătate nu este cel indicat și nici cel just și că el nu poate să aibă decât rezultate dăunătoare, atât armatei în general, cât și industriei noastre de război, în special¹⁵. Autorii memoriului concluzionează că prin comanda de furnizare de puști-mitralieră și tunuri de către Uzinele „Škoda”, Comandamentul Superior al Armatei a renunțat definitiv la dotarea țării cu industrie de război.

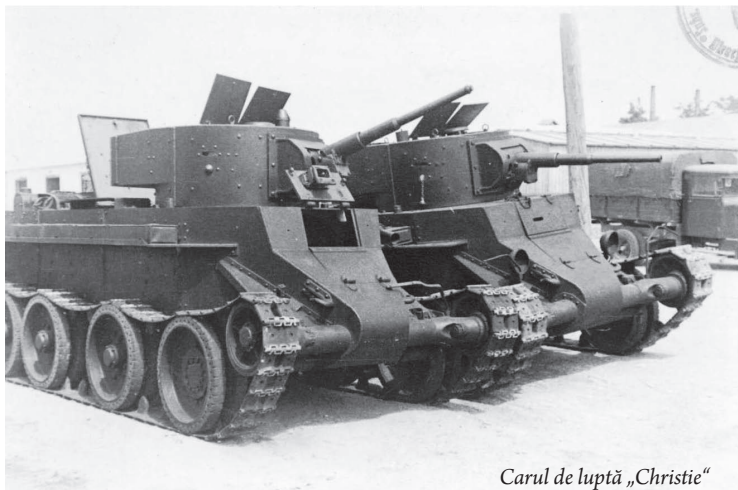
Sub presiunea puternică a opiniei publice, în luna decembrie 1931, guvernul Nicolae Iorga a fost obligat să modifice clauzele contractului semnat în martie 1930¹⁶. Pe lângă *Afacerea Škoda*¹⁷ și alte contracte oneroase precum *Afacerea Fero-Chimica*¹⁸ sau *Afacerea Fokker* au scos în evidență corupția și culpabilitatea unor factori de decizie politici și militari, care au fraudat statul român cu sume mari de bani, au întârziat procesul de înzestrare a armatei și crearea unei industrii naționale de apărare. Potrivit Memoriului din 5 martie 1931, aceste afaceri erau expresia crizei de conștiință prin care trecem și mai ales a diluării răspunderilor, consecință a viciilor de organizare¹⁹.

În același timp, trebuie menționat faptul că, pe lângă insuficiența fondurilor alocate pentru înzestrare, ca urmare a dificultăților economico-financiare ale țării, o a doua cauză a întârzierii creării industriei naționale de apărare a constituit-o utilizarea resurselor de la buget și din împrumuturile externe²⁰ pentru achiziții de armament și tehnică de luptă, preponderent din străinătate, în detrimentul producerii acestora în țară.

O altă cauză a întârzierilor a fost aceea că deținătorii români de capitaluri, ca de altfel și cei din alte state, erau interesați de plasarea acestora în ramurile industriale în care investițiile erau relativ reduse și rata profitului rapidă și sigură. Din acest punct de vedere, investițiile în industria alimentară, textilă, a pielăriei etc., care dispuneau de cantități mari de materii prime în țară și de forță de muncă ieftină, au cunoscut, în întreaga perioadă interbelică, o dezvoltare continuă. Erau printre puținele segmente industriale care puteau intra în competiție cu producătorii străini. În schimb, industria grea, îndeosebi cea metalurgică, legată direct de crearea potențialului de apărare a țării, nu a beneficiat decât într-o măsură redusă de sprijin bancar și investiții de capitaluri²¹.

Ca urmare, ar fi fost necesar ca statul român, ca beneficiar principal al industriei de apărare, să intervină și să susțină diferența de cost a producției de armament autohtone, care avea prețuri mai mari decât cea de import. Acest lucru nu s-a întâmplat decât într-o măsură redusă, astfel încât, la aproape un deceniu și jumătate de la Marea Unire, România nu își putea asigura mijloacele de luptă necesare din producție internă decât într-o proporție minimală, fiind dependentă în cea mai mare parte de importuri.

Lucrețiu Pătrășcanu, aflat pe o poziție ideologică diferită față de elita conducătoare din perioada interbelică, va sintetiza totuși cu obiectivitate situația creată, afirmând următoarele: *Burghezia liberală înțelegea foarte bine protecția „industriei naționale” atunci când era vorba de zahăr, hârtie, uleiuri vegetale și alte articole de acest fel, pe care le produceau fabricile ei. Dar nu înțelegea să plătească în numele acestui ideal „național” un preț dublu la mașinile și uneltele pe care industria metalurgică la producea în țară, când s-ar fi putut aproviziona mult mai ieftin din străinătate*²².

Carul de luptă „Christie”

Ritmul lent în care autoritățile acționau pentru creșterea capacității de apărare a țării și trecerea la producția autohtonă a materialelor de război a făcut obiectul interpelărilor și criticilor din Parlamentul României. Astfel, la 18 ianuarie 1932, senatorul de drept, generalul Nicolae Petala, apreciind că *oricare va fi războiul viitorului, România va fi o cetate asediată [...] și redusă a se apăra cu propriile ei mijloace*²³, îl întreba pe ministrul de Război în legătură

cu politica militară a guvernului: *Ce rezerve de arme, de munițiuni și materiale de luptă se găsesc astăzi acumulate pe teritoriul nostru? Și mai ales, ce mijloace avem a produce la noi, cu propriile noastre puteri, eventual chiar în timpul războiului și în fața agresiunii, armamentul necesar apărării țării?*²⁴

În același timp, generalul Petala aducea grave acuzații Ministerului de Război pentru că Uzinele „Copșa Mică – Cugir”, în care s-au investit sume mari, nu lucrează la capacitatea proiectată, dar în schimb se importă armamentul care s-ar putea fabrica în țară.

La rândul său, senatorul Vasile Urzică adresa următoarea întrebare ministrului de Război: *Din comenzile de multe sute de milioane care se fac în fiecare an în străinătate, nu s-ar fi putut și nu s-ar putea ca de aceste comenzi să beneficieze și uzinele naționale?*²⁵

Relevante pentru definirea concepției factorilor de conducere ai statului pentru înzestrarea armatei o reprezintă și ponderea cheltuielilor pentru acest capitol din totalul fondurilor alocate apărării naționale. Astfel, în anul 1921, 98,60% din buget era destinat cheltuielilor pentru întreținere și doar 1,40% pentru înzestrare²⁶. În anul 1931, din totalul de 10 204 029 661 lei alocați Ministerului de Război, numai 15% s-au alocat achiziției de mijloace de luptă, restul fondurilor fiind necesare achitării soldelor și întreținerii trupei²⁷. Prin comparație, în anul 1931, Polonia aloca pentru înzestrarea armatei 45% din totalul bugetului apărării, Iugoslavia – 35%, URSS – 33%, Japonia – 31,4%, Germania – 30,1%, Franța – 29,8%, Cehoslovacia – 25,5, Bulgaria – 23%²⁸. De asemenea, din datele publicate de Societatea Națiunilor privind cheltuielile militare rezulta că România aloca pentru întreținerea armatei cele mai reduse fonduri dintre toate statele europene. Spre exemplu, comparativ cu România, Germania cheltuia pentru fiecare soldat de 7 ori mai mult, URSS de 5 ori, Franța de 3,5 ori, Italia de 3 ori, Iugoslavia de 2 ori²⁹.

Din datele prezentate rezultă că, după 15 ani de la sfârșitul Marelui Război din anii 1914-1918, armata era aproape

în imposibilitatea de a-și îndeplini misiunea de apărare a independenței și integrității teritoriale a României Întregite. Planurile de apărare elaborate de Marele Stat Major deveneau inoperante, în condițiile în care nivelul de dotare și pregătire a trupelor se situa la aceste cote scăzute.

Locotenent-colonelul Ion Cernăianu, unul dintre cei mai valoroși teoreticieni militari români din perioada interbelică, caracteriza starea Armatei Române ca fiind: *o situație dureroasă cu care este greu să ne obișnuim, dar reală până la brutalitate* (s.n.)³⁰.

Ion Antonescu și șocul reformei în Ministerul Apărării Naționale

În condițiile deteriorării climatului internațional și ascensiunii forțelor revizioniste și revanșarde, devenite o evidență începând cu deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, starea de nepregătire a armatei a generat îngrijorări legitime în rândurile clasei politice și a unor segmente din opinia publică. Se contura din ce în ce mai evident faptul că România Mare va deveni victimă sigură a tendințelor revizioniste ale vecinilor de la granițele de Vest, Sud și Est.

În baza Înalțului Decret nr. 3057 din 29 noiembrie 1933, generalul de brigadă Ion Antonescu, la data respectivă comandantul Diviziei 3 Infanterie, a fost numit, începând cu data de 1 decembrie 1933, subșef al Marelui Stat Major, cu delegație provizorie de șef al Marelui Stat Major³¹. Sprijinit de Partidul Național Liberal, în frunte cu I.Gh. Duca, și acceptat de regele Carol al II-lea, desemnarea lui Ion Antonescu în acest post cheie al oștirii, se datora calităților sale de excepție evidențiate încă din anii Războiului de Întregire Națională, prestigiului de care se bucura în rândurile factorilor de decizie politică, cadrelor armatei și în opinia publică românească, cât și încrederii de care beneficia în rândul aliaților României³². De asemenea, numirea lui Ion Antonescu, un foarte bun organizator și cunoscut ca o persoană energică și autoritară, avea legătură cu imperativul trecerii, de urgență, la reorganizarea și modernizarea armatei, rămasă mult în urmă din acest punct de vedere în raport cu cele ale altor state europene. La sfârșitul anului 1933, România nu era în măsură să mobilizeze decât cel mult 10 divizii, fapt cu implicații deosebit de grave pentru apărarea țării³³.

La preluarea mandatului, Ion Antonescu aprecia că armata se afla într-o stare deosebit de precară din următoarele cauze: *haosul pe care l-a produs legislația numeroasă, improvizată și nearmonizată, rău studiată și rău aplicată; hidrocefalie; birocrăției care s-a dezvoltat și continuă să se dezvolte în detrimentul corpului principal al oștirii; servituților care au supt toată seva și care au sporit și sporesc continuu în detrimentul armatei, pe care se sprijină cu adevărat apărarea națională și care astăzi primește resturile și*

*chiar deșeurile națiunii; bugetului rău studiat și rău aplicat; lipsei unui plan precis de ansamblu al pregătirii statului pentru apărarea lui; lipsei unui plan propriu de organizare, dotare, de încadrare și de pregătire de război, adaptat condițiilor generale, nevoilor și posibilităților actuale; lipsei continuității în toate ramurile de activitate care privesc, direct și indirect, vastul organism de care depinde, direct și indirect, apărarea de astăzi și de mâine a statului*³⁴.

La 9 ianuarie 1934, Ion Antonescu înaintează ministrului Apărării Naționale un studiu în care atrăgea atenția asupra necesității adoptării unor măsuri urgente, ca urmare a noilor condiții politico-strategice europene, după cum urmează: *Procesul de regrupare a statelor, în raport cu poziția adoptată față de revizuirea tratatelor, a dus la declanșarea unei formidabile curse a înarmărilor. Pentru cei rămași în urmă nu mai este nici un moment de pierdut. Nu numai că dreptul lor, obținut cu atâtea îndelungate sacrificii, dar însăși existența, libertatea, le sunt periclitate fără putință de salvare [...]. Experiența trecutului a demonstrat până la evidență o sumă de adevăruri care interesează, în special pe*

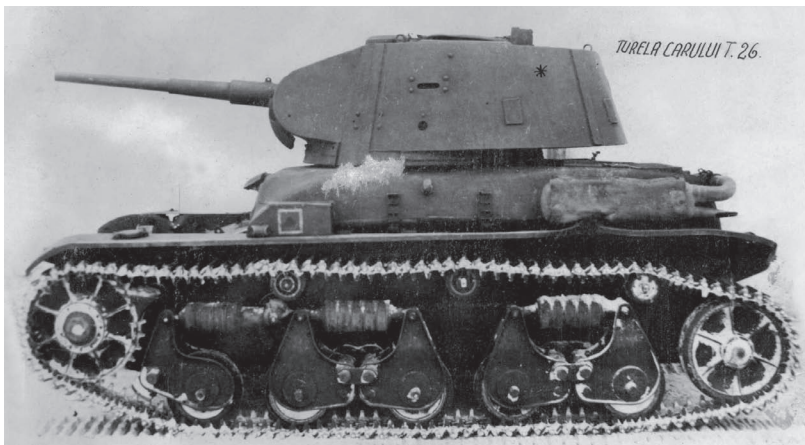
*cei nepregătiți, astfel: nu e suficient să nu vrei războiul pentru ca să fii la adăpostul lui; cine are interese să nu provoace, așa cum este cazul nostru, nu va putea evita de a nu fi provocat; singura garanție contra provocării este, însă, permanenta și completa pregătire pentru război*³⁵.

Pentru generalul Ion Antonescu modernizarea armatei viza, în principal, două componente: una *teoretică*, referitoare la pregătirea ofițerilor de stat

major și însușirea de către aceștia a tot ce avea mai bun gândirea și tactica militară³⁶ și *dotarea armatei cu armament și tehnică de luptă moderne*, provenite fie din import, fie de la o industrie specială creată în țară.

Constatând existența unor neconcordanțe grave între planurile de campanie și cele de mobilizare care, *bazate pe date teoretice, nu țineau cont de necesitățile reale*, Ion Antonescu a dat dispoziții, la 20 ianuarie 1934, ca în întocmirea ipotezelor de război, cele două planuri să intre în vigoare la aceeași dată³⁷. Noul șef al Marelui Stat Major considera situația găsită ca fiind anormală, întrucât o eventuală mobilizare găsea România cu un plan de campanie vechi și cu două planuri de mobilizare; unul nou, care nu putea fi aplicat și altul vechi, care nu mai corespunde nevoilor³⁸. În consecință, Ion Antonescu a dispus măsuri de remediere a anomaliei și de întocmire în cele mai bune condițiuni a ipotezelor, care era, în fapt, *menirea esențială a Marelui Stat Major*³⁹.

Împreună cu alți generali și ofițeri, economiști și oameni politici, Ion Antonescu a căutat să identifice soluții de îmbunătățire a nivelului de înzestrare a armatei. Propunerile înaintate în acest scop Consiliului Superior de Apărare a Țării, la 21 februarie 1934, au atras atenția conducerii statului, iar la 9 martie 1934 s-a hotărât întocmirea de urgență a unui studiu asupra necesităților de dotare a armatei, a surselor de

Carul de luptă R.35

Depozitul de materiale blindate

aprovizionare și a mijloacelor materiale și financiare cerute de un astfel de program⁴⁰.

Între argumentele raportului din 21 februarie 1934, Ion Antonescu insera și următoarele considerații: *Ciocnirile tot mai accentuate între diferitele națiuni apropie perspectiva unor conflicte uriașe și se impune să examinăm în ce măsură le putem face față. Acest examen trebuie să fie cu atât mai sever cu cât este considerat că, deși România duce o politică cu totul pașnică, interzicându-și orice scopuri agresive, totuși părți importante din teritoriul ei formează obiectul unor revendicări din ce în ce mai precis conturate*⁴¹.

La 12 martie 1934, propunerile Marelui Stat Major erau analizate de Consiliul Superior al Apărării Țării, convocat sub președinția regelui Carol al II-lea. Președintele Consiliului de Miniștri, Gh. Tătărăscu, aprecia situația externă ca foarte gravă și adăuga că *fără a fi alarmist, cred că înarmarea noastră trebuie să fie preocuparea oricărui om politic conștient de răspunderea ce o are*⁴². Referitor la căile prin care urma să se realizeze înzestrarea rapidă a Armatei Române la cerințele câmpului de luptă modern, Gh. Tătărăscu se situa pe aceeași poziție cu generalul Ion Antonescu, susținând că, în afara resurselor interne, trebuie apelat la sprijinul Franței prin: *a) Gratuitate; cu persoana chemată și cu reprezentanții calificați din guvernul francez vom vedea în ce măsură răspund la apelul nostru. Când noi contribuim cu sânge, ei sunt datori să contribuie cu ajutor militar; b) Ce nu poate da cu titlu de împrumut, să dea din ce are în depozite, urmând ca după întrebuințare, în scopul știut, să le restituim; c) Ce nu poate ceda, pe credit lung și cu preț redus*⁴³.

Concluzia principală care rezulta din intervenția premierului român era aceea că se lua în calcul posibilitatea și chiar probabilitatea unei intervenții militare comune româno-franceze pentru apărarea prevederilor tratatelor de pace încheiate la Paris în anii 1919-1920. De asemenea, se considera că este de datoria Franței să sprijine efortul militar românesc subordonat unui obiectiv ce nu viza nemijlocit numai interese proprii, ci securitatea în zona central și sud-est europeană⁴⁴. Desfășurarea ulterioară a evenimentelor va evidenția că, din păcate, Franța nu-și va onora decât în foarte mică măsură angajamentele de susținere a țărilor mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în fața pericolului agresorilor.

În perioada 9 martie-15 noiembrie 1934, generalul Ion Antonescu a prezentat factorilor de decizie politici și militari numeroase alte memorii referitoare la dotarea insuficientă a

armatei, precum și propuneri de remediere a situației existente. Astfel, în *Memoriul* din 19 iunie 1934⁴⁵, șeful Marelui Stat Major cerea ca în cel mai scurt timp *să se completeze lipsurile în materiale bune, fără de care unitățile nu puteau face față necesităților operative*⁴⁶.

La 20 iunie 1934, în *Prefața la Planul general al organizării armatei*, înaintată președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Antonescu atrăgea atenția asupra următoarelor aspecte: *Țara este astăzi într-o totală imposibilitate de a se apăra, dacă va fi atacată. Armata este complet dezarmată, pseudoinstruită și demoralizată. Dacă va fi chemată astăzi să apere frontierele, va fi cu toate sacrificiile de vieți ce i se vor cere, care vor fi pe cât de numeroase pe atât de inutile, un dezastru militar unic în istoria popoarelor. După el va urma cu siguranță, la scurt interval de timp, dezastrul social și economic, care ne va costa nu numai granițele României Mari, dar ne va duce la situația de a nu ne putea opri nici la cele ale României din 1916 [...]. Dacă o facem imediat avem puțința, sper eu, de redresare. Nu e nevoie numai de bani. Oricâți vom avea, cu sistemul actual se merge la dezastru. Pe lângă bani, trebuie un plan, o voință fermă, continuitate și energie în aplicarea lui. Și înlăturarea fără milă a farseurilor, a prevaricatorilor, care, ridicându-se la conducere prin alte mijloace decât acelea pe care le au meritele, trecutul și munca, trebuie alungați*⁴⁷.

Totodată, la 23 iunie 1934, Ion Antonescu îl atenționa pe Gh. Tătărăscu asupra faptului că lipsurile și nevoile armatei *sunt enorm de mari*⁴⁸. În privința lipsurilor, Antonescu considera că unele puneau în pericol siguranța acoperirii (dislocarea defectuoasă a unităților sau a resurselor lor de mobilizare), executarea la timp a concentrării grosului forțelor (lipsa unei apărări antiaeriene permitea aviației inamice să întrerupă, prin bombardament, concentrarea trupelor), slăbirea considerabilă a puterii de luptă a unităților și marilor unități (lipsa puștilor mitraliere și a obuzierelor de câmp), imposibilitatea de a lupta a unor mari unități (nu posedau materiale pentru protecția contra gazelor și nici muniție)⁴⁹. Ca urmare, Marele Stat Major solicita o utilizare cât mai judicioasă a fondurilor, eliminarea lipsurilor care periclita acoperirea și concentrarea și puneau marile unități în inferioritate pe câmpul de luptă, amânarea pentru o perioadă mai îndepărtată a acelor lipsuri care se puteau completa, în timp util, prin comenzi în țară sau prin rechiziții⁵⁰.

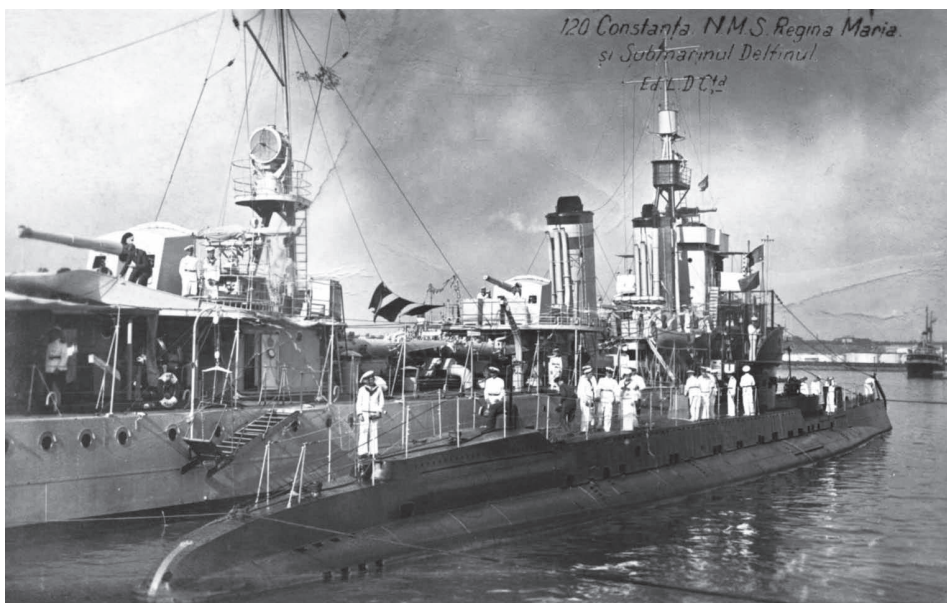
Ion Antonescu avea ca obiective prioritare întreprinderea unor măsuri radicale care să aibă ca finalitate îmbunătățirea sistemului național de apărare al cărui instrument de bază era reprezentat de armată. Măsurile preconizate de acesta vizau recuperarea decalajelor în pregătirea și înzestrarea marilor unități și unități ale Armatei Române, astfel încât acestea să fie în măsură să treacă în timp scurt de la starea de pace la cea de război. Totodată, intenționa să stărpească din rădăcini, *cu biciul și fără milă* pe impostori, incompetenți și pe cei care s-au ridicat *la treptele de conducere prin alte mijloace decât acelea pe care le dă trecutul, meritul și munca lor*⁵¹ (s.n.).

Din nefericire, avertismentele șefului Marelui Stat Major nu au avut efectul scontat. Nici regele Carol al II-lea, nici premierul Gh. Tătărăscu nu numai că nu l-au sprijinit pe Ion Antonescu, dar au acceptat tacit insinuările și calomniile care îl vizau, contribuind astfel la demisia sa⁵².

În legătură cu această situație, Ion Antonescu a semnalat regelui Carol al II-lea următoarele: *În 1933 am fost numit, fără să*

cer și fără să umblu, în postul de mare răspundere din capul Statului Major. Mi-a fost dat să sorb, și încă din plin, și din otrava unei astfel de situații. A doua zi după ce am pornit la muncă, calvarul a început.

Surzătoarea bandă care pusese mâna pe Ministerul de Război a început să mă sâcăie, să mă exaspereze. Fa imosul general Tătărescu⁵³ a avut îndrăzneala să-mi spună în față „Sunteți sâcăit ca să vă exasperați și să plecați singur”. De la locul în care era generalul

Distrugătorul „Regina Maria” și submarinul „Delfinul”

Antonescu, simțea și știa totul. Era deci periculos. Nu puteam fi doborât prin nepriceperea, prin neactivitatea sau prin faptele mele, s-a recurs la clasică și eterna mișelie, s-a recurs la intrigă și calomnie⁵⁴.

Exasperat de piedicile care i se puneau și de rezistența acerbă la schimbare a unor reprezentanți din conducerea superioară a armatei, la 7 decembrie 1934, Ion Antonescu și-a înaintat demisia din funcția de șef al Marelui Stat Major. În acest sens, în scrisoarea din 7 decembrie 1934, adresată lui Gh. Tătărescu, Ion Antonescu menționa: *Dat fiind această situație care mă împiedică total de a lucra, fiindcă trebuie să mă apăr la fiecare pas, găsesc că a mai persevera în a rămâne în capul instituției este de a contribui la anihilarea activității ei și să mă fac părtaș la dezastrul moral și militar pe care-l pregătim cu astfel de ignobile și criminale procedee. Putregaiul este așa de mare, încât a rămâne în mijlocul lui înseamnă a-mi lega și eu numele de un dezastru care e inevitabil, dacă continuăm sistemul și metodele actuale⁵⁵*. Avertismențele șefului Marelui Stat Major se vor adeveri, din nefericire, în vara anului 1940.

Autoritățile aprobă imediat cererea și, în baza Înaltului Decret nr. 3377 din 12 decembrie 1934, însărcinarea generalului de brigadă Ion Antonescu de a îndeplini funcția de subșef al Marelui Stat Major încetează pe 11 decembrie 1934⁵⁶.

Plecarea forțată a generalului Ion Antonescu de la conducerea Marelui Stat Major a fost interpretată negativ de opinia publică românească și de aliații României. Cazul a fost dezbătut intens în Parlamentul României, iar răspunsul ministrului Apărării Naționale, generalul P. Angelescu, a fost vag și neconvingător⁵⁷.

Se încheia astfel, o primă etapă din activitatea generalului Ion Antonescu la conducerea celui mai înalt post de conducere

militară al țării. Încercările lui de a moderniza sistemul militar românesc au produs un adevărat șoc în rândul birocrăției inerte și bine ancorate în structurile centrale și teritoriale ale armatei.

Rezistența la schimbare, interesele mărunte, șicanările permanente, intriga și calomniile dirijate împotriva sa, îl vor determina pe Ion Antonescu să-și înainteze demisia din funcția în care a fost numit în decembrie 1933. Dar semnalele trase de acestea nu puteau rămâne fără urmări. Chiar dacă măsurile întreprinse ulterior nu vor avea dinamismul și anvergura inițiatorului lor, ele vor marca totuși un pas înainte în procesul de recuperare

de către Armata Română a decalajelor și întârzierilor în procesul de întărire a capacității de apărare a țării.

Norii războiului, deși încă departe se apropiau cu repeziciune și amenințau independența și integritatea teritorială a României Mari.

Acțiuni de redresare a înzestrării armatei sub presiunea amenințărilor externe

Anul 1935 marchează o schimbare esențială în activitatea de ansamblu privind înzestrarea armatei. Astfel, în ianuarie 1935, Consiliul Superior de Apărare a Țării solicită Marelui Stat Major să întocmească un plan de înzestrare pe timp de 10 ani (1935-1945), care să răspundă nevoilor reale de apărare, dar care să poată fi îndeplinit din punct de vedere material și financiar⁵⁸. La 27 aprilie 1935, Consiliul Superior de Apărare a Țării discută și aprobă *Planul decenal de înzestrare și dotare a armatei*⁵⁹, care prevedea, printre altele, ca majoritatea materialelor necesare armatei să fie executate de industria autohtonă. Inițial, industriașii români au manifestat reticențe în a se angaja în punerea în aplicare a acestui plan. După emiterea Decretului-lege nr. 2733 din 10 iunie 1937, care acorda industriei autohtone un avans de aproximativ 40% din prețul total al materialelor destinate înzestrării armatei și după prelungirea cu încă cinci ani a legii de încurajare a industriei naționale, s-a constatat o creștere substanțială a investițiilor capitalului românesc în programul de înarmare a țării⁶⁰.

Redresarea economică a țării și creșterea pericolului de război au determinat alocarea de fonduri mai mari pentru apărarea națională, bugetul alocat armatei cunoscând următoarea evoluție⁶¹:

Anul	Creditele armatei din bugetul statului (lei)	Bugetul general al statului (lei)	Procentul din bugetul general reprezentat de creditele armatei
1933/1934	5 975 000 000	23 437 573 454	23,5%
1934/1935	5 294 340 000	20 451 961 534	25,9%
1935/1936	4 764 200 000	20 686 800 000	23%
1936/1937	4 912 000 000	22 972 400 000	21,38%
1937/1938	5 761 800 000	25 948 900 000	22,2%
1938/1939	6 653 000 000	30 549 900 000	21,77%

Totodată, Ministerul Apărării Naționale a continuat să beneficieze pentru înzestrare de credite extraordinare și fonduri speciale. Alături de *Legea timbrului aviației*, intrată în vigoare la 4 aprilie 1931, în anul 1934 s-a instituit, prin Decretul-lege nr. 3013, *Fondul Apărării Naționale*, care urma să fie alimentat în principal din resurse financiare extrabugetare⁶². De la două miliarde lei, cât s-a alocat pentru *Fondul Apărării Naționale* în anul bugetar 1935/1936, sumele au crescut la 2,6 miliarde lei în 1936/1937 și la 2,75 miliarde în 1937/1938⁶³. De asemenea, la 24 septembrie 1938 s-a adoptat *Legea pentru înființarea Fondului Național al Marinei*, care era destinat finanțării lucrărilor maritime, respectiv baze navale, apărarea litoralului, porturi, achiziția de nave etc.⁶⁴.

Planul de înzestrare avea în vedere dezvoltarea întreprinderilor producătoare de materiale de război și crearea altora noi. În acest scop, pentru exercițiul bugetar 1935/1936 s-a alocat suma de 347 000 000 lei în vederea intensificării lucrărilor de reamenajare a arsenalelor din București, Târgoviște, Sibiu și Roman, a pulberărilor și pirotehniilor armatei⁶⁵. S-au investit sume importante pentru achiziția materialelor de geniu, transmisiuni, sanitare, veterinare și farmaceutice. De asemenea, s-a intensificat procesul de modernizare a marinei militare și aeronauticii. S-au comandat la fabricile din țară 145 de avioane și 200 motoare de rezervă și 31 avioane în străinătate la firmele „Potez” și „Grôme et Rhône”. S-au mai contractat 300 mitraliere „Browning”, calibrul 7,92 mm cu 12 000 000 cartușe speciale și diverse alte materiale auxiliare⁶⁶. Totodată, au fost realizate investiții mari pentru asigurarea infrastructurii necesare aviației militare, construirea de noi depozite și cazărmi și reabilitarea celor existente.

Marele Stat Major și Ministerul Armamentului au monitorizat îndeaproape modul de îndeplinire a contractelor încheiate cu firmele străine, în special din Franța și Cehoslovacia. Astfel, comenzile din Franța se ridicau la suma de 720 000 000 franci, eșalonată pe o perioadă de 12 ani și, potrivit contractului din 5 mai 1936, urmau să fie acoperite parțial, inclusiv prin livrarea unor cantități însemnate de petrol⁶⁷.

Comenzile de materiale din Cehoslovacia, în anii 1935-1936, erau de aproximativ 4 000 000 lei⁶⁸ și constau în 35 care de luptă (tancuri) ușoare, 126 tancuri mijlocii cu tun cal. 37 mm, cu 30 000 000 lovituri și 25.000 000 cartușe cal. 7,92 mm⁶⁹.

Au mai fost comandate armament antiaerian în Anglia și diferite echipamente militare în Italia, Belgia și alte state.

Astfel, numărul contractelor și comenzilor către firmele din țară și străinătate a crescut de la 145, în 1936, la 18,1 în toamna anului 1937, valoarea acestora fiind de 33 168 456 429 lei, care urmau să fie achitați, în rate lunare, până în aprilie 1949⁷⁰. Din această sumă, 11 928 879 895 lei (34%) au fost repartizați pentru comenzile interne de armament și muniții⁷¹. De asemenea, au fost investite peste 2 000 000 000 lei pentru achiziția de diferite echipamente militare și subzistențe din producția internă. Ca urmare, începând cu anul 1937, peste 50% din fondurile alocate înzestrării armatei erau direcționate către piața internă.

Deși România acționa în sensul producerii din resurse interne a cât mai multe echipamente de război, dependența de importuri pentru o serie întreagă de materiale se menținea în continuare destul de mare. Astfel, trebuiau importate oțeluri speciale și cupru din Cehoslovacia; aluminiu, tuburi pentru cartușe, acid azotic din Franța; nichel, staniu, tablă, cupru fosforos din Anglia; duraluminiu, difenilamina din Germania; sulf, stibiu, sulfură de stibiu din Italia; mercur din Spania, fapt ce va

constitui un impediment major pentru dezvoltarea industriei naționale de apărare⁷².

Cu toate eforturile depuse, se manifestau deficiențe majore în înzestrarea armatei din cauza neconcordanței între prevederile *Planului de înzestrare* și comenzile efectuate. În consecință, pe de o parte, au fost înregistrate întârzieri în livrarea unor materiale comandate în țară și străinătate, iar pe de altă parte, s-au efectuat comenzi de materiale în afara celor prevăzute în planul inițial⁷³. Astfel, Uzinele „Voina” nu au livrat în termenul stabilit 236 aruncătoare de mine, Uzinele „Reșița” și „Malaxa” nu trecuseră la fabricarea tunurilor antitanc de calibrul 47 mm, Pirotehnia Armatei nu începuse execuția lotului de 57 600 proiectile pentru tunul de cal. 75 mm, existau deficiențe foarte mari în completarea cu materiale de intendență, sanitare etc.⁷⁴.

În același timp, au fost cheltuite fonduri mari pentru comenzi suplimentare planului. Astfel, s-au livrat în plus 1 918 000 focoase pentru proiectile de artilerie, aproape 200 000 000 cartușe de calibrul 7,92 mm, 150 720 lovituri de aruncător de mine calibrul 60 mm, 300 mitraliere antiaeriene calibrul 25 mm, peste 5 000 000 kg pulberi pentru muniție, peste 300 000 lovituri

Puitorul de mine „Amiral Murgescu”

de tun antiaerian de 25 mm și multe asemenea materiale⁷⁵. Pentru tracțiunea tunului de 47 mm, au fost solicitate 70 de autovehicule șenilate, însă au fost comandate 300 piese, ceea ce l-a determinat pe generalul de divizie Ștefan Ionescu, șeful Marelui Stat Major, să afirme că *este încă o dovadă că lucrul nu a fost organizat*⁷⁶.

Faptul că situația modernizării și dotării armatei devenise o problemă deosebit de presantă, i-a determinat pe factorii de decizie politici și militari să înființeze, la 14 octombrie 1938, Ministerul Înzestrării Armatei, în fruntea căruia a fost numit renumitul economist Victor Slăvescu, un susținător ferm al dezvoltării potențialului de apărare al țării.

Într-un referat al Marelui Stat Major, întocmit la sfârșitul anului 1938, se menționa că în pofda eforturilor financiare întreprinse, România nu era în măsură la acea dată să mobilizeze nici 30 de divizii, materialele de întreținere pentru 10 divizii și mijloacele antitanc lipseau complet, artileria de câmp era asigurată numai pentru 24 de divizii, artileria grea numai pentru 21 de divizii; materialul de transmisiuni lipsea între 30 și 85%, harnașament era doar pentru 19 divizii, micul echipament exista pentru 18 divizii; marele echipament lipsea între 30 și 100%. Lipseau, de asemenea, muniții, materiale, hărți, materiale sanitare etc. Dificultățile privind dotarea armatei române vor continua să persiste și în 1939. Pentru acest an, Marele Stat Major estima că s-ar putea dota cu material aproximativ 22-25 divizii, 3 brigăzi de munte și 3 divizii de cavalerie⁷⁷.

Ca urmare a crizei cehoslovace și a creșterii pericolului de război, la începutul anului 1939, înzestrarea armatei cu armament și tehnică militară din import devenea din ce în ce mai dificilă. Deficiențele majore din înzestrarea armatei sunt evidențiate în dimensiunea lor reală de Victor Slăvescu în însemnările sale zilnice, astfel: 6 aprilie 1939 – vizită la Divizia de Artilerie Călărească din Arad. Multe lipsuri. Nici o armă nouă la trupe; 13 aprilie – vizită la fortul Bragadiru, plin cu muniții. Halul în care se găsesc aceste muniții mă umplu de jale; 14 aprilie – gl. dr. Marinescu vine să-mi spună detestabila situație în care se găsește Serviciul Sanitar al armatei; 28 aprilie: vizitez Atelierul Central de Confecții al Armatei. O impresie de jale [...] Mașini vechi, murdărie, lipsă totală de organizare⁷⁸.

Dezmembrarea și ulterior desființarea statului cehoslovac a dus la preluarea de către Germania nazistă a comenzilor României. Uzinele de armament din Franța și Anglia, unde se comandaseră mari cantități de armament, au amânat livrările de materiale aferente anilor 1939 și 1940. Atașatul militar român la Paris, colonelul Corneliu Teodorini, menționa, la 10 februarie 1939, în raportul înaintat Marelui Stat Major următoarele: *Randamentul industriei de război franceze se găsește astăzi în imposibilitatea de a face față nevoilor interne, necum a livra comenzi în străinătate [...]. Cu toată bunăvoința guvernului francez, în special a autorităților militare și chiar a presiunilor repetate a domnului general Gamelin, în urma intervențiunii guvernului nostru și a domnului ambasador, față de nevoile urgente ale armatei franceze, industria se găsește incapabilă a face față și ultimelor termene contractuale*⁷⁹.

În septembrie 1938, ministrul de Externe N. Petrescu-Comnen insistă în convorbirile avute cu omologul său francez, Georges Bonnet, asupra chestiunii materialului de război, comunicându-i că *cercurile noastre militare încep a fi exasperate și că ar fi o gravă eroare ca Franța să piardă simpatia armatei noastre*⁸⁰.

La rândul său, la 11 septembrie 1939, Grigore Gafencu avertiza guvernele Franței și Angliei pentru nerespectarea angajamentelor asumate: *Ținem să atragem atenția cu toată seriozitatea, Franței și Angliei că, dacă primejdia de război e în adevăr atât de iminentă, mai important decât simetrica desăvârșită a unei combinații de asistență mutuală este un sprijin efectiv în ceea ce privește înarmarea noastră*⁸¹.

În aceeași zi, locotenent-colonelul Gheorghe Petrescu, trimis de ministrul Apărării Naționale în Franța și Anglia pentru a se informa asupra intențiilor adevărate ale Franței și Angliei în angajamentele către care ne împingeau atât din punct de vedere politic, cât și militar⁸², raporta că din informațiile obținute de la colonelul Gauché, șeful Secției Informații din Statul Major francez și colonelul Rivet, șeful Serviciului Secret al Armatei Franceze, rezulta că guvernul Franței sistase livrările de armament către România, contrar asigurărilor date ambasadorului român la Paris, Gh. Tătărescu⁸³.

De asemenea, la 28 aprilie 1939, Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri, reproșa în termeni severi guvernului englez faptul că o parte din materialele livrate de Marea Britanie erau necorespunzătoare: *Ni s-au oferit anticare (tunuri antitanc – n.n.) „Hotchkiss” care după verificare făcută de atașatul nostru militar la Londra, este un material de război inutilizabil; ni s-au oferit, de asemenea, avioane inferioare celor aflate în serviciul armatei ungare, ceea ce a determinat Ministerul Aerului de la noi să nu le ia în considerare*⁸⁴.

Ocuparea Cehoslovaciei, principalul furnizor de armament al României, precum și refuzul Marii Britanii și Franței de a ne mai livra armament, au determinat guvernul român să tatoneze Berlinul privind posibilitatea achiziționării unor materiale de război din stocul armatei cehoslovace. Guvernul german a respins solicitarea României de a-i vinde armament cehoslovac sau de a face noi comenzi la uzinele „Škoda”, oferind în schimb *materiale vechi austriece, dinainte și din timpul Primului Război Mondial*, pe care, așa cum era și normal, guvernul de la București le-a refuzat⁸⁵.

Relevante pentru poziția Berlinului sunt aprecierile lui Wilhelm Fabricius, ministrul german la București: *Tocmai pentru că în ultimii 20 de ani a fost prost servită de către puterile occidentale, guvernul român vine acum la noi (Germania – n.n.) pentru a-și echipa armata*⁸⁶.

Starea înzestrării armatei la declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale

La 1 septembrie 1939, dotarea cu mijloace de luptă a Armatei Române continua să fie deficitară. Dacă înzestrarea trupelor terestre era insuficientă, situația aviației și marinei era și mai gravă. Planul de înzestrare elaborat de Ministerul Aerului și Marinei înregistra mari întârzieri. Cele 2 000 000 000 lei repartizate pentru fabricarea aparatelor de zbor și echiparea escadrilelor de aviație nu au rezolvat problemele din acest

Generalul de brigadă Paul Angelescu

domeniu. Din 557 avioane necesare celor 39 de escadrile prevăzute pentru mobilizare, se putea conta doar pe 260, care asigurau necesarul doar pentru 28 escadrile. Pe lângă aceste neajunsuri, se mai adăuga și faptul că Uzina de avioane „I.A.R.” Brașov livrase aviației militare peste 100 de motoare de avion defecte, prejudiciind statul cu 350 000 000 lei. De asemenea, „I.A.R.” Brașov va reuși să construiască aparate de zbor performante după brevete românești abia din anul 1940⁸⁷.

Totodată, în cadrul marinei militare, cele 49 de nave aflate în serviciu, aveau o vechime de 25-40 de ani, un grad ridicat de uzură și armament cu performanțe reduse⁸⁸.

În legătură cu starea precară de înzestrare a Armatei Române, există referiri și într-un raport al Marelui Stat Major al Armatei Franceze din septembrie 1939 în care se face o analiză a *hotărârilor militare luate de către statele din Europa sud-orientală*⁸⁹.

La capitolul România, se arăta că trupele române dispuneau de un sigur regiment de tancuri, dotat cu 40 tancuri model „F.T.” md. 1918, 40 de tancuri md. „R.35” fiind în curs de livrare⁹⁰. În același document francez se mai menționa că apărarea antitanc era foarte slabă și cu muniție insuficientă, apărarea antiaeriană se compunea din 10 baterii de tunuri „Wickers” de 75 mm și mitraliere de 13,2 mm, iar aviația era calificată drept *mediocră*, având

în dotare doar 280 de avioane, în cea mai mare parte modele vechi⁹¹.

Dezinteresul guvernelor franceze în legătură cu susținerea întăririi capacității de apărare a României a fost evidențiată, din nefericire, și pe parcursul negocierilor tripartite anglo-franco-sovietice din vara anului 1939. Astfel, la o reuniune care a avut loc, la 23 august 1939, la Ministerul de Război francez, premierul Edouard Daladier a cerut comandanților militari să se pronunțe asupra ajutorului militar pe care Franța l-ar putea acorda Poloniei și României sau doar uneia dintre ele, în cazul când s-ar pune problema *dispariției lor* (Poloniei și României – n.n.) *de pe harta Europei*. Generalul Gamelin, șeful Marelui Stat Major francez a apreciat că în cazul Poloniei *se poate spera într-o rezistență onorabilă*, dar *în ceea ce privește România îi este mai greu de a se pronunța*⁹².

Astfel, în pofida eforturilor economice și financiare depuse de statul român, îndeosebi după anul 1935, pentru creșterea capacității combative a Armatei Române, la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, România avea un potențial militar (de război) deficitar, mult sub necesitățile ducerii unei rezistențe puternice împotriva agresorilor. În linii mari, în septembrie 1939, România putea mobiliza 31 de divizii de infanterie, 4 divizii de cavalerie, 4 brigăzi de vânători de munte, 1 brigadă de grăniceri și 1 brigadă de fortificații⁹³. Pentru aceste forțe erau asigurate necesarul în proporție de 30% la puști și carabine, 98% la puști-mitralieră și 70% la mitraliere⁹⁴. Regimentele de artilerie din compunerea marilor unități tactice aveau în dotare tunuri

de modele și fabricație anterioare Primului Război Mondial, uzate fizic și moral și obuziere moderne doar în proporție de 38%⁹⁵. Dacă în ceea ce privește armamentul clasic de infanterie și artilerie, situația putea fi apreciată doar ca deficitară, în privința armamentului modern, respectiv tancuri, aviație, aruncătoare, mijloace de luptă antitanc și antiaeriene, materiale de transmisiuni etc., starea existentă era îngrijorătoare.

La 1 august 1939, unitățile de infanterie române dispuneau doar de 328 aruncătoare calibrul 81 mm și de 125 aruncătoare calibrul 60 mm model „Brandt”, de 24 tunuri antitanc calibrul 47 mm model „Schneider” și de 500 bucăți mine antitanc, în timp ce unitățile de artilerie antiaeriană dispuneau doar de 12 tunuri calibrul 37 mm și de 36 piese calibrul 75 mm⁹⁶.

Însă marile deficiențe în înzestrarea cu armament și mijloace de luptă ies în evidență la adevărata lor proporție dacă se

analizează situația muniției și capacitatea industriei românești de a înlocui pierderile și a acoperi aprovizionarea cu muniții. Astfel, existentul în muniții la armamentul de infanterie și artilerie la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, calculat în unități de foc, nu asigura, la unele categorii importante, nici consumul pentru 10 zile de luptă, obiectivul factorilor de decizie militară fiind de a acoperi, la toate categoriile de armament necesarul de muniții pentru o lună de zile de la începerea ostilităților⁹⁷.

Pentru a contura și mai pregnant situația reală a capacității combative a Armatei Române, trebuie menționate care erau posibilitățile industriei interne de a aproviziona trupele cu armament și muniții. Astfel, industria autohtonă putea doar să execute activități de reparare sau înlocuire a unor piese uzate, să producă puștile-mitralieră, model „Praga” calibrul 7,92 mm și, în cantități limitate, aruncătoarele calibrele 81 și 60 mm și tunurile antiaeriene calibrul 75 mm, sistem „Vickers”⁹⁸. În același timp, întreprinderile industriale particulare nu erau pregătite pentru a trece la producția de materiale, muniție și armament, ele nedisponând de capacitățile tehnice necesare, precum și de personal specializat. Cele mai favorabile analize evidențiau că era necesară o perioadă de minimum șase luni de zile pentru trecerea marilor unități industriale la producția de serie a muniției de infanterie și artilerie. Fără a dispune de posibilități interne de înlocuire a pierderilor în armament și mijloace de luptă, cu un disponibil în muniții ce nu asigura utilizarea materialului modern de artilerie din înzestrarea trupelor pe o perioadă mai îndelungată de zece zile de luptă, lipsită de armament antitanc și antiaerian terestru, cu o aviație cantitativ și calitativ inferioară, România era vulnerabilă în cel mai înalt grad în fața unui atac militar de amploare⁹⁹.

Relevante sunt în acest sens observațiile atașatului militar al S.U.A. la București, J. T. Ratay, care, la sfârșitul lui septembrie 1939, transmitea la Washington că *România avea sub arme 800 000 de oameni, dar aprovizionarea lor cu materiale de luptă este foarte slabă. [...] Cred în mod cert că unitățile mecanizate și*

Tun „Bofors”, model 1936

motorizate ale armatei germane – judecând după performanțele lor în Polonia – ar putea ajunge la București, de la frontiera româno-polonă, în aproximativ patru zile, chiar împotriva rezistenței românilor¹⁰⁰.

Cu toate eforturile materiale și financiare întreprinse, în special după anul 1935, la începutul celei de-a doua conflagrații mondiale situația înzestrării și pregătirii pentru luptă a Armatei Române continua să fie deficitară. În anul 1940, în Consiliile de Coroană din 27 iunie și 30 august 1940, miniștrii Apărării Naționale și șefii Marelui Stat Major vor invoca lipsurile din înzestrarea armatei și vor vota pentru acceptarea ultimatumului sovietic și a Dictatului de la Viena.

Acuzat de unii politicieni, pe timpul dezbaterilor din Consiliul de Coroană, din data de 27 iunie 1940, că nu a pregătit armata pentru război, șeful Marelui Stat Major, generalul Florea Țenescu, le-a răspuns: *Mă acuzați pe mine? Atunci vă*

întreb eu: ce ați făcut timp de 20 de ani pentru țară și armată? Care sunt aliații mei? Cu cine avem tratate de amicitie sau ajutor militar? De la cine și pe ce graniță îmi intră armament, muniții, dacă dau bătăliile? Voi da patru lupte despre care va vorbi Europa și în cinci zile voi avea rușii la Turnu Severin! Eu îmi dau demisia (i-a fost refuzată – n.n.) și trec la postul de apărător al țării. Dumnezeu voastră numiți alt șef de stat major. Sunt artilerist și cunosc în cele mai mici amănunte înzestrarea armatei, armamentul ei, posibilitățile de rezistență. Refuz să duc țara la dezastru¹⁰¹.

Venea acum scadența a 20 de ani de tergiversări, indecizii și erori în pregătirea armatei și a țării pentru a apăra ceea ce s-a cucerit cu jertfa a peste 700 000 de români în Războiul de Întregire Națională din anii 1916-1919.

ASPECTS REGARDING THE ENDOWMENT
OF THE ROMANIAN ARMY BETWEEN 1935 AND 1940.
THE RADIOGRAPHY OF SOME DELAYED MEASURES
COLONEL DAN PRISĂCARU, PH.D.

Abstract: Regarding the endowment of the Romanian army in the interwar period there were two currents diametrical opposite: the first wanted the endowment by developing the national industry and the second wanted massive imports. The lack of finances and the political disputes had an impact over Romania, which was unprepared at the beginning of the Second World War.

Keywords: endowment, guns, national industry, technique, business

NOTE

¹ Leonida Loghin, *Apărarea țării în concepția militară a României în perioada 1932-1939*, Teză de doctorat, Academia Militară, București, 1979, pp.102-104.

² a) Marele Stat Major insistă, încă din anul 1921, pentru dezvoltarea industriei naționale de apărare: *România cu situația ei geografică, cu întinderea teritoriului ei și cu bogățiile solului și subsolului* – se menționa într-un raport adresat guvernului – *nu mai poate rămâne tributară altei țări în ce privește materialul de război. Ea trebuie să tindă, către posibilitate are, de a-și asigura prin propriile mijloace, utilajul necesar războiului; fără aceasta îi va lipsi independența militară și politică* (Arhivele Militare Române, în continuare A.M.R., fond 948, Secția 1, dosar nr. crt. 725, f. 111); b) Necesitățile creării unei industrii grele care să poată acoperi și nevoile armatei era apreciată de unii factori de decizie militari ca singura soluție de a ieși din impasul în care se afla Armata Română după Primul Război Mondial. *Este o axiomă recunoscută de toate celebritățile militare contemporane* – menționa generalul Dumitru Vrăjitoru – *că un stat fără posibilități tehnice proprii și fără o industrie dezvoltată de război [...] va putea face cu greu față necesităților războiului* (General Dumitru Vrăjitoru, *Economia națională și problemele militare*, „Curentul românesc”, București, p. 6; Apud Leonida Loghin, *Op. cit.*, p.103); c) După aprecierile majorității specialiștilor, pierderile mari suferite în prima conflagrație mondială au fost cauzate în special de faptul că Armata Română a fost slab echipată și insuficient instruită. Subliniind calitățile incontestabile ale ostașului român ca luptător și obligația de a-l apăra, de a-l feri de sacrificii inutile, generalul Ion Jitianu menționa că *...este de datoria noastră să-i acoperim pieptul lui de armă și să-i economisim cele șapte vieți cu armamentul cel mai eficient [...] pentru a nu cheltui în zadar acest tezaur al forțelor morale decât atunci când este nevoie* (General de divizie Ion Jitianu, *Verdunul în flăcări, 1914-1918*, Tipografia „Revistei Infanteriei”, București, 1938, p. 380); d) Relevând interdependența dintre dezvoltarea industrială a țării și întărirea capacității de apărare națională, Victor Slăvescu arăta că *dacă o industrie națională corespunde în general unor anumite comandamente de interes economic, ea este de o neprețuită valoare și pentru apărarea națională. S-ar putea afirma că nici nu se mai cunoaște, în zilele noastre, o organizare temeinică a apărării naționale fără o organizare corespunzătoare a industriei naționale* (Victor Slăvescu, *Potențialul de război economic și financiar al României*, Ediția I, Școala Superioară de Război, 1937, p. 3); e) Pornind de la conexiunea directă dintre industrializarea țării și apărarea independenței și suveranității naționale, s-a susținut că punerea bazelor unei industrii proprii capabile să înzestreze țara cu armament și muniții este o cheazăie a siguranței naționale (*Enciclopedia României*, vol. III, 1938, p. 194); f) Față de tendința diverselor cureuri de conducere ale armatei de a achiziționa tehnică de luptă din străinătate, pe motivul că este mai bună și mai ieftină, generalul V. Rudeanu aprecia că *este o adăncă mahnire să vezi cum cu ajutorul banilor străni din sudoarea țării tale și dați peste hotare, unele state își dezvoltă potențialul lor național de război, pe când pe pământul tău natal el lipsește* (General V. Rudeanu, *Apărarea națională și bogățiile României întregite*”, Tipografia Școlii de Artilerie, 1936, p. 30); g) De asemenea, un alt autor avertiza: *Să nu azvârlim peste hotare, întărind adesea industria de război a vrăjmașilor, banii adunați prin contribuții așa de apăsătoare, pentru a plăti comenzi care se fac din motive nemărturisite cu adevărat sau pentru motivul iluzoriu că ni se acordă credit* (M. Cioc, *Materiale de război*, Extras din „Buletinul Societății Politehnice”, nr. 11, 1931, p. 15; Apud Oprea-Barac Ionel, *Industria națională de apărare în preajma celui de-al Doilea Război Mondial*, Teză de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2005, p. 43); Opțiunea pentru achiziționarea de tehnică de luptă din străinătate, pe motiv că era mai ieftină, se sublinia în continuare, era că se poate de dăunătoare, pentru că țara producătoare o vinde la început ieftin ca să te angajeze, apoi te speculează cum vrea, după ce te-a angajat îndeajuns ca să te facă dependent de ea [...] Aprecierea noțiunii de ieftin

și scump este foarte relativă, totul depinde de timpul la care te referi și de prețul pe care-l pui pe viitorul țării tale și al neamului tău, și nu trebuie uitat că-n această materie, ceea ce este astăzi ieftin, mâine poate să nu fie nici scump, nici ieftin, ci fatal” (M. Cioc, *O problemă a apărării naționale*, Extras din „Buletinul Societății Politehnice”, anul XLIV, martie 1930, p. 41-43; Apud Oprea-Barac Ionel, *Op. cit.*, p. 43).

³ Arhivele Naționale Istorie Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond Casa Regală, dosar nr. crt.34/1926, f. 164.

⁴ Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic. 1919-1939*, Editura Militară, București, 1981, p. 84.

⁵ *Istoria economiei naționale a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, f.a., p. 347.

⁶ Victor Slăvescu, *La situation economie de la Roumanie et sa capacité de paiement*, Imprimeria Centrală, București, 1934, p. 60.

⁷ Ibidem, p. 71.

⁸ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Marele Stat Major, dosar nr. crt. 98/1933, f. 86.

⁹ Ibidem, f. 81.

¹⁰ Mitiță Constantinescu, *Naționalismul economic și doctrina partidelor politice în România*, Imprimeriile Independența, 1930, p. 56.

¹¹ *Istoria economiei naționale a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, f.a., pp. 372-373.

¹² A.N.I.C., fond Casa Regală, dosar nr. crt.72/1931, ff. 337-340.

¹³ Ibidem. Spre exemplu, la o comandă de 19 500 focoase, diferența dintre prețul de comandă de 2 000 lei era de 8 ori mai mare decât cel din țară care era de 250 lei; la o comandă de afeturi de tunuri calibru 76, 2 mm, diferența dintre prețul de comandă de 1 627 000 lei era de 14 ori mai mare decât prețul cerut de Uzinele „Reșița”, „Copsa Mică – Cugir” și „Astra”, calculat la 115 000 lei; la o comandă de țevi de tun la „Škoda”, prețul era de trei ori mai mare decât la fabrica „Bofors” din Suedia; la o comandă de puști-mitraliere, de 1 266 000 000 lei, paguba a fost aproape 1 miliard de lei față de oferta unei firme elvețiene, de 5 ori mai ieftină; pentru instalarea unor prese de proiectile la Arsenalul Armatei executată de „Škoda” la prețul de 27 000 000 lei, firma „Krupp” se oferise să execute lucrarea cu numai 15 000 000 lei.

¹⁴ Ibidem, f. 373.

¹⁵ Ibidem, ff. 374-375.

¹⁶ Idem, dosar nr. crt.72/1931, ff. 228-229, Scrisoarea Ministerului Armatei din 16 decembrie 1931, prin care se refuzau modelele de tunuri și obuziere realizate de Uzinele „Škoda”.

¹⁷ *Afacerea Škoda* a fost un puternic scandal politico-financiar care a zguduit viața politică din România interbelică. La baza lui a stat *Contractul nr. 6.102 din 17 martie 1930*, în valoare de aproximativ 7 miliarde lei, semnat de guvernul Iuliu Maniu cu uzinele „Škoda” din Cehoslovacia pentru înzestrarea Armatei Române. Încheiat în condiții defavorabile statului român, contractul a provocat o puternică criză politică, scoțând la iveală corupția generalizată din aparatul administrativ al statului, starea extrem de precară a înzestrării armatei, violarea secretelor de stat, implicarea în această afacere a politicienilor până la nivelele cele mai înalte, inclusiv a regelui Carol al II-lea și a camarilei regale. Cazul a scandalizat opinia publică și a fost cap de afiș pentru presa mulți ani de la declanșarea lui. A fost pe larg instrumentat de partidele și oamenii politici, având în final un efect devastator asupra încrederii populației în instituțiile statului democratic, în contextul în care Europa se afla în plin proces de înarmare și în pragul izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial (Al. V. Casimir, *Afacerea Škoda pe înfelesul tuturor*, Tiparul Românesc, București, 1935; Dr. Ion Oprea, Constantin Tătuț, *Afacerea Škoda*, în „Magazin istoric”,

- nr. 5/1968, pp. 43-45; *Istoria românilor. România întregită (1918-1940)*, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 342-344; Chioveanu, Mihai, *Afacerea Șkoda*, în Revista „Sfera Politicii”, nr. 84/2000; Hans-Christian Maner, *Parlamentarismul în România (1930-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 288-322.
- ¹⁸ La 4 aprilie 1932, Ministerul de Război a încheiat un contract cu Societatea „Ferochimica” pentru delaborarea muniției scoase din uz. Nerespectându-se clauzele contractuale, a fost distrusă și o mare cantitate de muniție în stare bună, prejudiciindu-se statul român cu sume importante de bani, iar Armata Română cu însemnate cantități de muniție. De asemenea, pe timpul activităților de delaborare a muniției, 80 de persoane au fost ucise sau grav rănite. În urma anchetei întreprinse, generalul de brigadă Lăscuș Eugeniu, colonelii Presbiterian Constantin și Șoarece Nicolae, chimistul I. Rădulescu și alții au fost trimiși în fața Tribunalului Militar (A.N.I.C., dosar nr. crt.12/1922, f. 4; dosar nr. crt.11/1927, f. 24; dosar nr. crt.57/1931, f. 113; *Apud* Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 89).
- ¹⁹ A.N.I.C., Fond Casa Regală, dosar nr. crt.8/1931, *Memoriul* din 5 martie 1931, f. 7.
- ²⁰ La 2 februarie 1939, România semna la Paris celebrul *împrumut de stabilizare* cu un grup de bănci internaționale în valoare de 100 740 750 de dolari (17 000 000 000 lei), garantat de guvernul Iuliu Maniu prin veniturile Regiei Monopolului Statului, terenuri petrolifere, Societatea de telefoane etc. În legătură cu acest împrumut, Petre Pandrea înserează în memoriile sale câteva remarci foarte interesante, astfel: *Gigurtu* (Ion Gigurtu, industriaș, ministru în mai multe guverne în perioada 1930-1940, președinte al Consiliului de Miniștri între 4 iulie-4 septembrie 1940 – n.n.) se afla ca particular în străinătate și făcea o vizită, la Paris, bancherului Horace Finaly, în legătură cu plasamentele mărfurilor sale industriale și importul de mașini la minele de aur, la Nitrogen etc. și în legătură cu acreditivele la Banque de Paris et des Pays-Bas. După un sfert de oră de conversație, s-a anunțat Mihail Popovici, ministrul de Finanțe al României (ulterior ministrul Justiției în guvernul Vaida-Voevod, implicat în „Afacerea Șkoda”, când a intervenit, alături de generalul Cihoschi, semnatarul contractului, pe timpul derulării anchetei pentru înlăturarea unor probe care ar fi scos la iveală numele unor lideri politici implicați în afacere – n.n.). A spus șefului de cabinet să-l facă să aștepte. Gigurtu a vrut să curme conversația. – Nu vă grăbiți. Poate să aștepte. – Nu, nu vreau. Orișicum, este ministrul de finanțe al țării mele. Bancherul parizian l-a replicat: - E un pungaș. Cere un comision personal prea mare pentru împrumutul de stabilizare al monedei voastre. Gigurtu s-a înroșit, de rușinea țării lui. Comisionul gigantic s-a plătit în florini olandezi și a fost depus la o bancă din Rotterdam (s.n.). Când trupele lui Hitler au ocupat Olanda în 1940, au fost controlate scriptele bancare și safe-urile. Hitler introdusese penalități valutare înfricoșătoare pentru transferuri în străinătate, care mergeau până la pedeapsa cu moartea. Seys-Inquart, Gauleiter-ul Olandei, a trimis lui Antonescu, Gauleiter-ul României, o scrisoare cu extras de cont bancar din care reieșea că cetățeanul român Mihail Popovici, din str. Sofia 38, București, are un depozit bancar fabulos, gigantic, în Olanda și cerea să-l pedepsească cu legile române valutare în vigoare. Antonescu nu l-a penalizat. L-a ținut ostatic al său în tabăra lui Maniu, manevrând partidul al cărui vicepreședinte era Mihail Popovici. (Petre Pandrea, *Turnul de ivorii. Memorii*, Prefață de Ștefan Dimitriu, Editie îngrijită și postfață de Nadia Marcu-Pandrea, Editura Vremea XXI, București, 2004, pp. 66-67).
- ²¹ Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 92.
- ²² Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Editura Forum, 1944, p. 30.
- ²³ A.M.R., fond 333, dosar nr. crt.71, f. 311.
- ²⁴ Ibidem, f. 312.
- ²⁵ Ibidem, f. 314.
- ²⁶ Ibidem, fond Marele Stat Major, dosar nr. crt.98/1933, f. 88.
- ²⁷ Ibidem, f. 9 și 133.
- ²⁸ Ibidem, f. 85 și 129.
- ²⁹ Ibidem, fond 948/RSS 2, dosar nr. crt.719, f. 73.
- ³⁰ Locotenent-colonel Ion Cernăianu, *Defensiva în lumina noilor idei doctrinare românești*, București, 1933, p. 11; *Apud* Coordonator Petre Otu (director de proiect), *Reforma militară și societatea în România (1878-2008). Relaționări externe și determinări naționale*, Editura Militară, București, 2009, p. 182.
- ³¹ Ibidem, fond Direcția Cadre și Învățământ, Colecția Înalte Decrete, dosar nr. crt.130/1933, ff. 315-316.
- ³² Valeriu Florin Dobrinescu, *Șocul reformei*, în Revista „Document”, nr. 4/2000, pp. 25-31.
- ³³ Ioan Talpeș, *Diplomație și apărare. Coordonate ale politicii externe românești 1933-1939*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 69.
- ³⁴ Ion Antonescu, *Citiți, judecați, cutremurați-vă*, Editie îngrijită de Ion Ardeleanu și Vasile Arimă, Editura Tinerama, București, 1991, p. 42.
- ³⁵ V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata și răsplata istoriei. Ion Antonescu, militar și diplomat (1914-1940)*, Institutul European Iași, 1994, p. 48.
- ³⁶ A.M.R., fond 5416, dosar nr. crt.1476/1934, ff. 34-35; *Apud* V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Op. cit.*, p. 48.
- ³⁷ Ibidem, fond 5419, dosar nr. crt.143/1934, f. 274; *Apud* V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Op. cit.*, p. 48.
- ³⁸ Ibidem, f. 275.
- ³⁹ Ibidem, f. 278.
- ⁴⁰ V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Op. cit.*, p. 49.
- ⁴¹ A.M.R., fond 948/RSS 3, dosar nr. crt.1397, f. 49; *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 88.
- ⁴² Ibidem, fond 948/RSS 3, dosar nr. crt.62/1934, f. 9; *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 88. Generalul de brigadă Ion Antonescu a devenit membru la Consiliul Superior al Armatei la 31 octombrie 1934, cu vot deliberativ („Monitorul Oficial” nr. 256/6 noiembrie 1934, p. 6810).
- ⁴³ Ibidem, f. 14.
- ⁴⁴ Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 89.
- ⁴⁵ A.M.R., fond 5419, dosar nr. crt.117/1934, ff. 102-103 (Raport nr. 590/19 iunie 1934); *Apud* V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Op. cit.*, p. 49.
- ⁴⁶ Ibidem, f. 105.
- ⁴⁷ George Magherescu, *Adevărul despre mareșalul Antonescu*, vol. I, Editura Păunescu, 1991, p. 81.
- ⁴⁸ A.M.R., fond 5419, dosar nr. crt.117/1934, ff. 127-139 (Raportul nr. 242/23 iunie 1934); *Apud* V.Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Op. cit.*, p. 49.
- ⁴⁹ Ibidem, f. 128.
- ⁵⁰ Ibidem, ff. 128-129.
- ⁵¹ Ion Antonescu, *Op. cit.*, f. 44.
- ⁵² V.Fl. Dobrinescu, *Șocul...*, p. 26.
- ⁵³ Generalul C. Tătăreanu era fratele președintelui Consiliului de Miniștri, Gh. Tătăreanu.
- ⁵⁴ Ion Antonescu, *Op. cit.*, p. 23.
- ⁵⁵ George Magherescu, *Op. cit.*, p. 82.

- ⁵⁶ A.M.R., fond Direcția Cadre și Învățământ, Colecția Înalte Decrete, dosar nr. crt.134/1934, f. 402.
- ⁵⁷ „Monitorul Oficial” nr. 18, Senatul, 13 decembrie 1934, pp. 11-12; Idem, Partea a III-a, Adunarea Deputaților, nr. 16, Ședința din 14 decembrie 1934, pp. 273-286.
- ⁵⁸ Leonida Loghin, *Op. cit.*, p. 111.
- ⁵⁹ A.N.I.C., fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar nr. crt. 39/1939, ff. 1-10; fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. crt. 24/1934, ff. 1-5; A.M.R., fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr.7/1935, ff. 1-3; Vezi și fondul 948P, Secția a 4-a, dosar nr. crt.150, ff. 232-298.
- ⁶⁰ C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. XXV, Legi uzuale, Imprimeria Centrală, București, 1937, partea a II-a, p. 1502 și 2316, *Apud* Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 305.
- ⁶¹ Petre Otu, *Op. cit.*, p. 185.
- ⁶² „Monitorul Oficial” nr. 262 din 13 noiembrie 1934, pp. 7065-7066.
- ⁶³ *Bugetul de cheltuieli al MAPN pe exercițiul 1935/1936*, București, 1935, p. 73; *Bugetul de cheltuieli al MAPN pe exercițiul 1936/1937*, București, 1936, p. 60; *Bugetul de cheltuieli al MAPN pe exercițiul 1937/1938*, București, 1937, p. 63, *Apud Istoria militară a poporului român*, vol. VI, *Evoluția sistemului militar național în anii 1919-1944*, Editura Militară, București, 1989, p. 219.
- ⁶⁴ Petre Otu, *Op. cit.*, p. 185.
- ⁶⁵ A.M.R., fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt. 11/1935, f. 9. *Apud* Leonida Loghin, *Op. cit.*, p. 114.
- ⁶⁶ Ibidem, f. 18.
- ⁶⁷ Ibidem, fond 333P, dosar nr. crt. 615, f. 16.
- ⁶⁸ Ibidem.
- ⁶⁹ Ibidem, fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt. 4/1936, f. 14. *Apud* Leonida Loghin, *Op. cit.*, p. 116.
- ⁷⁰ Ibidem, fond 333P, dosar nr. crt. 615, f. 17.
- ⁷¹ Ibidem, f. 84.
- ⁷² Ibidem, fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt. 10/1939, f. 43; *Apud* Leonida Loghin, *Op. cit.*, p. 119.
- ⁷³ Ibidem, fond 948P, Secția a 3-a, dosar nr. crt.1594, f. 2.
- ⁷⁴ Ibidem, fond 333, dosar nr. crt.601, f. 199-202.
- ⁷⁵ Ibidem, f. 196.
- ⁷⁶ Ibidem, fond 948P, Secția a 4-a, dosar nr. crt.166, f. 10.
- ⁷⁷ Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, pp. 320-321.
- ⁷⁸ Victor Slăvescu, *Note și însemnări zilnice*, vol. II, Editie îngrijită, cuvânt înainte și indice de Georgeta Penele-Filitti, București, Editura Enciclopedică, 1996, pp. 375-377, 382.
- ⁷⁹ A.M.R., fond 948 P, Secția a 3-a, dosar nr. crt.1704, f. 4.
- ⁸⁰ A.N.I.C., fond Casa regală, dosar nr. crt.145/1938, telegrama semnată Comnen, 12 septembrie 1938.
- ⁸¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare A.M.A.E.), fond 71/Anglia, vol. 40, Notă asupra convorbirii la 11 aprilie 1939 cu ambasadorul Franței, Adrien Thierry.
- ⁸² Vezi Leonida Loghin, *Op. cit.*, p. 124.
- ⁸³ Ibidem.
- ⁸⁴ Ibidem, p. 125.
- ⁸⁵ Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 320.
- ⁸⁶ Ibidem.
- ⁸⁷ Ibidem, f. 322.
- ⁸⁸ Vezi viceamiral (r.) Florea Diaconu, *Marina militară în anul 1939. Aspecte și implicații ale stării tehnice a navelor*, în „File din istoria militară a poporului român”, vol. 3, pp. 157-180.
- ⁸⁹ *Fondation Nationale des Sciences Politiques, F.N.S.P.*, Arhiva Edouard Daladier, 3DA, ct/2, piece 6, *Apud* Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, pp. 322-323.
- ⁹⁰ La 1 octombrie 1938 erau contractate în Franța 200 tancuri „R.35”, dar până la 4 iunie 1940 nu s-au primit decât 41. Statul român mai avea o comandă de 161 de tancuri „R.1” și „R.2” în Cehoslovacia. Necesitățile stabilite de M.St.M., la 1 octombrie 1938, erau următoarele: 368 de tancuri „R.1” și „R.2”; 168 de autoblindate și 300 de tancuri „R.35”. Tot la Uzinele „Schneider” au fost comandate 40 de baterii de tunuri antitanc calibrul 47 mm și 80 313 lovituri complete. Până la începutul anului 1940 sosiseră însă în țară numai 152 de tunuri (Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 323).
- ⁹¹ Ibidem.
- ⁹² Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice (în continuare A.I.S.I.S.P.), fond XIV, dosar nr. crt.2987, Procesul-verbal al ședinței din 23 august 1939, *Apud* Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 323).
- ⁹³ Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 332.
- ⁹⁴ A.M.R., fond 948/RSS 4, dosar nr. crt.172, f. 83; dosar nr. crt.177, f. 2; fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt.10/1939, f. 59; *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 332.
- ⁹⁵ Ibidem, dosar nr. crt.172, f. 82; dosar nr. crt.177, f. 5; fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt.10/1939, ff. 63-64. *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 333.
- ⁹⁶ Ibidem, dosar nr. crt.172, f. 82; dosar nr. crt.177, f. 5; fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt.10/1939, ff. 59-60; *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 333.
- ⁹⁷ Ibidem, fond 948/RSS 4, dosar nr. crt. 172, ff. 82-89.
- ⁹⁸ Ibidem, fond Consiliul Superior al Apărării Țării, dosar nr. crt.10/1939, ff. 59-60; *Apud* Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 333.
- ⁹⁹ Ioan Talpeș, *Op. cit.*, p. 334.
- ¹⁰⁰ N.A.U.S.A., War departament, dosar nr. crt. 853, Raportul nr. 2517 din 29 septembrie 1939, semnat J.P. Ratay; *Apud* Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Op. cit.*, p. 324.
- ¹⁰¹ *Șefii Statului Major General român (1859-2000)*, Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu (coordonatori), Editura Europa Nova, București, 2001, pp. 211-212. Atitudinea pe care a avut-o generalul Țenescu în Consiliul de Coroană va avea urmări și pentru propria sa persoană. Când va fi în viață i se va reproșa că a cedat fără luptă Basarabia și nordul Bucovinei. Pamfil Șeicaru îl va ataca foarte dur, cerând să fie dus în fața plutonului de execuție. Nu va mai fi nevoie, deoarece la câteva luni după scoaterea sa din cadrele active ale armatei (10 septembrie 1940), în baza anchetei ordonată de generalul Ion Antonescu, Țenescu moare la 9 aprilie 1941. Conducătorul statului, Ion Antonescu, ordonă totuși să i se facă funeralii naționale, gest prin care se recunoaște personalitatea militară strălucită a generalului Țenescu. La 13 iunie 1945, în timpul guvernului condus de dr. Petru Groza, Florea Țenescu este avansat la gradul de general de armată post-mortem. Era o încercare abilă de a face din generalul Țenescu un prieten al U.R.S.S., și, mai ales, de a-l condamna indirect pe mareșalul Antonescu. Țenescu a evitat războiul cu U.R.S.S. din considerente strict militare și nu din sentimente de simpatie pentru bolșevism.

AVIAȚIA ROMÂNĂ DE VÂNĂTOARE ÎN CAMPANIA DIN 1941.

CONCLUZIILE COMANDANTULUI FLOTILEI 1 –

CĂPITANUL-COMANDOR AVIATOR MIHAIL ROMANESCU

Sorin TURTURICĂ¹

În timpul Campaniei din 1941 principala forță aeriană a românilor a fost Gruparea Aeriană de Luptă aflată sub comanda generalului de escadră Constantin Celăreanu. Șeful de stat major al Grupării Aeriene de Luptă era comandorul aviator Victor Caloianu. În compunerea acestei mari unități aeriene, al cărei prim punct de comandă s-a stabilit la Vila Săveanu, lângă Focșani, intrau Flotila 1 Vânătoare (comandată de căpitan-comandor aviator Mihail Romanescu *Leul* și avându-l ca șef al Biroului Operații pe locotenent-comandor aviator Atanasie Georgescu), Flotila 1 Bombardament (la comanda căreia se afla comandorul aviator Alexandru Sahini, șef al Biroului Operații fiind căpitan-comandor aviator Alexandru T. Ionescu), Flotila 2 Bombardament (comandant comandor aviator Gheorghe Ceașu, șef al Biroului Operații căpitan aviator Marin Teișanu), Flotila 2 Gardă (comandant comandor aviator Ioan Mitulescu, șef al Biroului Operații căpitan aviator Petre Răpeanu), o escadrilă de recunoaștere și una de legătură².

Adversarul aerian al Grupării Aeriene de Luptă a fost Divizia 21, dispusă în special în jumătatea sudică a Basarabiei. În prima săptămână de război, aerodromurile și depozitele acestei divizii au fost principalele ținte ale aviatorilor români din Gruparea Aeriană de Luptă. Din momentul în care trupele terestre româno-germane din Moldova au trecut Prutul (2 iulie 1941), Gruparea Aeriană de Luptă, care își asigurase deja supremația aeriană în zona sa de responsabilitate, a executat misiuni în special în folosul Armatei 4 Române.

Din prima zi de război și până la căderea Odesei (14 octombrie), când majoritatea escadrilelor Grupării Aeriene de Luptă și-a încheiat acțiunile de luptă, Flotila 1 Vânătoare (formată din Grupurile 5 și 7 Vânătoare, dar în subordinea căreia intrase operativ și Grupul 8 Vânătoare din Flotila 2) a purtat sute de bătălii aeriene, fiind creditată cu 143 de avioane sovietice distruse. În schimb, a pierdut zece piloți, cinci au fost răniți și alți doi au fost dați dispăruți.

Revenit cu unitatea din subordine pe aerodromul militar București – Pipera (baza Flotilei 1 Vânătoare), căpitanul-comandor aviator Mihail Romanescu, supranumit *Leul* datorită firii sale vulcanice, a pus pe hârtie concluziile sale privind comportamentul materialului volant de vânătoare român și sovietic sub raport tactic și tehnic.

Concluzii la sfârșitul campaniei³

La sfârșitul luptelor din 1941, căpitanul-comandor Mihail Romanescu a analizat comportamentul grupurilor pe care le-a avut în subordine, într-un amplu raport trimis eșalonului superior⁴. În condițiile în care s-au executat toate tipurile de misiuni specifice aviației de vânătoare (acoperire

aeriană, vânătoare liberă, însoțirea bombardamentului, atacul la sol și acțiunea la alarmă), s-a putut observa că nu au apărut elemente noi în tactica întrebuițării ei. Cu toate acestea, au rezultat „învățămintele de reținut”, mai ales că a fost întâlnit un inamic „foarte elastic, datorită caracteristicilor materialului întrebuițat de el” și pentru că în majoritatea luptelor aeriene piloții români s-au aflat în inferioritate numerică. Și un avertisment: „Înainte de a trece la fondul acestei lucrări, suntem obligați să păstrăm în minte că aviația bolșevică și, în special, cea de vânătoare, formată din elementele unui

Generalii Gheorghe Jienescu (cu spatele) și Emanoil Ionescu (stânga) sosesc în vizită la Punctul de comandă al Flotilei 1 Vânătoare. Sunt întâmpinați de cpt. c-dorul Mihail Romanescu „Leul” (dreapta)

popor cu o ideologie care omoară în individ simțul onoarei și al cavalerismului, a prezentat în câmpul de luptă aerian un adversar perfid, numeros și foarte dibaci în întrebuițarea materialului pe care îl avea la îndemână⁵. Apoi, trecând la esența problemelor, aflăm că Flotila 1 Vânătoare a început războiul cu 85 de avioane *Messerschmitt 109*, *Heinkel 112*, *I.A.R. -80* și *Hawker Hurricane*. Pe lângă acestea, se mai aflau în reparații la atelierele din țară alte douăsprezece *Me-109* și patru *He-112*, în vreme ce alte avioane noi *I.A.R. -80* erau așteptate să iasă pe poarta uzinei de la Brașov, iar „pregătirea tehnică și tactică a personalului navigant a fost completată timp de șapte luni înainte de începerea conflictului, datorită instrucției în colaborare cu un grup german de vânătoare pe aerodromul Pipera”⁶.

Generalii Iosif Ioacobici și Constantin Celăreanu
la Punctul de comandă al Flotei 1 Vânătoare

O primă concluzie, deloc surprinzătoare, a fost aceea că grupul de vânătoare, ca formațiune de luptă, nu s-a dovedit suficient de flexibil pentru a fi trimis în misiune: „grupul este o unitate care prin numărul său de avioane ocupă în spațiul aerian un câmp prea mare pentru a putea răspunde la o comandă unică”⁷. De aceea, în timpul campaniei din 1941 nu s-au făcut decât puține misiuni de însoțire a aviației de bombardament cu peste douăzeci de avioane. Și, în aceste cazuri, grupul se despărțea pe escadrile, una fiind plasată la stânga și una la dreapta formației însoțite, în vreme ce a treia escadrilă de vânătoare zbura în spatele bombardierilor și la o înălțime superioară acestora. Iar, în momentul în care apărea aviația sovietică, escadrilele acționau separat, în funcție de aprecierea comandanților acestora. În plus, nici în cadrul operațiilor desfășurate în interesul trupelor terestre spațiul aerian „nu era atât de mare pentru a ne cere angajarea în acțiuni cu vânătoarea în masă”.

În sfârșit, un alt motiv pentru care nu era de dorit angajarea întregului grup într-o misiune era determinat de nevoia

de a economisi cât mai mult din potențialul materialului volant. Doar „acțiunea la alarmă scoate în evidență conducerea comandantului de grup, care este chemat să ridice în aer forțe impuse de incursiunile inamice, să le dubleze sau [să le] tripleze în timp și apoi să le conducă prin radio acolo unde incursiunile inamice își făceau loc. Dar, din momentul întâlnirii cu inamicul, conducerea luptei aeriene trece în mâna comandanților de escadrilă sau chiar a șefilor de patrulă (...) În aer deci, acolo sus, în lupta aeriană, conducerea unei formațiuni mai mari decât trei patrule nu se poate exercita din cauza întinderii elementelor de luptă într-un spațiu prea

larg unde ansamblul bătăliei aeriene scapă posibilităților omenești ale șefului”⁸.

Odată lupta angajată, chiar și comandantul escadrilei ceda inițiativa fiecărui șef de patrulă în parte (el însuși lupta în fruntea unei patrule), uneori chiar șefilor de celulă. Își relua prerogativele doar când lupta era câștigată, pentru a coordona adunarea, sau, dacă situația nu era favorabilă, pentru a ordona ruperea luptei. De asemenea, în timpul misiunilor de vânătoare liberă, patrulele – aflate în căutarea unor posibile ținte – se puteau dispersa pe orizontală și verticală, rolul comandantului escadrilei fiind acela de a interpreta informațiile primite prin radio de la șefii acestora și de a ordona condițiile de atac (direcția și efectivele).

În concluzie, Romanescu tinde să favorizeze practica de a lăsa șefilor de escadrile posibilitatea de a lua deciziile: „în acest război s-a demonstrat că escadrila este unitatea de vânătoare care își poate exercita comandamentul în lupta aeriană în condiții eficiente, s-a demonstrat necesitatea ca personalul navigant să capete o instrucție cât mai perfectă a lucrului în escadrilă și s-a demonstrat că la conducerea acestei formațiuni trebuie să fie un șef perfect vânător, cu vedere de vultur, cu judecată rapidă și cu posibilități de a lua și [de] a transmite hotărârile sale la timp. În spațiul de luptă aeriană, unitatea de timp în care se lucrează este secunda”⁹.

Totuși, după trecerea Nistrului, a crescut importanța patrulei, atât din cauza micșorării spațiului de acțiune la orașul fortificat Odessa și a teritoriilor înconjurătoare, dar și datorită faptului că tot mai multe avioane românești de vânătoare

deveneau indisponibile, iar posibilitățile de înlocuire a acestora erau foarte mici. Aproximarea de sectorul repartizat și străbaterea acestuia se făcea, conform regulamentelor germane, cu avioanele așezate în linie¹⁰. Odată întâlnită aviația sovietică, în funcție de direcția din care venea și de forța acesteia, șeful de patrulă stabilea condițiile de angajare: „atacul în fir indian a fost practicat asupra unui inamic care se găsea mai mic la număr și într-un spațiu aerian

Înainte de misiune. Alimentarea unui avion „Messerschmitt 109 E”
aparținând Grupului 7 Vânătoare

restrâns; în acest caz, vânătorii patrulei atacau unul după altul degajând în sus și întorcându-se pe aceeași cale la atac, asigurând astfel, prin formația în cerc, în plan vertical, continuitatea atacului și protecția spatelui atacatorului. Față de o formațiune inamică întinsă pe un front mai mare, patrula a atacat în linie, iar după atacul inițial se despărțea și apărea rolul celulei în continuarea luptei aeriene. Celula este cea mai mică unitate de luptă a aviației de vânătoare care nu se desparte niciodată; când unul atacă, celălalt [ii] protejează spatele. Despărțirea celulei duce la doborârea aproape sigură a celor doi coechipieri”¹¹.

În partea a doua a acestui raport sunt trecute în revistă procedeele de angajare a luptei în cadrul diferitelor tipuri de misiuni. Astfel, descriind atacul avioanelor de vânătoare asupra bombardierelor sovietice, căpitanul-comandor Mihail Romanescu reușește să sintetizeze admirabil realitățile întâlnite de piloții celor trei grupuri pe care le-a avut în subordine: „pentru a putea ataca cu succes un avion inamic de bombardament este absolut necesar să-i cunoști la perfecție caracteristicile pentru a putea ști părțile lui bine apărute și părțile vulnerabile. Formațiunile de bombardament au fost cu atât mai greu de atacat, cu cât ele au fost mai bine instruite și au păstrat în executarea misiunii lor formațiunea strânsă. A ataca o formațiune de bombardament strânsă este egal cu a risca fără nicio posibilitate de victorie. Se va pândi momentul când, fie tragerile antiaerene amice, fie virajul lor de întoarcere, fie o slăbiciune în cadrul formațiunii, să ducă la dispersare și să prezinte astfel [o] țintă bună pentru atac. Asupra unei formații care nu se destramă atacul trebuie să se dea simultan de toate avioanele de vânătoare și din toate părțile pentru a-i împrăști focul, deci pentru a-i reduce cât mai mult eficacitatea apărării. Dacă din primul atac formațiunea inamică nu s-a despărțit, se va repeta acest atac. Bombardierul inamic ieșit din formație se atacă în partea în care apărarea lui este mai slabă și anume, la avionul *S.B.2* pe dedesubt și din spate,

iar la avionul *D.B.2* de sus și din spate. Degajarea se va face întotdeauna lateral, deoarece corecțiile trăgătorului din ținută sunt mult mai greu de făcut față de mișcarea de translație oferită de ținută și, totodată, această degajare permite revenirea la atac mai ușor. Manevra de apropiere până la distanța eficientă de tragere a avionului de vânătoare trebuie făcută în afara câmpului de

tragere al avionului inamic; cea mai convenabilă este exact în coadă și puțin dedesubt. (...) Dacă bombardierul este protejată de avioane de vânătoare, atunci formațiunea noastră va ataca, la comanda șefului, cu un eșalon aviația de vânătoare pentru a o dezlipi din misiunea de protecție, iar cu al doilea eșalon se va ataca formațiunea de bombardament. Deoarece avioanele de bombardament rusești au locul pilotului blindat se va căuta a se lovi în rezervoare sau în motor. Distanța de tragere optimă pentru vânătorul nostru va fi aceea în care densitatea tirului său este maximă [în zona punctului de convergență al rafalelor – n.a.] și acest lucru trebuie să fie perfect cunoscut de luptătorul aerian. Atacul cu tunul contra avioanelor de bombardament este mult mai eficient decât focul de mitraliere. În cazul când avionul de vânătoare nu

Un aparat „Heinkel 112” aparținând Grupului 5 Vânătoare

posedă tunuri, cazul avioanelor *Hurricane* și *I.A.R. 80*, atunci acestea vor trebui să ia la bord gloanțe explozive care dau un rezultat sigur atunci când avionul inamic este lovit. Pe frontul de la Odessa au apărut din partea bolșevicilor avioane de bombardament monomotoare care atacau cu bombe, grenade și mitraliere trupele noastre terestre. Aceste avioane au un blindaj foarte rezistent, dispus atât la locul pilotului, cât și al mitraliorului, dar și în jurul rezervoarelor. Aviația noastră

de vânătoare a atacat aceste avioane fără niciun rezultat, deoarece niciunul nu a putut fi doborât. Un singur avion din această categorie a fost doborât de A.c.A.-ul nostru, când s-a putut constata extraordinara lui rezistență datorită blindajului față de care muniția întrebuințată de vânătorii noștri era ineficăce. Numai proiectilul mină întrebuințat de *Messerschmitt-ul* [109] *F* german poate avea eficacitatea asupra acestui puternic blindaj¹².

Bimotor de bombardament sovietic, doborât de aviatorii Flotilei 1 Vânătoare

Cu siguranță, acest ultim avion prezentat de Romanescu, era *Iliusin Il-2 Sturmovik*, construit special pentru a îndeplini misiuni de asalt, adică de atac la sol asupra trupelor terestre sau asupra aerodromurilor. În următorii ani va face istorie, devenind o emblemă a puterii aeriene sovietice.

În lupta împotriva aviației sovietice de vânătoare, principalul adversar a fost aparatul *Polikarpov I-16 Rata*. Acest avion a zburat în general la înălțimi joase, unde, datorită caracteristicilor sale tehnice, putea folosi densitatea aerului în avantajul său, în sensul că, fiind mai lent, era și mult mai manevrabil, creând mari probleme avioanelor din Flotila 1 Vânătoare, proiectate să lupte la înălțimi și viteze mari.

„Această impunere a luptei aeriene [de către piloții sovietici – n.a.] s-a manifestat în special în bătălia de la Odessa,

unde misiunile principale ale aviației de vânătoare bolșevice erau mitraliera trupelor terestre și atacul obiectivelor de la mică înălțime. Formațiunile de vânătoare, cu aceste avioane, atacau la sol, la [o] înălțime ce niciodată nu trecea de două sute de metri și mergea chiar până la zece metri de pământ,

Piloții Escadrilei 53 Vânătoare, echipați pentru misiuni deasupra Mării Negre. În spatele lor se află un avion „Hawker Hurricane”

iar atunci când apărea aviația noastră de vânătoare, ele adoptau formațiunea de luptă în cerc, jos și foarte aproape unul de altul, formațiune foarte greu de atacat, foarte greu de dispersat și, deci, foarte greu de manevrat¹³. În aceste condiții, vânătorilor români nu le-a rămas decât să atace de sus în jos, simultan, reușind cu greu să izoleze câte un avion sovietic.

O altă caracteristică a luptelor aeriene de la Odessa a fost aceea că aviația sovietică și-a pierdut mult din agresivitatea arătată în prima lună de război, atacând doar când era sigură că a realizat surprinderea și devenind timidă când apărea aviația românească de vânătoare. „Au fost nenumărate cazuri când o patrulă de *Me-109* sau [de] *I.A.R.-80* a angajat lupta cu zece până la cincisprezece avioane *Rata* și au obținut victorii, iar inamicul s-a retras deasupra A.C.A.-ului propriu fără a putea obține vreun rezultat pozitiv”.

Romanescu mai semnalează și preferințele diferite ale vânătorilor români și sovietici în ceea ce privește direcțiile de atac. Sovieticii deschideau focul venind din față și trăgând rafale lungi. Românii alegeau să pice asupra adversarului și să tragă doar când puteau lovi aparatul din lateral. „A trage din spate sau [din] față la avionul *Rata* este zadarnic din cauza blindajului și a motorului în stea care protejează pe pilot. Cea mai convenabilă poziție de tragere este atunci când avionul de vânătoare inamic, prin manevrele dese ce le face, prezintă burta lui; atunci, o rafală bine plasată îl doboară sigur¹⁴. Totuși, „în cazul luptei aeriene cu un avion inamic bun manevrier, este cea mai mare greșeală a căuta să manevrezi în jurul lui cu un avion de viteză¹⁵”.

În sfârșit, în partea finală a acestui document, *Leul* prezintă plusurile și minusurile avioanelor noastre. Astfel, *I.A.R.-80* a corespuns în proporție de nouă zecimi misiunilor încredințate, având o maniabilitate superioară avioanelor de vânătoare germane *Me-109* și *He-112*, o bună viteză ascensională și o putere de foc relativ suficientă. Cele două escadrile înzestrate cu *Heinkel 112* „au fost mai greoaie”; nu s-au ridicat tot timpul la înălțimea așteptărilor datorită avioanelor „lipsite de maniabilitate și de putere ascensională”. Având însă tunuri de bord și câștigând repede viteză în picaj,

dar și datorită faptului că le puteau fi acroșate câte șase bombe de douăsprezece kilograme, aceste avioane au fost întrebuițate cu succes în misiunile de atac la sol¹⁶. Aparatul *Hurricane* a corespuns „onorabil”, fiind apreciat pentru viteză, maniabilitate și putere de foc. În sfârșit, *Emil*-ul, având „viteză mare”, atât în linie cât și ascensională, dar și o mare putere de foc, „a corespuns și el 90% cerințelor luptelor aeriene purtate, prezentându-se

inferior din cauza lipsei blindajului”. De fapt, această slăbiciune a caracterizat toate avioanele pe care Romanescu le-a enumerat, abia către sfârșitul bătăliei de la Odessa fiind blindate (cu excepția *Heinkel*-ului 112).

Ultima „lecție învățată” care se desprinde din acest raport este aceea că în spatele frontului trebuie să se acorde o mare importanță capacității și vitezei de reparare a avioanelor avariate sau de înlocuire a celor pierdute cu avioane noi. Cum tocmai constataseră piloții români în cele patru luni ale primei campanii antisovietice, de multe ori, cerințele frontului au fost mai mari decât posibilitățile tehnice ale grupurilor noastre de vânătoare.

A mai fost înaintat eșalonului superior și un al doilea raport, de zece pagini, strict tehnic. Cu siguranță, o mare contribuție la redactarea acestuia a avut-o echipa de ofițeri mecanici, coordonată de ajutorul tehnic al Flotilei 1, căpitanul mecanic E. Ionescu. Primul analizat a fost avionul *I.A.R.-80*, aflat în înzestrarea Grupului 8, dar și a Escadrilei 52, începând cu 12 iulie 1941¹⁷. Motorul acestuia, de tipul 14.K.IV.C.32, a ridicat numeroase probleme: se uza prea ușor din cauza faptului că priza de aer de la carburator se umplea cu impurități în timpul rulajului; cilindrii de jos (nr. 7, 8 și 9) ancrasau prematur bujiile din cauza uleiului care se scurgea atunci când motorul nu era în stare de funcționare; în sfârșit, șuruburile care ajutau la fixarea inelului Naca se rupeau frecvent din cauza vibrațiilor din timpul zborului, la fel și fileurile de susținere a țevelor de evacuare. La elice, se uzau des știftul și pinionul de blocare a pasului. Conductoarele de la comenzile flapsurilor și trenului de aterizare se spărgeau din cauza lipsei unei supape de siguranță care să controleze suprapresiunea. De asemenea, la trenul de aterizare se mai spărgeau și garniturile de la amortizoare, fiind prea slabe. În ceea ce privea instalația electrică, se observau scurgeri de acid din acumulator, care ataca piesele din aluminiu. Aparatul de radio avea și el probleme: „din cauza rampelor de fișe ale motorului, precum și [a] întregii instalații electrice de la bord, [care] nefiind blindate cu dublă protecție, [se] dă naștere paraziților în cască în așa măsură încât aparatul devine

inutilizabil¹⁸. Litrometrele de benzină nu funcționau aproape niciodată, din cauza dizolvării cauciucului de la ventile. Iar la final, armamentul: în primul rând, se simțea nevoia dublării vizorului de ochire optic cu unul mecanic; apoi, se mai solicitau înlocuirea mitralierelor cu unele de calibru mai greu, modificarea dispozitivului de rearmare, „întrucât cel actual nu dă posibilitatea depanării mitralierei în timpul zborului” și ranforsarea suportului din spate al mitralierelor (se rupea în timpul tragerilor). În ceea ce privește muniția, „se îngămădește banda cu cartușe pe culoarul de alimentare, și astfel, mitraliera nu poate face alimentare; (...) să nu se mai aducă muniție veche, decât pentru trageri de exerciții, deoarece dau foarte multe rateuri” iar „zalele întrebuițate a doua oară dau pane de alimentare din cauză că se deformează banda de lungime¹⁹”.

Probabil că cele mai multe dintre aceste neajunsuri se datorau faptului că avionul *I.A.R.-80* era un produs nou, netestat încă pe front, așa cum era *Me-ul 109*. Cu atât este mai demnă de admirat comportarea piloților români care au zburat la manșa acestuia, în 1941, care au reușit să își îndeplinească misiunile; totuși, acest lung șir de probleme lasă să se întrevadă munca infernală a personalului tehnic, muncă despre care arhivele, din păcate, conțin prea puține informații.

De fapt, în timpul acestei prime campanii, asistența tehnică a fost un adevărat tur de forță pentru toate tipurile de avioane. În ceea ce le privește pe cele de vânătoare, acest raport face referire și la *Hurricane*, *He-112* și *Me-109*. La avionul englezesc „motoarele reparate de *I.A.R.* au venit cu compresia slabă din cauză că la revizuirile efectuate nu s-au înlocuit segmentii. Cauza trimiterii motoarelor în reparație a fost compresia slabă, ori tocmai acest lucru nu s-a remediat. Propunem să se studieze fabricarea

pieselor de schimb necesare reparațiilor în țară și străinătate, unde permite situația actuală. Acumulatorii de pe aceste avioane trebuie reparați [de asemenea] să se procure zece acumulatori de rezervă. Să se înlocuiască sistemul actual de alimentare al aparatelor de radio, deoarece acumulatorii se descarcă foarte repede când aparatul de radio

stă pe transmisie. Uzinele *I.A.R.* au confecționat și [au] montat la avioanele *Hurricane* blindajul. Pentru a echilibra avionul în urma montării blindajului, *I.A.R.* a montat o

placă metalică pe partea inferioară a capotajului superior al motorului, îngreunând astfel inutil avionul, deoarece echilibrarea se poate face scoțând plumbul de la coada fuselajului care a fost pus de fabricant în vederea echilibrării avionului. (...) Asemenea, propunem ca Uzinele să dea mai multă atenție la reparațiile ce le execută, deoarece au venit avioane din reparație la care a fost nevoie să se mai lucreze la ele pe zonă, pentru a fi puse la punct. (...)”²⁰. Pentru avioanele *Hurricane* să se procure cartușe explozive cal. 7,7. În luna august 1941, cpt. Malinovschi a experimentat la Constanța cartușe explozive cal. 7,7 de proveniență italiană, care au dat rezultate foarte bune. Cpt. Malinovschi a afirmat cu această ocazie căpitanului Georgescu (comandantul Escadrilei 53 – n.a.) că italienii ofereau statului român 800 000 cartușe explozive cal. 7,7²¹.

He-112, care a fost permanent în înzestrarea Escadrilei 51 și, în primele trei săptămâni de luptă, în înzestrarea Escadrilei 52, a dezamăgit datorită vitezei mici și maniabilității slabe comparativ cu avioanele de vânătoare moderne. După primele reparații la motoare făcute de *I.A.R.* Pipera s-au constatat trepidații puternice la înălțimea de 1 700 de metri, nefiind puse la punct compresoarele. Astfel, s-a luat decizia să se zboare fără compresoare, ceea ce a micșorat puterea motorului. Mai erau probleme și la bechie, care se rupea și era nevoie să fie ranforsată²².

În ceea ce privește avioanele Grupului 7 Vânătoare (*Messerschmitt 109 E*) echipate cu motoare Daimler Benz 601, raportul cuprinde, aproape integral, următoarele observații și sugestii: „Autonomia de zbor a avioanelor *Me-109* este de 1h și 10 min. Din lipsă de material, uneori patrurile au împins zborul până la 1,25 ore, fapt ce a determinat să se aterizeze în până completă de benzină, sau să se aterizeze forțat înainte

de ajungerea la aerodrom. Propunem să se studieze amenajarea unui rezervor suplimentar de benzină. De asemenea, propunem, pentru ameliorarea vizibilității și a deformării vederii, să se înlocuiască capotajul cabinei pilotului cu cabina germană nouă, care este plată. Busola întrebuițată este foarte bună și funcționează

normal. În zborul fără vizibilitate sunt suficiente aparatele cu care este dotat avionul *Me-109*. (...) În general, aparatele de radio au funcționat normal și s-au utilizat cu bune rezultate.

Moment de respiro la Grupul 7 Vânătoare

Acest material necesită însă un personal de specialitate mai numeros: cel puțin un maestru și doi-trei radio-electricieni de escadrilă, pentru un control mai des și mai amănunțit. (...) Instrumentele de bord au funcționat normal și nu au dat, decât cu mici excepții, pene din diferite cauze. De asemenea, este necesar a se pune la dispoziția unității ulei special, pentru frâne. Uneori s-a dat un ulei mai slab, care n-a dat bune rezultate. Ca piese de schimb ce se uzează mai des sunt: prizele de la termometrele de apă și contactele de la magnetouri. Armamentul de bord, compus din două tunuri și două mitraliere, are o putere de foc suficientă. În ceea ce privește vizorul mecanic [acesta] este din material slab și ar fi necesar să se întărească. Este foarte bun, dar se dereglează repede și necesită un control foarte des. Capacitatea buteliilor de aer este prea mică și chiar se mai descarcă din cauza garniturilor care se uzează repede. Sunt necesare, ca piese de schimb, aceste garnituri, în cantitate suficientă. O altă propunere ar fi să se adapteze, cel puțin pentru mitraliere, un dispozitiv mecanic la tragere. Tijele de sincronizaj la mitraliere au prezentat, de foarte multe ori, rupturi din cauza trepidajului și funcționării și s-au împușcat elicele. (...) Fiecare mitralieră are nevoie de cinci-șase tije de rezervă. Un inconvenient mai prezintă și pârghia trăgaciului, deoarece, odată cu apucarea lui se întâmplă să se miște în același timp cu manșa, schimbându-se linia de ochire. Sistemul unui buton este de preferat. De asemenea, arcul de la maneta de tragere fiind slab, trebuie înlocuit des, deci trebuie procurate

arcuri ca piese de schimb. Muniția funcționează bine, în special cea de proveniență germană și belgiană. Muniția poloneză de mitralieră a dat în dese rânduri pană. Cantitativ, muniția mitralierelor este suficientă, cea de tun este prea puțină. Blindajul avioanelor [inamice] actuale necesită mai multă muniție de tun. Această chestiune trebuie studiată de specialiști, adaptându-se încărcătoare cu capacitate mai mare, cel puțin dublă. Ca proporții, muniția de tun a fost bine aplicată și a dat rezultate bune, adică: 80% explozive, 10% trasoare și 10% autodistructoare. Ar fi necesar să se introducă muniția mină pentru tunuri. Blindajul adaptat este foarte bun. Parașutele actuale pe care le are Grupul sunt greu de îmbrăcat, jenează și se slăbesc bretelele (se ajustează greu). Sistemul cu chingi și centură lată este mai bun pentru pilotul de vânătoare, deoarece o îmbracă mai repede și nu are inconvenientele de mai sus. Caschetele de radio pe care le avem se îmbracă (sic!), de asemenea, greu, deoarece trebuie legate cu două curelușe la gât. Cele germane sunt mai ușor de îmbrăcat deoarece au, în loc de curelușe, de ajustat la gât un dispozitiv cu arc. Ca ajustări în carlingă, avem locul pistolului de rachetă care este prea înainte și prea jos, încât pilotul, fiind legat în avion, nu ajunge la el pentru a-l acționa. Un locaș lateral [pentru acest pistol] în carlingă, este de preferat. Ca echipament de zbor, sunt necesare în dotare ochelarii fumurii contra soarelui și cizme îmblănite, pentru timp friguros și [pentru zborul] la mare înălțime”²³.

THE ROMANIAN FIGHTER AVIATION IN THE CAMPAIGN FROM 1941. THE CONCLUSIONS OF THE COMMANDANT OF FLOTILLA 1 – CAPTAIN-COMMANDER AVIATOR MIHAIL ROMANESCU

SORIN TURTURICĂ

Abstract: From the first day of war till the fall of Odessa, Flotilla 1 Fighter wore a lot of battles in which it had 143 aerial victories against the Soviet enemy. The unit commandant, Captain-Commander aviator Mihail Romanescu made a relevant analysis of the Romanian and Soviet fighter aircrafts conduct.

Keywords: Flotilla 1 Fighter, Captain-Commander aviator Mihail Romanescu, Odessa, fighter aviation, bombing

NOTE

¹ Muzeul Aviației.

² Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Gruparea Aeriană de Luptă, dosar nr. crt. 1, ff. 1-3.

³ Fragment din lucrarea „Cruciati ai înălțimilor. Grupul 7 Vânătoare de la Prut la Odessa”, Editura Militară, București, 2012.

⁴ A.M.R., Fond Flotila 1 Vânătoare, dosar nr. crt. 50, ff. 348-362.

⁵ Ibidem, f. 349.

⁶ Ibidem, f. 350.

⁷ Ibidem, f. 351.

⁸ Ibidem, f. 352.

⁹ Ibidem, f. 353.

¹⁰ Ibidem, f. 354.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, ff. 354-356.

¹³ Ibidem, ff. 356-357.

¹⁴ Ibidem, f. 358.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, f. 359.

¹⁷ Ibidem, f. 372.

¹⁸ Ibidem, f. 373.

¹⁹ Ibidem, f. 374.

²⁰ Ibidem, f. 377.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem, f. 376.

²³ Ibidem, ff. 375-376.

CAMPANIA REGIMENTULUI 2 CARE DE LUPTĂ PE TERITORIUL CEHOSLOVACIEI ȘI AUSTRIEI (FEBRUARIE – MAI 1945)

Colonel tc. (rtr.) George D. GHEORGHIU

În septembrie 1944 a început procesul de distrugere a Armatei Române, a capacității ei operative, a onoarei și personalității ei tradiționale.

Odată cu înlăturarea rapidă din rândul armatei a cadrelor de elită, trupele de cavalerie, corpul de munte și trupele blindate, care s-au comportat exemplar și au obținut cele mai mari succese pe frontul de răsărit timp de 4 ani, trebuiau dezmembrate, unele chiar desființate.

Divizia 1 Blindată „România Mare”, marea unitate a Armatei României care în 1941 cucerise și eliberase Chișinăul, în 1942 s-a întrecut pe sine ieșind cu unitățile degerate din trei încercuiri de la Cotul Donului, care a produs atâtea pierderi inamicului în bătălia de la Iași – Podul Iloaiei, ieșind din nou din încercuirea de la Scobalteni-Doroscani în cursul bătăliei din august 1944, a fost printre primele mari unități dezmembrată și apoi desființată până la ultima subunitate. În conformitate cu Instrucțiunile speciale nr. 70 200 din 1 noiembrie 1944 ale Ministerului de Război, Divizia 1 Blindată se desființează după cum urmează: Divizia 1 Blindată se varsă la Divizia 1 Gardă. Regimentul 1 Care de Luptă se varsă la Regimentul 2 Care de Luptă¹.

Astfel, zestrea de cadre valoroase, cu mare experiență de război, a fost vărsată la Regimentul 2 Care de Luptă (comandant colonel Stan Zătreanu). Regimentul, destinat și profilat ca unitate de pază interioară, cu reședința de bază în București, în cazarma Malmaison, participase, după 23 august 1944, la lichidarea rezistențelor germane din capitală și localități de pe teritoriul național.

Unitatea era înzestrată cu un material blindat neomogen, cu tancuri de tip ușor de fabricație franceză, printre care și anticul „Renault F.T.17” (fabricat în 1917), tancul ușor „R.35” și tancurile de fabricație cehoslovacă tip „R.2” și „T.38”. În regiment se mai găseau și 12 „TACAM”-uri fabricație românească (tun antitanc cu afet mobil).

Fiind o unitate de pază interioară ... comandantii de subunități ai echipajelor tancurilor făceau de pază (prin rotație) la Palatul Regal, la președinția Consiliului de Miniștri, la Ministerul de Război, la diverse uzine mari din București și din țară (Reșița, Ploiești, Râmnicu Vâlcea, Hunedoara, Sibiu) la Castelul Peleş.

Odată cu venirea cadrelor din unitatea desființată, în rândul personalului din Regimentul 2 Care de Luptă domnea o atmosferă de ostilitate, față de noile cadre, datorită apariției riscului ca regimentul să iasă din situația de unitate de pază interioară și să fie trimis pe front.

Colonelul ing. (r.) Liviu Zaharia³ în memoriile sale de război menționează: ... *Primul contact. Primul șoc! Câtă discrepanță între Regimentul 1 și Regimentul 2 Care de Luptă! Atât din punct de vedere al dotării materiale cât, mai ales comportamentului cadrelor de conducere în general puțin comunicative. Cadrele tinere, în schimb, ne-au primit cu simpatie. Aducem cu noi un suflu nou, camaraderesc și o dotare de excepție: 8 tancuri mijlocii tip „T.4” și 13 tunuri de asalt tip „T.3” de ultimă*

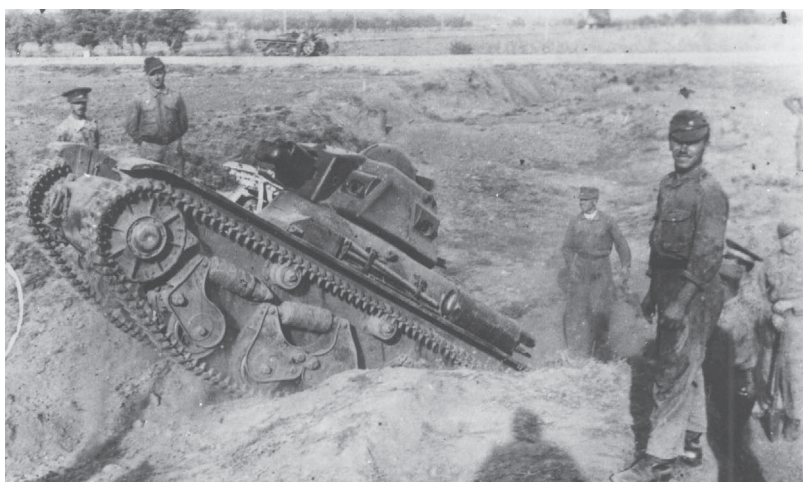
Tanchiști români la Viena

generație, de fabricație germană. Ca urmare a invaziei sovietice, fara stă pe un butoi cu pulbere alimentat din exterior de puterea sovietică. Prin încheierea armistițiului în condițiile cunoscute, cam intuiam la ce ne puteam aștepta. Oricând mișcările de stradă puteau degenera în război civil. În această situație sovieticii fie că ar fi intervenit direct, fie ar fi stins focul cu propriile noastre mâini, scoțând în stradă tancurile românești. Ce era de făcut? Să luptăm împotriva propriului nostru popor? Să ne angajăm într-un război civil? Salvarea a venit de la cadrele provenite din fostul Regiment 1 Care de Luptă, susținute și de o parte a cadrelor Regimentului 2 Care de Luptă, care decât să fie implicate în evenimente interne, au cerut voluntar să plece pe front. În aceste condiții, Marele Stat Major a dispus organizarea unui batalion de tancuri din ofițeri grupați în jurul căpitanului Gh. Alexandrescu, printre care sublocotenentii

I. Ailincăi, Radu Constantinescu, subsemnatul, Ion S. Dumitru, Toma Butoi, Diogene Stoicescu, Horia Ivan, Vasile Ienceanu, I. Gavriloiu, Candid Cioca, Marin Cioc, Ilie Rădoi⁴, locotenentii Alexandru Velican, Romeo Ionescu, Virgil Petrescu, Pisică⁵ și căpitanul Vasile Sărdărescu. Tehnica de luptă era formată din opt tancuri mijlocii „T.4” și 13 tunuri de asalt (autotunuri) „T.3”. Plecarea din țară a fost o adevărată ușurare, plecam să luptăm cu un inamic, nu cu propriul popor⁶.

Locotenent-colonelul Ion S. Dumitru din Regimentul 1 Care de Luptă⁷ în memoriile sale de război a menționat: ... *Am fost primul dintre ofițerii care au depus raport scris la regiment pentru a pleca pe front cu prima formație de tancuri. Eram sigur de un fapt: comandantul regimentului era dispus să scape de tancurile mijlocii „T.4”, de tunurile de asalt „T.3” cu proxima ocazie care s-ar fi ivit. (...) Ofițerii Regimentului 2 făceau cu subunitățile*

lor de pază la diferite obiective importante din Capitală și din unele orașe ale țării, iar noi cei veniți din Regimentul 1 Care de Luptă eram în stare de alarmă, consemnați în cazarmă, pentru a interveni cu tancurile împotriva manifestanților comuniști în orice moment. Din punct de vedere juridic,

Tanc T.35

dar și ca români, situația noastră, a celor care am fi intervenit cu tancurile într-o asemenea moment, era foarte gravă (...) Țara era înțesată de trupe sovietice, care ar fi intervenit în sprijinul demonștrărilor sub pretextul legal că România nu avea dreptul să întreprindă acțiuni militare punitive în spatele Marilor Unități sovietice operative, angajate împotriva trupelor germano-maghiare. Și pentru că rapoartele ofițerilor proveniți din Regimentul 1 Care de Luptă au început să curgă, colonelul Zătreanu a raportat la Marele Stat Major că un batalion de tancuri tip „T.4” și tunuri de asalt este gata pentru a pleca pe front, întrucât și Centrul de Instrucție al Motomecanizării Târgoviște raportase că a pregătit pentru Regimentul 2 Care de Luptă o companie de tunuri de asalt și o companie de cercetare blindată cu autoblindate și transportoare blindate, ambele dotate și încadrate complet cu cadre și echipaje⁸.

La 8 februarie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă a primit Ordinul Marelui Stat Major nr. 77901/1945 pentru plecarea pe front: ... Cu onoare se face cunoscut că în urma hotărârii Comisiei Interaliat de Control în România, unități din Regimentul 2 Care de Luptă se trimit pe front ca material suplimentar. În acest scop se dispune următoarele: 1. Din Regimentul 2 Care de Luptă și Centrul de Instrucție al Motomecanizării se va organiza inițial un batalion care de luptă cu o companie recunoaștere („AB” și „SPW” – total 13 piese) o companie care de luptă – total 8 piese, două companii tunuri de asalt – total 13 piese, un tren). 2. Batalionul care de luptă astfel organizat va fi gata de plecare până la 18.02.1945⁹.

În ziua de 17 februarie 1945, în jurul prânzului, ofițerii și echipajele cu tehnica de luptă susmenționată, se pregăteau pentru plecarea pe front. În cazarma Malmaison a intrat un căpitan de tancuri sovietic care a salutat pe ofițerii români și le-a urât să se întoarcă sănătoși și victorioși. Deplasându-se de-a lungul coloanei, la un moment dat a ajuns la remizele unde erau parcate tancurile ușoare „R.35”, „T.38” și „F.T.17”. Echipajele acestora stăteau de vorbă cu prietenii care plecau pe front. ... Tancurile erau cu obloanele deschise. A constatat că erau bine întreținute, cu plinul de benzină și muniție asupra lor. După vreo jumătate de oră, căpitanul sovietic s-a îndreptat spre comandamentul Regimentului 2 Care de Luptă¹⁰.

În noaptea de 18/19 februarie 1945, pe la miezul nopții, autoblindatele și transportoarele blindate ale sublocotenentului

Vasile Ienceanu, tancurile și tunurile de asalt (autotunuri) mijlocii („T.4” și „T.3”) sub comanda maiorului Ion Cociu au debarcat în gara Moravce (Slovacia) și în scurt timp au fost dispuse în dispozitivul de apărare sovietic, pe comunicația Moravce-Demandice.

Ce a urmat după ce căpitanul de tancuri sovietic a cercetat remizele de tancuri ale Regimentului 2 Care de Luptă din cazarma Malmaison? După plecarea

Companiei de Cercetare Blindată (de recunoaștere) și a tancurilor și tunurilor de asalt mijlocii tip „T.4” și „T.3” ... în dimineața zilei de 18 februarie 1945, un general sovietic din Comisia Interaliată de Control, însoțit de generalul Nicolescu, șeful Direcției Motomecanizării din Ministerul de Război, au sosit la Malmaison și conduși de un căpitan de tancuri sovietic la remizele de tancuri „F.T.17”, „R.35” și „T.38”, l-au chemat pe colonelul Stan Zătreanu și i-au ordonat ca tot materialul să fie dus la rampa de imbarcare BM pentru a pleca pe front¹¹, iar Marele Stat Major a trimis Ordinul nr. 79100/1945. ... Cu onoare se face cunoscut că în conformitate cu Dispoziția Comisiei Sovietice de Control, veți proceda, începând din după-amiaza zilei de 16 februarie 1945 la imbarcarea și transportul pe front a: a) Batalionului 1 Care de Luptă organizat conform Ordinului nr. 77901/08.02.1945; b) restul cavelor de luptă care sunt în prezent în stare de funcționare și anume: 40 care de luptă „F.T.17”, 26 care de luptă „R.35”, 8 care de luptă „T.38”, 5 care de luptă „R.2” și 12 „TACAM” – vor fi, de asemenea, imediat imbarcate și trimise pe front constituite în două batalioane (1 batalion care de luptă „F.T.17” și 1 batalion cu restul cavelor de luptă). 2. Toate celelalte care de luptă aflate în stare de reparație de la Regimentul 2 Care de Luptă, ale fostului Centru de Instrucție al Motomecanizării și fostului batalion locotenent Matei, se predau cu proces-verbal și fișe pentru fiecare car de luptă, la baza sovietică de la Mizil pentru a pune în stare de funcționare și apoi trimise pe front la Regimentul 2 Care de Luptă. Materialul de reparat aflat la Regimentul 2 Care de Luptă va fi văzut tot de personalul specialist sovietic pentru a se convinge de starea de funcționare a acestui material, că nu poate fi trimis imediat pe front „T.3”. Odată cu cele 3 batalioane, se va organiza și pleca pe front și comanda Regimentului 2 Care de Luptă¹².

Era o CRIMĂ să se trimită la luptă, echipaje în tancuri total depășite din punct de vedere tehnic pe teatrele de acțiuni militare terestre în primăvara anului 1945, dominate de tancuri și autotunuri tip mijlocii și grele în care la loc de frunte excelau tancurile de tip „T.5 Pantera” sau „T.6 Tigru” și autotunul „Ferdinand”, de proveniență germană.

Locotenent-colonelul Ion S. Dumitru își amintește: ... Cea mai mare surpriză am înregistrat-o în după amiaza zilei de 24 februarie 1945, când ne-am trezit la Moravce cu Batalionul 2 Tancuri Ușoare „T.35” și „T.38” al maiorului Gheorghe Răuță. De la el am aflat că, în ziua plecării noastre, căpitanul de tancuri

sovietic (care stătuse de vorbă cu noi și ne urase să ne întoarcem sănătoși și victorioși) care probabil făcea parte din Comisia Interaliată de Control și-a informat șeful direct. Și astfel în termen de 3 zile, cele două batalioane de tancuri, incomplet pregătite, serviciul tehnic, serviciile de spate și depozite de materiale au plecat subit pe front. În dimineața zilei de 25 februarie a debarcat la Moravce și Batalionul 3 „Renault F.T.17” al căpitanului Gh. Alexa. Împreună cu el au sosit colonelul Zătreanu și statul major al regimentului¹³.

Comandantul sovietic a analizat situația Regimentului 2 Care de Luptă în raport cu structura materialului blindat existent și a dispus: scoaterea din dotare a tancurilor „Renault F.T. 17” ca inapte pentru luptă și predarea lor la baza de colectare a tehnicii de luptă inutilizabilă de la Sahy; utilizarea în luptă a Batalionului 1 Tancuri tip „T.4” și tunuri de asalt tip „T.3” ca unitate de rupere a apărării inamice, de urmărire și exploatare a succesului și chiar de sprijin, dacă situația impunea acest lucru, ca și a tancurilor mijlocii sovietice „T.34” și folosirea Batalionului 2 Tancuri Ușoare „R.35”-„T.38” numai în acțiuni de sprijin al infanteriei.

Astfel, la 10 martie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă se prezenta în următoarea structură: Compania de Cercetare Blindată (8 autoblindate și 5 transportoare blindate); Batalionul 1 Tancuri (c o m a n d a n t maior Ion Cociu) cu 1 companie de tancuri mijlocii tip „T.4” (8 tancuri) și 2 companii de tunuri de asalt (13 tunuri de asalt); Batalionul 2 Tancuri Ușoare (c o m a n d a n t maior Gh. Răuță¹⁴) cu: 2 companii de tancuri ușoare „R.35” (28 tancuri) și 1 companie de tancuri ușoare „T.38” (9 tancuri), la care s-a inclus 1 baterie „TACAM” de 76,2 mm (5 piese); Grupa de tancuri de cercetare „R.2 Skoda” a Companiei comandă cu tancuri „R.2”; Bateria antiaeriană „Gustloff” de 20 mm tunuri automate¹⁵ (4 piese) și Compania de comandă (cu 1 pluton transmisiuni radio, 1 pluton transmisiuni cu fir, 1 pluton pionieri); companii eșalon (pentru asistență tehnică) câte una la fiecare batalion, ateliere de reparații și formațiile de servicii (spate). Efectivele totalizau peste 1 100 oameni și însumau 78 mașini de luptă blindate, cu o putere de foc apreciabilă.

Din ziua de 10 martie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă a intrat în subordinea Brigăzii 27 Tancuri Iași¹⁶ din compunerea Armatei 7 Gardă sovietice comandată de generalul-colonel Sumilov. Acesta avea toate motivele să se declare mulțumit pentru că în perioada respectivă un regiment de tancuri sovietic dispunea de 39 de tancuri, iar brigada de tancuri de 53 de tancuri (organizare de război).

Din 11 martie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă a părăsit localitatea Moravce și a ocupat raionul de plecare la ofensivă la Demandice, la câțiva kilometri de râul Hron ...

Trecerea Hronului și lupta în capul de pod

Regimentul 2 Care de Luptă, în dispozitiv pe direcția loviturii principale a Armatei 7 Gardă sovietice a trecut râul Hron, învolburat și dezlănțuit pe podul de pontoane de la Zemleary și a declanșat atacul în sprijinul Diviziilor 93 și 375 Gardă pentru dezvoltarea capului de pod.

Primul element al regimentului care a trecut Hronul a fost Compania de Cercetare Blindată. Dispusă în umerii flancurilor Diviziei 375 Gardă cu patrurile de autoblindate și transportoare de blindate a menținut aproape 3 ore un foc încrucișat asupra inamicului pentru a zădărnici orice incursiune a acestuia în capul de pod.

După ce a trecut și el Hronul, Batalionul 1 Tancuri, desfășurat pe un front de aproximativ 1 200 m, a declanșat atacul în sprijinul Regimentului 285/Divizia 375 Gardă pentru ruperea apărării inamicului între Lok și Dol. Pîl. Trecând prin dispozitivul infanteriei sovietice, tancurile au deschis, din mers, un foc violent de tunuri și mitraliere nimicind forța vie

și armamentul și tehnica de luptă a inamicului întâlnite pe direcția de atac. Către ora 11.00 s-a primit ordinul de continuarea atacului spre localitatea Ina, cucerirea ei, care era și obiectivul zilei.

Inamicul respins, s-a retras cu grosul forțelor la vest de Ina, unde a organizat în grabă un nou aliniament de apărare în care mai multe tancuri

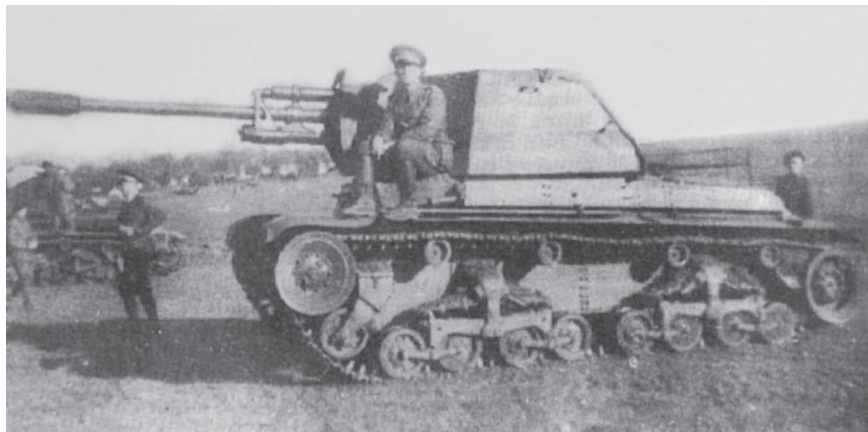
erau amplasate pe teren ca puncte fixe de foc, sub protecția ferită de o pădure de stejari.

Atacul localității Ina de către Batalionul 1 Tancuri și subunitățile infanteriei sovietice a început fulgerător. În timpul luptei, tancul „T.4” cu seria de organigramă „123” a fost lovit de două proiectile perforante calibrul 88 mm trase dintr-un tanc greu german „T.6 Tigru” și incendiat¹⁷. Au ars în tanc mecanicului conductor (caporalul Vasile Nitu) și ochitorul trăgător (caporalul Florea Stan). Au sărit din tanc, cu echipamentul în flăcări comandantul tancului (sergent-major Dumitru Arghir), încărcătorul tunului (caporal Iorgu Cristea) și radistul mitralior (sergent Nicolae Alecu).

Compania 3 Tunuri de Asalt (locotenent Ion Săndulescu) a declanșat duelul cu tancurile germane din pădurea de stejari. Sergent-major Octavian Valenciuc a fost ucis.

Batalionul 2 Tancuri (maior Gheorghe Răuță) a trecut Hronul, la prima oră a zilei de 26 martie 1945, sub acțiunea aviației germane de asalt.

Pe companii, au început luptele de sprijin al Regimentelor 41, 43 și 45 (Divizia 93 Infanterie sovietică) pentru eliberarea

Autotunuri TACAM

Tanc „Renault R. 35“

localităților Dol. Pîl și Besa. Aici era organizată o apărare puternică cu numeroase tancuri germane îngropate la teren, protejate de numeroase echipe de vânători de tancuri.

Compania 1 Tancuri „R.35” (căpitan Arcadie Duceac) a pornit la atac împreună cu infanteria sovietică. Ajuns în fața unui șanț antitanc, tancurile au fost nevoite să micșoreze viteza, prilej pentru tancurile germane bine adăpostite să deschidă un foc nimicitor. Plutonul 1 Tancuri (locotenent Ion Giorgi¹⁸) a fost distrus complet în mai puțin de două minute. Tancul lui a fost lovit de 3 proiectile. A fost găsit cu abdomenul sfărtecat de schije. Lovit, ceasul de buzunar al tânărului ofițer era oprit la ora 09.15. Caporalul David Ionescu, conductorul tancului, avea capul strivit, mâna dreaptă încheștată pe maneta de direcție și piciorul pe accelerație. Printr-o minune, tancul nu a luat foc. Celelalte trei tancuri din pluton, lovite în plin, incendiate, au ars ca niște torțe. Și flăcările înalte, parcă, ridicau la cer sufletele martirilor tanchiști arși în carcasele lor de oțel. Această moarte nu are asemănare.

La rândul său, locotenentul Ionel C. Pârvulescu, comandantul Plutonului 2, a manevrat în câmp deschis pentru a veni în sprijinul camaradului său.

Un tanc german, bine ascuns într-o livadă, a lovit în plin tancul în care se afla locotenentul Ion Roșescu, comandantul Plutonului 3, incendiindu-l, echipajul având o moarte groaznică. Din tancul calcinat, s-au scos două lopeți de cenușă.

La dreapta Companiei 1 „R.35” a atacat Compania 3 Tancuri „T.38” (căpitan Alex Truță) în sprijinul Regimentului 45 Infanterie.

Urcat pe tancul său, comandantul regimentului sovietic a fost tot timpul lângă tanchistul român care a condus admirabil focul companiei sale, zădărniciind contraatacul inamicului, acțiune în care a fost pierdut un tanc „T.38”, iar căpitanul Truță a fost rănit.

Regimentul 41 Infanterie sovietic, sprijinit de Compania 2 Tancuri „R.35” (căpitan Gh. Constantinescu) a asaltat gara și localitatea Besa. În timp ce plutonul de tancuri comandat de locotenentul Virgil Negoescu executa o manevră pentru a pune stăpânire pe ieșirea din nord a localității, tancul său a fost lovit în plin de un proiectil. Bravul ofițer a fost scos din tanc cu ambele picioare sfărtecate și în drum spre spital a murit. Mecanicul conductor (caporalul Petre Preda) a murit pe loc.

Unul din tancurile plutonului comandat de locotenentul Viorel Marceanu a fost lovit, dar nu lăsa impresia că este scos

definitiv din luptă. Locotenentul a observat un ostaș neamț cu aruncătorul de flăcări îndreptat spre tancul românesc, a deschis focul și l-a ucis, după care s-a apropiat de tancul din care nu se mai dădea niciun semn de viață. A ieșit din tancul său și a deschis oblonul tancului imobilizat. Înăuntru zăceau sergentul Mihai Cristea mort și fruntașul Dumitru Delcea rănit grav. Locotenentul Marceanu l-a scos din tanc pe Delcea, l-a pus pe umăr și când să-l urce pe tancul său o rafală a unei mitraliere germane le-a curmat amândurora firul vieții.

La căderea serii, obiectivul zilei a fost cucerit. Armata 7 Gardă cu cele două divizii de infanterie și Regimentul 2 Care de Luptă a realizat un cap de pod la vest de Hron, adânc de aproape 10 km și larg de peste 11 km. Batalionul 1 Tancuri a pierdut 4 morți, 1 tanc „T.4” și 1 tun de asalt „T.3”; Batalionul 2 Tancuri a pierdut 10 tancuri „R.35” și 1 tanc „T.38”, echipajele lor murind în tancurile care au ars.

În zorii zilei de 27 martie 1945, patrurile de autoblindate comandate de sublocotenentii Ion Gavriloiu, Cioca Candid și Marin Cioc plecau în cercetare pe trei direcții spre Valea Jitavei ... Două zile mai târziu, joi, Compania de Cercetare Blindată a trecut râul Nitra, primind o misiune neobișnuită pentru cercetași: sprijin nemijlocit al infanteriștilor Regimentului 796 sovietic pentru eliberarea localității Cabaj Capor.

Inamicul a fost lovit frontal de infanteriștii sovietici. Plutoanele sublocotenenților Gavriloiu și Cioca Candid, prin atac violent din flanc, au lovit blindajul adversarilor. Prins ca într-un clește de români și de sovietici, inamicul a rupt dispozitivul, fugind în dezordine ...

Lupta de noapte de la Pusta Kert

Localitatea Pusta Kert, un sat relativ mic, domina terasa râului Vah cu trecerile peste râu. Suficient de departe de cursul de apă, Pusta Kert permitea inamicului să mențină un cap de pod dincoace de Vah. Era sâmbătă, în după amiaza ultimei zile a lunii martie 1945.

Regimentul 796 Infanterie sovietic împreună cu tanchiștii români au primit misiunea să ocupe localitatea și să ajungă cât mai repede la râul Vah. Precedat de Compania de Cercetare Blindată, gruparea de forțe sovieto-română s-a pus în mișcare. Era în amurg. Dinspre sat era liniște deplină, nu se auzea nimic, nu se vedea nicio lumină.

La intrarea în localitate, locotenentul Vasile Constantinescu, comandantul plutonului tancuri ușoare „T.38” a fost atenționat de sublocotenentul Dumitru Ion să nu se angajeze în sat, ci să-l ocolească la dreapta, pe un drum care urca spre o terasă. Dar ... o explozie violentă, ca un trăsnet și aproape simultan s-a declanșat un incendiu. După aspectul flăcărilor luase foc un tanc. După 1-2 secunde s-a aprins al doilea tanc, apoi, imediat a izbucnit al treilea buchet de flăcări. Ardea plutonul de tancuri ușoare „T.38” al locotenentului Vasile Constantinescu *victimele unui singur proiectil perforat tras de o „Panteră” – tanc greu „T.5” – din apropiere, căci tancurile fiind dispuse în coloană, unul înapoia celuilalt și la o mică distanță, acest proiectil, trecuse prin toate trei*¹⁹.

În mijlocul satului în flăcări, în care ardeau case și tancuri, tancul ușor „R.35” al sublocotenentului Ionel Pârvulescu a

fost avariat. Timp de două ore ofițerul a dus lupta pe jos, ca infanterist, cu pistolul mitralieră, pentru siguranța apropiată a altor tancuri împotriva grenadierilor germani, până când localitatea a fost cucerită.

Flăcările care s-au ridicat de la tancurile care ardeau, au luminat partea de nord-est a satului. Tancurile și tunurile de asalt sub comanda locotenentului Toma Butoi, antrenate de infanteria sovietică au pătruns pe o uliță paralelă cu cea pe care ardeau tancurile „T.38”. Blindatele române au pătruns pe ulițele satului, trăgând cu mitralierele din mers. La revărsatul zorilor, infanteriștii sovietici cu ajutorul tanchiștilor români cuceriseră localitatea.

Noaptea de 31 martie spre 1 aprilie era noaptea Peștelui catolic și protestant. Nemții, convinși că nu vor fi atacați, au părăsit poziția siguranței de luptă și s-au retras în sat, lăsând slabe elemente de supraveghere.

Regimentele de infanterie ale Diviziei 141 Infanterie Gardă sovietică și-au constituit detașamente de asalt și, sub sprijinul focului blindatelor românești, au forțat râul Vah și au cucerit capetele de pod. După amiază, pontonierii sovietici au instalat pe râul lat de aproape 200 m, tulpure, adânc și rece, portite de tonaj medii remorcate de bărci cu motor. Patrula de transportoare blindate comandată de sublocotenentul Vasile Ienceanu a fost prima subunitate din Regimentul 2 Care de Luptă care a trecut râul Vah, în sprijinul Regimentului 36 Infanterie sovietic ...

Peste crestele Carpaților Mici

În înaintarea spre capitala Slovaciei, Bratislava, Divizia 141 Infanterie Grea (general-maior Spit) trebuia să străpungă apărarea inamicului din masivul muntos parțial împădurit Carpații Mici, bine organizată pe formele de teren dominante, printre care se găseau și înălțimile Fuzelea-Oholina.

3 aprilie 1945. Regimentele Diviziei 114 Infanterie Gardă, precedate de patrulele Companiei de Cercetare Blindată, au început luptele pentru cucerirea masivului muntos sus menționat.

Regimentul 26 Infanterie Gardă a fost oprit de focul inamicului la intrarea în defileul spre localitatea Kuchyna. Sosește în sprijinul infanteriștilor sovietici Plutonul de Tunuri de Asalt al sublocotenentului Liviu Zaharia, care, în cooperare cu Plutonul de Cercetare Blindată al sublocotenentului Ion Gavriloiu, lovesc cu foc armamentul inamicului. S-a angajat lupta la mică distanță. Transportorul blindat al sergentului-major Dumitru Nicolau a fost lovit, iar subofițerul ucis. A fost introdusă în luptă și Compania 1 Tancuri „T.4”. Cu pistolarii sovietici urcați pe tancuri, bine aprovizionați cu grenade ofensive, fiecare pe un front de atac de 400-500 m, tanchiștii s-au angajat de-a lungul defileului Piesok, cu o viteză de 5 km/oră.

Pânzele de foc „etajate” ale gloanțelor trasoare ale mitralierelor din turele și ale

mitralierelor de la bord țeseau un păienjeniș de traiectorii între pământ și coronamentul pădurilor. La ele se asociau exploziile proiectilelor de artilerie și cele ale aruncătoarelor sovietice, dar și cele ale mortierelor germane. Au creat o atmosferă de iad, vacarm al cărui ecou era amplificat de mai multe ori de pădure și văi. Inamicul care nu dispunea de lucrări amenajate genistice, se mișca la suprafață în raport de situație, înnebunit de groază, era obligat să fugă. Efectul moral a devenit înspăimântător. Batalioanele de infanterie în acest timp pieptăna zona împădurită de-a lungul defileului.

Cu sprijinul cercetașilor și tanchiștilor Regimentului 2 Care de Luptă, Divizia 141 a reușit performanța de a străpunge muntele și a ieșit în câmpia Moravei numai după o zi de luptă.

Eliberarea Bratislavei

4 aprilie 1945. Misiunea pentru eliberarea Bratislavei a revenit Diviziei 409 Infanterie Gardă sovietică. La ora 06.30 dimineața, grupele de asalt din Regimentul 684 Infanterie sovietic sprijinite de blindatele Companiei de Cercetare și ale Batalionului 2 (maior Gh. Răuță) au declanșat asaltul pe bulevardul Prazka și străzile alăturate. Clădirile organizate de inamic pentru apărare, din care soldații germani acționau cu disperare, erau supuse tirului precis al armamentului de pe blindatele românești. Uși și ferestre erau spulberate, prin care treceau infanteriștii care aruncau grenade în interior sau executau foc cu pistoalele mitralieră la gura țevii.

Parcurile, grădinile și locurile virane, unde erau amplasate cuiburile de mitralieră, tunurile antitanc și aruncătoarele, erau trecute prin pânza de foc a mitralierelor de bord și a tunurilor antitanc de însoțire. Înapoia grupelor de asalt, alte subunități din regiment scotoceau clădire cu clădire.

Pistolarii căpitanului sovietic Ghiorgi Diacenco din acest regiment sunt sprijiniți în lupta de stradă de Plutonul 1 Tunuri de Asalt (sublocotenent Liviu Zaharia). Cu pistolarii, plutonul de tunuri de asalt a ajuns în apropierea gării de unde sunt întâmpinați cu un foc violent din partea inamicului. În duelul blindatelor române, acestea distrug câteva autoblindate

Tanc T.4

și transportoare blindate germane și trei tancuri maghiare care apărau sectorul gării și accesul spre un bulevard.

La rândul lor, tanchiștii Companiei 1 „T.4” (sublocotenent Ion Dumitru) distrug prin foc de tun baricadele protejate de mitraliere și tunuri antitanc, deschizând drumul grupelor de asalt ale regimentului aflat pe direcția loviturii principale a diviziei.

Către ora 12.00 gara centrală și autostrăzile de la ieșirea de nord-vest a orașului, inclusiv autostrada și cale ferată spre Brno și Viena erau în stăpânirea Companiei 1 Tancuri „T.4”. Orice retragere spre nord a inamicului era imposibilă.

D i v i z i a
409 Infanterie
Gardă sovietică
a cucerit
Bratislava
într-o singură
zi de luptă. La
nici 30 de km
de Bratislava
era Viena.

În ziua de
4 aprilie 1945,
comandantul
suprem al
A r m a t e i
Sovietice a dat
Ordinul de
Zi nr. 330 din
care reținem:
T r u p e l e

Frontului 2 Ucrainean au luat cu asalt importantul centru industrial și principalul oraș al Slovaciei – Bratislava, mare nod de comunicație și puternic punct de rezistență al nemților pe Dunăre. În luptele pentru cucerirea Bratislavei s-au distins trupele generalului-colonel Șumilov (...) ale colonelului Zătreanu²⁰. Era pentru a treia oară când, în decurs de numai trei săptămâni, Regimentul 2 Care de Luptă român fusese citat printr-un asemenea ordin.

Pe Morava, la Devinska Nova Les

În 5 aprilie 1945, tanchiștii sublocotenentului Dumitru și cei din Plutonul de Tunuri de Asalt al sublocotenentului Butoi Toma, în timpul sprijinului atacului unităților Diviziei 409 Infanterie Gardă pentru lichidarea rezistențelor inamice de pe malul estic al râului Morava, în dreptul localității Devinska Nova Les, au fost opriți de o formație de tancuri inamice. Asupra acestora a fost concentrat focul cu proiectile perforante, dar niciunul nu lovea țintele. Tancul sublocotenentului Dumitru a tras o lovitură cu proiectil exploziv asupra unuia din tancurile germane și ... uimire! Bucăți de lemn și tablă au sărit în toate părțile. Ce se întâmplase? Pentru a înșela pe atacatori, nemții montaseră machete de tancuri și proiectilele perforante treceau prin ele ca prin brânză, fără să explodeze²¹.

Podurile peste râul Morava fiind distruse de nemți, Regimentul 2 Care de Luptă a fost nevoit ca să staționeze trei zile în Devinska Nova Les.

În seara zilei de 7 aprilie, infanteriștii sovietici în repaus, au aprins zeci de focuri. Tanchiștii români, stăteau pe lângă tancuri, fumau, vorbeau între ei dar, la un moment dat ... un fâlfâit ca un stol de porumbei și simultan s-au declanșat sute de explozii ...

Două avioane de observare germane tip „Fiesler Storch” cu motoarele oprite s-au apropiat nevăzute, neauzite și au lansat, de la o înălțime de 200-300 m, asupra militarilor neadăpostiți, grenade ofensive. O grenadă venită de sus l-a sfărtecat pe caporalul Valeriu Căciulă, cel mai bun radiotelegrafist din regiment. Alți 16 tanchiști printre care sublocotenentul Butoi Toma și plutonierul Ion Cojocar au fost răniți.

Printre cei sosiți să completeze pierderile suferite s-au prezentat la Batalionul 1 Tancuri „T.4” sublocotenentii Virgil Petrescu Diogene Stoicescu și plutonierul Tudor Sanda.

La Devinska Nova Les a luat sfârșit prima parte a campaniei regimentului în Cehoslovacia.

Acțiunile de luptă în Austria

În ziua de 9 aprilie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă a trecut râul Morava pe porțițe de tonaj mijlociu și greu sub raidurile aviației germane și s-a regrupat la Marchegg, prima localitate pe pământul Austriei.

A doua zi, regimentul împreună cu Brigada 27 Tancuri Gardă sovietică a intrat în subordinea Corpului 24 Gardă sovietic constituind Gruparea Blindată a acestuia, din care mai făcea parte și Divizia 4 Infanterie Gardă.

Corpul 24 Armată Gardă a primit misiunea să rupă apărarea inamicului și să dezvolte ofensiva pe direcția generală Hohenrappersdorf – Mistelbach și să pună stăpânire pe trecerile peste canalul Zaya.

Divizia 4 Infanterie Gardă cu Regimentul 2 Care de Luptă, în eșalonul întâi al Corpului 24 Armată Gardă, cu lovitura principală pe direcția Hohenrappersdorf – Schrich, nimicește nodul de apărare german de pe terasa Schrich-ului, care bloca accesul marilor unități sovietice spre inima zonei petrolifere austriece. Ulterior dezvoltă ofensiva pentru a cuceri trecerile peste canalul Zaya.

Comandamentul german acorda o mare importanță menținerii părții nord-estice a Austriei. Această regiune, cu centrul la Zistersdorf, reprezenta unul din puținele bazine petrolifere care mai rămăsese pentru aprovizionarea mașinii de război germane cu carburanții.

În sistemul defensiv german, localitatea Hohenrappersdorf, situată la 30 de km de Viena, constituia principalul nod de rezistență al apărării bazinului petrolifer menționat mai sus.

Tanc „Skoda”

Trei zile și trei nopți în infernul de la Hohenrappersdorf – 11-13 aprilie 1945

11 aprilie 1945 – o zi senină și însorită. La ora 7 dimineața, Batalionul 1 Tancuri și Compania de Cercetare Blindată au declanșat atacul asupra localității Hohenrappersdorf. Batalionul 2 Tancuri (maior Gh. Răuță) a pornit și el să sprijine unitățile Diviziei 409 Infanterie Gardă în atacul asupra Vienei. Au fost parcurși mai mulți kilometri și pe frontul Diviziei 4 Infanterie Gardă sovietice nu s-a angajat vreo acțiune de luptă.

Depășind înălțimea cu cota 220, Compania 1 Tancuri s-a trezit în fața părții de nord-vest a localității Hohenrappersdorf. Tancurile au declanșat atacul fără a primi vreo ripostă din partea inamicului. Plutonul de tancuri al sublocotenentului Stoicescu Diogene a trecut prin piață, cel al sublocotenentului Ion Dumitru pe lângă primărie și s-au oprit pe creasta din margine, așteptând sosirea infanteriei sovietice. Localitatea a fost cucerită aproape fără luptă. Pentru Compania 1 Tancuri a fost un atac în gol.

Locotenentul Virgil Petrescu²², comandantul Plutonului 2 din Compania 2 Tunuri de Asalt distruge, la ieșirea nord Martinsdorf, o coloană motorizată, în majoritate constituită din motomitraliere, autocamioane, transportoare blindate și capturează câteva mașini-dubă încărcate cu diverse materiale militare și alimente.

În jurul orei 12, s-a declanșat un puternic contraatac german cu infanterie pe transportoare blindate, sprijinită de tancuri și aviație, în flancul Diviziei 4 Infanterie Gardă, pe care a silit-o să se retragă. Fără infanterie și sub focul zdrobitor al tunurilor de pe tancurile grele „T.5”, „T.6” și al autotunurilor grele „Ferdinand”, Brigada 27 Tancuri Gardă, la rândul ei, a cedat teren. În seara zilei, rămas fără infanteria sovietică, Batalionul 1 Tancuri era izolat în Hohenrappersdorf. Colonelul Zătreanu a hotărât să mențină cu orice preț localitatea Hohenrappersdorf, decizie comunicată prin radio statului major al diviziei și Brigăzii 27 Tancuri Gardă.

S-au executat remanieri în dispozitivul batalionului, printre care Compania de Cercetare Blindată și-a dispersat patrulele de autoblindate în dispozitivul Companiilor Tunurilor de Asalt, creându-le acestora sentimentul securității imediate împotriva eventualelor incursiuni, pe timpul nopții, ale vânătorilor de tancuri germani.

Noaptea de 11-12 aprilie 1945 a fost relativ calmă, ambulanțele evacuând răniții spre spitalele din campanie.

Regimentul a pierdut în această zi pe sergentul-major tehnic Gh. Truia de la Campania 3 Tunuri de Asalt, pe soldații Constantin Dima, Nicolae Stroe, Ion Stanciu de la Compania 2 Tunuri de Asalt, precum și pe soldatul Ion Șerbu de la Compania de Comandă.

12 aprilie 1945

În zorii zilei, germanii au dezlănțuit o pregătire de artilerie infernală, urmată de atacul aviației de bombardament. Simultan, puternice grupări de forțe sprijinite de subunități blindate de toate tipurile, de la autoblindate și transportoare blindate cu vânători de tancuri, la tunuri de asalt tip „T.3” și tancuri „T.4” la „Pantera” („T.5”) și „Tigru” („T.6”), pe

trei direcții, au declanșat atacul asupra localității Hohenrappersdorf, cu lovitura principală la joncțiunea dintre Brigada 27 Tancuri Gardă și Batalionul 1 Tancuri. Tancurile și autotunurile grele germane sprijineau prin foc tras de pe loc, eșaloanele unu de atac al tancurilor și tunurilor de asalt mijlocii. Tunurile de pe tancurile grele germane erau foarte puternice, cu o eficacitate în câmp deschis până la 3 500-4 000 m.

Greu lovite au fost companiile de tunuri de asalt. În timpul luptei, țeava tunului de asalt a locotenentului Virgil Petrescu a fost străpunsă lateral, cam la 1,20 m de frâna de gură de un proiectil perforant! Se luptă la mică distanță. Plutonul de tunuri de asalt, comandat de sublocotenentul Radu Constantinescu, incendiază prin foc direct 3 tancuri, alte 3 transportoare blindate sunt distruse prin acroșaj de către plutonul locotenentului Virgil Petrescu. Suferind pierderi, inamicul, în jurul orei 12 a ocupat jumătate din localitate. Brigada 27 Tancuri Gardă suferă și ea pierderea câtorva tancuri „T.3” și „T.4” și autotunuri „Su” de 76,2 mm. Grădinile de lângă case erau pline de epave arse, distruse și avariate, de tancuri și tunuri de asalt, de piese de artilerie antitanc, branduri, un mare număr de transportoare și autoblindate germane.

Artilerie grea antitanc sovietică a reușit să depisteze amplasamentele bine ascunse ale câtorva tancuri grele germane, reușind să distrugă câteva, pierderi care au făcut să fie scoase din dispozitiv. Odată cu retragerea tancurilor „T.5” și „T.6” acțiunea de contraatac a forțelor germane încetează brusc.

Batalionul 1 a suferit pierderi grele. Au fost grav avariate două tunuri de asalt din plutonul locotenentului Petrescu Virgil, având doi morți, între care și caporalul Tănase Rotaru. Compania 3 a pierdut două tunuri de asalt, unul al sublocotenentului Horia Ivan (care a murit) și altul al sergentului-major Nicolae Grigore. Au fost lovite tancurile „T.4” cu seriile „113” și „122” de sub comanda plutonierului Nichita Emil. Tancul lui Nichita, cu excepția încărcătorului, a ars cu tot echipajul, iar tancul „122” al lui Axente a fost grav avariat, câțiva membrii răniți ai echipajului fiind luați prizonieri. Tunurile de asalt de la Compania 3 și tancurile „T.4” au rămas pe terenul recucerit de nemți și, pe timpul nopții, aceștia le-au tractat în liniile lor.

Către ora 17, patru tancuri inamice „T.4” însoțite de patru transportoare blindate s-au lansat, în viteză, asupra centrului localității. Unul dintre ele a fost incendiat de către artileria antitanc sovietică. Sublocotenentul Ion Dumitru a făcut semn tancului comandat de plutonierul Tudor Sanda „să ia în primire” transportoarele blindate. Celelalte trei tancuri germane continuau mișcarea în dispozitivul „triunghi cu vârful înainte”. În orice tanc inamic s-ar fi tras, primea lovitura din spate.

Tancul sublocotenentului Dumitru a tras asupra celui din față care, lovit în motor, a luat foc. Celelalte două, mai în spate, s-au oprit brusc. Echipajele au sărit din tancuri și cu mâinile ridicate, priveau în toate părțile căci nu aveau cui să se predea. Au apărut infanteriștii sovietici care, după ce i-au dezarmat, i-au adus la ofițerul tanchist român. *Din cei 10 prizonieri ai echipajelor care s-au predat, 8 erau niște copii, era prima lor luptă la care participau. Tancurile capturate erau de același tip cu cele ale noastre și funcționau normal. Au fost ascunse într-o curte și puse sub paza unei echipe de brancardieri²³.*

Patrula sublocotenentului Candid Cioca a doborât un bombardier inamic, remarcându-se sergentul-major Gh. Pintilie, comandant de mașină de luptă și caporalul Petre Istrate, trăgătorul la mitralieră. În luptă cu aviația inamică a fost grav rănit sergentul-major Teodor Pană, comandantul altei mașini blindate. Cu pierderi de ambele părți, s-a încheiat și a doua zi de luptă pentru Hohenrappersdorf.

Noaptea de 12/13 aprilie, sub raport operativ, a fost calmă. Răniții au fost transportați la spitalul de campanie. Divizia

4 Infanterie Gardă a primit întăriri, printre care o unitate de infanterie, un divizion de artilerie și câteva baterii de aruncătoare.

13 aprilie 1945, ora 8.00. În toată fâșia de ofensivă a Diviziei 4 Infanterie Gardă, artileria sovietică s-a dezlănțuit cu o intensitate maximă. Până către prânz, inamicul a fost scos, pas cu pas, din fiecare casă din jumătatea satului Hohenrappersdorf, pe care o ocupase în ajun și aruncat dincolo de Martinsdorf și de șoseaua Viena – Brno. Inamicul a ripostat cu foc de artilerie antitanc, tancuri și autoblindate, dar nu a putut să reziste.

Trei zile și trei nopți au luptat tanc contra tanc. Prin felul în care s-a desfășurat această luptă s-au evidențiat marile virtuți și însușirile personalului regimentului. Lupta de aici rămâne memorabilă. Ea a fost cea mai grea din toate luptele duse de Regimentul 2 Care de Luptă.

Din cele 30 de tancuri „T.4”, autoblindate și transportoare blindate, care s-au înfruntat cu dușmanul în cele trei zile de luptă în acest sector de front, mai erau în stare de funcționare 19 mașini de luptă: 4 tancuri „T.4”, 4 tunuri de asalt, 5 transportoare blindate și 6 autoblindate.

În urma pierderilor suferite, Batalionul 2 (maior Gh. Răuță) a fost trecut în refacere. A avut loc o nouă reorganizare a regimentului. Bateria „TACAM” a fost trecută la Batalionul 1. Regimentul 2 Care de Luptă a mai rămas cu un singur batalion operativ.

Lupta de la Schrich – 14 aprilie 1945

Pentru a rupe apărarea inamicului din adâncimea bazinului petrolifer, Divizia 4 Infanterie Gardă, cu forțe proaspete, a reluat, în dimineața zilei de 14 aprilie, ofensiva spre Schrich și Mistelbach – două localități situate prima la vreo 7 km, iar cealaltă la 15 km nord de Hohenrappersdorf.

Pentru sprijinul infanteriștilor sovietici s-a constituit o grupare blindată formată din 19 mașini de luptă pusă sub

comanda sublocotenentului Ion Dumitru. Gruparea era formată din: 6 tancuri „T.4”, 3 tunuri de asalt, 5 „TACAM”-uri comandate de locotenentul (r) Ion Tomescu, 2 tancuri ușoare „R.2” sub comanda plutonierului Chisanovici și 3 autoblindate comandate de sublocotenentul Cioca Candid. În jurul orei 09.00 gruparea s-a pus în mișcare, precedată de patrula de autoblindate, spre Schrich.

La aproximativ 1 km de localitate, la piciorul pantei, o fâșie de stuf nerecoltat, lată de 50 m, se suprapunea pe direcția de mișcare a grupării. Germanii au pornit un contraatac asupra unităților Diviziei 4 Infanterie Gardă. Descoperind gruparea blindată română, trei tancuri germane „T.5” („Pantera”) au deschis foc de flanc asupra ei. Primul tanc „112”, lovit în motor și care a luat foc, a fost cel al plutonierului Tudor Sanda, echipajul scăpând nevătămat.

Al doilea tanc, lovit cu două proiectile, a fost cel al sublocotenentului Dumitru. Ofițerul, precum și mecanicul conductor răniți; plini de sânge au fost scoși din tanc

de către camarazii lui, sergenții Ștefan Cotărță și Nicolae Neacșu.

A urmat tancul „R.2”, în care a ars plutonierul Gh. Radu, „TACAM”-ul plutonierului Nicolae Măcriș, în care au murit soldații Gheorghe Dima și Nicolae Musat, autoblindatul sublocotenentului Gavriloiu, în care a fost rănit el și soldatul Ovidiu Mocanu. Pentru sublocotenentul Ion Dumitru²⁴ ziua de 14 aprilie 1945 a fost ultima zi de luptă.

Blindatele române și infanteria sovietică, zădărnice și timorate de focul celor trei tancuri „Pantera”, nu au putut cucerii localitatea Schrich în ziua de 14 aprilie.

A doua zi, Compania de Cercetare a constituit forța principală blindată care a sprijinit infanteria sovietică pentru Schrich. În cursul luptei din această zi, transportul blindat al sergentului-major Florea Văsuț lovit, a luat foc. Echipajul a sărit la timp, deoarece un alt proiectil a transformat mașina de luptă într-o torță. Transportorul blindat pierdut a fost înlocuit cu un transportor german capturat. Cum nu era disponibil un șofer de rezervă, fruntașul Ion Banu, din echipajul sergentului-major Simion Suciu, s-a oferit să conducă blindatul capturat. În seara zilei de 15 aprilie, Divizia 4 Infanterie Gardă a reușit să ocupe un aliniament la aproximativ 1 km nord de Schrich.

Au urmat zilele de 15 și 16 aprilie 1945

Subunități blindate din Regimentul 2 Care de Luptă au sprijinit Regimentul 12 Infanterie sovietic în atacul asupra localității Kettlosbrun. În timpul luptei, sub presiunea inamicului, grupa de pistolari sovietici părăsesc transportorul

Regimentul 2 Care de Luptă București

blindat condus de soldatul Ion Banu. Somat să se predea, soldatul Banu a ieșit de la volanul mașinii, a trecut la mitralieră și a deschis focul asupra nemților. O grenadă aruncată în transportor a curmat firul vieții tânărului ostaș.

Transportorul blindat condus de caporalul Ion Bucurica, care aducea muniție pentru companie, a fost lovit în plin de două proiectile perforante care au distrus rezervoarele de benzină din care a rezultat explozia muniției. Caporalul Bucurica a murit cu gâtul sfârtecat de schije, mâinile și picioarele zdrobite. Doi eroi ai Regimentului 2 Care de Luptă.

La 2 km nord pădurea Obersulz tunul de asalt al sublocotenentului Liviu Zaharia a fost lovit, el fiind grav rănit la coloana vertebrală și rinichiul stâng. Sub focul inamicului a fost scos din tunul de asalt de sergentul-major Romulus Rusu, așezat sub un pod care traversa un canal și apărat de echipaj până la miez de noapte, când sublocotenentul Cioca Candid și plutonierul Constantin Chisanovici l-au evacuat la un punct medical sovietic.

La 18 aprilie, în atacul pe timp de noapte asupra inamicului din localitatea Grosskrut, sovieticii au incendiat, prin trageri întâmplătoare, câteva șure de paie, situație în care tancurile românești comandate de sublocotenentul Iosif Forgaci deveneau ținte sigure pentru armamentul antitanc german. Ofițerul a observat o viroagă care ducea spre sat. Urmat de tancurile sale, s-a trezit în spatele poziției inamicului. A atacat în viteză, trăgând cu tot armamentul ... A fost felicitat de generalul Brijișev, comandantul Brigăzii 27 Tancuri Gardă și propus pentru decorare cu Ordinul sovietic „Aleksandr Nevski”. Divizia 4 Infanterie Gardă a reluat înaintarea și a cucerit localitatea Eibenstahl. După aproape o săptămână de lupte de zi și noapte întregul bazin petrolifer Zistersdorf a fost eliberat.

Cu pierderi umane și materiale mari, Regimentul 2 Care de Luptă a fost singura unitate românească care a participat la eliberarea unei părți din teritoriul Austriei.

Din nou pe pământ cehoslovac

Blindatele românești, din ce în ce mai puține în stare operativă, au fost incluse în Brigada 27 Tancuri Gardă, care a fost transferată în localitatea Musov – Cehoslovacia. În cadrul brigăzii sovietice, blindatele românești au sprijinit unitățile Diviziei 409 Infanterie Gardă în luptele care au avut loc în sectorul Pasohvlaki – Nova Ves.

În timpul duelului cu tancurile și tunurile de asalt germane tip „Ferdinand” plutonul de tunuri de asalt al sublocotenentului Marin Vlădoianu a fost distrus în întregime. Blindatele române, încremenite, ardeau în flăcări. Brigada 27 Tancuri Gardă, care și ea a suferit pierderi mari în tancuri „T.3” și „T.4” a fost completată cu câteva tancuri supergrele „Iosif Stalin”.

În ziua de 7 mai 1945, s-a pornit atacul asupra localității Vlasatice. Locotenentul Ionel Părvulescu, care se găsea în zonă fără atribuții de luptă, a luat din proprie inițiativă comanda ultimului pluton de tancuri ușoare „R.35” fără a avea ordin de la regiment. Plutonul rămăsese fără comandant, care fiind rănit a fost evacuat la punctul medical.

La 7 mai 1945, în linia întâi s-a trăit marea satisfacție a înfrângerii Germaniei.

La 10 mai 1945, cercetașii români, în cadrul Brigăzii 27 Tancuri Gardă, și-au reluat marșul spre Praga, când deodată, sublocotenentul Cioca Candid a primit ordinul de a se opri în localitatea Dobsis ... Printre militarii care intrau în Praga nu trebuiau să fie și ostași români ...

Regimentul s-a regrupat în comuna Gajary. De aici a trecut în subordinea Armatei 1 Române. Aici s-a încheiat drumul de luptă al regimentului pentru eliberarea Cehoslovaciei și a unei părți din Austria.

Toți specialiștii tehnici ai regimentului, în frunte cu neobosiții locotenenți Romeo Ionescu și Alexandru Velican, trudeau din răputeri pentru repararea blindatelor avariate. Erau animați de dorința de a se întoarce în țară cu o parte, cât de mică, din mașinile de luptă cu care tanchiștii s-au acoperit de glorie în grelele lupte purtate în Cehoslovacia și Austria.

Regimentul 2 Care de Luptă a fost trimis pe front pentru a nu fi desființat, datorită intervenției brutale a Comandamentului Sovietic, interesat să deschidă drum cu orice preț instaurării „democrației populare” în România.

Pierduți în imensa masă a Frontului 2 Ucrainean, regimentul a fost folosit tot timpul în eșalonul întâi, în sprijinul marilor unități sovietice, deși trupele române resimțeau acut lipsa unor formații blindate proprii. A terminat războiul cu numai câteva blindate în stare de funcționare. La înapoierea în țară, din 78 mașini blindate plecate pe front în februarie *au trecut pe sub Arcul de Triumf din București două tancuri „T.4”, două transportoare blindate și trei autoblindate ...*²⁵.

Pentru faptele de viteză a fost citat pe Armata Română și de patru ori prin ordine de zi emise de Comandantul Suprem Sovietic.

ORDIN DE ZI nr. 2 din 2 mai 1945²⁶

(...) Învîngând lipsurile mari și greutatea luptei cu un inamic puternic și bogat dotat cu mijloace, Regimentul 2 Care de Luptă, a participat la bătălia ofensivă care a început la 25 martie 1945, distingându-se în mod deosebit cu ocazia forțării și trecerii marilor cursuri de apă: Hronul, Nitra și Morava.

Luptând sub ordinele directe ale Comandamentului Sovietic, Regimentul 2 Care de Luptă a înscris fapte de arme strălucite, elogiabile de însăși Marele Mareșal Stalin.

Pentru modul brav și exemplar de comportare, aduc mulțumirile mele tuturor ostașilor din această unitate de elită.

DRAPELUL ROMÂNESC PURTAT DE REGIMENTUL 2 CARE DE LUPTĂ S-A ACOPERIT DE GLORIE.

Jertfele acestei unități se adaugă la celelalte pe care le avem în lupta contra hitlerismului, ridicând pe altarul lor, viitorul de mâine al țării noastre.

MINISTRU DE RĂZBOI

General de Corp de Armată

Constantin VASILIU-RĂȘCANU

ORDIN DE ZI
al Comandamentului Suprem
pentru comandantul trupelor Frontului 2
Ucrainean, mareșal al Uniunii Sovietice Malinovschi,
și șef de Stat Major al Frontului, general-colonel Zaharov

Trupele Frontului 2 Ucrainean, trecând la ofensivă au forțat râurile Hron și Nitra, au străpuns apărarea inamică pe malurile de Vest ale acestor râuri și înaintând 50 de km, au cucerit orașele: Comarno, Novozanche, Supana, Camiatite, Vrabie – puternice puncte de rezistență ale nemților pe direcția Bratislava.

În luptele pentru străpungerea apărării germane și cucerirea orașelor Comarno, Novozanche și altele mai sus amintite s-au distins:

Tanchiștii generalului maior de tancuri Bogdanov, locotenent-colonelului Leibman, colonelului Brijiniev²⁷.

Pentru pomenirea victoriei repurtate, marile unități și unitățile care s-au distins cel mai mult în luptele pentru străpungerea apărării germane și cucerirea orașelor Comarno, Novozanche și alte citate mai sus, vor fi propuse pentru decorarea cu ordine.

Astăzi, 30 martie, la ora 20, Capitala Patriei noastre Moscova, în numele Patriei salută vitezele trupe ale Frontului 2 Ucrainean care au străpuns apărarea germană, și au ocupat orașele numite cu 20 salve de tun din 224 tunuri.

Pentru excelențele acțiuni de luptă, aduc mulțumiri dumneavoastră și trupelor comandate de dumneavoastră care au luat parte la străpungerea apărării germane și eliberarea orașelor numite mai sus.

Veșnică mărire Eroilor, căzuți în luptele pentru libertate și independența patriei noastre.

Moarte cotropitorilor germani!²⁸

COMANDANTUL SUPREM
 Mareșal al Uniunii Sovietice
 I.V. Stalin

Nr. 318/1945, Martie 30

ORDIN DE ZI
al Comandamentului Suprem pentru comandantul trupelor
Frontului 2 Ucrainean, mareșal al Uniunii Sovietice
Malinovschi, și șeful de Stat Major al Frontului,
general-colonel Zaharov

Trupele Frontului 2 Ucrainean, continuând ofensiva au cucerit orașul Nitra și forțând râul Vag, prin lupte au cucerit orașul Galanta important nod de comunicație pe drumurile spre Bratislava.

În luptele pentru cucerirea orașului Nitra și Galanta, s-au distins trupele generalului-locotenent Managarov, generalului-maior Iacovlev, generalului Ferentive, generalului-locotenent Safiniliu, generalului-maior Esen, generalului-maior Ogorodov, generalului-maior Greobrejenschi, colonelului Sobalaev, cavaleriștii generalului-locotenent Pliev, artileriștii generalului-maior de artilerie Zacov, generalului Popovici, colonelului

Pastuia, colonelului Vladimirov, colonelului Necrasov, maiorului Lianzinschi, tanchiștii colonelului Supian, colonelului Zatreanu, locotenentului-colonel Antonov, aviatorii generalului de aviație Podgornăi, generalului-maior de aviație Camanin, colonelului Sarachina, colonelului Klobuciov, locotenent-colonelului Erecenco; pionierii generalului-maior de geniu Tupicev, generalului-maior de gardă Tiulev, colonelului Isaciu, transmisioniștii colonelului Makarenko, colonelului Davadov, maiorului Nesterov, maiorului Vricincov.

Pentru pomenirea victoriei repurtate, marile unități și unitățile ce s-au distins cel mai mult, în luptele pentru cucerirea orașelor Nitra și Galanta, vor fi propuse pentru decorarea cu ordine.

Astăzi, 31 martie 1945, la ora 24, capitala patriei noastre Moscova în numele patriei salută vitezele trupe ale Frontului 2 Ucrainean ce au cucerit numitele orașe, cu 12 salve de tun din 12 tunuri.

Pentru excelențele acțiuni de luptă vă aduc mulțumiri dumneavoastră, și trupelor comandate de dumneavoastră care au luat parte la luptele pentru eliberarea și independența Patriei noastre.

Moarte cotropitorilor nemți!²⁹

COMANDANTUL SUPREM
 Mareșal al Uniunii Sovietice
 I.V. Stalin

Jertfa de sânge a purtătorilor băștilor negre
din Regimentul 2 Care de Luptă

Cehoslovacia: sergent-major Octavian Valenciu, caporal Niță Vasile și soldat Stan Florea căzuți la Ina, la 26 martie 1945; locotenent Giorgi N. Ion, locotenent (r) Roșescu Ion, caporal David Ionașcu, fruntaș Tudor Constantin și soldat Florea Crețeanu căzuți la Dol. Pial, în ziua de 26 martie 1945; locotenent Viorel Mărceanu, locotenent Virgil Negoescu, caporal Petre Preda, sergent Mihai Cristea și fruntaș Dumitru Delcea căzuți la Besa, în ziua de 26 martie 1945; caporal Preda Gheorghe și fruntaș Bănică Ion căzuți la Ireg în 31 martie 1945; fruntaș Ion Enache și soldat Gheorghe Mazilu căzuți la 1 aprilie 1945, la Pusta Kert, înmormântați în cimitirul din Pusta Kert; sergent-major Nicolau Dumitru căzut la 3 aprilie, la cota 636 Fuzolea; caporal Valeriu Căciulă căzut la 7 aprilie 1945, la Devinska Nova Ves, înmormântat în cimitirul militar din Bratislava; soldat Emil Tudor căzut la 8 aprilie 1945, la ferma Krip, înmormântat în cimitirul militar din Bratislava; locotenent Vladimir Vasilache mort la 11 aprilie 1945 în spitalul din Nitra, înmormântat în cimitirul din Nitra; fruntaș Dumitru Dumitru căzut la 30 aprilie 1945 la Pasovlaschi.

Austria: sergent-major Gheorghe Truia căzut la 11 aprilie 1945, la Martinsdorf și înmormântat în comuna Protes; fruntaș Ioan Serbu, fruntaș Constantin Dima, fruntaș Spătaru Ioan și soldat Ion Stanciu căzuți la 11 aprilie 1945 la Protes, înmormântați în comuna Protes; plutonier Emil Nichita, sergent-major Ilie Oprea, sergent Stelian Apostol, sergent Tănase Rotaru, fruntaș Dumitru Coțofană, plutonier

Sfetcu Petre și caporal Stan Florea căzuți în luptele de la Hohenrappersdorf din zilele de 12 și 13 aprilie 1945; soldat Banu Ion, fruntaș Răduță Stere, fruntaș Dinu Gheorghe, fruntaș Mușat Nicolae și plutonier Radu Gheorghe, înmormântat în cimitirul din Gajary, căzuți în luptele de la Schrich din ziua de 16 aprilie 1945; caporal Ioan Bucurică, căzut la 16 aprilie 1945, la 2 km sud-vest Kettlosbrun.

CANDELA RECUNOȘTINȚEI să ardă pururea pentru Ei – celor cunoscuți, dar și necunoscuți – care au servit PATRIA acolo unde i-a purtat destinul, care și-au vărsat sângele sau au murit moarte de martiri, arși de vii în sicriile de oțel caldinate, pentru ȚARA și pentru veșnicia neamului.

Dumnezeu să-i odihnească pentru dreptatea istoriei și eroismului Armatei Române!

THE CAMPAIGN OF REGIMENT 2 CHARIOTS ON THE TERRITORY OF CZECHOSLOVAKIA AND AUSTRIA (FEBRUARY-MAY 1945)

COLONEL (TANK) (R.) GEORGE D. GHEORGHIU

Abstract: The epopee of the Romanian tank men is present in the liberation operations of Czechoslovakia and Austria. The events were marked by the reorganizations of great units and units. Although the army had lower effective and the technique was affected by the war it proved professionalism and made the supreme sacrifice.

Keywords: Regiment 2 Chariots, Czechoslovakia, Austria, 1945, Front 2 Ukrainian

NOTE

¹ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Divizia 1 Blindată, Registrul istoric (15 noiembrie 1941-25 noiembrie 1944), ff. 15-16.

² Lt. col. Ion S. Dumitru, *Tancuri în flăcări*, Editura Nemira, București, 1999, p. 167.

³ Sublocotenent, comandantul Plutonului 1, din Compania 3 Tunuri de Asalt, din Batalionul 1 al Regimentul 2 Care de Luptă (1944).

⁴ Toți din promoția de ofițeri „2 Iulie 1943 – Mihai Viteazul”.

⁵ Veterani din Regimentul 1 Care de Luptă.

⁶ Maior Dan Găju, Liviu Titu Zaharia, *Jurnal de front*, în „Observatorul militar”, nr.28/16-22 iulie 2002, p. 12.

⁷ Participant cu grad de sublocotenent; comandantul Plutonului 2 din Compania 2 a Batalionul de tancuri „T.4” la bătălia Moldovei din august 1944.

⁸ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, pp. 167-168.

⁹ A.M.R., fond Regimentul 2 Care de Luptă, dosar nr. 1157/2, f. 11.

¹⁰ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, p. 170.

¹¹ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, p. 170.

¹² A.M.R., fond Regimentul 2 Care de Luptă, dosar nr. 1157/2, ff. 17-18.

¹³ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, p. 174.

¹⁴ Cu gradul de căpitan a comandat Compania 6 Care de Luptă „R.35” în campania din anul 1941 a Regimentului 2 Care de Luptă pentru eliberarea Basarabiei. Un rol important l-a avut în bătălia Moldovei în vara anului 1944, fiind comandantul unei baterii „TACAM” în nodul antitanc de la Săbăoani.

¹⁵ Comandant sublocotenent Emil Runceanu.

¹⁶ Brigada 27 Tancuri sovietică.

¹⁷ Proiectilul tunului de 88 mm de pe tancul german, tras de la o distanță de 2 500 m, perfora un blindaj gros de 200 mm.

¹⁸ Orfan de război. Absolvent al Școlii Speciale Militare de la Saint Cyr. În 1941, a participat cu Compania de tancuri „R.2” pentru eliberarea Basarabiei. În calitate de comandant de pluton de tancuri ușoare „R.35” a săvârșit strălucite fapte de arme, pentru care a fost distins cu Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler cu spade și panglică de „Virtute Militară”.

¹⁹ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, p. 257. La tunul de pe tancul greu „T.5 – Pantera” cu țevă lungă, proiectilul perforant păreașea gura de foc cu o viteză inițială de 1 475 m/s.

²⁰ General-maior Vasile Ienceanu, *Pedepsiți să învingă*, Editura Fundației „General Ștefan Gușă”, București, 1998, p. 199.

²¹ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, pp. 321-322.

²² Unul din cei mai bravi ofițeri, între 1942-1944, ai Regimentului 1 Care de Luptă. A luat parte la toate acțiunile regimentului în iarna anului 1942, la Cotul Donului, în care potrivit comandantului de regiment a dovedit foarte mult curaj, pricepere și îndrăzneală. Destinul l-a scos din nou în fața tancurilor sovietice „T.34”, în vara anului 1944, în bătălia pentru apărarea Moldovei. Din proprie inițiativă a luat comanda unei companii de tunuri de asalt și la Obrejeni a respins atacurile blindatelor inamice, asigurând cu succes unul din flancurile regimentului.

²³ Lt. col. Ion S. Dumitru, *Op. cit.*, p. 359.

²⁴ În memoriul colonelului Zătreanu pentru decorarea sublocotenentului Ion Dumitru cu cea mai mare distincție militară, Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a 3-a cu spade în gradul de cavaler, acesta a menționat, în câteva cuvinte semnificative, propunerea de decorare astfel: „se poate afirma că faptele de arme ale acestui ofițer au cântărit greu în balanța victoriilor Regimentului 2 Care de Luptă”.

²⁵ General (r) Vasile Ienceanu, *Pedepsiți să învingă*, Școala de Aplicație pentru Tancuri și Auto „Mihai Viteazul”, Pitești, 2003, p. 304. Din februarie 1945, sublocotenentul Vasile Ienceanu a comandat Compania de Cercetare Blindată a Regimentului 2 Care de Luptă din prima și până în ultima zi a campaniei regimentului din Cehoslovacia și Austria. În august 1944, în cadrul Grupului de Specialități Moto al Diviziei 1 Blindate „România Mare”, în funcția de comandant de patrulă de cercetare, și-a apărât însângera-i Moldovă. Mărturiile din cartea sa memorialistică *Pedepsiți să învingă* vin din linia întâi.

²⁶ General (r) Vasile Ienceanu, *Op. cit.*, p. 354.

²⁷ Tanchiștii colonelului Brijiniev sunt cei ai Regimentului 2 Care de Luptă subordonați operativ Brigăzii 27 Tancuri de Gardă. În aceste lupte nu a acționat niciun car de luptă sovietic, ci numai cele românești.

²⁸ General (r) Vasile Ienceanu, *Op. cit.*, pp. 355-356.

²⁹ General (r) Vasile Ienceanu, *Op. cit.*, pp. 357-358.

O STRUCTURĂ CONTRAINFORMATIVĂ DE TRANZIȚIE: SERVICIUL DE INFORMAȚII AL ARMATEI (1947-1951)

Dr. Alin SPÂNU¹

Serviciul de Informații al Armatei (în continuare S.I.A.) a fost o structură cu rol contrainformativ, care a activat în perioada 1947-1951 în subordinea Ministerului de Război, fiind, parțial, continuatoarea Secției a II-a Informații și Contraintformații din Marele Stat Major.

A luat ființă prin Decizia Ministerială nr. 2227 din 19 februarie 1947, care a prevăzut la art. 1: *Secția II-a Informații și Contraintformații cu actualul personal de toate gradele și materialul de care dispune, inclusiv Biroul de Plăți Externe, cu tot personalul și arhiva respectivă, trece cu începere de la data prezentei decizii de la Marele Stat Major la Ministerul de Război, funcționând sub ordinele directe ale ministrului de Război, sub denumirea de „Serviciul de Informații al Armatei”. Acest Serviciu va funcționa în localul fostei Școli de Război din b-dul. I. C. Brătianu, care va fi evacuat de îndată și în întregime de către Comandamentul Aerului.*

La Marele Stat Major, în contrapartidă, prin Decizia Ministerială nr. 2541 a luat ființă Secția a II-a Studii și Instrucție Informativă de Luptă, care a fost eliberată de misiunea contrainformativă în armată. Ulterior, Secția a II-a a fost redenumită Instrucție Informativă de Luptă și Legături Externe.

S.I.A. a avut următoarea ordine de bătaie și atribuții:

1. Biroul 1 Adjutantură și Registratură.
2. Biroul 2 Contraintformații:

a) Subbiroul 1 Documentare Contrainformativă în Armată, însărcinat cu: cunoașterea stării de spirit în armată, realizată prin buletine contrainformative zilnice, sinteze contrainformative lunare, studii periodice; informarea Marelui Stat Major asupra stării de spirit în armată și a celorlalte comandamente, în măsura necesară; elaborarea de instrucțiuni, directive, regulamente.

b) Subbiroul 2 Cercetări Contrainformative în Armată, cu misiunea de a verifica activitatea contrainformativă în armată referitoare la acte de indisciplină, nereguli, abuzuri, cenzura corespondenței etc.

c) Subbiroul 3 Contraintformații în Teritoriu, cu atribuțiile: cunoașterea stării de spirit a populației și influența acesteia asupra stării de spirit în armată; conlucrarea cu organele contrainformative de stat pentru urmărirea, descoperirea și reprimarea acțiunilor subversive referitoare la sabotaj, propagandă defetistă și alarmistă, înarmări clandestine, iredentism și șovinism, curente religioase subversive etc.

3. Biroul 3 Siguranță, cu atribuțiile: acțiunea de spionaj și contraspionaj pentru apărarea armatei și Statului Român, interesând pregătirea apărării; conlucrarea cu organele contrainformative de stat pentru urmărirea, descoperirea și reprimarea acțiunilor subversive referitoare la spionaj, terorism, mișcări de rezistență, sabotaj etc.

4. Biroul 4 Evidență: cunoașterea ideilor și credințelor politice a personalului armatei, a unităților și evidența celor care comit abateri de la disciplină și îndatoririle militare.

5. Biroul 5 Anchete și Control: instrumentarea cazurilor ce interesează siguranța armatei și Statului Român referitoare la spionaj, terorism, mișcări de rezistență, sabotaj, nereguli, abuzuri etc.; controale cu caracter informativ în toate marile unități, comandamente, unități, stabilimente și formațiuni ale armatei.

6. Biroul 6 Organe Exterioare, Fonduri și Materiale: mânăuirea și contabilitatea fondurilor contrainformative; încadrarea și dotarea cu personal și material a organelor exterioare.

7. Serviciul Radio și Foto: întreținerea permanentă în stare de funcționare a rețelei radio și legătura continuă cu centrele de control militar.

8. Serviciul Cazarmării, Auto și

Paza localului.

La conducerea S.I.A. a fost numit colonelul Gheorghe C. Evulescu (n. 11 decembrie 1904 – d.?), care în 1949 a fost arestat și condamnat la 15 ani muncă silnică pentru spionaj, în timp ce alte surse îl consideră implicat în organizația „Graiul Sângelui”. Totuși, prin Decretul nr. 165/1971 (publicat în „Buletinul Oficial” nr. 57 din 7 mai 1971), Gheorghe Evulescu a fost avansat, împreună cu alți ofițeri, la gradul de general-maior în rezervă.

După trei luni de la înființare, la jumătatea lunii mai 1947, au fost emise *Instrucțiuni pentru funcționarea Serviciului de Informații de la comandamentele de mari unități, unități, formațiuni de serviciu și stabilimente militare* care încă de la început au menționat cauzele înființării acestei structuri: *Crearea acestui organ central contrainformativ reprezintă măsura cea mai potrivită pentru urmărirea procesului de democratizare a Armatei, pentru cunoașterea din timp a manifestărilor de ordin disciplinar și acelor provocate de influența unor curente potrivnice dezvoltării normale a stării de spirit în Armată, precum și luarea celor mai urgente măsuri pentru prevenirea lor.*

Sediul Școlii Superioare de Război în perioada 1897-1939

Generalul de armată Leontin Sălăjan

La nivel teritorial, organele S.I.A. aveau următoarele misiuni: cunoașterea propagandei reacționare care caută cooptarea de membri din rândurile Armatei și urmăresc slăbirea spiritului democratic din Armată; cunoașterea acțiunii spionajului străin și aceea a mișcărilor de rezistență de pe teritoriu, care încearcă să creeze organizații subversive în rândurile Armatei, în legătură cu acțiunea organizațiilor existente de pe teritoriu; identificarea

tuturor acțiunilor cu caracter subversiv, urmărind sustrageri de armament, explozivi etc. din depozitele Armatei; cunoașterea frământărilor de ordin politic, social și economic, care au contingență cu Armata și pot influența starea de spirit a ofițerilor, subofițerilor și trupe (șovinismul unora dintre români sau al anumitor naționalități conlocuitoare, acțiunea unor curente religioase, lipsurile de ordin material etc.).

La nivelul marilor unități S.I.A. își îndeplinea sarcinile printr-o structură alcătuită dintr-un șef (ofițer de stat-major), un ajutor (subofițer), un dactilograf (grad inferior) și un secretar (grad inferior). Un ofițer și un subofițer reprezentau S.I.A. la nivelul unităților, formațiunilor și stabilimentelor.

Se pare că disensiunile cele mai mari ale S.I.A. au fost cu Secția a II-a Instrucție Informativă de Luptă și Legături Externe, care își păstrase, într-o măsură limitată, latura muncii de informații externe pe linie militară. Într-un raport ulterior, elaborat de generalul Stan Minea, șeful Secției a II-a, acesta a criticat conducerea S.I.A. deoarece *căuta să strecoare* [în Secția a II-a – n.n.] *elemente dubioase sau de-a dreptul dușmănoase, urmărind să pună mâna pe conducerea activității de agentură*. Spre exemplu, din cei 110 ofițeri verificați și propuși de S.I.A. a fi transferați la Secția a II-a, 64 au fost eliminați ulterior ca necorespunzători din punct de vedere democratic (unii fiind chiar arestați) sau incapabili pentru munca informativă. Aceste fricțiuni interne și, probabil, necesitatea de a eficientiza și structura mai clar acțiunile informative de cele contrainformative au condus la o nouă organizare a celor două instituții cu atribuții în domeniu.

La 9 ianuarie 1950 s-a desfășurat ședința Secretariatului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, care a analizat situația Armatei și problemele de apărare. Printre alte subiecte, pe ordinea de zi a figurat și *Activitatea S.I.A., Secției a II-a și Justiției*, ocazie cu care au fost examinate rezultatele obținute în aceste domenii. Conform analizei privind rezultatele obținute în ultima perioadă, activitatea Secției a II-a din Marele Stat Major se afla *într-o stare inadmisibilă* și s-a cerut o schimbare radicală a situației. La rândul ei, S.I.A. își focalizase acțiunile *îndeosebi spre descoperirea abuzurilor administrative și a abaterilor diferite, ocupându-se în mod redus de obiectivul ei principal: lupta împotriva spionajului și a acțiunilor antirevoluționare*. Pentru eficientizarea acțiunilor s-a propus: *Serviciul de Contrainformații al Armatei (S.I.A.) se va trece din cadrul Ministerului Apărării Naționale asupra Ministerului Afacerilor Interne. Sarcina principală a Serviciului de Contrainformații al Armatei urmează să fie lupta împotriva spionajului și a acțiunilor contrarevoluționare din Armată*.

De la teorie la practică e ceva mai mult, așa încât a mai durat un an până când schimbările stabilite la vârful Partidului Muncitoresc Român să fie transpuse în realitate. La 15 februarie 1951, prin Ordinul Marelui Stat Major nr. 316204, semnat de generalul Leontin Sălăjan, adjunct al ministrului Forțelor Armate și șef al Marelui Stat Major, Secția a II-a s-a transformat în Direcția Informații din Marele Stat Major și a intrat pe un nou făgaș profesional.

S.I.A. își va încheia existența tot în anul 1951, când va fi inclusă în Ministerul de Interne – Direcția Generală a Securității Statului. Prin Decretul nr. 50 din 30 martie 1951 a avut loc o reorganizare a Securității, care își schimbă parțial denumirea și își extinde organigrama de personal. Direcția Generală a Securității Poporului devine Direcția Generală a Securității Statului, iar organizarea va cuprinde 12 direcții centrale, încadrate cu un personal numeros. S.I.A. va deveni Direcția E – Contrainformații militare, fiind unul dintre pilonii de bază ai acestei activități în unitățile și între militarii Armatei Române.

Bibliografie

- ❖ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fondurile: Ministerul de Război – Marele Stat Major, Ministerul de Război – Inspectoratele Generale de Armată, C.C. al P.C.R. – Secția Cămarilor; Arhivele Militare Române, fondurile: Marele Stat Major, Ministerul de Război – Cabinetul Ministrului, Secția II-a Informații.
- ❖ Col. Ion Dohotaru (coord.), *Direcția Informații Militare între Ficțiune și Adevăr*, București, 1994;
- ❖ Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu (coord.), *Șefii Statului Major General român (1859–2000)*, Editura Europa Nova, București, 2001;
- ❖ Dan Plăvițu, Ilie Ovidiu Frățilă, *Serviciul de Informații al Armatei Române. Tradiție și continuitate*, Editura Axioma Print, București, 2009;
- ❖ Florian Banu, *Un deceniu de împliniri mărețe. Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948 – 1958*, Editura Tipomoldova, Iași, 2010;
- ❖ Ion Giurcă, Maria Georgescu, *Statul Major General (1859–1950). Organizare și atribuții funcționale*, Editura Militară, București, 2012;
- ❖ Florian Banu, Luminița Banu (ed.), *Partidul și Securitatea. Istoria unei idile eșuate (1948 – 1989)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2013.

AN INTELLIGENCE STRUCTURE OF TRANSITION: ARMY INTELLIGENCE SERVICE (1947-1951) ALIN SPÂNU, PH.D.

Abstract: Between 1947 and 1951 functioned the Army Intelligence Service by the reorganization of Section II Intelligence and Counter-Intelligence from General Staff. The institution was subordinated to War Ministry. At General Staff was created Section II Studies and Instruction Fight Intelligence.

Keywords: intelligence, counter-intelligence, War Ministry, General Staff, Colonel Gheorghe C. Evulescu

NOTĂ

¹ Centrul de Studii Euro-Atlantice.

CONVENȚIA ROMÂNNO-SOVIETICĂ DIN ANUL 1957 PRIVIND DISLOCAREA NAVELOR SOVIETICE ÎN PORTURILE ROMÂNEȘTI

Căpitan-comandor Dr. ing. Marian TĂNASE¹

La 14 mai 1955 a fost semnat, în capitala Poloniei, documentul politic de înființare a Tratatului de la Varșovia fără ca problema bazei juridice a staționării trupelor sovietice pe teritoriul statelor membre să fie abordată. După patru luni de la acest eveniment, liderii comuniști români, prin Emil Bodnăraș, au propus lui Nikita Hrușciov, aflat în vizită la București, retragerea trupelor sovietice din România. Luat prin surprindere, Hrușciov a respins violent această propunere. De observat că la București s-a dorit o *eliberare* și nu o reglementare juridică a staționării în continuare a trupelor sovietice pe teritoriul României. Totuși, problema avea să fie reluată peste trei ani. De această dată fiind o propunere sovietică, pusă din motive propagandistice, ca fiind rezultatul unei *înțelegeri* bilaterale.

În toamna anului 1956, guvernul sovietic și-a reconsiderat poziția în privința bazelor militare sovietice pe teritoriul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. Aceasta a fost posibilă datorită efectelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. (14-25 februarie 1956), de reevaluare a relațiilor dintre statele comuniste și de condamnarea stalinismului, a deteriorării imaginii U.R.S.S. ca urmare a evenimentelor din Ungaria, când trupele sovietice staționate pe teritoriul acesteia au intervenit pentru restabilirea ordinii comuniste, dar și datorită insistenței presei occidentale privind legitimitatea staționării trupelor sovietice în Europa de Est.

Astfel, în cadrul unei Declarații oficiale, „cu privire la bazele dezvoltării și întăririi prieteniei și colaborării între U.R.S.S. și celelalte țări socialiste”, făcută de guvernul sovietic la 30 octombrie 1956, se arată că „au existat numeroase dificultăți, sarcini nerezolvate și greșeli fâțișe, printre care și greșeli care au făcut să diminueze valoarea principiului egalității în drepturi în relațiile dintre statele socialiste”, iar pentru rezolvarea acestora s-a luat în calcul și rezolvarea situației create de staționarea trupelor sovietice pe teritoriul altor state.

În această chestiune – se arată în declarație – „**guvernul sovietic pornește de la principiul general că staționarea trupelor** unui anume stat participant la Tratatul de la Varșovia – pe teritoriul unui alt stat participant la Tratatul de la Varșovia – **se înfăptuiește în baza înțelegerii dintre toate țările** participante la Tratat **și numai cu consimțământul aceluia stat** pe al cărui teritoriu, la cererea sa, sunt staționate sau vor fi staționate trupe”² (s.n.). Se presupunea că aceste condiții erau realizate, urmând să se încheie noi acorduri în lumina Tratatului de la Varșovia.

Dacă statele membre ale Tratatului de la Varșovia au reînnoit „**cererea**” (s.n.), nu cunoaștem, cert este că Moscova au fost demarate consultări și negocieri pentru semnarea de acorduri bilaterale cu privire la „statutul juridic al trupelor sovietice care staționează temporar” pe teritoriul aliaților săi.

Aceste acorduri au fost semnate cu Polonia la 17 decembrie 1956³, cu R.D. Germană la 12 martie 1957⁴, cu Ungaria la 28 martie 1957⁵ și cu România la 15 aprilie 1957⁶.

Mult mai târziu, acorduri similare au fost semnate cu Cehoslovacia (în 1963, revăzut și completat în 1968) și cu Bulgaria (12 mai 1967)⁷. Deși nu avem toate documentele la îndemână putem afirma că, cel puțin, în ceea ce privește motivația încheierii acestor acorduri și a principiilor de bază, acordurile au avut același conținut⁸.

Luând drept reper Acordul sovieto-român⁹, referitor la statutul juridic al trupelor sovietice staționate temporar pe teritoriul Republicii Populare România aflăm că „**existența blocurilor militare agresive** îndreptate împotriva statelor iubitoare de pace **și remilitarizarea Germaniei Occidentale**, precum și **menținerea de către S.U.A. [...] a numeroase trupe și baze militare în apropierea statelor socialiste, creează o amenințare pentru securitatea acestor state**” (s.n.), iar pentru asigurarea apărării comune împotriva unei agresiuni posibile cele două state considerau că „staționarea temporară a trupelor sovietice”, pe teritoriul României, era „**indicată**” (s.n.).

Așadar, Acordul reglementa o staționare „temporară” și „indicată” în conformitate cu tratativele și cu acordurile internaționale. În conținutul acordului se arată că acesta „nu afectează în niciun fel suveranitatea”, iar trupele sovietice „**nu se amestecă în treburile interne**” (s.n.). Locația bazelor sovietice și efectivele trupelor staționate se stabilea de cele două părți prin convenții separate¹⁰. În ceea ce privește trupele bazate în România, în anul 1958, Uniunea Sovietică avea dislocate două corpuri de armată, cu un total de patru divizii, cu un efectiv total în jurul a 40 000 de militari, grupate în special în zonele Focșani – Râmnicu Sărat, Constanța și Arad – Timișoara¹¹.

În perioada 16-18 ianuarie 1957, o delegație a Ministerului Forțelor Armate, condusă de generalul Leontin Sălăjan, a avut convorbiri la Moscova cu comandatul șef al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, mareșalul Konev, privind contribuția României la tratat. Cu această ocazie, s-a pus de către partea română necesitatea încheierii unei Convenții guvernamentale prin care să fie reglementată juridic staționarea marilor unități și a unităților de marină sovietice staționate în porturile românești¹². Analizată de sovietici, această problemă avea să fie rezolvată în toamna anului 1957.

Urmare la Acordul sovieto-român din 15 aprilie 1957, în scopul „organizării apărării comune” a părții de vest și de sud-vest a Mării Negre, la 22 octombrie 1957 guvernele R.P. Române și U.R.S.S., prin reprezentanții lor, contraamiralul Mihai Nicolae¹³, comandantul Forțelor Maritime Militare ale R.P.R., și amiralul V.A. Fokin¹⁴, șeful Statului Major General al Flotei Maritime Militare a U.R.S.S., au semnat la

București, „Convenția între guvernele R.P. Române și U.R.S.S. asupra dislocării temporare a unei părți a flotei maritime militare a U.R.S.S. în bazele maritime militare, porturile și pe aerodromurile R.P. Române, dacă acest lucru va fi impus de situație”¹⁵. Această convenție era complementară Protocolului din 13 martie 1955 și avea termen de valabilitate 10 ani, urmând să fie reînnoită în 1967, dacă niciuna dintre părți nu o denunța cu 6 luni de zile înainte de expirarea termenului.

În baza acestui document se acorda dreptul ca forțe sovietice (nave, submarine, avioane), din compunerea Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră, să fie dislocate temporar în baze maritime militare de la mare și Dunăre, în porturile civile Constanța și Sulina, precum și pe aeroportul „Mihail Kogălniceanu”. S-a prevăzut constituirea unei rezervei importante de armament, mine, torpile, bombe de aviație, piese de schimb, precum și carburanți-lubrifianți. Din acest moment, în planul operativ al Comandamentului Unificat al Forțelor Armate Unite¹⁶ pentru Marea Neagră, preluat și de România, s-a prevăzut „asigurarea dislocării temporare a unei părți din forțele Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră în porturile și bazele Republicii Socialiste România, potrivit Convenției în vigoare”¹⁷.

Pusă sub egida Tratatului de la Varșovia, această convenție a fost semnată de partea română fără rețineri. Convenția era un unilaterală. Obligațiile care decurgeau din prevederile sale erau pentru România mult mai mari decât cele ale U.R.S.S. Dislocarea nu se făcea pe baza unei închirieri sau pe bază de reciprocitate și nici nu se asigura posibilitatea dislocării temporare a unor forțe românești în porturile și pe aerodromurile sovietice. Acestea au fost sesizate de către partea română, la reînnoirea convenției, în 1967¹⁸, deși au existat toate motivele să fie sesizate și la momentul 1957.

Acest fapt s-a datorat atitudinii obediente manifestate în acea perioadă de reprezentanții structurilor centrale, necunoașterea situației exacte din teren și neevaluarea implicațiilor semnării acestui document. Acțiunile și măsurile luate ulterior pentru punerea în practică a prevederilor convenției dovedesc acest lucru.

În conformitate cu prevederile convenției, dislocarea temporară a forțelor sovietice avea loc doar când „acest lucru va fi impus de situație”, pe baza unui acord interguvernamental. Nu au fost stabilite situațiile în care se impunea dislocarea în porturile și pe aerodromurile românești și nici nivelul forțelor sovietice care urmau a fi dislocate. În art. II, lit. c din convenție se specifică că este necesară vederea la mal a personalului navelor mici (cel mai probabil vedete torpiloare), submarinelor și formațiunilor de litoral. Poate fi făcută o estimare a nivelului forțelor navale sovietice, în special, care urmau a fi „dislocate” sau „bazate temporar” analizând cantitatea și tipurile de muniție adusă începând din 1958.

Pentru asigurarea dislocării navelor sovietice ale Flotei Mării Negre se puneau la dispoziție, în mod gratuit, infrastructură portuară (dane, cheiuri, instalații, clădiri pentru comandamente și depozitare) necesară staționării în porturi, pe o perioadă îndelungată, precum și spații de depozitare a rezervelor (muniție, combustibil, lubrifianți, materiale de punte și de alte materiale necesare) calculate de partea sovietică, în afara porturilor, pe teritoriul Dobrogei. Pentru aviație, se puneau la dispoziție infrastructura aeroportului „Mihail Kogălniceanu”.

Sub titlul de „folosire în comun” era pusă la dispoziție flotei sovietice întreaga infrastructură militară și civilă din porturile maritime și fluviale¹⁹. În plus, partea română se obliga ca pe timpul staționării navelor în porturi să asigure aprovizionarea acestora atât cu articolele din rezerva construită, cât și cu alte tipuri de materiale solicitate.

Dacă pentru infrastructura portuară și militară din porturile și bazele militare

românești nu se puneau problema plății „vreunei chirii”, pentru depozitare sovieticii decontau o parte din cheltuieli.²⁰ Costurile înregistrate de Marina Militară, pentru paza și păstrarea materialelor Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră, aflate în custodie, se ridicau anual la suma de aproximativ 650 000 de lei, din care se recuperau de la sovietici circa 340 000 de lei, iar restul fiind ospitalitate românească.

Pentru asigurarea intrării navelor mari în portul Mangalia s-a impus să se execute excavații, iar pentru zonele cu fund stâncos din avanport și bazinul portului, partea sovietică puneau la dispoziție un „ajutor tehnic”, pe care ulterior nu l-a mai oferit. S-a cerut ca prin excavații să se asigure, la sfârșitul anului 1958, intrarea în portul Mangalia a unei nave cu pescaj de 5,5 m și lungimea de 110 m²¹.

Obligațiile părții sovietice erau „să întrețină” ceea ce primea în folosință, să întrețină și să-și repare navele, să execute controalele tehnice periodice la „rezervele” constituite pe teritoriul României, să instruiască personalul depozitelor privind cunoașterea regulilor de depozitare etc. Aceste obligații nu erau un angajament pentru a pune la dispoziție ceva părții române, ci erau obligații proprii pentru flota sovietică, „cei revin de drept chiar pe propriul teritoriu”, așa cum a fost sesizat după 10 ani.

În ceea ce privește statutul juridic al personalului navelor, avioanelor și unităților sovietice pe timpul dislocării în România, a fost pus sub incidența „Statutului juridic al trupelor sovietice dislocate pe teritoriul Republicii Socialiste România”, semnat în același an²².

La nu mai puțin de un an, această problemă rămânea în suspensie, deoarece de la mijlocul anului 1958 nu au mai existat trupe sovietice dislocate permanent pe teritoriul României, și conform art. 19, valabilitatea documentului invocat mai sus înceta odată cu desființarea bazelor sovietice din România, și retragerea acestora pe teritoriul sovietic.

Pentru executarea controalelor tehnice anuale la munițiile depozitate, au sosit anual echipe de specialiști sovietici (1-2 oameni, timp de 10-15 zile), care au executat operațiunile necesare împreună cu militari români, având posibilitatea să culeagă informații, lucru care mai târziu a deranjat autoritățile de la București²³.

Totodată, în baza articolului IV, în urma unor înțelegeri la nivel de ministere ale Apărării, urmau a se executa „vizite și staționării periodice” a navelor și avioanelor sovietice, în porturile

Generalul Emil Bodnăraș

Generalul Ion Ioniță

și pe aerodromurile românești pentru „cunoașterea raioanelor de dislocare, studierea condițiilor de navigație și organizarea cooperării, pentru perioada prelucrării misiunilor de cooperare, desfășurarea pregătirii pentru luptă în comun, precum și pentru repararea navelor”. Se considera că aceste prevederi erau reciproce.

După semnarea convenției, pentru realizarea obligațiilor României, Comandamentul Forțelor Maritime Militare²⁴

a fost vizitat de o grupă de ofițeri sovietici, împreună cu care a realizat, în perioada 1-4 februarie 1958, un Plan de măsuri, care a fost raportat direct ministrului Forțelor Armate²⁵.

Conform planului, „stocul intangibil al Flotei (sovietice – n.n.) din Marea Neagră”²⁶, urma a fi adus, în perioada 1958-1959, de către navele și tancurile petroliere sovietice în porturile Constanța și Mangalia. Transportul acestuia către depozite și paza depozitelor era asigurată de către partea română.

Pentru asigurarea depozitării munițiilor, torpilelor și minelor, din rezerva sovietică, în depozitele de pe teritoriul Dobrogei, au fost puse la dispoziție în trei locații (Mangalia, Codru și Basarabi) hrube, magazii și platforme betonate²⁷, din care unele trebuiau să fie construite, costurile fiind estimate la 4 625 000 lei.

Combustibilul se depozita la Mangalia și la Palas, 2 000 t motorină la Mangalia, respectiv 5 000 t de păcură și 2 000 t de motorină la Palas²⁸. Acesta urma să fie adus cu nave petroliere sovietice în porturile Constanța și Mangalia. Însă, la Mangalia, la acea vreme, nu existau capacități de depozitare a combustibililor nici chiar pentru navele militare românești. De aceea, cu această ocazie au fost alocate fondurile necesare construirii depozitului de combustibil de la Mangalia²⁹.

Cantitatea de 2 000 t de motorină urma să fie depozitată la Palas³⁰. Pentru rezerva de combustibil de la Palas, partea sovietică a făcut o modificare. A înlocuit păcura cu combustibil pentru aviație³¹. Deși nu fusese prevăzut inițial, partea sovietică a cerut și o platformă pentru depozitarea a 100-150 t de uleiuri, în butoaie, partea română fiind de acord³².

La întâlnirea dintre reprezentanții celor două flote, s-a pus problema depozitării la Mangalia a 25-30 de bombe antisubmarin³³ și a unei importante rezerve de alimente, ambele acceptate de partea română³⁴.

Diferențele apărute între semnarea convenției (20 octombrie 1957) și întocmirea Planului (1-4 februarie 1958) dovedesc că semnarea s-a făcut repede, fără analize din partea celor două flote, important era să se semneze, problemele rezolvându-se ulterior.

La numai câteva luni de la întocmirea planului de măsuri privind aplicarea convenției a avut loc desființarea bazelor militare sovietice de pe teritoriul României și retragerea trupelor și tehnicii de luptă pe teritoriul U.R.S.S. Prin articolele 3 din „Acordul între Ministerul Forțelor Armate ale R.P. Române și Ministerul Apărării al U.R.S.S. privind modalitatea retragerii trupelor sovietice din România în Uniunea Sovietică”³⁵ se

preciza că s-a convenit păstrarea pe teritoriul României a „cantității corespunzătoare de muniții în două depozite și 9 800 de tone de carburanți și lubrifianți în trei depozite aparținând Ministerului Apărării al U.R.S.S.”³⁶. Acordul încheiat cu această ocazie nu afecta prevederile convenției semnate în 1957. De aceea, sosirea rezervelor sovietice pentru flota din Marea Neagră a continuat și după retragerea trupelor sovietice din România. La depozitele lăsate de Armata Roșie pe teritoriul României, „ca rezervă a Comandamentului Unificat”, s-a adăugat și stocurile Flotei sovietice³⁷.

În baza înțelegerilor reciproce, din toamna anului 1958, au început să sosească, în portul Constanța, nave sovietice care aduceau rezervele Flotei Mării Negre. Conform rapoartelor Comandamentului Forțelor Maritime Militare din perioada 1958-1959, descoperite până în prezent, aflăm că s-au executat cel puțin 5 transporturi ale navelor sovietice, pentru aducerea rezervelor Flotei din Marea Neagră³⁸.

Partea privind combustibilii și lubrifianții „s-a îndeplinit” în aprilie 1959³⁹. Întreaga cantitate de motorină, păcură și combustibil de aviație s-a păstrat în rezervoarele de la Palas. La un an după, depozitarea în România a rezervelor flotei aliate, sovieticii au propus ca întreaga cantitate de combustibili să fie preschimbată cu produse românești, dar care să răspundă calitativ standardelor sovietice, ceea ce s-a și întâmplat ulterior, aceasta intrând în responsabilitatea C.F.M.M., ca urmare a ordinului dat de generalul Tutoveanu, în august 1959⁴⁰.

Această cantitate de combustibil a rămas în rezervoarele de la Palas până la renunțarea de către U.R.S.S. de a mai ține rezerve ale flotei sale din Marea Neagră pe teritoriul României, datorate relațiilor politice existente între conducerile celor două state după 1968. În ceea ce privește cantitatea de ulei, din cele 238 tone (119 tone ulei normal și 119 tone ulei special), vor exista în 1967 doar 120,5 tone, depozitată la Palas⁴¹.

Până la sfârșitul anului 1959 au fost aduse minele, torpilele reactive și restul de muniție. În raportul său către șeful Direcției Operații din Marele Stat Major, șeful de Stat Major al F.M.M., căpitanul de rangul 1 (comandor) Victor Bogdan, cerea urgentarea deblocării fondurilor pentru construcția platformelor și magaziiilor din Codru și Basarabi, necesare „pentru celelalte obligații din convenție”⁴². Construcția spațiilor necesare depozitării nu a fost realizată la timp în anul 1959, datorită blocării fondurilor necesare, însă a fost realizată anul următor⁴³.

În ziua de 25 septembrie 1959, nava sovietică „Aitodor” a adus la Constanța 207 tone de muniție de artilerie (de calibru 152 mm, 130 mm, 85 mm, 25 mm și 12,7 mm) care s-au trimis la Depozitul 318 Codru. Cu același transport au mai fost aduse 75 de mine magnetice „AMD-2-500”, 100 de torpile reactive „RAT-52” pentru aviație, lăzi cu scule, piese de schimb, unele dispozitive specifice și chereșteaua servind depozitării. Minele au fost depozitate la Depozitul 340 Basarabi, iar torpilele reactive la Codru⁴⁴. Printr-un alt transport au mai fost aduse și depozitate la Basarabi 80 de mine cel mai probabil același tip⁴⁵.

În perioada de valabilitate a convenției (10 ani), au fost modificări privind locațiile de depozitare generate de reorganizarea Marinei Militare. Importul din U.R.S.S. a vedetelor purtătoare de rachete și intrarea acestora în înzestrarea Marinei Militare (1963-1965) a impus crearea unei structuri logistice care să asigure unitatea de vedete, o bază de litoral

Generalul Ion Tutoveanu

ce necesita depozite speciale pentru rachete, precum și pentru combustibilul și oxidantul necesar acestora. Astfel că prin înființarea Bazei 342 Tehnice a Brigăzii 29 Vedete, a fost desființat Depozitul de Muniție Codru, iar muniția existentă în spațiile de depozitare, atât cea sovietică, aflată în custodie, cât și cea a Marinei Militare au fost repartizate la celelalte depozite din subordinea C.F.M.M.⁴⁶.

Rezerva de muniție a Flotei sovietice din Marea Neagră a fost transferată la Depozitul 340 Mixt Murfatlar (Basarabi) și la Depozitul 326 Mixt Cernavodă⁴⁷.

Pornind de la situația cantităților de muniție, aparținând U.R.S.S., existente în anul 1967 în depozitele Marinei Militare, se observă diferențe față de cantitățile aduse între 1958 și 1959, ceea ce înseamnă că au mai existat modificări, în decursul celor 10 ani. Acest lucru se poate explica și prin faptul că specialiștii militari sovietici care au verificat periodic depozitele și au dispus retragerea unor cantități de muniții, combustibil și lubrifianți înainte de deprecierea calitativă a acestora și înlocuirea lor în limita impusă de comandanții Flotei roșii⁴⁸.

În 1967, existau la Murfatlar 2 203 lovituri cal. 100 mm, iar la Cernavodă 600 lovituri cal. 152 mm, 3 203 lovituri cal. 100 mm, 16 670 lovituri cal. 45 mm, 20 000 lovituri cal. 37 mm, 20 000 lovituri cal. 25 mm. În total 337,1 tone muniție artilerie⁴⁹, față de 207 t de muniție de artilerie câtă era în 1959.

Nu mai apar calibrele de 152 mm, 130 mm, 85 mm și 12,7 mm, dar apar cele de 100 mm, 45 mm și 37 mm. De aici se mai poate trage concluzia că tipul și clasa de nave ce urmau să fie dislocate „atunci când situația o va impune” au fost modificate de către partea sovietică. În plus, nu mai existau bombe de aviație (aduse la 12 septembrie 1958) și torpilele reactive tip „RAT-52” pentru aviație (aduse la 26 decembrie 1959).

În anul 1967, Flota aliată sovietică din Marea Neagră avea constituită pe teritoriul României o „rezervă intangibilă” formată din 21 de torpile cu conuri de război, 30 de bombe antisubmarin, 155 de mine marine, 337,1 tone muniție artilerie, 5 000 tone păcură, 2 000 tone motorină, 1944 tone de petrol de aviație „T-1” și 120,5 tone ulei, dispusă în Mangalia, Murfatlar, Cernavodă și Palas⁵⁰.

Deși, în anul 1951, a fost exprimată clar voința sovietică de a deține baze navale în România, acest lucru nu s-a realizat. Problema a fost reluată în perioada premergătoare înființării Tratatului de la Varșovia. Modul în care s-a reluat această problemă, în februarie-martie 1955, exprimă voința Moscovei de a întări flancul sudic al dispozitivului său strategic european.

Prin documentul semnat la 13 martie 1955, se urmărea o „dislocare permanentă” a unor forțe importante în portul

Mangalia și acces la toată infrastructura portuară maritimă și fluvială în situația unui conflict în Marea Neagră. Termenii protocolului erau cei ai unui contract de închiriere în care chiriașul avea asupra proprietății închiriate mult mai multe drepturi decât proprietarul. Pentru statul român erau prevăzute multe obligații pe un timp foarte scurt. Termenele de finalizare a multor dintre lucrări au fost nerealiste, iar sprijinul sovietic nu a mai sosit, ceea ce a făcut ca multe lucrări să fie amânate către anii 1961-1962.

După înființarea Tratatului de la Varșovia, pretențiile sovietice au fost puse sub egida acestuia, iar toate demersurile au fost în interesul apărării comune. Evenimentele politice din cadrul lagărului sovietic, Polonia (1955) și Ungaria (1956), precum și dorința liderului de la Kremlin (Hrușciiov) de a elimina acuzațiile occidentale în privința bazelor sovietice de pe teritoriul aliaților săi, au determinat și reglementarea juridică a staționării trupelor sovietice în România, prin semnarea unui acord. În acest context, problema dislocării unei părți a Flotei sovietice din Marea Neagră a fost reluată pentru a fi adusă în noul cadru juridic. În același timp, sovieticii au renunțat să mai aibă forțe dislocate permanent.

Prin convenția semnată în octombrie 1957 s-au reglementat doar aspectele privind infrastructura portuară și necesitatea creării unor rezerve pe teritoriul României, pentru atunci când „situația o va impune”. Aspectele din protocolul semnat în 1955 privind lucrările de realizare a bazei navale (Mangalia) și a amenajării hidrografice a litoralului românesc nu au fost preluate în textul convenției, deoarece era o sarcină implicită a părții române.

Ca urmare a acestei convenții, U.R.S.S. a creat rezerve ale flotei sale din Marea Neagră în depozitele Marinei Militare. Acestea s-au adăugat celor lăsate în România după desființarea bazelor sovietice și retragerea trupelor pe teritoriul U.R.S.S. Din 1958, U.R.S.S. a păstrat pe teritoriul României cantități impresionante de muniții și combustibili, considerate ale C.F.A.U. ale Tratatului de la Varșovia.

Problema a fost reluată în anul 1967 în alte condiții și alți termeni. Pe fondul deteriorării relațiilor prelungirea convenției din 1957 a fost folosită de liderii de la București pentru a impune sovieticilor să respecte principiul reciprocității și al egalității în drepturi între statele comuniste, ca o menținere în registrul politicii proclamate de noul regim de la București. Aceasta se alătura problemelor legate de noile statute ale Tratatului de la Varșovia, fiind, pentru Moscova, o dovadă în plus că românii insistă pentru o poziție divergentă față de Kremlin. Conform prevederilor, Nicolae Ceaușescu avea posibilitatea să decidă pentru renunțarea la prelungirea valabilității convenției, însă nu a apelat la aceasta, preferând o abordare mai nuanțată care să-i oblige pe sovietici să se încadreze în principiile pe care ei însăși, propagandistic, le proclamau.

După evenimentele din 1968, această problemă a căpătat noi nuanțe. Pe timpul negocierilor pentru semnarea unui acord, anexă la convenție, sovietici, au anunțat că renunță la a mai deține pe teritoriul României stocuri ale flotei sale. Din 1971 a început retragerea acestora în U.R.S.S., în România rămânând, în continuare, stocurile C.F.A.U. al Tratatului de la Varșovia.

Problematica acestei teme este mai cuprinzătoare decât am reușit noi să surprindem în acest studiu. Deocamdată nu am găsit dovezi istorice concludente care să ne arate că problema asigurării dislocării temporare a unor grupări navale sovietice în porturile maritime și fluviale românești a fost sau nu reluată în 1977. Dacă luăm în calcul faptul că, după retragerea stocurilor sovietice, prevederile convenției din 1967 nu deranjau prea mult conducerea de la București, deoarece orice acțiune sovietică ulterioară se negocia la nivel guvernamental și nu se mai rezolva la nivel de comandanți de flote, precum și faptul că sovieticii puteau considera convenția că un document de la care pot pleca și forța mâna liderilor de la București, putem aprecia că această convenție a fost prelungită în 1977 și poate chiar în 1987. Deschiderea, în viitor, a fondurilor arhivistice ale Tratatului de la Varșovia va oferi posibilitatea verificării acestor supoziții.

* * *

Republica Socialistă România
Ministerul Forțelor Armate
Marele Stat Major
Nr. G.D. 004004
din 06.02.1967

STRICT-SECRET
Exemplar nr. 1
Copie

CONVENȚIE

ÎNȚRE GUVERNELE REPUBLICII POPULARE ROMÂNE ȘI UNIUNII REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE ASUPRA DISLOCĂRII TEMPORARE A UNEI PĂRȚI A FORȚELOR FLOTEI MARITIME MILITARE A U.R.S.S. ÎN BAZELE MARITIME MILITARE, PORTURILE ȘI PE AERODROMURILE REPUBLICII POPULARE ROMÂNIA, DACĂ ACEST LUCRU VA FI IMPUS DE SITUAȚIE⁵¹

Guvernul Republicii Populare Române și Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste în scopul organizării apărării comune a părții de vest și de sud-vest a Mării Negre, au considerat necesar ca în baza Tratatului de la Varșovia să încheie între ele convenția de mai jos și în acest scop au numit următorii împuterniciți:

Guvernul Republicii Populare Române pe comandantul Forțelor Maritime Militare, contraamiral MIHAI NICOLAE,

Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pe șeful Satului Major General al Flotei Maritime Militare, amiral FOKIN V.A.

care după schimbul împuternicirilor respective găsite în bună și cuvenită formă au căzut de acord asupra celor de mai jos:

Articolul I

Părțile contractate consideră necesar ca în cazul în care situația o va cere, o parte din forțele Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S. să fie dislocate temporar în bazele maritime militare, porturile și pe aerodromurile Republicii Populare România.

Dislocarea unei părți din forțele Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S. dacă acest lucru va fi impus de situație în bazele maritime militare, porturile și pe aerodromurile R.P.R., se va executa pe baza hotărârii guvernelor Republicii Populare Române și Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Articolul II

Ca rezultat al intereselor comune ale R.P.R. și U.R.S.S. în ceea ce privește organizarea apărării comune a părții de vest și de sud-vest a Mării Negre și în conformitate cu articolul I al prezentei convenții, guvernul Republicii Populare Române se obligă:

a. În perioada dislocării temporare unei părți din forțele Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S. să pună la dispoziție acesteia cheiurile, obiectele din baze și de pe aerodromuri, conform anexei nr. 1.

b. Să repartizeze, conform anexei nr. 2, depozite și încăperi pentru depozitarea și păstrarea muniției combustibilului și lubrifianților, materialelor de punte și de alte feluri de rezerve necesare pentru asigurarea unei părți din forțele Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S., care se dislocă în Republica Populară Română, în legătură cu aceasta, în anii 1958-1959 Republica Populară Română va asigura primirea din Uniunea Sovietică a materialelor din categoriile indicate, spre păstrare sub pază.

c. În perioada dislocării temporare în Republica Populară Română a navelor și aviației Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S., să pună la dispoziție un minim necesar de cazărmi, clădiri de locuit, de serviciu și de uz comun sau părți din acestea, pentru cazarea pe litoral a personalului navelor mici, submarinelor, formațiunilor de litoral și aviației. În afară de acestea se va da posibilitatea de a se folosi în comun mijloace auxiliare plutitoare, precum și pentru repararea și pregătirea armamentului, existente în Forțele Maritime Militare ale Republicii Populare Române.

Repartizarea depozitelor indicate în prezentul articol și punerea la dispoziție pentru folosirea temporară a cheiurilor, obiectelor și clădirilor se va face fără plata vreunei chirii.

d. Să se asigure navele și aviația Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S., ce se dislocă temporar, cu carburanți și lubrifianți, precum și cu alte categorii de materiale, ce se găsesc în Republica Populară Română.

Decontările pentru categoriile de materiale amintite se vor face în conformitate cu normele generale.

Articolul III

În conformitate cu articolul I al prezentei convenții, Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste se obligă:

a. Să întrețină în bună stare în decursul întregii perioade de dislocări temporare a navelor și aviației, cheiurile, clădirile și construcțiile repartizate.

b. Să asigure pe contul său întreținerea, repararea și dotarea navelor și avioanelor ce se dislocă temporar în porturile și pe aerodromurile Republicii Populare Române.

c. Să asigure supravegherea stării tehnice și calitative a munițiilor, armamentului, materialelor din dotare, combustibilului și lubrifianților ce se păstrează pe teritoriul Republicii Populare Române și care sunt destinate navelor și aviației Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S.. Pentru aceasta, pe baza înțelegerii dintre comandantul Forțelor Maritime Militare ale Republicii Populare Române și comandantul Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S., vor fi trimiși periodic în Republica Populară Română specialiștii respectivi.

d. Să se asigure, în caz de nevoie, instruirea personalului Forțelor Maritime Militare ale Republicii Populare Române, care va fi repartizat pentru îngrijirea, păstrarea și supravegherea muniției, armamentului și altor categorii de rezerve destinate pentru navele și aviația Uniunii Sovietice.

e. Să se acorde ajutor tehnic la elaborarea proiectului și la executarea practică a lucrărilor de excavație a fundului în locurile stâncoase din avanport și bazinul Bazei Maritime Mangalia a Republicii Populare Române.

Articolul IV

Pentru cunoașterea raioanelor de dislocare, studierea condițiilor de navigație și organizarea cooperării, pe bază de înțelegere între Ministerul Apărării al Uniunii Sovietice și Ministerul Forțelor Armate ale Republicii Populare Române, se vor executa vizite și staționări periodice a navelor, vaselor auxiliare și avioanelor sovietice, în bazele, porturile și pe aerodromurile Republicii Populare Române și a navelor și vaselor române în bazele și porturile Uniunii Sovietice pentru perioada prelucrării misiunilor de cooperare, desfășurarea pregătirii pentru luptă în comun, precum și pentru repararea navelor.

Articolul V

În perioada dislocării temporare, personalul navelor și unităților Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S., se supune

prevederilor statutului juridic al trupelor sovietice dislocate pe teritoriul Republicii Populare Române, în vigoare.

Articolul VI

Prezenta convenție este încheiată pe un termen de 10 ani și va fi prelungită în mod automat pe același termen, în cazul când niciuna dintre părți, cu 6 luni înainte de expirarea termenului de 10 ani, nu va aduce la cunoștința celeilalte părți dorința sa de încetare a valabilității acestei convenții.

Încheiată în orașul București la 22 octombrie 1957, în două exemplare fiecare în limba română și limba rusă, ambele texte având aceeași valabilitate.

Din împuternicirea Guvernului Republicii Populare Române, Din împuternicirea Guvernului
Uniunii Republicilor Socialiste
Sovietice,

N.[Nicolae] MIHAI

V. FOKIN

Pentru conformitate

Contraamiral

Tudor SIMION

STRICT-SECRET

Exemplar nr. 1

Anexa nr.1

T A B E L U L CU CLĂDIRILE ȘI CONSTRUCȚIILE CARE SE PUN LA DISPOZIȚIE DE CĂTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA PENTRU ASIGURAREA DISLOCĂRII NAVELOR ȘI AVIAȚIEI FLOTEI DIN MAREA NEAGRĂ A U.R.S.S.⁵²

Nr. crt.	Denumirea și caracteristicile obiectelor	Observații
1.	<u>BAZA MARITIMĂ MANGALIA</u> Cheu lung de 225 m	Folosire în comun
2.	<u>BAZA MARITIMĂ ȘI PORTUL CONSTANȚA</u> Danele 4 și 5 ale bazei maritime militare cu o lungime totală de 225 m	Folosire în comun
3.	Danele 9 și 10 ale portului comercial, cu o lungime totală de 200 m	Folosire în comun
4.	Danele 20 și 21 ale portului comercial, cu o lungime totală de 250 m	Folosire în comun
5.	Danele 23 și 24 ale portului comercial, cu o lungime totală de 200 m, cu construcțiile de depozitare ce se găsesc pe teritoriul alăturat acestor dane	Folosire în comun
6.	Danele 37 și 38 ale portului comercial, cu o lungime totală de 300 m	În caz de nevoie pentru asigurarea facerii plinului de combustibil de către nave
7.	<u>BAZA MARITIMĂ SULINA</u> Cheiurile, cazărțile, clădirile de serviciu și uz comun, depozitele și instalațiile	Folosire în comun
8.	<u>FLOTELA DE DUNĂRE</u> Punctele de bazare ale navelor la Dunăre	Folosire în comun
9.	<u>AEROPORTUL KOGĂLNICEANU</u> Pistele de aterizare-decolare, clădirile de serviciu și uz comun, depozitele și alte clădiri și instalațiile existente	Folosire în comun

Observații:

Toate cheiurile și construcțiile se pun la dispoziție cu instalațiile de apă, curent electric și utilajele existente.

Pentru conformitate

Contraamiral

Tudor SIMION

T A B E L U L
CU DEPOZITELE ȘI REZERVOARELE PUSE LA DISPOZIȚIE ÎN CURSUL ANILOR 1958/1959
DE CĂTRE REPUBLICĂ POPULARĂ ROMÂNĂ PENTRU PĂSTRAREA REZERVELOR NECESARE
ASIGURĂRII DISLOCĂRII UNEI PĂRȚI DIN FORȚELE FLOTEI DIN MAREA NEAGRĂ A U.R.S.S.⁵³

<i>Nr. crt.</i>	<i>LOCUL DE DISLOCARE ȘI CARACTERISTICILE DEPOZITELOR ȘI REZERVOARELOR</i>	<i>DATA PUNERII LA DISPOZIȚIE</i>
1.	<u>BAZA MARITIMĂ MANGALIA</u> Hrubă pentru păstrarea a 54 de torpile	1958
2.	Hrubă pentru păstrarea conurilor de război	1958
3.	Două rezervoare pentru păstrarea a 2 000 tone de motorină	Folosire în comun
4.	<u>DEPOZITELE F.M.M.</u> Două magazii la suprafață de la Depozitul Codru cu o suprafață de 250 m.p. fiecare și o platformă de beton pentru păstrarea a 25 de vagoane mine	1959
5.	Trei hrube a 10 vagoane fiecare și o platformă de beton pentru păstrarea a 25 de vagoane mine la depozitul Basarabi	1959
6.	Rezervoare în raionul PALAS de la Ministerul Industriei Petrolului pentru păstrarea a 5 000 tone de păcură și 2 000 t de motorină	

Pentru conformitate

Contraamiral

Tudor SIMION

THE ROMANIAN-SOVIET CONVENTION FROM 1957
REGARDING THE DISLOCATION OF THE SOVIET SHIPS IN ROMANIAN HARBORS
CAPTAIN (N.) ENGINEER MARIAN TĂNASE, PH.D.

Abstract: After 1955 the image of the Soviet Union deteriorated because of the events from Hungary, so it tried to find a legal form regarding its troops that stationed in the countries of Warsaw Treaty. There were signed agreements with Poland, Germany, Hungary and Romania, Czechoslovakia and Bulgaria.

Keywords: treaty, troops, Warsaw Treaty, Black Sea, Soviet Union

NOTE

¹ Divizionul 175 Nave Scafandri Constanța.

² *Relații internaționale postbelice. Cronologie diplomatică*, vol. I (1945-1964), Editura Politică, București, 1983, (în continuarea *RIPCD*), p. 220.

³ *Ibidem*, p. 224.

⁴ *Ibidem*, pp. 227-228. În privința R.D.G., după ce se expune aceleași motivații ca în Acordul sovieto-român, se mai face precizarea că acordul de la Berlin, din 12 martie 1957, s-a încheiat în conformitate cu dispozițiile Tratatului încheiat între cele două state pe 20 septembrie 1955 și a Declarației comune semnate la Moscova pe 7 ianuarie 1957. În comunicatul dat publicității în 12 martie

1957, ca urmare a semnării acordului dintre U.R.S.S. și R.D.G. se specifica că „staționarea temporară a trupelor sovietice pe teritoriul R.D. Germane, nu încalcă suveranitatea acesteia; trupele sovietice nu se amestecă în treburile interne ale R.D. Germane și în viața social-politică a țării”. În cel dat de autoritățile de la Budapesta, în 27 mai 1957, ca urmare a semnării aceluiași tip de acord, se preciza că „efectivul [...] se stabilește pe baza unor acorduri speciale între cele două guverne, iar deplasarea trupelor sovietice pe teritoriul ungar, în afara limitelor de dislocare, se face de fiecare dată cu consimțământul autorităților ungare”.

⁵ *Ibidem*, p. 229.

⁶ *Ibidem*, p. 230.

⁷ Corneliu Filip, *Tratatul de la Varșovia. Organizație politico-militară sub egida Moscovei*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2006, p. 120.

⁸ *RIPCD*, pp. 227-228 și 232.

⁹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare A.M.A.E.), fond Convenții, dosar nr. crt. 2441, ff. 100-109; Ioan Scurtu (coordonator), *Retragerea trupelor sovietice din România, 1958, Culegere de documente*, Colecția „Pagini de istorie”, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, pp. 246-253.

¹⁰ *Ibidem*. În acord sunt stipulate toate facilitățile de care beneficiază trupele sovietice. Se prevedea ca mișcarea trupelor sovietice în afara bazelor militare să se facă numai cu acordul părții române; a fost stabilit modul de reglementare a problemelor de jurisdicție legate de staționarea trupelor sovietice, iar pentru rezolvarea problemelor legate de interpretarea sau aplicarea acordului și a convențiilor suplimentare încheiate, se constituia o Comisie mixtă româno-sovietică compusă din 3 reprezentanți numiți de către fiecare parte.

¹¹ Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroi, *The Retreat of the Soviet Troops from România as Seen by the French Diplomatic Documents*, în Petre Otu, Gheorghe Vartic, Mihai Macuc (coord.), *On Both Sides of the Iron Curtain*, Military Publishing House, Bucharest, 2001, p. 84.

¹² General-colonel(r) Ion Șuța, *Cooperarea Comandamentului Militar român cu partenerii din alianță*, în Constantin Olteanu, Alesandru Dușu, Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric, marturii, documente, cronologie*, Editura Pro Historia, 2005, București, p. 143. Autorul afirmă că aceasta este prima dată când s-a ridicat această problemă autorităților sovietice.

¹³ Nicolae, Mihail (n. 1920) a ajuns ofițer de marină pe linie de partid datorită experienței sale de marinar din perioada 1936-1944, fiind chemat în cadrele active ale armatei direct cu gradul de căpitan de rangul 2 (căpitan-comandor) în anul 1950 (a terminat războiul cu gradul de sergent-major). Începând cu 1 noiembrie 1950 este numit locțiitor politic al comandantului Marinei Militare. Cadru de nădejde al Partidului Comunist, a fost avansat la excepțional, după 8 luni, la gradul de căpitan de rangul 1 (21 iunie 1951). A fost numit, în scurt timp (sept. 1953), comandantul Flotei de Dunăre, ca apoi să fie numit comandantul Marinei Militare (apr. 1954) și apoi avansat la gradul de contraamiral, funcție pe care o deține până în anul 1958, când a fost înlocuit de predecesorul său contraamiralul Florea Diaconu. Vezi și Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, pp.348-349.

¹⁴ Fokin, Alekseevici Vitali (1906-1964) a absolvit Academia Navală „M.V. Frunze” în 1927. Până în 1933 a servit în Flota Mării Baltice, apoi a fost transferat la Flota de Nord. La începutul războiului era comandantul unei divizii de distrugător. În 1942 a fost numit șef al personalului Flotei din Marea Caspică, iar în 1944 a preluat comanda unui escadron din Flota de Nord. Între 1947-1948, el a fost șef al personalului din Flota Mării Baltice. În 1948, Fokin a fost numit șef adjunct al Statului Major General al Marinei, devenind șeful acestuia în 1953. Între 1958-1962 a comandat Flota Pacificului, iar în 1962 a devenit deputat în primul Comandament Suprem al Marinei. Fokin a fost membru al Comitetului Central al P.C.U.S. 1961-1964 și deputat la convocarea a șasea Sovietului Suprem al U.R.S.S. <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Vitalii+Alekseevich+Fokin> (accesat la data: 25 ianuarie 2011).

¹⁵ Titlul complet al convenției este „Convenția între guvernele Republicii Populare Române și Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste asupra dislocării temporare a unei părți a flotei maritime militare a U.R.S.S. în bazele maritime militare, porturile și pe aerodromurile Republicii Populare Române, dacă acest lucru va fi impus de situație”, Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, ff. 245-251.

¹⁶ În continuare C.F.A.U.

¹⁷ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, f. 242.

¹⁸ Vezi raportul ministrului Forțelor Armate, general-colonel Ion Ioniță, adresat secretarului general al C.C. al P.C.R., cu nr. G.D. 004008 din 6 februarie 1967, privind reînnoirea convenției 1957 (*Ibidem*, ff. 238-242).

¹⁹ *Ibidem*, f. 250 (Anexa nr. 1 la Convenție). Era stabilit ca facilitățile portuare să fie folosite în comun, astfel: în portul Mangalia un cheu lung de 225 m; portul Sulina și bazele flotei de Dunăre, integral; în portul Constanța: danele militare 4 și 5 (225 m); danele civile 9 și 10 (200 m); danele civile 20 și 21 (250 m); danele civile 23 și 24 (200 m), cu construcțiile de depozitare ce se găsesc pe teritoriul alăturat; danele petroliere 37 și 38 (300 m).

²⁰ *Ibidem*, f. 241.

²¹ Contraamiralul Gheorghe Sandu, șeful de Stat Major al F.M.M., specifica în raportul său către ministrul Forțelor Armate că „În ceea ce privește obligațiile U.R.S.S. de a acorda ajutorul tehnic la executarea excavațiilor, F.M.M. ale U.R.S.S. nu dispun de mijloace în acest domeniu decât cele de care dispunem noi, urmând ca această problemă să fie reglementată prin guvernele respective”. În condițiile în care ajutorul promis nu era onorat, C.F.M.M. a estimat costul lucrărilor de excavație la 21 000 000 lei (valoarea 1958), repartizați astfel: „a) în avanport: 50 000 mc piatră (x 160 lei/mc) = 8 000 000 lei; 50 000 mc (x 20 lei/mc) = 1 000 000 lei; total 9 000 000 lei; b) La cercul de întoarcere 50 000 mc piatră (x 160 lei/mc) = 8 000 000 lei; 200 000 mc (x 20 lei/mc) = 4 000 000 lei; total 12 000 000 lei”. Pentru executarea lucrărilor, până în anul 1959, a solicitat detașarea de la Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor a utilajelor și mijloacelor necesare: 1 dragă cu cupe (fost „Baldwin”); 1 șalandă; 1 echipă scafandri cu 3 oameni; 1 gabară; 1 deroseuză; 1 macara plutitoare de 15-25 t; freză mecanică. (Arhivele Militare Române, fond Marele Stat Major – Secția Marină, dosar nr. crt. 32, ff. 27-28).

²² A.M.A.E., fond Convenții, dosar nr. crt. 2441, ff. 100-109; Ioan Scurtu (coord.), *Op. cit.*, pp. 246-253. Statutul a fost ratificat prin Decretul nr. 119/1957.

²³ Sosirea specialiștilor sovietici în țară se făcea pe baza înțelegerii dintre comandantul Forțelor Maritime Militare ale Republicii Populare Române și comandantul Flotei din Marea Neagră a U.R.S.S.

²⁴ În continuare C.F.M.M.

²⁵ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond Marele Stat Major – Secția Marină, dosar nr. crt. 32, ff. 25-34. Conform raportului comandantului F.M.M. (raportul este semnat de către șeful de Stat Major al F.M.M., contraamiral Gheorghe Sandu) către ministrul Forțelor Armate nr. EA 00182 din 13 februarie 1958: „În cadrul convenției româno-sovietice, Forțele Armate ale R.P.R. au de îndeplinit, prin C.F.M.M. anumite obligații, așa cu se arată în planul anexă, întocmit în perioada 01-04.02.1958 de către C.F.M.M. împreună cu o grupă de ofițeri din F.M.M. ale URSS”.

²⁶ Expresie folosită de generalul de armată A.I. Antonov, primul locțiitor al șefului Marelui Stat Major al Armatei Sovietice, în telegrama către generalul-colonel I. Tutoveni, șeful Marelui Stat Major, din 30 iunie 1959, privind preschimbarea produselor petroliere aflate pe teritoriul României. (*Ibidem*, f. 5).

²⁷ Prin convenție (anexa nr. 2) s-a stabilit ca rezervele sovietice de torpile, mine, muniție și bombe de aviație să fie depozitate în: 2 hrube pentru păstrarea separată a 54 de torpile și conuri de război, la Mangalia; 2 magazii (500 m²) pentru muniții și o platformă betonată pentru 25 de vagoane de mine, la Codru; 3 hrube a 10 vagoane fiecare și o platformă betonată pentru 25 de vagoane de mine, la Basarabi. (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, f. 251).

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Pentru urgentarea construcției rezervoarelor de combustibil din Baza Maritimă Mangalia și terminarea acestora până în anii 1960-1961, C.F.M.M. a solicitat suplimentarea fondurilor cu 3 000 000 lei. Marele Stat Major a informat că a alocat suma de 12 000 000 lei, respectiv 6 000 000 lei/1959 și 6 000 000 lei/1960. (A.M.R., fond Marele Stat Major – Secția Marină, dosar nr. crt. 32, f. 17 și 27).

³⁰ Inițial, nefiind condiții de depozitare a cantității de 2 000 t motorină în rezervoare speciale, C.F.M.M. a propus ca motorina să fie păstrată în cisterne închiriate de la autoritățile civile. Marele Stat Major nu a fost de acord și a înștiințat C.F.M.M. că pentru depozitarea cantității de motorină prevăzute a se păstra la Mangalia au fost închiriate de la M.I.P.C.H. rezervoarele necesare, aflate la Palas. (*Ibidem*, f. 17).

³¹ *Ibidem*, f. 32.

³² *Ibidem*, f. 17 și 32.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Ioan Scurtu (coord.), *Op. cit.*, pp. 276-280.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ La nivelul anului 1967, rezervele Comandamentului Unificat aflate în depozitele românești erau constituite din: 484 vagoane muniție de infanterie și artilerie, 52 vagoane muniții pentru aviație, 9 844 tone carburanți și 322,3 tone ulyuri. (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 57/1971, f. 24).

³⁸ Pe 12 septembrie 1958, nava de transport sovietică „Aitodor”, a adus din Uniunea Sovietică, în portul Constanța, muniție de artilerie (35 918 lovituri de 23 mm) și bombe de aviație (72 de 500 kg și 144 de 250 kg). Muniția a fost depozitată la Codru. Debarcarea, transportul cu 6 autocamioane către depozite,

depozitarea și conservarea muniției sosite din U.R.S.S. s-a executat pe baza unui plan dinainte stabilit și după indicațiile date de specialistul sovietic care a însoțit transportul. Au fost aduse: 72 bombe de avion a 500 kg; 144 bombe de avion a 250 kg; 22 604 lovituri de 23 mm OFZ (275 lăzi x 132 lov.); 13 314 lovituri de 23 mm BZ (107 lăzi x 132 lov.), 432 focoase VDV (18 lăzi x 24 buc.); 805 șaibe CV (20 lăzi x 40 buc.); 1 ladă x 5 buc.; 36 șaibe AVD (2 lăzi x 16 buc.; 1 ladă x 4 buc.); 47 250 benzi I.R. (63 lăzi x 750 buc.), conform adresei șefului de Stat Major al F.M.M. (contraamiral Gheorghe Sandu), către șeful Direcției Operații din Marele Stat Major. (A.M.R., fond Marele Stat Major – Secția Marină, dosar nr. crt. 32, f. 35). În noiembrie 1958 tancurile petroliere „Istra” și „Indiga” au adus motorină (2 000 t) și ulei (238 t). Motorina a fost depozitată în rezervorul 69 al Bazei de Petrol nr. 3 Constanța, iar uleiul la Baza 258 Maritimă Militară Mangalia. Cantitățile erau: 119 t ulei (674 de butoaie); 36 t ulei SM-20; 5 t ulei SM cu aditivi; 78 t ulei DP-11, conform raportului nr. ST 0060 din 23 ianuarie 1959 al șefului de Stat Major al F.M.M. (comandor rangul 1 Victor Bogdan) către șeful Direcției Operații din Marele Stat Major. (Ibidem, ff. 39-40). În decembrie 1958 a sosit în portul Mangalia nava „Mius” care a adus torpile cal. 533,4 mm (21 complete), bombe antisubmarin (30 complete, tip B1-K1) și alimente (60 de articole, aprox. 27 t). Toate acestea au fost depozitate în Baza 258 Maritimă Militară Mangalia, conform indicațiilor date de comandor rangul 3 Victor Ivanovici Granin, însoțitorul transportului. (Ibidem, ff. 41-42). Între 24 martie și 9 aprilie 1959 tancul petrolier „Indiga” a adus, în portul Constanța, 2 000 t combustibil de aviație tip T-1, din care a fost depozitat în rezervorul 68 închiriat al Bazei de Petrol nr. 3 Constanța, numai 1 944 t. A mai fost cumpărată cantitatea de 5 000 t de păcură păstrată în rezervoarele de la Palas. Întreaga cantitate de combustibili-lubrifianți a fost luată în custodie de Depozitul de Carburanți Constanța al C.F.M.M. Reprezentantul sovietic care a însoțit transportul, locotenent-colonelul I.R. Pavliut, a încheiat cu Întreprinderea Petrol Export-Import Constanța acte de livrare pentru 5 000 t combustibil special – păcură (act nr. 297 din 30 martie 1959), cantitate care s-a livrat și depozitat în rezervorul închiriat nr. 39, fiind predată în custodie Depozitului de Carburanți Constanța al C.F.M.M., conform Raportului nr. ST 00382 din 11 aprilie 1959 al șefului de Stat Major al F.M.M. (comandor rangul 1 Victor Bogdan) către Șeful Direcției Operații din Marele Stat Major. (Ibidem, f. 38).

³⁹ Ibidem, f. 38.

⁴⁰ La 30 iunie 1959, general de armată Antonov, primul locțiitor al șefului Marelui Stat Major al Armatei Sovietice, transmite o telegramă generalului-colonel Ion Tutoveanu, șeful Marelui Stat Major, prin care propune ca preschimbarea produselor petroliere să se facă cu produse românești, atunci când este termenul. Motivația era următoare: în scopul evitării transporturilor iraționale, cred că ar fi indicat ca reîmprospătarea acestor produse petroliere să se facă pe loc, remițând R.P.R., pentru uzul curent, produsele petroliere care necesită reîmprospătare și completând stocul intangibil al Flotei din Marea Neagră cu o cantitate egală de produse proaspete din fondul Armatei Populare Române, în același punct de depozitare. În raportul de documentare al șefului Spatelui și al Direcției de Organizare-Inzestrare se specifica că durata de preschimbare este la motorină de 5 ani, la combustibil special (păcură) de 5 ani, combustibil de aviație T-1 de 3 ani. Problema preschimbării se va pune peste 4-5 ani... Vor putea fi reîmprospătate pe loc din prevederile de plan pentru consumul curent al C.F.M.M. – motorină (4 000 t) și combustibil special (păcură) – (12 000 t). Petrolul T-1 putea fi preschimbabil cu petrolul românesc: „petrolul R (care se aprovizionează anual pentru consumul curent în cantități de circa 55 000 t) așa cum s-a procedat în anul 1958 cu cantitatea de 5 638 t combustibil aflat în depozitele lanca și Vlad Țepeș... Să se comunice că există posibilitate. (Ibidem, ff. 5-6). La 11 iulie 1959, generalul Tutoveanu răspunde generalului Antonov: „Vă facem cunoscut că Forțele Armate ale Republicii Populare Române au posibilitatea să reîmprospăteze pe loc din prevederile de plan anule”. (Ibidem, f. 7). La 24 iulie 1959, generalul-colonel N.I. Gusev transmitea, printr-o altă telegramă, că reîmprospătarea se va face „dacă acestea corespund în întregime cerințelor standardelor Uniunii Sovietice, indicând și termenele de păstrare”. Ulterior, șeful Spatelui F.A. a propus ca împrospătarea produselor sovietice să se facă la termenele fixate de către Baza III-a Export Constanța, din produsele de fabricație nouă ce se dau la export și care corespund din punct de vedere calitativ cu cele sovietice. Se răspunde părții sovietice, la data de 19 octombrie 1959, că produsele petrolifere depozitate în R.P.R.

se pot schimba cu produse locale corespunzătoare standardelor Uniunii Sovietice. (Ibidem, ff. 11-15).

⁴¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, f. 244.

⁴² A.M.R., fond Marele Stat Major – Secția Marină, dosar nr. crt. 32, f. 38.

⁴³ Urmare la Raportul cu nr. ST 00382 din 11 aprilie 1959 al șefului de Stat Major al F.M.M., șeful Direcției Operații informează C.F.M.M. că s-a aprobat deblocarea fondurilor necesare construirii a două platforme (una la Codru și alta la Basarabi), iar M.St.M. va interveni la Consiliul de Miniștri pentru a se aproba deblocare fondurilor pentru încă 2 platforme ce se va construi la Codru și la Basarabi. (Ibidem, f. 37). La rândul său, șeful de Stat Major al F.M.M., (căpitan rangul 1 Victor Bogdan) în raportul său către adjunctul ministrului Forțelor Armate și șeful Marelui Stat Major, cu nr. ST 00700, din 26 iunie 1959, raporta că: „...2. Deoarece planul de construcții pe 1959 a fost comunicat de D.C.C.T. – Ministerului Forțelor Armate abia la începutul lunii iunie 1959 din cauza blocării în primul semestru a fondurilor de către Consiliul de Miniștri, construcțiile au termen de execuție 30 decembrie 1959; 3. Ca urmare C.F.M.M. nu are posibilitatea să satisfacă integral cele prevăzute pentru anul 1959. Se va putea totuși asigura o parte din spațiu”. În rezoluție pe raport, generalul-colonel I. Tutoveanu ordona șefului Direcției Operații „...studiu și propuneri. Să scoatem eventual materialele C.F.M.M. și să ne ținem de obligații”. (Ibidem, f. 2).

⁴⁴ Delegat sovietic locotenent-colonelul L. H. Sceluh. Au fost aduse următoarele cantități: 300 proiectile semiruptură 152/57K (300 lăzi x 1buc. = 20 100 kg); 300 proiectile exploziv fuzant 152/57K (300 lăzi x 1buc. = 20 100 kg); 300 încărcături de luptă 152/57K (300 lăzi x 1buc. = 15 300 kg); 300 încărcături reduse 152/57K (300 lăzi x 1buc. = 13 500 kg); 1008 focoase RGM 6 (15 x 64/1 x 48-800 kg); 441 focoase VM 16 (12 x 36/1 x 9-650 kg); 400 proiectile semiruptură 130/50K (2 x 200 - 17 000 kg); 700 proiectile fuzant 130/50K (2 x 350 - 29 750 kg); 60 proiectile iluminat 130/50K (2 x 30 - 2 010 kg); 1100 încărcături de luptă 130/50K (4 x 75 - 26 125 kg); 60 încărcături specială 130/50K (4 x 15 - 1 125 kg); 63 focoase TM 16.1 (1 x 27/1 x 36-88 kg); 1 760 stupile mecanice UT 36 (3 x 480/1 x 320-160 kg); 1 940 stupile electrice GT K2 (4 x 180/1 x 20-200 kg); 300 lovituri acuplate de 85 mm cu obuz exploziv percutant (3 x 100-660 kg); 300 focoase KTM1U (3 x 80/1 x 60-130 kg); 1 500 lovituri acuplate de 85 mm cu obuz exploziv fuzant (498 x 3/2 x 2/2 x 1-32 000 kg); 1 503 focoase T5 (41 x 36/1 x 27-2 100 kg); 20 000 lovituri acuplate de 25 mm cu proiectil exploziv incendiar trasor (588 x 38/1 x 18-18 830 kg); 24 055 cartușe de 12,7 mm cu glonț perforant incendiar B32 (141 x 170/1 x 85-3 700 kg); 16 065 cartușe de 12,7 mm cu glonț perforant incendiar trasor BZT (94 x 170/1 x 85-2 470 kg), conform telegramii șefului de Stat Major al F.M.M., căpitan de rangul 1 Victor Bogdan, către șeful Direcției Operații din Marele Stat Major, nr. ST 01242, din 20 octombrie 1959. (Ibidem, dosar nr. crt. 34, f. 1).

⁴⁵ Telegrama nr. ST 00100 din 21 ianuarie 1960 a șefului de Stat Major al F.M.M., semnată de înlocuitorul acestuia șeful Secției Operații (comandor rangul 1 Ioan Boian), către șeful Direcției Operații din Marele Stat Major. Prin aceeași telegramă C.F.M.M. a solicitat să se intervină pentru obținerea documentației și a unor mine pentru a fi folosite la pregătirea ofițerilor. În rezoluția pusă pe document se specifică: „Direcția Operații apreciază că nu este indicat ca acestea să fie prezentate în scop de învățământ” (Ibidem, f. 4).

⁴⁶ Raportul nr. G.D. 004008 din 6 februarie 1967 al ministrului Forțelor Armate, general-colonel Ion Ioniță, adresat secretarului general al C.C. al P.C.R., cu privire la reînnoirea Convenției dintre U.R.S.S. și România din 1957. (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, ff. 238-242).

⁴⁷ Ibidem, f. 244.

⁴⁸ Căpitan Petre Opreș, 1958. *Plecarea armatei sovietice din România - între mit și realitate*, în A.M.M.R., 2002, tom V, pp. 391-398.

⁴⁹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 57/1971, f. 21.

⁵⁰ Ibidem, dosar nr. crt. 21/1967, f. 244; dosar nr. crt. 135/1969, f. 16.

⁵¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, ff. 245-249.

⁵² A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, f. 250.

⁵³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. crt. 21/1967, f. 251.

CENTRUL DE INSTRUCȚIE AL ARTILERIEI DE LA PLOIEȘTI (1962-1997)

Colonel prof. univ Dr. Adrian STROEA¹

Colonel (r) Marin GHINOIU

Introducerea în Armata Română, în anul 1961, a trupelor de rachete a impus înființarea unei instituții de învățământ care să continue formarea cadrelor din acest nou domeniu, începută prin cursuri în URSS. Astfel, conform Ordinului Marelui Stat Major nr. C.L. 001008 din 29 mai 1962, al a luat ființă la Ploiești, **Centrul de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate** (U.M. 01591). Centrul a funcționat în Cazarma nr. 816, în aceeași cazarmă cu Baza Tehnică Mobilă de Rachete nr. 95 (rachete operativ tactice) și Divizionul 113 Rachete Tactice.

Organizarea Centrului de Instrucție, la înființare, a fost următoarea:

A. COMANDA: șeful centrului; locțiitorul șefului centrului; locțiitorul politic; Secția învățământ; Aparatul politic; ofițerul cu Evidența cadrelor și a militarilor în termen; șeful Înzestrării artileristice; șeful Serviciului auto-tractoare; ofițerul cu Regimul; Spatele centrului și Serviciul financiar.

B. CICLURI: ciclul tactică și cercetare rachete operativ tactice; ciclul tactică și trageri rachete tactice și rachete antitanc; ciclul pregătire tehnică rachete operativ tactice și ciclul pregătire tactică rachete tactice și rachete antitanc dirijate.

C. CURSURI: cursul rachete operativ tactice și cursul rachete tactice și rachete antitanc directe.

D. STRUCTURI DE DESERVIRE: clubul centrului; punct medical; laborator experimental pentru crearea bazei materiale de învățământ; pluton pază; grupă pază C.I.; pluton transport și gospodărire și tipografie².

Efectivele centrului, de 197 de persoane erau constituite din: 60 ofițeri; 20 subofițeri; 14 gradați; 53 soldați și 50 angajați civili.

Primul șef al centrului a fost locotenent-colonelul Sandu Radu Vasile. Locțiitorul politic a fost căpitanul Voicu Gheorghe Radu, iar locțiitor al șefului centrului (și șef al Secției învățământ) a fost locotenent-colonelul Lup Gligor.

Prima serie și-a început pregătirea în Centrul de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate la data de 1 octombrie 1962. Acest curs destinat cunoașterii rachetelor operativ-tactice a asigurat pregătirea în perioada 1 octombrie 1962-31 mai 1963 a 86 de ofițeri și 45 de subofițeri.

Cursanții au fost constituiți în 10 grupe de specialitate, cu durata de pregătire diferită, astfel:

a) ofițeri: comandanți de brigăzi și ofițeri din statele majore ale brigăzii – 8 luni; comandanți de divizioane, ofițeri din statele majore de divizioane, comandanți de baterii și locțiitorii lor – 8 luni; comandanți plutoane lansare, șefi grupe pregătirea motorului și șefi grupe pregătirea sistemului de dirijare – 8 luni; comandanți plutoane comandă, șefi grupe pregătirea datelor și șefi grupe topogeodezice – 8 luni; comandanți

plutoane asigurare tehnică și grupe alimentare, montaj și transport – 6 luni; șefi stații meteorologice și șefi grupe radio sondaj – 6 luni;

b) subofițeri: calculatori și topografi – 6 luni; ochitori, ventiliști și motoriști – 6 luni; compresoriști, macaragii și montatori – 6 luni; alimentatori – 4 luni.

La data de 15 noiembrie 1962 a început pregătirea și a primei serii de ofițeri și subofițeri pentru cunoașterea rachetelor tactice. În cadrul acestui curs s-au pregătit 19 ofițeri și 5 subofițeri, constituiți în 4 grupe de specialități cu durata de pregătire diferită, astfel:

a) Ofițeri: comandanți divizioane, ofițeri din statele majore de divizioane, comandanți de baterii și comandanți instalații de lansare – 6 luni; șefi grupe topogeodezice și șefi grupe calculatori – 6 luni;

b) Subofițeri: calculatori și topograf – 4 luni; ajutori comandanți instalații lansare – 4 luni.

Instalațiile de rachete și tehnica aferentă acestora au fost păstrate în remize special realizate, cu o înălțime ce permitea ridicarea pe verticală a rachetei, în poziție de lansare, ce dispuneau de încălzire centrală și filtro-ventilație. Aceste remize permiteau desfășurarea atât a ședințelor de cunoaștere a tehnicii de rachete, cât și a serviciului la material, în condiții de deplină mascare.

Este știut faptul că, multă vreme activitatea rachetiștilor a fost desfășurată cu respectarea strictă a secretului cu privire la acest domeniu. De altfel, pentru modul în care respectau regulile de confidențialitate din domeniul de activitate, rachetiștii erau numiți *surdo-muși*.

Prima modificare a statului de organizare al centrului a avut loc în data de 15 iulie 1969. Pe lângă elementele structurale de la înființare a apărut în scurt timp și structura *subunități de învățământ* care era alcătuită din: instalația de lansare rachete operativ tactice, mașina de încercări și grupa de deservire a tehnicii rachetei antitanc dirijată.

Efectivele centrului au sporit de la 197 la 212 persoane.

Ședința de cunoaștere a rachetei operativ-tactice

Tehnica de luptă din dotarea centrului era următoarea: 1 instalație de lansare 8-U-218 pe șasiu J.S.U.-152; 1 aparat de ochire 8-S-18; 1 mașină de spălare neutralizare; 1 mașină de legare topografică pe G.A.Z.-69; 1 grup electroconvertizor 8-N-042; 1 grup electrogen 8-N-01, pe remorcă; 1 mașină de încărcare 8-N-16 pe Z.I.L.-157; 1 mașină de control și verificări 2-V-39 pe Z.I.L.-157; 1 mașină de antrenament 9.F.61-U pe Z.I.L.-157; 2 mașini de luptă 2 P.26 și 1 tipografie de companie.

Centrul dispunea și de următoarele mijloace de transport auto: 1 autocamion pentru transport personal; 2 mașini ușoare G.A.Z.-69A; 4 autocamioane de transport (S.R.) și 1 autobuz.

Pe lângă pregătirea rachetiștilor, centrul a desfășurat și convocări de inițiere în domeniul rachetelor a ofițerilor din alte arme, inclusiv generali, ce dețineau funcții importante în armată. Astfel, în perioada 16 martie-30 iunie 1964, la cursurile de inițiere în ceea ce privește rachetele, au participat 191 de ofițeri din care 11 generali, constituiți în serii de pregătire, astfel: ofițerii din regimentele mecanizate (3 serii a 8 zile); ofițerii din diviziile mecanizate și diviziile de tancuri (3 serii a 14 zile); ofițeri din comandamentele de armă, direcțiile centrale și statele majore ale armatelor (2 serii a 20 zile).

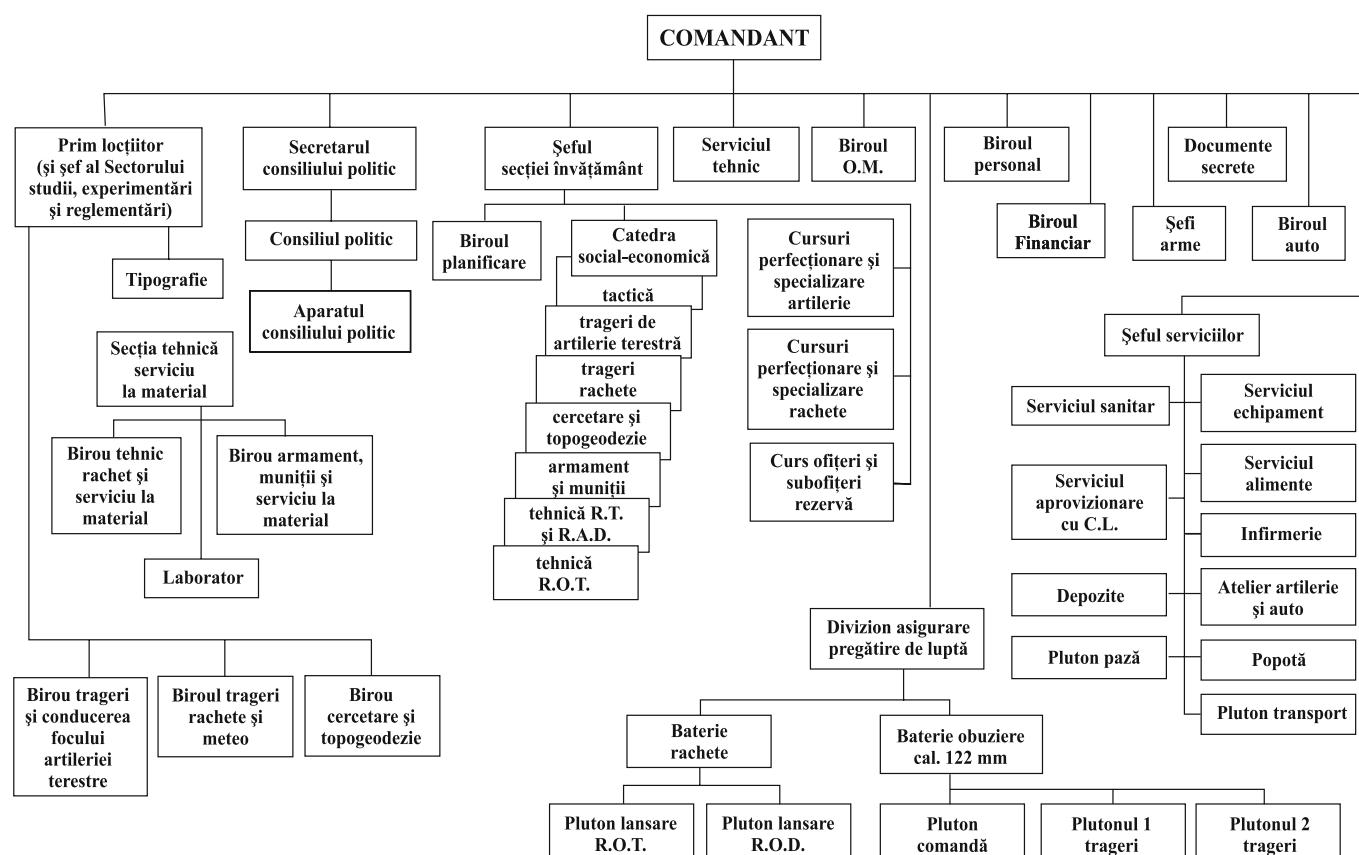
În urma transformării efectivele Centrului de Instrucție al Artileriei au sporit la 314 persoane: 102 ofițeri, 10 maiștri militari, 28 subofițeri, 34 gradați, 97 soldați și 42 de angajați civili.

Organizarea centrului a fost următoarea:

Aceste convocări de inițiere s-au desfășurat și în anul 1965. La acestea au participat în perioada 7 iunie-11 iulie 1965, 97 de ofițeri, din care 6 generali. De asemenea, la cursurile din toamnă au participat și ofițeri elevi din cadrul Academiei Militare Generale.

Un moment important în istoria centrului l-a reprezentat **numirea la conducerea acestuia, la 30 septembrie 1966, a locotenent-colonelului Barac Gheorghe**, după ce în perioada 1965-1966 funcția de șef a fost asigurată prin cumul de colonelul Suliman Constantin.

La data de 1 iulie 1970, prin Ordinul ministrului Forțelor Armate nr. C.L. 00536 din 28 aprilie 1970, Centrul de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate s-a transformat în Centrul de Instrucție al Artileriei³. Transformarea s-a realizat prin intrarea în vigoare a noului stat de organizare, ce cuprinde în plus față de vechiul stat, noi sectoare de activitate precum și subunități de învățământ și deservire. Fostului centru, destinat pregătirii în domeniul rachetelor i-au fost alipite Catedra de Artilerie Terestră și Bateria de Deservire din cadrul Centrului de Perfecționare a Ofițerilor de la Făgăraș. Astfel, Centrului de Instrucție al Artileriei de la Ploiești asigura pregătirea de specialitate atât a artileriștilor, cât și a rachetiștilor.

Fără a minimiza importanța celorlalte structuri, un rol important, în raport cu misiunea centrului, revenea Secției învățământ, condusă de locotenent-colonelul Stănescu Constantin, care deținea și funcția de locțiitor al comandantului. Șefii catedrelor subordonați acestuia erau: colonelul Necula Dumitru – Catedra tactică; locotenent-colonelul Boboc Ioan – Catedra trageri artilerie terestră; locotenent-colonelul Marian Nicolae și colonelul Popescu

Dumitru – Catedra cercetare și topografie; maior ing. Popa Ioan – Catedra de armament și muniții; maiorul ing. Scarlat Stancu – Catedra tehnică de rachete tactice și rachete antitanc dirijate și locotenent-colonel ing. Alexe Ioan – Catedra tehnică de rachete operativ tactice.

De remarcat că încadrarea centrului s-a făcut cu personal relativ tânăr. Aproximativ 61% din acesta avea vârsta sub 40 de ani. Structura pe vârste și pe categorii de personal era următoarea: până la 25 de ani: 7 persoane (1 ofițer, 2 subofițeri și 4 salariați civili); 26 – 30 de ani: 21 persoane (3 ofițeri, 4 maiștri militari, 4 subofițeri, 10 salariați civili); 31 – 35 de ani: 39 persoane (13 ofițeri, 5 subofițeri, 21 salariați civili); 36 – 40 de ani: 24 persoane (11 ofițeri, 2 subofițeri, 11 salariați civili); 41 – 45 de ani: 45 persoane (38 ofițeri, 1 subofițer, 6 salariați civili); 46 – 50 de ani: 10 persoane (7 ofițeri, 1 subofițer, 2 salariați civili); 51 – 55 de ani: 3 persoane (1 ofițer, 2 subofițeri, 3 salariați civili).

Festivitatea de transformare a Centrului de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate în Centrul de Instrucție al Artileriei a avut loc în data de 3 iulie 1970. La aceasta au participat din partea Comandamentului Artileriei Forțelor Armate, comandantul acestuia, generalul-maior Popescu Ion, șeful de stat major Bărboi Vasile și secretarul Consiliului Politic, colonelul Petre Ilie. Acesta din urmă a dat citire ordinului de transformare al centrului și a prezentat noua organigramă.

Ordinul comandantului Comandamentului Artileriei Forțelor Armate nr. A 0020 din 20 iunie 1970 și cel al șefului Direcției Personal nr. D.P. 00100 și 00193 din 30 iunie 1970, referitoare la numirea în funcții a personalului centrului au fost citite de colonelul Moise Ioan, șeful Serviciului Personal al comandamentului.

În alocuțiunea sa, generalul Popescu Ion a menționat meritele excepționale ale centrului, care, de-a lungul timpului a reprezentat *laboratorul de creație a majorității regulamentelor și instrucțiunilor de bază ale artileriei, locul unde s-au experimentat*

Ofițerii Centrului de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate.
Pe rândul de jos, al doilea de la dreapta la stânga – comandantul centrului,
locotenent-colonelul Gheorghe Barac

continuu procedee și mijloace noi de pregătire și conducere a tragerii...⁴. De asemenea, a arătat că centru a fost un focar de cultură artileristică ce a devenit pentru generații de tunari, întruchiparea ideii de instituție cu cea mai mare pondere în rândul celor destinate a făuri prestigiul armeei și a duce mai departe tradițiile glorioase ale artileriștilor⁵.

Primele cursuri organizate în centru, după transformare, au fost cele desfășurate în baza Ordinului comandantului Artileriei Forțelor

Armate nr. 08366 din 1970, cu o durată de numai 45 de zile. Acestea erau cursuri de perfecționare și vizau pregătirea ofițerilor la *tragerile artileriei*, respectiv la *cercetarea de artilerie*.

Principalele cursuri de perfecționare desfășurate în centru au fost: *Curs de perfecționare comandanți de baterii*, cu durată de 8 luni (1 194 ore) și următorul conținut: pregătire politico-ideologică – 250 ore; tactică – 116 ore; cercetare de artilerie – 50 ore; tragerile artileriei și conducerea focului – 400 ore; topografie – 100 ore; metodică și planificare – 74 ore; examene, studiu individual și rezervă – 234 ore; *Curs de perfecționare comandanți divizioane de artilerie*, cu durată de 8 luni (1 224 ore) și următorul conținut: pregătirea politico-ideologică – 250 ore; tactică – 184 ore; cercetare de artilerie – 46 ore; tragerile artileriei și conducerea focului – 340 ore; topografie – 100 ore; metodică și planificare – 70 ore; examene, studiu individual și rezervă – 234 ore; *Curs de perfecționare comandanți divizioane de rachete tactice*, cu durată de 8 luni (1 044 ore), cu următoarele discipline: pregătirea politico-ideologică – 250 ore; tactică – 172 ore; cercetare de artilerie – 46 ore; tragerile cu rachetele și conducerea focului – 168 ore; topografie – 94 ore; meteorologie – 38 ore; metodică și planificare – 68 ore; pregătire antitanc – 200 ore; examene, studiu individual și rezervă – 234 ore; *Curs de pregătire ofițeri și subofițeri de rezervă de rachete*, cu durată de 7 luni și 2 săptămâni (1 140 ore), cu următoarele discipline: pregătirea politico – 150 ore; instrucție comună – 360 ore; instrucție de specialitate – 400 ore; instrucție tactică – 90 ore; examene, studiu individual și rezervă – 140 ore.

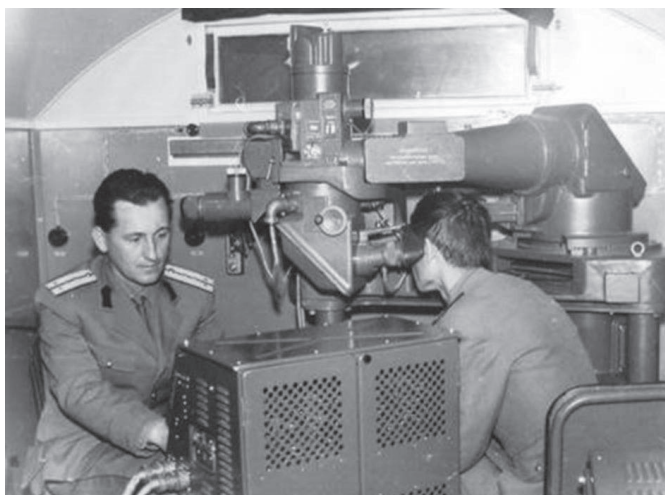
Începând cu anul 1971, durata cea mai mare a unor cursuri desfășurate în centru a fost de 6 luni (cele cu durată anterioară de 8 luni). Între cursurile de perfecționare și specialitate desfășurate în anul de învățământ 1971-1972 în centru, pe lângă cele mai sus menționate, amintim: *Cursul de specializare pentru cunoașterea tehnicii de rachete operativ tactice* (6 luni – ofițeri, 4 luni – subofițeri); *Cursul de specializare pentru cunoașterea tehnicii de rachete antitanc dirijate* (4 luni – ofițeri,

3 luni – subofițeri); *Cursul de perfecționare a șefilor de depozite și a locuitorilor tehnici de la depozite* (ofițeri – 2 luni); *Cursul de perfecționare șefi înzestrare artileristică din unități și mari unități* (ofițeri – 6 săptămâni); *Cursul de perfecționare șefi birouri evidență contabilă de la depozite de muniții* (ofițeri – 1 lună); *Cursul de perfecționare șef transmisiuni divizionare de artilerie* (ofițeri – 1 lună); *Cursul de perfecționare comandanți plutoane de artilerie* (pentru ofițerii care nu au absolvit școala militară, care au obținut această calitate după evenimentele din 1968 din Cehoslovacia); *Cursul de specializare pentru cunoașterea tehnicii de rachete antitanc dirijate* (ofițeri – 3 luni; subofițeri – 2 luni); *Cursul de specializare pentru șefi magazii de muniții* (subofițeri – 2 luni).

Sedința de cunoaștere a rachetei tactice

Pe lângă această diversitate de cursuri în centru s-au desfășurat și o serie de convocări cu durată de până la o lună, pentru perfecționarea pregătirii ofițerilor la *tragerile artileriei, cercetarea de artilerie, topografie și transmisiuni*.

Antrenarea operatorului la instalația de rachete antitanc dirijate

Comandamentul Artileriei a situat în permanență între prioritățile sale dezvoltarea, sub toate aspectele a Centrului de Instrucție al Artileriei. S-au construit noi pavilioane destinate găzduirii procesului de învățământ, cazării și hrănirii cursanților, s-a dezvoltat baza logistică a învățământului etc.

Comandamentul Artileriei s-a preocupat totodată și de încadrarea centrului cu personal foarte bine pregătit profesional. De altfel, conform politicii de personal statuat de

comandantul Comandamentului Artileriei, generalul Popescu Ion, anual, au fost repartizați în centru șefii promoțiilor Școlii de Ofițeri Activi de Artilerie „Ioan Vodă”: lt. Ungureanu Nicolae (1970), lt. Paraniac Cornel (1972), lt. Cojocaru Costică (1973), lt. Chiriță Mihai (1977), lt. Irimiea Mihai (1978), lt. Caraman Nicolae (1988), lt. Cristea Dănuț (1981), lt. Stroea Adrian (1982), lt. Marchidanu Marin (1988). Acestora li se adaugă lt. Popescu Mihail, viitorul șef al Statului Major General, șef al promoției 1969 a Școlii Militare de Ofițeri „Nicolae Bălcescu”. Marea majoritate a acestora s-au remarcat printr-o exprimare profesională de înaltă ținută, mulți dintre ei devenind personalități recunoscute pentru profesionalism în artilerie și în armată.

În Centrul de Instrucție al Artileriei au fost mutați ofițeri valoroși din teritoriu cu experiență la comanda unităților de artilerie, care au asigurat desfășurarea procesului de învățământ de artilerie la un înalt nivel calitativ, precum și elaborarea unor valoroase manuale, regulamente și instrucțiuni în cadrul Sectorului de studii, experimentări și reglementări. Acesta a realizat primul normativ al armei, *Instrucțiuni pentru cunoașterea și serviciul la material la autotunul de 76 mm (A-27, vol. IX)*, la data de 20 iunie 1971. Instrucțiunile au fost editate la Editura Militară.

Centrul de Instrucție al Artileriei a avut un rol extrem de important nu numai în desfășurarea procesului de învățământ propriu-zis, ci și în dezvoltarea teoriei și practicii artileristice. De asemenea, personalul centrului a fost implicat în desfășurarea unor activități de cercetare științifică, concretizată inclusiv în obținerea unor certificate de inovator. Astfel, colonelul inginer Leluțiu Lemark a obținut, în anul 1979, Certificatul inovator nr. 149 pentru *Instalația electrică pentru curățat cartușele de pistol mitralieră și pușcă cu funcționare automată* și Certificatul de inovator nr. 216 pentru *Utilaje și dispozitive de acționare electromagnetice pentru degriizarea explozivului din ochiul ogivei proiectilului de la loviturile acuplate calibru 57 mm și 85 mm*.

Personalul centrului a participat nu de puține ori la activități de testare în poligoane a gurilor de foc ale artileriei intrate în dotarea Armatei și la tragerile efectuate pentru întocmirea tablelor de tragere ale acestora. De menționat faptul că toate regulamentele de cunoaștere și exploatare a tehnicii de artilerie intrată în dotare au fost realizate de centru.

Lucrul operatorului la pupitrul de comandă

Centrul de Instrucție al Artileriei a cooperat totodată cu întreprinderile din industria națională ce realizau armament și tehnică de artilerie. Spre exemplificare, menționăm că în data de 5 decembrie 1970, Bateria de Obuziere cal. 122 mm, din cadrul Divizionului de Asigurare a Pregătirii de Luptă, împreună cu un colectiv de specialiști din cadrul Sectorului Studii, Experimentări și Reglementări au participat la experimentarea Aparatului de Reglaj prin Observarea Tragerilor Artileriei Terestre (AROTAT).

Bateria de Obuziere din cadrul centrului, mai sus menționată, a fost una dintre cele mai instruite subunități de artilerie. Pentru deservirea cursurilor organizate în centru, bateria desfășura timp de 3 săptămâni, o dată sau de două ori pe an, exerciții tactice cu trageri de luptă și trageri de apreciere a cursanților, prilej cu care se trăgeau aproximativ 1,5 vagoane de muniție. De asemenea, prezenta periodic în Poligoanele Cincu, Smârdan și Babadag ședințe demonstrative de serviciu la materialul de artilerie și de trageri. Spre exemplificare, amintim că în perioada 13-28 iulie 1973, bateria

a prezentat ședințe demonstrative de serviciu la material și trageri demonstrative pentru elevii Școlii Militare de Ofițeri Activi de Artilerie „Ioan Vodă” în Poligonul Cincu. La activități a participat și comandantul Comandamentului Artileriei, generalul-locotenent Popescu Ion. Aceste activități au fost prezentate și în anul următor, în perioada 15 mai-7 iunie 1974, în Poligonul Smârdan, ofițerilor de artilerie din comandamentele armatelor și diviziilor, comandanților de

regimente și divizioane de artilerie. De asemenea, în acel an, bateria a prezentat demonstrativ ședințe de serviciu la material în localitățile Ploiești și Sibiu.

De-a lungul timpului, în această baterie și-au desfășurat activitatea ofițeri temeinic pregătiți, foști șefi de promoție în școala militară, unii dintre ei ocupând peste ani funcții de mare răspundere, șef al Statului Major General, comandanți de armată și brigadă, inspectori ai artileriei, comandanți ai Centrului de Instrucție al Artileriei, profesori în Academia Militară și în alte instituții de învățământ superior. Între aceștia îi amintim pe generalul Popescu Mihail, colonelul Ungureanu Nicolae, generalul-locotenent Paraniac Cornel, colonelul Cojocaru Constantin, generalul-maior Chiriță Mihai etc.

În data de 21 martie 1983, conform Ordinului ministrului Apărării Naționale nr. 132 din 27 februarie 1989, în funcția de comandant al Centrului de Instrucție al Artileriei a fost numit colonelul Bratu Marin. Anterior numirii, acesta deținuse funcția de ofițer 1 în Secția Operații și Cercetare a

Ședința practică de topogeodezie în Centrul de Instrucție al Artileriei de la Ploiești

Comandamentului Artileriei.

După Revoluția din Decembrie 1989, situația cu efectivele centrului (la 1 ianuarie 1990) era următoarea: ofițeri 80 (necesar 89); maiștri militari 14 (necesar 16); subofițeri 28 (necesar 29); personal muncitor civil 44 (necesar 66). De reținut faptul că nivelul de pregătire profesională a cadrelor militare din centru era deosebit de ridicat; 66% din ofițeri și 7% din maiștri militari erau absolvenți de instituții de învățământ superior.

Unul dintre evenimentele importante din istoria Centrului de Instrucție al Artileriei după Revoluția din Decembrie 1989 a fost **schimbarea denumirii acestuia, la 1 august 1991, conform Ordinului Marelui Stat Major nr. S/B3/1841 din 31 iulie 1991, în Centrul de Perfecționare a Cadrelor de Artilerie.**

La 1 mai 1992, la comanda centrului a fost numit colonelul Rusu Ioan. Pe timpul exercitării funcției de comandant, colonelul Rusu Ioan a dovedit nu numai alese calități profesionale, ci și probitate morală ireproșabilă. În cei aproape doi ani cât a condus destinele Centrului de

1983. Depunerea jurământului în Centrul de Instrucție al Artileriei

Perfecționare a Cadrelor de Artilerie a dovedit responsabilitate maximă, angajament deplin și camaraderie desăvârșită.

După trecerea sa în rezervă, la limită de vârstă, **în funcția de comandant al centrului a fost numit locotenent-colonelul, viitor general, Chiriță Mihai**, unul dintre numeroșii șefi de promoție care și-au început cariera militară în această instituție. Anterior numirii, locotenent-colonelul Chiriță Mihai deținuse funcția de șef al Biroului Pregătire de Luptă Artilerie în Secția Pregătire de Luptă Artilerie și Rachete din cadrul Statului Major al Trupelor de Uscat.

De-a lungul timpului, Centrul de Instrucție al Artileriei/ Centrul de Perfecționare a Cadrelor de Artilerie s-a afirmat ca instituție model de învățământ militar. Zeci de delegații străine au vizitat acest autentic laborator de perfecționare profesională a artileriștilor.

Între cei cu merite deosebite în afirmarea centrului ca instituție de învățământ de elită, în cei 35 de ani, în garnizoana Ploiești, în afară de comandanții centrului, amintim pe: locotenent-colonelul Lup Gligor, colonelul Stănescu Constantin, locotenent-colonelul Popa Dumitru, locotenent-colonelul Focșeneanu Ștefan, locotenent-colonelul Voinea Gheorghe, colonelul Marian Nicolae, colonelul Popescu D. Dumitru, colonelul ing. Popa Ioan, colonelul ing. Florescu Ion, colonelul Stănescu Andrei, colonelul Neagu Nicu, maiorul Grigorescu Gabriel, colonelul Marinescu Gheorghe, colonelul Radu Neculai, colonelul Popescu Dumitru, colonelul Rotaru Neculai, colonelul Guțu Grigore, colonelul Elecheș Gheorghe, locotenent-colonelul ing. Wolf Sergiu, colonelul Boloj Petru, colonelul Sandu Temistocle, colonelul Alexandru Preda, colonelul Cotoranu Ștefan, locotenent-colonelul David Mihai, colonelul medic Nuțiu Octavian, locotenent-colonelul Feraru Cornel, locotenent-colonelul Codiță Dumitru etc. Desigur nu numai aceștia au contribuit la dezvoltarea și afirmarea centrului. De aceea, gândul recunoștinței se îndreaptă spre toți cei care și-au desfășurat activitatea în centru de-a lungul anilor.

De remarcat faptul că profesionalismul personalului centrului a fost apreciat de-a lungul timpului nu numai de către militari, români și străini, ci și de diferite personalități politice. Astfel, în urma vizitării centrului, în 8 august 1995, cu numai doi ani înainte de desființare, premierul Petre Roman, menționa următoarele în Cartea de Onoare a acesteia: *Vizitând Centrul de Pregătire pentru Artilerie, constatând profesionalismul, devotamentul, rigoarea și pasiunea cu care se execută și îndeplinesc toate activitățile acestei instituții, suntem convinși de necesitatea continuării tradițiilor și a experienței acumulate pe linia transformării în instituția de pregătire a cadrelor pentru Arma Artilerie. Nu zidurile și echipamentele sunt cele care asigură pregătirea, ci oamenii, devotați și în cunoștință de cauză, prin care există și are o bună reputație o școală.*

Urez succes în toate eforturile depuse înalților reprezentanți ai școlii militare românești din centrul de la Ploiești.

Începând cu 1 iunie 1997, Centrul de Perfecționare a Cadrelor de Artilerie și-a încetat activitatea în baza Ordinului ministrului apărării naționale nr. M. 12 din 21 martie 1997, punctul 2b. Contextul nefericit în care s-a hotărât desființarea centrului și transformarea Institutului de Artilerie și Geodezie „Ioan Vodă” în Școala de Aplicație pentru Artilerie și Rachete, probabil va fi prezentat într-un articol viitor, întrucât determinările deciziei finale sunt extrem de interesante.

În perioada 1 iunie-30 septembrie 1997, în centru s-au desfășurat activități de lichidare a gestiunilor, specifice desființării unei unități militare, timp în care personalul a fost distribuit astfel: cei 67 de ofițeri – 34 au fost încadrați în unități militare din garnizoana Ploiești, 18 în București, 5 în Mihai Bravu, 4 în Târgoviște și 4 în alte garnizoane; 4 ofițeri au fost trecuți în rezervă (pensionați); cei 27 de maiștri militari și subofițeri – 26 au fost mutați în unități militare din garnizoana Ploiești și 1 în garnizoana Iași; cei 14 militari angajați pe bază de contract au fost mutați în unități militare din garnizoana Ploiești; cei 65 de salariați civili – 51 au fost reangajați, 8 au fost trecuți în șomaj și 5 au ieșit la pensie; în această perioadă salariatul civil Băcanu Dumitru, vechi angajat în centru, a decedat.

1992. Aplicația tactică organizată de Centrul de Instrucție al Artileriei la Cincu

Tehnica militară a centrului a fost distribuită de Statul Major al Trupelor de Uscat la alte unități, iar baza materială a învățământului a fost transferată integral la nou înființata Școală de Aplicație pentru Artilerie și Rachete de la Sibiu. Excelenta cazarmă a centrului și materialele de cazarmare au fost preluate de Brigada 85 Artilerie.

Concluziile și constatările desprinse din activitatea de desființare a centrului, unitate de elită a artileriei, atât de dragă artileriștilor au fost raportate șefului Statului Major al Trupelor de Uscat cu nr. S/A 313 din 22 septembrie 1997.

Foarte sugestiv a consemnat acest moment trist, comandantul centrului, colonelul Chiriță Mihai, în ultima pagină a registrului istoric al centrului: *Astfel se încheie activitatea uneia dintre cele mai reprezentative instituții de învățământ a Armatei Române. Trei decenii și jumătate, generațiile de artileriști s-au specializat și și-au perfecționat pregătirea de specialitate în această unitate. Ca om și artilerist trup și suflet sunt mâhnit de faptul că nu a fost valorificată pregătirea profesională a extraordinarului corp de ofițeri ai Centrului de Perfecționare a Cadrelor de Artilerie, majoritatea încadrărilor fiind de conjunctură⁶.*

Măhnirea colonelului Chiriță a fost împărtășită de majoritatea artileriștilor, martori ai unei nedreptăți făcută celor mai valoroși artileriști, selecționați cu rigoare de-a lungul timpului pentru a-și desfășura activitatea în cadrul centrului. Renumiți specialiști în trageri și conducerea focului, în tactică de artilerie, autori de manuale și instrucțiuni de specialitate au fost încadrați pe funcții ce nu le-a valorificat pregătirea și experiența profesională.

ARTILLERY INSTRUCTION CENTER FROM PLOIEȘTI (1962-1997)

COLONEL PROF. UNIV. ADRIAN STROEA,
PH.D., COLONEL (R.) MARIN GHINOIU

Abstract: In 1961 the Romanian army introduced the missiles troops. To train the personnel in May 1962 was created the Instruction Center of Army Forces Artillery Commandment that functioned till 1997. The educational institution was an elite one and its graduates obtained the highest functions in the army's management.

Keywords: Artillery Instruction Center, Ploiești, graduate, tactical missiles, antitank missiles

NOTE

¹ Statul Major al Forțelor Terestre.

² Registrul istoric al Centrului de Instrucție al Comandamentului Artileriei Forțelor Armate, 1952, Dosar RIJO-2, nr. 193, vol. I, f. 2.

³ Ibidem, f. 42.

⁴ Ibidem, f. 47.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, f. 81.

GENERALUL-MAIOR PARAȘUTIST GRIGORE BAȘTAN

Plutonier major Eugen Dorin SPĂTARU¹

1975. Generalul-maior Grigore Baștan

S-a născut la 23 ianuarie 1922 în satul Coșcodeni, comuna Flămânzeni, județul Bălți (azi raionul Sângerei – Republica Moldova), fiind fiul lui Simion – preot și Sofia – casnică, într-o familie de religie ortodoxă cu șapte copii (Grigore, Tamara, Raisa, Eugenia, Anatol, Dumitru și Valentina). După absolvirea celor patru clase primare în localitatea natală, a urmat cursurile Școlii tehnice agricole la Păstrăveni – Neamț și ale Liceului „Ion Creangă” din Bălți, până în anul 1938. Împreună cu surorile sale, Tamara și Raisa, a plecat pentru continuarea studiilor la Tecuci, ceilalți membri ai familiei rămânând în Basarabia și cunoscând prigoana autorităților sovietice, reîntâlnirea făcându-se după foarte mulți ani. Ulterior, concomitent cu cariera militară și-a continuat studiile civile, în anul 1944 absolvind cursurile Colegiului Național „Carol I” din Craiova².

Simțind chemarea armelor și pentru asigurarea unor mijloace de trai în acele vremuri tulburi, a renunțat la continuarea studiilor și intrat în armată în cadrul Centrului de Instrucție al Aeronauticii, în anul 1938³, iar la 26 aprilie 1939 a fost „însumat voluntar” la Școala Militară de Pilotaj din Tecuci. Și-a însușit foarte repede noțiunile de pregătire militară și datorită rezultatelor obținute în activitatea de instruire, a fost avansat la gradele de fruntaș (1 mai 1939), caporal (15 septembrie 1939) și sergent (15 octombrie 1940). Este mobilizat la 29 iunie 1940, și demobilizat, dar menținut sub arme, la 15 noiembrie 1940.

La 10 iunie 1941 a fost înființată prima subunitate de parașutiști din Armata Română, pentru încadrarea acestora pe bază de voluntariat prezentându-se și Grigore Baștan⁴. La 22 iunie 1941, România intrând în al Doilea Război Mondial, tânărul Baștan a fost mobilizat din nou.

La 1 iulie 1941 este detașat la Școala de Parașutiști de la Popești Leordeni, fiind „înscris în controalele” Centrului de Instrucție al Aviației la 10 iulie 1941 și „vărsat” la Flotila 1 Aerostație la 20 octombrie 1941. Pe data de 1 octombrie 1941 a primit Brevetul de parașutist nr. 39, în urma Raportului Comandantului Școlilor și Centrelor de Aeronautică nr. 826 din 3 octombrie 1941 și Procesului verbal nr. 6 din 1 octombrie 1941, fiind repartizat în cadrul Companiei 9 Parașutiști.

Comandantul de companie, locotenentul Mihail Țanțu l-a caracterizat ca *ostaș desăvârșit, energic, având aptitudini militare foarte bune. Posedă cunoștințele gradului cunoscând regulamentele și instrucția armei din care face parte. A primit cu mult sângeră rece riscurile parașutajului calificându-se ca un ostaș de mare valoare pentru arma nouă a parașutiștilor. Este dotat cu o memorie bună, având spirit de inițiativă în orice situație. Merită a deveni subofițer*⁵.

În perioada 10 septembrie 1942–31 iulie 1943 urmează Școala de Subofițeri de Infanterie nr. 2 de pe lângă Batalionul de Gardă al Conducătorului Statului, fiind detașat la Școala de Subofițeri Pionieri Râmnicu Vâlcea până la data de 1 septembrie 1943, când este avansat la gradul de sergent-major, în baza Deciziei Ministeriale nr. 349⁶. În perioada septembrie–decembrie 1943 s-a specializat ca parașutist de asalt⁷, iar la 1 decembrie 1943 a fost repartizat în funcția de subofițer cu armamentul în cadrul Companiei 8 din Batalionul 4 Parașutiști.

Cu această unitate participă, între 23 și 29 august 1944, la luptele pentru eliberarea Bucureștiului, desfășurate în zonele Băneasa, Otopeni și Pipera.

La 18 noiembrie 1944 este încadrat în cadrul Batalionul 4 Pază, iar la 15 decembrie 1944 este mutat la Baza de Specialități Aeronautice și numit comandant de pluton în Compania 32 Pază. La 1 februarie 1945 este „desărcinat” din funcția de comandant de pluton și numit încheietor de pluton.

La 15 aprilie 1945 este mutat la Grupul 2 Aviație de Legătură, iar la 15 mai 1945 este repartizat secretar la Biroul I din Secția I a Statului Major al Aerului, la 23 august 1945 fiind avansat la gradul de adjutant-aviator.

În perioada august 1945–februarie 1946 a urmat cursurile de educatori politici de companie în cadrul Centrului de Instrucție pentru Educație, Cultură și Propagandă (în continuare E.C.P. – n.n.) de la Breaza. Trecerea în aparatul politic din armată trebuie văzută în condițiile deosebit de grele de după război și, cu siguranță, și în această activitate puteai avea o atitudine corectă, demnă și profesionistă. Tânărul subofițer și apoi ofițer, Grigore Baștan, și-a făcut datoria în toate funcțiile îndeplinite și, cu prima ocazie ivită, a părăsit aparatul politic revenind la prima și ultima dragoste, parașutismul militar.

La 4 februarie 1946 este repartizat comandant secund pentru E.C.P. de companie la Regimentul 1 Transmisiuni Aero.

La 6 octombrie 1946 este încadrat în aceeași funcție în cadrul Companiei 5, iar la 10 ianuarie 1947 la Compania 4. Din 22 februarie 1947 este detașat la Atelierul Auto al Grupării Depozitelor de Aviație nr. 2⁸.

1957. În sala de pregătire tactică alături de cadre din Batalionul 1025 Desant Parașutare

Este numit la 15 septembrie 1947 în funcția de Ajutor pentru educație la Atelierele M.A.T.R.A. Pipera din cadrul Grupării de Depozite Aero. La 4 octombrie 1948 este avansat la gradul de adjutant-major și mutat în funcția de educator politic la Școala Militară de Pilotaj⁹. La 1 noiembrie 1948 este încadrat comandant pluton recruți.

Este avansat în mod excepțional la gradul de sublocotenent la 30 decembrie 1948¹⁰. În perioada decembrie 1948-august 1949 îndeplinește funcția de locțiitor politic al comandantului Centrului de Instrucție al Aviației¹¹.

În perioada 10 februarie-20 august 1949 urmează cursurile Școlii de Lectori Superioari a Direcției Superioare Politice a Armatei (în continuare D.S.P.A. – n.n.) de pe lângă Academia Militară Generală¹².

La 23 august 1949 este avansat în mod excepțional la gradul de locotenent. După absolvirea cursurilor este repartizat în Direcția Politică din Comandamentul Aviației¹³, îndeplinind funcțiile de instructor de partid (1 septembrie 1949-31 ianuarie 1950), șef Birou Organizare și Instrucție (1 februarie-1 mai 1950) și ofițer cu planificarea muncii politice în Direcția Politică a Comandamentului Forțelor Aeriene Militare (în continuare C.F.A.M. – n.n.), (1 mai-31 octombrie 1950). A fost avansat la gradul de locotenent-major la 30 decembrie 1949.

În perioada 1 aprilie-2 septembrie 1950 a urmat Cursul special de pregătire al Promoției „30 decembrie 1949”¹⁴, curs organizat pentru ofițerii politici care nu aveau școala de ofițeri la bază, iar în perioada 1 iunie-31 octombrie 1950 a urmat un Curs scurt de observatori aerieni pentru ofițerii politici la Centrul de Instrucție al Forțelor Aeriene Militare, fiind brevetat observator aerian la 1 noiembrie 1950 și confirmat în arma Aviație – naviganți, conform Procesului-verbal F.N. din 1 noiembrie 1950 al Secției Pregătire de luptă din C.F.A.M. și a Raportului comandantului F.A.M. nr. 060015 din 31 octombrie 1950¹⁵.

În Foiaia calificativă pentru perioada 1 noiembrie 1949-31 octombrie 1950, lt. col. Constantin Taras, instructor-șef în Serviciul Personal al C.F.A.M. notează: *În funcția de instructor de partid a dovedit o bună pregătire, fiind dotat cu multă pricepere, voință și inițiativă. În organizarea muncii de partid a dat dovadă de o justă orientare în aplicarea în practică a muncii trasate de partid, aplicând în munca colectivă statutul partidului nostru. Muncеște cu multă râvnă fără a ține cont de timpul liber. Datorită bunei pregătiri ce o are rezultatele obținute în muncă sunt pozitive și de bază. [...] Sarcinile ce-i sunt trasate le primește și le duce la îndeplinire în foarte bune condiții, antrenând și pe ceilalți în îndeplinirea sarcinilor. Muncеște planificat și ordonat, fiind pătruns de necesitatea îndeplinirii sarcinilor în cât mai perfecte condiții*¹⁶. În concluzie, Lt. maj. Baștan Grigore este un ofițer foarte bine pregătit profesional și politic cu mare putere de muncă și perspective în dezvoltare, având însușită noua atitudine față de muncă. Este un ofițer capabil de o funcție mare, întrucât poate face față având o pregătire bună. [...] Propun a fi avansat la excepțional la gradul de căpitan¹⁷.

Pentru perioada 1 februarie-25 mai 1950, același lt. col. Constantin Taras, notează: [...] *Are frumoase cunoștințe profesionale și caută să le îmbunătățească neconținut. Element disciplinat, muncitor și cu largi perspective de dezvoltare. Sarcinile încredințate și le duce la bun sfârșit. Foarte bine pregătit din punct de vedere politic. Citește și studiază foarte mult. Depune mult interes în predarea lecțiilor marxist-leniniste*¹⁸.

Din funcțiile avute, a militat pentru reînființarea unității de parașutiști, lucru ce s-a întâmplat la 1 noiembrie 1950, prin Ordinul Ministerului Forțelor Armate (în continuare M.F.A. – n.n.) nr. 123249 din 18 octombrie 1950. La

1 noiembrie 1950 a fost trecut pe linie de comandă și numit în funcția de adjutant-superior (șef de stat major) al Batalionului 1 Parașutiști de la Tecuci,¹⁹ funcție deținută până în iulie 1952. În perioadele 31 martie-5 iunie 1951 și 1 decembrie 1951-iulie 1952, a girat funcția de comandant al Batalionului 597 Parașutiști²⁰. Ulterior este numit comandant al Batalionului 597 Parașutiști, funcție deținută în perioada iulie-decembrie 1952²¹.

Începuturile au fost grele și au stat sub spectrul lipsei de cadre și instructori de parașutare, a unei slabe dotări tehnice la toate categoriile.

Dar, cu spiritul de organizator și comandant de care a dat dovadă, coroborat cu o pasiune deosebită pentru saltul cu parașuta, aceste greutăți au început să fie înlăturate și lucrurile să ia un curs normal. Și cum stă bine unui comandant, locotenent-major Baștan a fost primul în toate, cerând aceleași lucruri și subordonaților săi. Dacă el putea, trebuiau să poată și ceilalți și, în acest sens, nu a făcut rabat de la pregătirea militară în general și de la cea de specialitate, în special.

În Notarea de serviciu pentru perioada 15 octombrie 1951-15 octombrie 1952, lt. col. Constantin Taras consemnează că: *Ofițerul și-a cunoscut sarcina încredințată și a făcut față în mod satisfăcător. În cursul a.c. batalionul de parașutiști a făcut progrese însemnate în pregătirea de luptă a militarilor, starea moralo-politică menținându-se la un nivel sănătos. În cadrul aplicațiilor tactice organizate în cadrul unității, militarii de toate gradele s-au străduit ca să-și exercite atribuțiile și misiunile conform regulamentului, militarii parașutiști au fost instruiți într-o severă ordine și disciplină în condiții mereu mai grele și mai complicate, ceea ce a făcut ca la controalele executate de către C.F.A.M. în majoritatea compartimentelor să se constate rezultate satisfăcătoare și chiar bune. La sfârșitul anului de instrucție unitatea a primit calificativul de bine la unele compartimente, iar calificativul general satisfăcător. Ofițerul este bine pregătit ca militar și foarte bine profesional, pregătit satisfăcător politico-ideologic. Preocupat de ridicarea permanentă a calificării sale profesionale și politico-ideologice. [...] Ca lipsuri în muncă și atitudine remarc pe aceea că a avut inconsecvență și neprincipialitate în unele ocazii și în relațiile de serviciu cu locțiitorul său politic unele scăpări de la vigilență exagerând în unele măsuri de ordin organizatoric. Înclină de a-și supraaprecia pregătirea calităților sale, cât și în a-și considera unitatea, nevoile ei mai presus de orice având tendințe, de a o pune pe primul plan față de restul unităților F.A.M. Arătându-i-se aceste lipsuri ofițerul a început să și le lichideze. Din munca sa de până acum rezultă*

1960. Pe Aerodromul Buzău

1970. În costumul de suprasarcină

că ofițerul e atașat regimului de democrație populară. În concluzie, apreciem că ofițerul a corespuns în mod satisfăcător funcției pe care o ocupă, are multă voință și putere de muncă cu perspective de dezvoltare²². Comisia a fost de acord cu notarea șefului nemijlocit și a propus ca în cursul anului 1953 ofițerul să fie trimis la cursul de comandanți de M.U. pentru însușirea temeinică a funcției pe care o are²³.

Este avansat la gradul de căpitan, la 2 mai 1951, în conformitate cu Ordinul M.C. nr. 017014/1951 și la gradul de maior, la 24 mai 1952, în conformitate cu Ordinul M.C. nr. 074622/1952.

După o nouă reorganizare a unității este numit comandant al Regimentului 246 Parașutiști, funcție pe care o deține în perioada 27 decembrie 1952-decembrie 1955²⁴.

În conformitate cu prevederile Statutului personalului navigant referitor la clasificarea personalului navigant, tehnic și aerodesant din Forțele Aeriene Militare și a Instrucțiunilor nr. 02848 din 2 iunie 1953, concretizate în Procesul - Verbal nr. 2 din 27 august 1953 și Nota Raport nr. 011337 din 1 septembrie 1953 a locțiitorului C.F.A.M. pentru P.L. a fost brevetat „Parașutist militar cls. a III-a”²⁵.

În urma recomandărilor șefilor ierarhici, în perioada 1 decembrie 1953-1 septembrie 1954 urmează Cursul Academic Superior (Cursul de perfecționare comandanți și șefi de state majore) de pe lângă Academia Militară Generală.

Prin Raportul nr. 020236 din 26 ianuarie 1955, maiorul Grigore Baștan a solicitat aprobarea pentru efectuarea orelor de zbor ca observator în cadrul Școlii de Ofițeri de Aviație Buzău pe anul de instrucție 1954-1955, fiind brevetat observator aerian²⁶.

În perioada 3 august-14 octombrie 1951 participă cu batalionul la o primă aplicație cu executarea de parașutări în zona Banatului și, imediat, în zona Dobrogei.

În anul 1953 unitatea execută o aplicație în zona Ianca și tot în acel an se experimentează și lansarea cu parașuta a tehnicii de luptă.

Conduce unitatea în aplicațiile desfășurate în zona Giubega din Oltenia în 1956, în zona Cincu – Arpașu de Jos în iulie 1957, iar în luna septembrie în zona Iași.

1972. Alături de actorii din filmul „Parașutiști”

În 1958 au loc primele lansări pe timp de noapte și pe apă, deasupra lacului Jirlău. Între 5-11 septembrie 1959 unitatea participă la aplicația din zona Timișoara, iar între 15-18 octombrie 1962 la aplicația cu partidă dublă desfășurată în Dobrogea, alături de trupe sovietice și bulgare. Sub comanda sa, unitatea a executat numeroase marșuri pe distanțe lungi, astfel: în perioada 22-23 februarie 1959 pe itinerarul Buzău – Nehoiu (120 km), în ianuarie 1961 (60 km), în martie 1961 pe o distanță de 250 km. În iulie 1961 unitatea a executat un marș peste muntele Penteleu, iar în anul 1963 a condus un antrenament de parașutare în zona Câmpulung Moldovenesc, în munții Rarău.

Odată cu reorganizarea unității este numit comandant al Batalionului 1025 Desant Parașutare, funcție pe care a îndeplinit-o în perioada 1 decembrie 1955-10 noiembrie 1958²⁷. A fost avansat la gradul de locotenent-colonel, la 21 iulie 1955, în conformitate cu Ordinul M.C. nr. 01613/1955.

În notarea de serviciu pentru perioada 7 ianuarie 1954-3 mai 1958, șeful de stat major al Regiunii 2 Militare, generalul maior Ion Jeleu a notat că *În tot acest timp ofițerul a comandat Batalionul 1025 Desant-parașutare. Ofițerul a obținut rezultate satisfăcătoare și bune. La controalele și inspecțiile executate de Regiunea 2 militară în cursul anului 1957/58, batalionul de desant a obținut rezultate bune. De asemenea, la aplicațiile tactice cu trupe conduse de ambele regiuni militare și M.St.M., subunitatea de desant parașutare a acționat cu succes. Prin munca sa, ofițerul a știut să ridice această unitate în rândul unităților fruntașe din regiunea militară. Ofițerul a fost evidențiat și recompensat în repetate rânduri de*

către comandantul regiunii militare și de către ministrul Forțelor Armate. Lt. col. Baștan este bine pregătit din punct de vedere militar și foarte bine pregătit în specialitatea sa. Deși a depășit vârsta de 35 de ani, totuși ofițerul este un exemplu desăvârșit pentru subordonații săi la toate lansările cu parașuta, în condiții grele, la mari altitudini sau în lansările de noapte. Se preocupă foarte mult pentru ridicarea nivelului pregătirii sale și a subordonaților săi. Studiază și face propuneri concrete pentru perfecționarea instrucției de specialitate a unității ce o comandă.

Este muncitor, hotărât în acțiuni și

*foarte bun organizator. Are o pregătire politică corespunzătoare. Ia parte cu regularitate la ședințele de pregătire marxism-leninistă, unde a obținut rezultate bune. În concluzie, este un ofițer bine pregătit care face față funcției în bune condiții*²⁸.

Pentru perioada 3 mai 1958-30 august 1959, generalul Jeleu apreciază că ofițerul are multă experiență în această activitate și și-a însușit în bune condiții atribuțiile. El personal este un parașutist foarte bun, își iubește arma din care face parte, fiind în același timp foarte curajos. Toate acestea fac ca din punct de vedere al exemplului față de subordonați el să fie un model în executarea salturilor și în subordonarea lor (sic!). Deseori exagerează în considerațiile pe care le face și ajunge la o îndrumare nu întotdeauna principială a subordonaților săi. În ultimul an a avut momente de îngâmfare și de abateri în comportare (beții) pentru care fapt a fost suspendat din funcție. Dar chiar după reîncadrarea sa a dat dovadă de

1952. În grad de maior

și să nu mai facă greșeli în viața practică. Lt. col. Baștan a făcut raport pentru a i se permite să participe la experiențele în zborurile interplanetare. În concluzie, apreciez activitatea din acest an a lt. col. Baștan ca satisfăcătoare²⁹.

În perioada 10 noiembrie–23 decembrie 1958, este pus la dispoziția M.F.A. în vederea încadrării, în această perioadă având loc o altă reorganizare a batalionului de parașutiști. La 23 decembrie 1958 este numit la comanda Batalionului 36 Parașutiști³⁰.

Pentru perioada 30 august 1958–31 iulie 1960, generalul Jeleu, șef de stat major al Regiunii 2 Militare (de la 1 mai 1960 se transformă în Armata 2) notează că [...] ținând cont de lipsurile avute în anul precedent ofițerul și-a îmbunătățit sistemul de lucru și a obținut rezultate mai bune din toate punctele de vedere. În ultimul timp nu a mai avut abateri de la disciplină și morală. La inspecția din iunie 1960 batalionul a obținut calificativul de bine la aproape toate categoriile de pregătire de luptă, specialitate și politică. [...] Este necesar însă lt. col. Baștan să dea o mai mare importanță pregătirii tactice a ofițerilor, sergenților și militarilor în termen. De asemenea, este necesar să îmbunătățească baza materială a batalionului în special pentru instrucția focului și pregătirea tactică. Este necesar ca el personal să se preocupe mai îndeaproape de pregătirea tactică. Ofițerul manifestă foarte multă dragoste și chiar pasiune pentru unitatea sa, lucru ce a reușit să-l obțină și de la subordonații săi – este necesar însă, ca în cultivarea dragostei față de arma sa, să manifeste în mod continuu modestie și principialitate. [...] Este un ofițer energic, hotărât și manifestă multă inițiativă în conducerea unității. Depășește câteodată regulile practicii disciplinare și ia măsuri nereglementare. [...] În concluzie, apreciez că lt. col. Baștan și-a îndeplinit atribuțiile în condiții bune. Având în vedere că unitatea pe care o comandă a obținut calificativul de bine și el îndeplinește durata de stagiul conform art. 15 din Statutul Corpului ofițerilor propun să fie avansat la gradul de colonel dacă va reuși la examenul de colonel³¹.

Pentru perioada 31 iulie 1960–31 iulie 1961, șeful de stat major al Armatei 2 apreciază că ofițerul și-a îmbunătățit mult sistemul de lucru și a obținut rezultate mai bune din toate punctele de

neînțelegerea greșelilor ce le-a făcut și a continuat să nu informeze pe comandantul regiunii asupra unor stări negative în unitate. În batalion au avut loc numeroase evenimente neobișnuite în cea mai mare parte legate de starea disciplinară slabă a sergenților. Lt. col. Baștan nu s-a ocupat în suficientă măsură de îndrumarea pregătirii de luptă. Vine satisfăcător pregătit la seminariile de pregătire politico-ideologică; este necesar însă să înțeleagă mai just învățămintele cu caracter politic

vedere. La inspecția din anul 1960 batalionul a obținut calificativul de bine la aproape toate categoriile de pregătire de specialitate și politică. Lt. col. Baștan a început să se ocupe mai îndeaproape de pregătirea tactică a ofițerilor, personal a scris articole de folosire a desantului aerian în luptă. A îmbunătățit mult asigurarea materială a procesului de pregătire de luptă și specialitate. Ofițerul manifestă foarte multă dragoste și chiar pasiune pentru unitatea sa, lucru ce a reușit să-l imprime și subordonaților săi – este necesar însă ca în cultivarea dragostei față de armă să manifeste în mod continuu modestie și principialitate. La lansarea de verificare pentru obținerea titlului de clasă ofițerul s-a lansat în condiții de teren greu. Lansarea a reușit în condiții bune și ofițerul a obținut prin ordinul ministrului Forțelor Armate titlul de parașutist clasa I-a. [...] În concluzie, Lt. col. Baștan Grigore și-a îndeplinit atribuțiile în condiții bune și-l propun să fie admis la examenul pentru gradul de colonel³².

În notarea de serviciu pentru perioada 31 iulie 1961–31 iulie 1962 este consemnat: ofițerul s-a preocupat cu simț de răspundere și a muncit îndeaproape pentru conducerea procesului de pregătire de luptă și politică, astfel că subunitățile batalionului sunt în măsură să îndeplinească în bune condiții misiuni grele, corespunzătoare cerințelor luptei moderne. Acest lucru a fost apreciat și cu ocazia

controlului de ajutor și îndrumare executat în luna martie 1962 la batalionul de desant–parașutare. În luna noiembrie 1961 a dat examenul pentru gradul de colonel, reușind cu calificativul satisfăcător. Pregătirea de specialitate a subunităților este condusă cu competență, personal fiind un exemplu pe timpul lansărilor în orice condiții de teren și stare a vremii. Se remarcă în mod deosebit în cultivarea la militarii din subordine a dragostei față de armă și de unitate, dovedită mai ales prin rezultatele bune în lansările cu parașuta. Manifestă multă grijă față de traiul militarilor și ia măsuri corespunzătoare organizat, după regulamente. Se ocupă îndeaproape și

Complexul de parașute BG-7M și BG-3M

cu rezultate bune de pregătirea ofițerilor, subofițerilor și gradaților. Este un ofițer energic, hotărât și cu multă inițiativă în conducerea unității ce comandă. Este rezistent și poate suporta greutățile impuse de condițiile specifice specialității sale. [...] Este necesar să fie mai consecvent și să se ocupe cu mai multă exigență de organizarea și conducerea pregătirii ofițerilor îndeosebi de problemele cunoașterii și folosirii armei nucleare și de întocmirea și desfășurarea în condiții apropiate de realitatea câmpului de luptă modern și de specificul misiunilor de luptă a subunităților de desant după lansare. De asemenea, să fie mai intransigent față de unele abateri sau încălcări ale disciplinei militare de către subordonați și să ia măsuri mai eficace care să ducă la evitarea abaterilor grave și neobișnuite³³.

În baza Ordinului M.C. nr. 001330 din 30 decembrie 1961 a fost avansat la gradul de colonel. La 9 august 1963, după o nouă reorganizare a unității, este numit la comanda Regimentului 60 Desant–parașutare³⁴.

În perioada 31 iulie 1962–31 iulie 1963, locțiitorul comandantului Armatei 2, general-maior Petre Mălăianu apreciază că ofițerul a continuat să se ocupe îndeaproape și cu simț de răspundere de conducerea nemijlocită a procesului de pregătire de luptă

și politică a unității ce comandă. În urma controlului executat pe timpul desfășurării instrucției în perioada întâia, am ajuns la concluzia că subunitățile batalionului de parașutiști sunt în măsură să îndeplinească în condiții corespunzătoare misiunile de luptă ce ele revin. Colonelul Baștan are calități de comandant, este un

Alături de cadre din Regimentul 60 Desant Parașutare

bun organizator și se ocupă îndeaproape de aplicarea regulamentelor în întreaga viață a unității. În unitatea ce comandă are o ordine interioară care poate fi dată ca exemplu și altor unități. Conduce îndeaproape și cu bune rezultate întregul proces de pregătire de luptă și politică al unității, dar este îndeosebi atras mai mult de pregătirea de specialitate, unde personal este exemplu în fața subordonaților în lansarea cu parașuta, la care subunitățile batalionului au obținut rezultate bune. S-a remarcat îndeosebi prin munca desfășurată, personal și cu ajutorul subordonaților, pentru educarea militarilor în spiritul dragostei față de unitate și față de însușirea temeinică a instrucției specialității de parașutist. Manifestă grijă deosebită de hrănirea, echiparea și cazarea militarilor. În acest an a muncit mai bine pentru întărirea continuă a ordinii și disciplinei militare și pentru prevenirea evenimentelor grave și neobișnuite. A organizat și condus bine pregătirea ofițerilor, subofițerilor și gradaților. Are o cultură generală formată, iar pregătirea sa militară este corespunzătoare funcției ce îndeplinește în prezent. Este un ofițer cu inițiativă, hotărât și energic în activitatea de conducere a unității. Suportă cu ușurință greutățile impuse de condițiile specifice zborului și lansărilor cu parașuta, fiind sănătos și rezistent. Se ocupă îndeaproape de pregătirea sa și se străduiește să fie la curent cu cele mai noi prevederi ale regulamentelor și a literaturii ce apare. La aplicația din Dobrogea a obținut calificativul bine în îndeplinirea misiunilor ce i-au fost încredințate pentru executare. [...] Este necesar să se ocupe mai cu răspundere de instrucția tactică și de instrucția focului cu armamentul, de înzestrarea subunităților și de pregătirea ofițerilor în cunoașterea caracteristicilor armei racheto-nucleare. [...] În concluzie, și-a îndeplinit atribuțiile sale în condiții bune. Îi apreciez activitatea sa cu calificativ bine³⁵.

Alături de cadre din Regimentul 60 Desant Parașutare

Tot generalul Mălăianu constata în notarea pe perioada 31 iulie 1963-31 iulie 1964 că în funcția de comandant de regiment desant-parașutare, s-a preocupat îndeaproape și cu competență de organizarea și planificarea pregătirii de luptă și politice a unității și de asigurarea unei baze materiale specifice pregătirii de specialitate. În cursul anului de instrucție 1963, ca și în acest an, ofițerul s-a

ocupat cu mai mult simț de răspundere de conducerea nemijlocită a procesului de instrucție, antrenând mai activ, în acest scop, statul major al regimentului și pe comandanții de batalioane, ca rezultat, la inspecțiile executate, regimentul a fost apreciat cu calificativul bine, subunitățile sale fiind în măsură să îndeplinească, în condiții corespunzătoare, misiuni de luptă specifice desantului parașutat. Are calități de comandant, este un ofițer cu inițiativă, hotărât și energic în activitatea de comandă. Se preocupă îndeaproape de pregătirea sa, fiind la curent cu prevederile regulamentelor și a literaturii de specialitate. Fără a neglija conducerea întregului proces de pregătire de luptă, a continuat să fie atras în mod deosebit de pregătirea de specialitate, la care subunitățile regimentului sunt bine pregătite. A continuat ca personal să fie exemplu în lansarea cu parașuta. Are o cultură generală bună, dar are totuși nevoie de o pregătire militară mai calificată pentru funcția pe care o îndeplinește. A fost propus să candideze la examenul de admitere la Academia Militară Generală – Secția Arme Întrunite. Se îngrijește îndeaproape de cazarea și hrana militarilor din subordine. A continuat să muncească cu rezultate bune în întărirea ordinii și disciplinei și îndeosebi pentru prevenirea evenimentelor grave pe timpul lansărilor. Se ocupă îndeaproape de studierea temelor planificate la pregătirea politico-ideologică, le înțelege just și se străduiește să le aplice în practică. S-a remarcat în mod deosebit pentru perfecționarea actualei parașute și a reușit să facă propuneri întemeiate pentru înlocuirea celor ce se folosesc în prezent. Este necesar ca

și în viitor să se ocupe mai mult de pregătirea tactică a ofițerilor din statul major și de la comanda unităților și să-i determine pe aceștia în a se ocupa cu mai mult simț de răspundere de desfășurarea instrucției tactice³⁶.

În perioada 1 octombrie 1964-19 august 1967 a urmat cursurile Academiei Militare Generale – Facultatea Arme și Servicii – Secția Arme Întrunite, pe care a absolvit-o cu rezultate foarte bune³⁷.

Lt. col. Nicolae Nicolescu, șeful Secției de Ofițeri Elevi, în caracterizarea pentru anul I, aprecia că *studiind cu seriozitate și perseverență, a reușit ca în acest an să obțină media 8,17 la pregătirea tactică, după un început mai greu (nota 6 pe semestrul I), a reușit să facă progrese însemnate și să-și ridice nivelul de cunoștințe. Cunoaște acum în bune condiții activitatea comandantului și statului major pentru organizarea luptei regimentului mecanizat. Nu este încă suficient de consecvent în luarea hotărârilor, neținând cont de toți factorii care influențează situația. A reușit ca printr-o muncă susținută să-și creeze personalitate în rezolvări, are mai multă siguranță în susținerea soluțiilor prezentate. Cunoaște și folosește corect armele în luptă. În teren se orientează bine. A făcut progrese în lucrul de stat major, întocmind corect și suficient de operativ documentele de luptă. La examenul „Armele de nimicire în masă” a obținut nota 10, dovedind o cunoaștere temeinică a problemelor. La tehnica de tancuri și auto are de asemenea nota 10. La economie politică are rezultate bune (nota 7). A studiat atent materialul bibliografic și are cunoștințe bune. Are încă greutăți în sistematizarea expunerilor și argumentarea unor probleme teoretice. Are o cultură generală bună. În serviciu are o comportare corectă. Are putere de muncă și caută să studieze în mod organizat. Ca șef de grupă își îndeplinește conștiincios îndatoririle, este exigent, bun organizator și gospodar. În acest an și-a executat toate lansările cu parașuta pentru a-și menține antrenamentul necesar calificării pe care o are. Are o comportare morală corectă. Este sănătos și rezistent la eforturi [...]»³⁸.*

Pentru anul II, colonelul Mircea Dumitriu, șeful Facultății Arme și Servicii notează: *Colonelul Grigore Baștan, în anul II de studii, a obținut media generală 7,40. Cunoaște bine problemele predate la pregătire tactic-operativă. La seminarii și ședințe practice dovedește combativitate, logică în gândire și putere de analiză. Este necesar să fie mai sistematizat în tratarea problemelor. Și-a însușit bine organizarea, pregătirea și acțiunile de luptă ale diviziei mecanizate și brigăzii de vânători de munte. Cunoaște rolul, misiunile armelor și modul de întrebuințare în luptă. Și-a format deprinderea de a analiza o situație tactică și a lua hotărâri juste. În funcțiile îndeplinite în aplicații a obținut rezultate bune. Cunoaște și redactează corect documentele de luptă, iar pe hartă lucrează bine. Nu este suficient de operativ în întocmirea lucrărilor. La pregătirea social-economică a obținut rezultate bune. [...] Are o bună cultură generală. Ca șef de grupă și-a îndeplinit în bune condiții sarcinile. Este modest, cu un dezvoltat spirit tovarășesc și cu bune calități organizatorice. Pentru menținerea clasei de specializare a dovedit multă preocupare și a executat antrenamentele cu regularitate. În concluzie: este un ofițer bine pregătit, cu mare capacitate de muncă și cu bune posibilități de dezvoltare»³⁹.*

În caracterizarea făcută la absolvirea academiei, colonelul Mircea Dumitriu, notează că *a obținut media generală 8,20, încheind cursurile celor trei ani de învățământ cu media 7,94. La examenul de stat a obținut media 7,25. A absolvit Academia Militară Generală cu media generală 7,59, calificându-se al 27-lea din 39 absolvenți. Ofițerul a reușit să-și însușească în bune condiții cazurile speciale ale luptei diviziei mecanizate și cunoaște principiile de bază referitoare la operația armatei de arme întrunite. Are putere de analiză, rezolvă bine situațiile tactice, trage concluzii juste și logice, iar în funcțiile îndeplinite în aplicații și-a cunoscut atribuțiile și a obținut rezultate bune. Cunoaște și întocmește bine documentele de luptă. Are o bună practică la comandă. Nu este suficient de sistematizat în expuneri și are unele tendințe de generalizare a problemelor tratate. [...] Are o cultură generală bună. Ca șef de grupă*

și-a îndeplinit bine atribuțiile. Pentru menținerea clasei de specializare dovedește preocupare. În concluzie, ofițerul este bine pregătit și cu posibilități de dezvoltare. Îl apreciez cu calificativul Bine. Poate îndeplini funcția de comandant regiment desant-parășutare»⁴⁰.

În perioada 19 august - 1 septembrie

1967 s-a aflat la dispoziția Direcției Cadre din M.F.A. în vederea încadrării pe o funcție superioară, conform pregătirii.

La 1 septembrie 1967 este numit în funcția de locțiitor al șefului de stat major pentru pregătire și întrebuințare desant aerian al Armatei 2⁴¹.

Pentru perioada 15 iulie 1967-1 iulie 1968, șeful de stat major al Armatei 2, general-maior Constantin Berteanu, apreciază că *din punct de vedere tactic și îndeosebi cunoștințele teoretice și practice ale folosirii desantului aerian este bine pregătit. Personal este un bun parașutist, manifestă mult interes pentru menținerea antrenamentului, ceea ce constituie un bun exemplu pentru ofițerii regimentului de desant-parășutare. În anul 1967 a muncit mult pentru buna reușită a exercițiului din Poligonul Valea Mălinei, precum și pentru reușita aplicație comune M.F.A. – Consiliul Securității Statului, cu care ocazie i s-au adus mulțumiri. Are în preocuparea sa îmbunătățirea continuă a dotării regimentului cu tehnică de parașutare, direcție în care personal și-a adus contribuția prin invențiile aduse vechilor parașute. În activitatea sa, ofițerul manifestă unele neajunsuri [...] Nu se observă o îmbunătățire în îndrumarea și conducerea regimentului de desant, și aceasta, datorită stilului de muncă defectuos, lipsei de exigență și de analiză a situației concrete. În unele cazuri susține că lucrurile merg bine, deși sunt multe neajunsuri în desfășurarea procesului de instrucție. [...] În concluzie, având în vedere neajunsurile arătate mai sus, cu mare influență asupra conducerii și îndrumării subordonaților, apreciez că s-a achitat de sarcinile ce i-au revenit numai în condiții satisfăcătoare»⁴².*

Generalul-locotenent Ioan Șerb, comandantul Armatei 2 apreciază că este *în principiu de acord cu conținutul notării. De acord cu concluziile și calificativul propus de comisia de notare. Corespunde bine în funcție – foarte bun parașutist, metodist și instructor în pregătirea desantului aerian. Superficial în activitatea de stat major, fără deprinderi în redactarea documentelor de stat major. Ar da rezultate mai bune ca (sic!) comandant al regimentului desant»⁴³.*

Pentru perioada 1 iulie 1968-1 iulie 1969, generalul-maior Constantin Berteanu apreciază că *ofițerul, deși n-a fost convins în totalitate de lipsurile arătate în notarea precedentă, a căutat totuși să rezolve sarcinile de serviciu în condiții mai bune. În această perioadă a lucrat și și-a adus contribuția necesară la întocmirea*

Generalul Baștan în timpul unei ședințe operative

regulamentului de luptă al unităților de desant, a pregătit regimentul pentru aplicația din mai, unde, atât tema tactică, cât și organizarea luptei și acțiunea regimentului s-a apreciat cu Bine. Este sănătos și manifestă încă multă pasiune pentru pregătirea sa personală în lansările cu parașuta. În această perioadă nu s-a ocupat concret de experimentarea parașutei, fapt ce a făcut ca regimentul să primească 46 bucăți ce nu corespund. După primul eveniment grav n-a luat măsuri hotărâte și urmare, în aceleași condiții a avut loc un al doilea eveniment grav pe timpul lansărilor cu parașuta în Regimentul 60 Desant-parașutare. Nu este încă suficient de organizat în muncă și nu urmărește cu exigență executarea ordinelor. Reține atenția ofițerului asupra îmbunătățirii stilului său de muncă și să manifeste mai multă exigență și perseverență pentru îmbunătățirea situației din regiment. [...]»⁴⁴.

După înființarea Comandamentului Infanteriei și Tancurilor (în continuare C.I.Tc. – n.n.), este numit, la 1 august 1969, în funcția de locțiitor șef Secție Pregătire de Luptă Infanterie, Vânători de Munte și Desant-parașutare (și ofițer cu pregătirea trupelor de desant-parașutare) al acestui comandament⁴⁵.

Șeful secției, colonelul Marin Licu l-a caracterizat, pentru perioada 1 iulie 1969-15 mai 1970, ca fiind un ofițer care a depus un mare volum de muncă pentru organizarea procesului pregătirii de luptă în R. 60 Ds. Pșt. la elaborarea documentelor necesare desfășurării instrucției de specialitate și pentru îmbunătățirea bazei materiale a instrucției. [...] În prezent, este în curs de elaborare a unui studiu privind înzestrarea, echiparea și brânirea subunităților de desant-parașutare, care va fi supus spre aprobarea tov. ministru al Forțelor Armate. Este sănătos și manifestă încă multă pasiune pentru pregătirea și menținerea antrenamentului său în lansările cu parașuta [...]»⁴⁶.

În anul 1969 a executat pentru prima dată o parașutare dintr-un avion turbopropulsor, iar în ziua de 20 august 1970 a executat un salt de la peste 10 000 m, cu cădere stabilizată de 7 000 m, stabilind recordul național de înălțime, record omologat de Aeroclubul Central Român⁴⁷ și pentru care, în anul 1971, a primit titlul de „Maestru emerit al sportului”.

La 31 august 1970 este numit ajutor al primului locțiitor al comandantului C.I.Tc. pentru desant aerian⁴⁸. Pentru perioada 1 iulie 1970-15 mai 1971, generalul-locotenent Ioan Șerb, prim-loțiitor al comandantului C.I.Tc. notează că este foarte bun parașutist militar⁴⁹.

Ca o încununare a unei activități deosebite desfășurate în slujba armatei, a reînființării, dezvoltării, organizării și pregătirii trupelor de parașutiști, a unei activități de excepție în domeniul parașutismului sportiv, a activității de inventator sau inovator al unor materiale de desant aflate în dotarea trupelor de parașutiști, prin Decretul nr. 164 din 7 mai 1971 al Consiliului de Stat al R.S.R., i s-a acordat gradul de general-maior⁵⁰.

La 3 aprilie 1973 a fost numit locțiitor pentru desant aerian al comandantului aviației din Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului (în continuare C.A.A.T. – n.n.)⁵¹.

Generalul-maior Aurel Niculescu îl caracterizează pentru perioada 30 iunie 1972-30 iunie 1973 că deși este nou numit în funcție, cunoaște foarte bine atribuțiile ce le are, posedă o îndelungată practică de specialitate, ceea ce-l ajută în rezolvarea concretă a sarcinilor ce le are [...] are o bună pregătire militară și o foarte bună pregătire de specialitate. Este sănătos, rezistent și cu multă putere de muncă⁵².

Pentru perioada 1973-1974, generalul-maior Niculescu consideră că își cunoaște bine atribuțiile funcționale ce le exercită. Este un element foarte muncitor și pasionat de specialitatea ce o are, obținând rezultate bune. În ultimul timp aceste rezultate sunt evidente ca urmare a receptivității de care a dat dovadă. Și-a îmbunătățit mult stilul de muncă și metodele, în special față de regimentul de desant, pe care nu-l mai tutează. [...] Are o bună pregătire militară, este foarte bun cunoscător al regulamentelor generale și pretinde aplicarea strictă a lor. Are o frumoasă cultură generală îndeosebi în domeniul specialității ce o are⁵³.

Alături de un grup de cadre înaintea executării unui salt

În notarea de serviciu pe anul 1975, același general apreciază că își cunoaște foarte bine atribuțiile funcției pe care este încadrat, are mare competență în munca de conducere și se ocupă personal de rezolvarea sarcinilor în pregătirea desantului aerian. Toate acestea fac ca să obțină rezultate bune și foarte bune în funcția ce o are. Manifestă multă preocupare pentru pregătirea unității de desant, ridicarea capacității de luptă,

precum și pentru dotarea cu tehnică de luptă și de zbor. [...] Este disciplinat și ordonat. Duce o viață militară bazată pe regulamente și legi. Este necesar însă ca această conduită să o aibă permanent pentru că sunt unele perioade când se abate de la aceste reguli, în special când șeful nemijlocit nu este prezent⁵⁴.

La 15 iunie 1977 este numit locțiitor pentru desant-parașutare al comandantului Comandamentului Aviației Militare⁵⁵. Pe anul 1977, comandantul aviației militare, generalul-maior Gheorghe Zărnescu apreciază că își cunoaște bine atribuțiile funcționale și caută să le îndeplinească în cât mai bune condiții. [...] Manifestă o constantă preocupare pentru dezvoltarea tehnicii de desant-parașutare și pentru stabilirea unor reguli precise de desfășurare a activității de parașutare. [...] Are calități de comandant, fiind un bun organizator și conducător. Atunci când i se încredințează o răspundere precisă știe să stabilească măsurile cele mai importante și să finalizeze corespunzător acțiunea. Trebuie să manifeste mai multă inițiativă și perseverență în muncă. [...] Este apreciat și stimat de colectivul de muncă în care lucrează [...]»⁵⁶.

În caracterizarea pe anul 1978 se apreciază că a obținut rezultate foarte bune în îndeplinirea atribuțiilor funcționale. [...] Un aport deosebit și-a adus în elaborarea noilor regulamente și

Alături de parașutiștii sportivi de la Clinceni

instrucțiuni de întrebuințare în luptă a parașutiștilor militari. Este foarte bine pregătit din toate punctele de vedere. Ca specialist a demonstrat și în acest an înalta clasă de parașutist, menținându-și nivelul de parașutist militar clasa I-a. Manifestă spirit de ordine și disciplină, precum și interes pentru cunoașterea și aplicarea prevederilor regulamentare. Bun organizator al activităților, curajos și perseverent. Intuiește mersul evenimentelor și acționează pentru dirijarea lor corectă. Are mare putere de analiză⁵⁷.

Din funcțiile de înaltă răspundere deținute în această perioadă a condus destinele parașutismului militar, a coordonat activitatea de pregătire de specialitate a parașutiștilor din toate structurile sistemului de apărare, a militat pentru dezvoltarea acestei arme, pentru încadrarea cu cadre militare bine pregătite și înființarea unor noi subunități și unități de parașutiști, pentru dotarea tehnică a parașutiștilor inclusiv cu materiale de desant, pentru instituirea unor noi principii și forme de instruire la toate categoriile de pregătire și folosire în luptă, pentru întărirea spiritului de corp și dragoste pentru această specialitate, toate acestea cu aceeași intransigență care l-a caracterizat de-a lungul întregii cariere, dar și cu multă înțelegere față de nevoile oamenilor, cu dăruire, pasiune și iubire față de armă. Spiritul „baștaniștilor” dăinuie de mult timp în conștiința tuturor militarilor dar mai ales, în cea a parașutiștilor, fie ei militari sau civili.

Pe parcursul celor 40 de ani de carieră militară, din care peste 30 de ani în slujba parașutismului militar românesc, a executat un număr 685 de salturi cu parașuta, în toate condițiile meteo, inclusiv iarna, salturi pe apă (lacuri sau pe Marea Neagră), în zona muntoasă, pe timp de noapte și salturi de la mare altitudine⁵⁸.

În urma experimentelor și observațiilor făcute pe timpul exercițiilor de parașutare a conceput, realizat și perfecționat mai multe inovații și invenții de materiale pentru desant, cea mai cunoscută realizare fiind un model îmbunătățit de parașută pentru personal, cu un mai mare grad de siguranță (complexul de parașute B.G.7 – principală și B.G.3 – de siguranță, ulterior perfecționate sub numele de B.G.7 M – principală și B.G.3 M – de siguranță). Astfel, a primit Certificatul de autor nr. 281/41559 din 26 octombrie 1961 pentru

Dispozitivul de largare a parașutei (Brevet de invenție nr. 2458 din 9 iulie 1960, în colaborare cu ing. Marcel Feinstein) eliberat de Oficiul de Stat pentru Invenții, Certificatele de inovator nr. 74 din 12 octombrie 1959 pentru *Dispozitivul de detașare rapidă a parașutei în aer sau la sol*, (în colaborare cu ing. Marcel Feinstein) și nr. 74 din 30 noiembrie 1963 pentru *Confecționarea unei parașute de siguranță (abdomen) cu calități aerodinamice superioare și la un preț de cost scăzut față de parașuta de siguranță Aurel Vlaicu* (în colaborare cu cpt. Ion Enache), eliberate de M.F.A., Certificat de inovator nr. 1 din 6 august 1969 pentru Inovația T.P.-160 – *Parașută abdomen de siguranță și T.P.-161 – Parașuta de spate (specială) pentru lansarea desantului aerian echipat complet* eliberat de M.F.A. și Certificat de inovator nr. 107/1978 pentru *Parașuta principală pentru desant BG – 7M și Parașuta de siguranță BG – 3M* eliberat de M.Ap.N.

În conformitate cu prevederile art. 46, lit. b din Statutul corpului ofițerilor, prin Decretul nr. 86 al Președintelui R.S.R. este trecut în retragere la data 7 martie 1979⁵⁹.

Pe plan obștesc, a îndeplinit timp de aproape două decenii funcția de președinte al Comisiei Centrale de Parașutism din cadrul Aeroclubului Central Român. A colaborat sau a condus colectivele de redactare a unor ordine, instrucțiuni, dispoziții, regulamente sau filme pentru pregătirea trupelor de parașutiști, precum și o lucrare de specialitate⁶⁰. În ultimii ani de carieră și după pensionare a lucrat intens la redactarea unei istorii a parașutismului militar românesc, lucrare care nu a putut fi publicată decât mult mai târziu⁶¹.

În decursul carierei militare a fost decorat cu numeroase ordine și medalii: Medalia *Eliberarea de sub jugul fascist* (1950), Medalia *A 5-a aniversare a R.P.R.* (Decret nr. 508 din 24 decembrie 1952), Ordinul *Steaua R.P.R.* (Decret nr. 351/514 din 2 septembrie 1953), Medalia *10 ani de la înființarea primelor unități ale Armatei R.P.R.* (Decret nr. 397 din 1 octombrie 1953), Medalia *Meritul militar* cls. a II-a (1953), Medalia *Meritul militar* cls. a I-a (Decret nr. 348 din 18 august 1954), Ordinul *Muncii* clasa a III-a (Decret nr. 616 din 30 decembrie 1957), Medalia *Virtutea ostășească* (Decret nr. 343 din 27 august 1959), Ordinul

Înainte a unui salt de antrenament

Meritul militar cls. a III-a (Decret nr. 403 din 23 octombrie 1959), Medalia *40 de ani de la înființarea P.C.R.* (Decret nr. 120/1961), Ordinul *23 August* cls. a V-a (Decret nr. 500 din 10 august 1964), Ordinul *Meritul militar* cls. a II-a (Decret nr. 629 din 10 octombrie 1964), Medalia *A XX-a aniversare a Forțelor Armate ale R.P.R. și A XX-a aniversare a eliberării patriei* (Decret nr. 685 din 21 octombrie 1964), Medalia *A XXV-a aniversare a eliberării patriei* (Decret nr. 560 din 4 august 1969), Ordinul *Meritul militar* cls. I-a (Decret nr. 662 din 1 octombrie 1969), Medalia *A 50-a aniversare a P.C.R.* (Decret 137/1971), Medalia *25 de ani de la proclamarea Republicii* (Decret nr. 480/1972), Medalia *30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă* (Decret prezidențial nr. 140-1974) și medalia *A XXX-a aniversare a Zilei Armatei R.S.R.* (Decret prezidențial nr. 214 din 18 octombrie 1974)⁶².

Internat la Spitalul Militar Central din București, a decedat după o scurtă suferință, în urma unui infarct miocardic, în ziua de 8 februarie 1983.

Drept omagiu și recunoaștere a meritelor pentru activitatea depusă în slujba parașutismului militar românesc numele său a fost atribuit Centrului de Instruire pentru Operații Speciale de la Buzău, unei străzi din acest oraș – leagăn al parașutismului militar, precum și Aeroclubului din Suceava. De asemenea, în anul 1995, a luat ființă Fundația *General Grigore Baștan*, cu rolul de păstrare și valorificare a tradițiilor parașutismului românesc, sub egida acesteia desfășurându-se și Memorialul de parașutism „Grigore Baștan”.

MAJOR-GENERAL PARACHUTIST GRIGORE BAȘTAN

QUARTER MASTER EUGEN DORIN SPĂTARU

Abstract: Remarkable personality of our army, Major-General Grigore Baștan will be always associated with the Romanian military parachutism. He ascended the steps of the military hierarchy, he obtained inventor patent for his activity domain that he loved so much and he established the national record on altitude after he made a parachuting at 10.000 meters with stabilization at 7.000 meters.

Keywords: aerial assault, parachutists troops, inventions, altitude record, Regiment 60 Assault Parachuting

NOTE

¹ Ministerul Afacerilor Interne – Inspectoratul de Jandarmi Județean Arad.

² A fost înscris în clasa a VIII-a pe baza Certificatului nr. 185 din 27 august 1939 eliberat de Liceul „Ion Creangă”, absolvind Colegiul Național „Carol I” din Craiova – Cursul superior – Secția Literară, cu Certificatul de absolvire nr. 1577/1944.

³ A depus Jurământul militar la 15 decembrie 1938.

⁴ În urma examinării la probele de cunoștințe generale și limbi străine a fost declarat admis, fiind alocat la indemnizația de zbor prevăzută de Deciziile Ministeriale nr. 69 și 92/1941.

⁵ Caracterizarea este notată pe raportul personal din 27 iulie 1942 al sergentului Grigore Baștan de a i se aproba susținerea examenului de admitere în Școala de Subofițeri Combatanți Pionieri Râmnicu Vâlcea (Dosar de candidat nr. 16).

⁶ La absolvirea școlii s-a clasat al doilea din 57 de absolvenți, cu media 7,88.

⁷ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 2.

⁸ Ordinul Statului Major al Comandamentului Aeronauticii nr. 17091/1947.

⁹ Ordinul D.S.P.A. nr. 244260 din 22 septembrie 1948.

¹⁰ În Memoriul personal, la f. 2, se specifică faptul că a urmat, în anul 1948, timp de 8 luni, cursul scurt al Școlii de Ofițeri de Aviație de la Mediaș.

¹¹ Ordinul D.S.P.A. nr. 12682/1948.

¹² Ordinul D.S.P.A. nr. 31493/1949.

¹³ Ordinul nr. 19853/1949 al Direcției Cadrelor Forțelor Armate și Ordinul nr. 8179/1949 al Biroului 5 Cadre din Statul Major al Comandamentului Aviației.

¹⁴ A.M.R., Fond Microfilme, rola F.II. 3.1846, cd. 257.

¹⁵ A.M.R., Fond Microfilme, rola F.II. 3.1829, cd. 357.

¹⁶ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 14.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, f. 15.

¹⁹ Ordinul M.F.A. nr. 69145/1950.

²⁰ În această perioadă la comanda Batalionului 1 (597) Parașutiști s-au aflat cpt. (av.) Vasile Cozma (1 noiembrie 1950-31 martie 1951) și mr. (I.) Damian Prodan (6 mai-30 noiembrie 1951).

²¹ Ordinul M.C. nr. 05981/1952.

²² A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 16.

²³ Ibidem, f. 16.

²⁴ Ordinul M.C. nr. 06824 din 27 decembrie 1952.

²⁵ Ordinul C.F.A.M. nr. 38 din 3 septembrie 1953.

²⁶ A.M.R., Fond Microfilme, rola F.II. 3.1846, dosar nr. 6177/1955.

²⁷ Ordinul M.C. nr. 02660/1955.

²⁸ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 18.

²⁹ Ibidem, f. 21.

³⁰ Ordinul M.C. nr. 0786/1958.

³¹ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 22.

³² Ibidem, f. 23.

³³ Ibidem, f. 24.

³⁴ Ordinul M.C. nr. 0724/1963.

³⁵ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 25.

³⁶ Ibidem, f. 26.

³⁷ Diploma de absolvent nr. 2314 din 21 august 1967 (Arma Infanterie).

³⁸ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 27.

³⁹ Ibidem, f. 28.

⁴⁰ Ibidem, f. 29.

⁴¹ Ordinul M.C. nr. 00599/1967.

⁴² A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 30.

⁴³ Ibidem, f. 30.

⁴⁴ Ibidem, f. 31.

⁴⁵ Ordinul C.I. nr. 001 din 1 august 1969 al adjunctului M.F.A. și comandant al C.I.Tc.

⁴⁶ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 32.

⁴⁷ Recordul a fost omologat în mod oficial ca fiind executat de la înălțimea de 9 600 m.

⁴⁸ Ordinul I.T. nr. 0013 din 31 august 1970 al adjunctului M.F.A. și comandant al C.I.Tc.

⁴⁹ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 33.

⁵⁰ „Buletinul Oficial al R.S.R.” nr. 57 din 7 mai 1971.

⁵¹ Ordinul M.C. nr. 00222 din 3 aprilie 1973.

⁵² A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 34.

⁵³ Ibidem, ff. 39-40.

⁵⁴ Ibidem, f. 41.

⁵⁵ Ordinul M.C. nr. 492 din 15 iunie 1977.

⁵⁶ A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 42.

⁵⁷ Ibidem, f. 43.

⁵⁸ Salturi efectuate între anii 1941-1944 și 1951-1973.

⁵⁹ „Buletinul Oficial al R.S.R.” nr. 23 din 2 martie 1979.

⁶⁰ Instrucțiuni pentru executarea lansărilor în unitățile de aerodesant (vezi și A.M.R., Fond Microfilme, rola F.II. 3.1846, cd. 553-582), *Regulamentul de luptă al desantului aerian parașutat*, ed. 1970, *Instrucțiuni tehnice privind construcția, funcționarea, exploatarea și întreținerea parașutelor cu stabilizator BG-7 și a parașutei de siguranță BG-3*, 1970, *Manualul cu îndatoririle parașutiștilor militari înainte și pe timpul executării parașutărilor*, ediția 1972, precum și lucrarea *Parașutismul* (în colaborare cu Ioan Constantin Sabin), Editura Militară, București, 1963 etc.

⁶¹ *Istoria parașutismului militar din România*, apărută sub egida Fundației „General Grigore Baștan”, Editura Porto-Franco, Galați, 1997.

⁶² A.M.R., Fond Direcția Cadre și Învățământ, Memoriul personal al generalului-maior Grigore Baștan, f. 16.

COMANDORUL AUREL DUȘA

Comandor Dr. Marian MOȘNEAGU¹

Comandorul Aurel Dușa

Fiul Mariei și al lui Alexandru Dușa, comandorul Aurel Dușa s-a născut pe 28 octombrie 1926, în satul Presaca Ampoiului, comuna Meteș, județul Alba.

A absolvit școala elementară în satul natal (1940), Școala profesională C.F.R. Simeria (Hunedoara, 1947), Liceul Teoretic Constanța (1949-1953), Școala de Ofițeri de Marină, Secția Punte (23 august 1951), Academia Militară Generală (septembrie 1956), Cursul de limba engleză (1968) și Cursul de pregătire organizat de Direcția Informații din Marele Stat Major (1969).

A parcurs cu devotament față de instituția militară și remarcabilă probitate profesională ierarhia militară, fiind înaintat în gradul de locotenent (23 august 1951), locotenent-major (23 august 1954), căpitan-locotenent (23 august 1957), căpitan de rangul 3 (30 decembrie 1962), căpitan de rangul 2 (23 august 1965) și căpitan de rangul 1 (30 decembrie 1972). În martie 1987 s-a pensionat².

Inițial a activat ca muncitor calificat la Atelierele C.F.R. Simeria (1947-1948) și militar în termen la Regimentul 1 Artilerie de Coastă Constanța, unde, timp de șase luni, a urmat Școala Regimentară (octombrie 1948-1949).

Devenit ofițer de marină, a fost încadrat comandant Unitate de Luptă Artilerie și, prin cumul, ofițer secund pe dragorul de bază 2 „Locotenent-comandor Stihî” (septembrie 1951-decembrie 1952). În această perioadă a executat peste 800 de ore de marș și staționare la ancoră. Aproape în fiecare săptămână străbătea pe mare traseul Constanța – Sulina și retur, participând la diferite activități, precum diverse aplicații, convoieri, trageri de artilerie, lansări de mine, dragaj, distrugerea minelor rupte din baraje care apăreau după furtună și marșuri cu barca pe distanțe mari, Mangalia – Constanța și Gura Portiței – Constanța.

A fost anul în care și-a desăvârșit pregătirea practică marinărească. De foarte multe ori, când intra în port cu dragorul de bază 2, prima ordine să plece cu o altă navă sau cu remorcherul cu țință, pentru ca artileria de coastă să execute trageri.

Din cauza unei situații neclare a părinților săi și a unei informații eronate, la sfârșitul anului 1952 a fost debarcat și numit comandantul Depozitului de Materiale Punte, aflat în subordinea Comandamentului Marinei Militare, funcție pe care a deținut-o în perioada ianuarie-mai 1953, până când i s-a clarificat situația familială. Cu eforturi deosebite, în această perioadă a reușit să asigure toate materialele necesare pentru întreținerea navelor, respectiv pituri de diferite culori și calități, parame metalice și de cânepă de diferite mărimi, saule diferite, uleiuri, bronz, pastă de furbișat, lavete, colaci și centuri de salvare, rachete de semnalizare, rame pentru bărci etc.

Ulterior a fost numit ofițer secund pe dragorul de bază 1 „Căpitan Ghiculescu”, care nu avea comandant (mai-noiembrie 1953). După aproximativ o lună, nava a intrat în reparații, în schimb locotenentul Dușa ieșea în mare mereu cu celelalte nave. Perioada petrecută la această navă a fost destul de scurtă, deoarece, dând examen de admitere în Academia Militară Generală și fiind declarat reușit, a predat funcția și s-a prezentat la cursuri.

25 octombrie 1973.

Împreună cu ambasadorul Cehoslovaciei

25 decembrie 1973.

Împreună cu atașatul naval al Indoneziei

25 octombrie 1973.

Împreună cu ambasadorul Chinei

23 august 1973. Împreună cu căpitanul de rangul 1 Kuzokon,
atașatul naval sovietic

25 octombrie 1973.
Împreună cu atașatul naval al Franței

25 octombrie 1973.
Împreună cu atașatul aero al URSS

25 octombrie 1973.
Împreună cu atașatul naval al Canadei

25 octombrie 1973.
Împreună cu ambasadorul Ungariei

25 octombrie 1973.
Împreună cu atașatul naval al Indiei

În Academia Militară cursurile au decurs normal și la absolvire a fost numit comandantul dragorului de bază 12 (octombrie 1956-1960) și ulterior, comandant al dragorului de bază 13 (1960-1962). În răstimp de șase ani, a participat la foarte multe activități – diferite aplicații, marșuri, convoieri, dragaj real și de pregătire, trageri de artilerie, căutări și distrugeri de mine etc. Pe suprastructura comenzii navei era trecut numărul de mine distruse, respectiv 26, în marșurile executate în trei săptămâni la rând Constanța – Sevastopol și un marș Constanța – Odessa – Sevastopol – Novorossiisk – Poti – Suhumi – Batumi – Varna – Constanța. În această perioadă a reușit să comande toate cele patru dragoare de bază din Divizionul 146 Dragoare, de câte ori unul dintre comandanții acestora nu era disponibil.

În decembrie 1962 era președintele comisiei de recepție a unui dragor de bază care se afla în Șantierul Naval Constanța. Chemat la Comandamentul Marinei Militare, într-o încăpere cu alți doi ofițeri, li s-a dat hârtie și un subiect pe care să-l trateze. A scris ceea ce a știut mai bine despre subiectul respectiv și s-a înapoiat la comisia de recepție. Ulterior, în curtea Comandamentului Marinei Militare s-a întâlnit cu un ofițer care lucra în această instituție de elită, care l-a felicitat, anunțându-l că este mutat în Secția Cercetare din Comandamentul Marinei Militare.

La Comandamentul Marinei Militare s-a prezentat în decembrie 1962, fiind încadrat ofițer 2 cu documentarea, iar după câteva luni, ofițer 1 și locțiitor al șefului Secției Cercetare. În această funcție, pe lângă activitățile curente, a întocmit un *Memorator privind flotele străine*, care a fost editat și trimis tuturor unităților din marină.

În luna mai 1965 a fost numit șeful Secției Cercetare, iar la 23 august a fost avansat la excepțional la gradul de căpitan de rangul 2. În această funcție s-a preocupat de organizarea și executarea cercetării tactice cu mijloacele și subunitățile de cercetare existente, organizarea și executarea cercetării operative, organizarea pregătirii cadrelor pe linie de cercetare, întocmirea diferitelor materiale privind flotele străine ș.a. De asemenea, a participat la diferite aplicații, controale, inspecții, alarme, ședințe de pregătire a cadrelor etc. A făcut parte din Comisia pentru definitivarea *Regulamentului serviciului la bordul navelor Marinei Militare* și a *Regulamentului de luptă al statelor majore de Marină*.

Totodată, a fost numit șeful Comisiei de Pregătire Marinărească pentru examinarea absolvenților Institutului de Marină și ai Școlii de Maiștri de Marină, precum și pentru acordarea gradului de căpitan de rangul 3. În anul de învățământ 1968-1969 a predat Cursul „Cunoașterea flotelor străine” la Cursul de comandanți de nave din cadrul Școlii Militare de Ofițeri de Marină și a publicat diverse studii despre flotele străine în „Buletinul Marinei Militare”³ și în „Buletinul Direcției Informațiilor” din Marele Stat Major.

În luna mai 1971 a fost mutat în Direcția Informații, ulterior fiind numit atașat militar naval în Anglia, post în care a activat până în martie 1975, când s-au desființat mai multe posturi de atașați militari⁴.

La începutul anului 1971 am fost anunțat ca sunt numit atașat naval la Londra și trebuie să mă prezint la o comisie de la Comitetul Central, care va sta de vorbă cu mine înainte de a mă prezenta la post – mărturisesc comandorul Dușa. Anunțul respectiv a fost o mare surpriză pentru mine, deoarece nu mă așteptam la așa ceva. În acea perioadă eram șeful Secției Cercetare din Statul Major al Marinei Militare. La data și ora stabilită m-am prezentat la comisia respectivă. La poarta B de la Comitetul Central am spus ofițerului despre ce este vorba, el a dat un telefon și mi-a spus să mă prezint la o cameră de la etajul 6, unde se afla comisia. Am plecat neînsoțit, am ajuns la camera respectivă unde se aflau trei persoane care s-au uitat la ceas și m-au întrebat dacă am mai fost în clădirea respectivă și dacă am fost însoțit. Au afirmat că am trecut prima probă. A urmat o discuție unde mi s-au pus diferite întrebări din mai multe domenii, la care am răspuns cu ușurință. Discuția a durat

Decembrie 1971. Alături de locotenent-colonelul Vrbicala, la Ziua Forțelor Armate ale Iugoslaviei

Împreună cu atașatul militar al Egiptului, brigadier Egi

25 octombrie 1973.

Împreună cu atașatul naval al Spaniei

Împreună cu atașatul militar al Israelului

Împreună cu atașatul naval al Argentinei și atașatul militar al Israelului

Împreună cu șeful Direcției Comerciale a Ministerului Apărării al Angliei

Împreună cu atașatii militari din Franța, Spania și Chile

Împreună cu atașatul militar al Canadei

Împreună cu atașatul militar al Indiei

aproximativ 50 minute, după care mi-au urât succes în noua activitate, recomandându-mi să fiu foarte atent întrucât activitatea respectivă este dificilă și pretențioasă.

După o scurtă pregătire în cadrul Direcției Informații am plecat la post, unde am fost așteptat de atașatul militar și aero locotenent-colonelul Badea Dobre. A doua zi m-am prezentat la ambasadă, unde am fost primit de ambasadorul Vasile Pungan, diplomat cu multă experiență în domeniu. Mi-a urât bun venit și i-a spus consilierului Vasile Tilinca să mă prezinte colectivului ambasadei. Colectivul respectiv m-a primit cu multă căldură, iar relațiile stabilite între noi au fost foarte bune.

În 1973, locotenent-colonelul Badea Dobre a plecat în țară, iar ca atașat militar și aero a fost numit colonelul Cornel Popa.

În cursul anului 1973 ambasadorul Vasile Pungan și-a încheiat stagiul și s-a întors în țară. Noul ambasador a sosit la post după două luni de la plecarea sa, funcția vacantă fiind temporar îndeplinită de consilierul Vasile Tilinca.

Pretor Popa – noul ambasador extraordinar și plenipotențiar al R.S. România în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord – fusese adjunct de ministru și era pentru prima dată când lucra în domeniul diplomatic. După o scurtă perioadă și-a prezentat scrisorile de acreditare Reginei Angliei. Am făcut parte din personalul diplomatic care l-a însoțit pe ambasador la prezentarea scrisorilor de acreditare. Regina m-a întrebat de când sunt la post și cum m-am acomodat în Anglia. I-am răspuns că m-am acomodat foarte bine și că sunt în relații bune cu autoritățile militare engleze.

La Palatul Buckingham am mai fost invitat o dată, cu toți atașatii militari, în grădina Palatului și a doua oară am făcut parte din suita ambasadorului când toți ambasadorii au fost invitați de Regină.

Pe tot timpul misiunii la Londra am avut relații foarte bune cu întregul personal al ambasadei și cu cei de la comisia economică.

Ca atașat naval a acționat pentru întărirea relațiilor de prietenie cu armata engleză și cu alte armate care aveau reprezentanți militari la Londra. Astfel, a organizat vizita șefului Statului Major General al armatei engleze la București și a omologului său român la Londra. De asemenea, a organizat vizita navei-școală „Mircea” la Londra și prima croazieră a acesteia în S.U.A.⁵ Tot în această perioadă, a organizat vizita unui grup de elevi de la Școala de Ofițeri de Aviație la o școală similară din Anglia.

Începutul activității ca atașat naval nu a fost ușor, din cauza faptului că nu cunoșteam corpul atașatilor militari acreditați la Londra, care era destul de numeros și nici autoritățile militare engleze – își amintește comandorul Dușa. După două săptămâni de la sosirea mea la post am fost primit la Ministerul Apărării – Secția Legături Externe – care s-au purtat corect cu mine, m-au asigurat de tot sprijinul lor la îndeplinirea misiunii ca atașat naval. Legătura cu autoritățile militare engleze o realizăm prin Secția Legături Externe a Ministerului Apărării, care a informat ambasadele acreditate despre sosirea mea ca atașat naval la Ambasada României.

După aproximativ o lună de la prezentarea mea la Ministerul Apărării am început să primesc invitații la diferite activități protocolare, recepții și cocktail-uri, organizate de ambasade sau de atașatii militari, navali și aerieni. În același timp, am devenit membru al Asociației Atașatilor Navali. De asemenea, se obișnuia să se facă invitații la masă în cadru restrâns, la domiciliul unui atașat unde participau doi, trei atașati cu soțiile. La astfel de activități erau invitate și autorități din cadrul Ministerului Apărării.

În ce mă privește am invitat la masă mai multe autorități din Ministerul Apărării, precum șeful Direcției Informații, comandantul Infanteriei Marine, șeful Direcției Vânzări Armament, șeful Institutului de Studii Strategice, șeful Secției Legături Externe și atașati militari din S.U.A., Canada, Mexic, Brazilia, Argentina, Peru, Venezuela, Chile, Franța, Spania, Portugalia, Italia, Germania, Norvegia, Suedia, Olanda, China, Japonia, Turcia, Grecia, Iugoslavia, Israel, Egipt, Iordania, India, Pakistan, Iran, Bulgaria, Polonia și Indonezia. Aceste invitații se făceau pe bază de reciprocitate.

Din cadrul autorităților civile engleze l-am invitat pe purtătorul de cuvânt al Camerei Deputaților și pe redactorul revistei „Diplomatist”,

5 decembrie 1973, Londra. Alături de ambasadorul Thailandei la recepția dată cu ocazia zilei de naștere a regelui acestei țări

Comandorul Dușa și colonelul Popa împreună cu ambasadorul din Peru

Comandorul Aurel Dușa și colonelul Popa împreună cu șeful Statului Major General englez

Împreună cu atașatul naval al Braziliei

Împreună cu șeful Camerei Lorzilor

Împreună cu atașatul militar al Olandei

Împreună cu atașatul militar al Spaniei

Noiembrie 1973.
Recepția dată de atașatul naval indian de Ziua Marinei

August 1973. Recepția oferită de atașatul naval
al Argentinei, cu ocazia plecării de la post

care se născuse și făcuse liceul în România. Acesta a publicat în revista pe care o edita un amplu material despre Ziua Armatei Române. La o activitate protocolară, un atașat militar m-a întrebat ce fel de legături am cu Hefter, de a publicat un material așa de dezvoltat despre Armata României, că despre armata altor țări publica o frază sau două.

În cadrul atașatilor militari acreditați în Marea Britanie fiecare categorie de atașați, terestri, aero și navali, avea câte o asociație și se întâlneau lunar la un restaurant sau un local. În cadrul acestor întâlniri, decanul atașatilor navali a organizat un bal. Am fost întrebat cu cine doresc să stau la masă, i-am răspuns că nu am preferințe. Surpriza mea a fost că la masă am fost repartizat între un amiral american și un general din Africa de Sud.

Ofițerii de marină englezi pensionari aveau o asociație și se întâlneau lunar la un restaurant și discutau diferite probleme din timpul activității. De asemenea, participa câte un ofițer activ din cadrul Amiralității, care le spunea unele activități din cadrul Flotei engleze. Am fost invitat și am participat la mai multe din aceste întâlniri. La aceste activități protocolare se discutau diferite probleme generale, politice, militare, economice etc.

Printre activitățile, organizate de Ministrul Apărării, la care am fost invitat și am participat menționez următoarele: Direcția Hidrografică, Întreprinderea DECCA – producătoare de aparatură de navigație, o unitate de submarine unde am asistat la trecerea la pensie a unui comandant de submarin și un maestru, o unitate de instrucție din trupele de uscat, o unitate de geniu, un șantier naval unde se construiau nave de luptă, era în construcție o fregată în stadiu avansat, expoziții de armament.

Anual, Ministrul Apărării organiza o recepție pentru toți atașații militari acreditați la Londra. La una dintre aceste recepții, când ministrul Apărării era Lordul Peter Alexander Rupert Carington – devenit ulterior secretar general NATO⁶ – la sosirea mea aproful m-a anunțat, iar ministrul mi s-a adresat, spunându-mi: „Bine ai venit, adjunctul meu, ce fac trupele de uscat?, întreținându-mă aproximativ un minut în timp ce invitații așteptau să fie primiți. Aceasta s-a datorat faptului că numele meu reprezenta prescurtarea funcției de adjunct al ministrului pentru trupele de uscat (DUSA – Deputy Under Secretary Of Army).

Pe lângă activitățile protocolare pe care le-am organizat și la care am participat aproape zilnic, pe timpul mandatului meu ca atașat naval am organizat unele vizite pe linie militară, printre care vizita șefului Statului Major General englez, generalul Michael Carver la București, vizita șefului Statului Major, generalul Ion Gheorghe⁷, la Londra, vizita unui grup de studenți de la Școala de Ofițeri de Aviație la o școală similară din Anglia, două vizite conduse de generalul Alexe, care a purtat discuții cu autoritățile engleze la fabrica de avioane de la Bristol pentru construirea avionului „BAC” și pentru procurarea de stații de radiolocații pentru dirijarea zborului, marșul de instrucție și vizita navei-școală „Mircea” în S.U.A. și la Londra, vizita și participarea șefului Direcției Topografice Militare, generalul Vasile Dragomir la o întrunire internațională de specialitate desfășurată la Londra, vizita și participarea unei echipe de canotaj la un concurs desfășurat în Anglia, sub conducerea generalului Slicaru, președintele Federației Române de Canotaj, vizita generalului Nicolae Stan și a colonelului Mureșan din Ministerul de Interne ș.a.

La terminarea misiunii, am invitat la masa de adio câțiva din cei mai apropiați colaboratori și reprezentanți din Ministerul Apărării. Fiecare din participanți și-au manifestat sincer sau din politețe regretul că mi-am terminat misiunea și că mă întorc în țară.

În mod direct mi s-a adresat șeful Secției Legături Externe din Ministerul Apărării, care mi-a spus că regretă sincer că s-a terminat mandatul meu.

Fiecare atașat militar, la sosirea și la plecarea de la post, se prezenta la Ministerul Apărării pentru sosire și rămas bun. M-am prezentat și eu și am scris în registru data plecării de la post. La ieșirea din Ministerul Apărării m-am întâlnit cu atașatul militar al S.U.A., care m-a întrebat ce am făcut la Minister, i-am răspuns că am venit pentru rămas bun. Amiralul a spus că nu se poate și că el va interveni la autoritățile române să-mi prelungească stagiul la post.

Întors în țară, a activat ca ofițer 1 în Secția Cercetare din Comandamentul Marinei Militare, din aprilie 1975 până în noiembrie 1977, când, la cerere, a fost mutat în Comandamentul

Trupelor de Geniu, în Secția Operații, ca ofițer 1 pentru coordonarea și desfășurarea pregătirii navelor din dotarea acestui comandament.

În 1977 a efectuat timp de zece zile un serviciu pentru alarmarea forțelor de intervenție în caz de pericol pe prima platformă românească de foraj marin „Gloria”.

Navele din dotarea unității respective erau destinate să execute trecerea peste fluviul Dunărea a trupelor și tehnicii de luptă, dar erau foarte vechi și nu aveau propulsie proprie. Există un singur remorcher care deservea aceste nave, deci nu erau operative. În această situație, a acționat și a reușit să construiască șase nave propulsate, astfel că unitatea respectivă a devenit operativă.

În acest comandament a întocmit o *Instrucțiune* care conținea prevederi privind modul de pregătire și executare a trecerii trupelor și tehnicii de luptă peste fluviu. De asemenea, împreună cu un alt ofițer de geniu, a definitivat *Regulamentul trupelor de geniu* pentru a putea fi tipărit. A tradus din limba engleză un material privitor la pregătirea trupelor de geniu. Fiind singurul ofițer de marină, a solicitat și a prezentat temele de marină prevăzute în planurile de pregătire ale ofițerilor Comandamentului Trupelor de Geniu, Comandamentului Trupelor de Transmisiuni, Comandamentului Artileriei și Comandamentului Infanteriei și Tancurilor.

În martie 1987 a fost trecut în rezervă.

Este membru al Uniunii Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere, al Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” și al Ligii Navale Române, filiala București.

A publicat articole de specialitate în „Buletinul Marinei Militare”, „Buletinul Informativ” al Marelui Stat Major, revista „România maritimă și fluvială Magazin” și a făcut parte din comisia de redactare a „Regulamentului de luptă al statelor majore de Marină”, „Regulamentului serviciului la bordul navelor Marinei Militare”, „Regulamentului Trupelor de Geniu” și a „Instrucțiunilor privind modul de pregătire și executarea trecerii trupelor și tehnicii de luptă cu navele fluviale peste Dunăre”. De asemenea, a întocmit un „Memorand pentru cunoașterea flotelor străine”.

A fost distins cu Ordinul „Meritul Militar” clasele a III-a (1966), a II-a (1972) și I-a (1976), Medalia „Meritul Militar” clasele a II-a (1954) și I (1958), Medalia Muncii (1957), „A 40-a aniversare a P.C.R.” (1961), „A 20-a aniversare a eliberării Patriei” (1964), „Virtutea ostășească” clasa I-a (1969), „30 de ani de la eliberarea României de sub ocupația fascistă” (1974) și „A 30-a aniversare a Zilei Armatei R.S.R.” (1974).

CAPTAIN (N.) AUREL DUȘA CAPTAIN (N.) MARIAN MOȘNEAGU, PH.D.

Abstract: Navy officer with real intellectual qualities and a vast professional experience in the Navy and in General Staff, Captain Aurel Dușa fulfilled with success, between 1971 and 1975, the function of navy attaché at London. In this position, the officer had an important contribution at the development of the bilateral military relations in the endowment domain, instruction, military education and others between Romania and Great Britain, and also the amplification of collaboration with the armies of the other states represented in the capital of this great navy continental power.

Keywords: Aurel Dușa, elite navy officer, navy military attaché, Great Britain, Foreign Liaison Section

NOTE

¹ Serviciul Istoric al Armatei.

² Marian Moșneagu, „Dicționarul marinarilor români”, Editura Militară, București, 2008, p. 164.

³ Detalii în Marian Moșneagu, „Presa Marinei Române. Dicționar bibliografic”, Editura Militară, București, 2011, pp. 44-61.

⁴ „Diplomația română a apărării. Un secol și jumătate sub zodia Minervei. Scurt istoric”, Editura Medro, București, 2007, p. 201.

⁵ Detalii în Valentin Donici, „Veteranul valorilor”, Editura Militară, București, 1977, Radu Theodoru, „Noi, „Mircea” și Atlanticul”, Editura Militară, București, 1978 și Valentin Ciorbea, „Istoricul navelor-școală „Mircea”. Vol. II Nava-școală „Mircea”, Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, Constanța, 1999.

⁶ Secretar general NATO între 1984 și 1988.

⁷ Generalul de armată Ion Gheorghe, fost șef al Statului Major General în perioada 5 noiembrie 1965-29 noiembrie 1974.

CEL DE-AL XXXIX-LEA CONGRES AL COMISIEI INTERNAȚIONALE DE ISTORIE MILITARĂ

Cea de-a XXXIX-a ediție a Congresului Comisiei Internaționale de Istorie Militară a fost organizată la Torino, în perioada 1-7 septembrie 2013, de către Comisia Italiană de Istorie Militară, cu concursul Ministerului Apărării Naționale și al Statului Major General Italian.

Tema generală a congresului, găzduit pentru a treia oară de Italia, după edițiile de la Roma din 1992 și Trieste în 2008, a fost: „Operații Întrunite și Combinate în Istoria Războaielor”, dimensiunea internațională și multidisciplinară a acestuia permițând abordarea unor diverse aspecte militare, diplomatice, economice, sociale și culturale, atât la nivel local, cât și la nivel național, european și mondial din antichitate și până în prezent.

La congres au participat 220 de invitați din 36 de țări. Conferințele și dezbaterile au fost planificate pe 29 de secțiuni. România a fost reprezentată de ambasadorul României în Cuba, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Serviciul Istoric al Armatei.

La deschiderea congresului au fost prezenți ministrul Apărării Naționale al Italiei, senatorul Mario Mauro și șeful Statului Major General, amiralul Luigi Binelli care, prin discursurile pe care le-au susținut, au scos în evidență importanța temei abordate pe care au apreciat-o a fi de mare actualitate și efortul făcut de către statul și armata italiană pentru organizarea și desfășurarea congresului. Totodată, cei doi lideri italieni au făcut trimiteri și la situația internațională actuală, cu referiri în special la criza din Siria.

Președintele Comisiei Internaționale de Istorie Militară, Dr. Piet H. Kamphuis a precizat, la rândul său, că în anul 2013 s-au împlinit 75 de ani de când Congresul Internațional de Istorie Militară își desfășoară activitatea. Cu acest prilej a fost lansat volumul „1938-2013. 75 de ani de existență a Comisiei Internaționale de Istorie Militară”. Dr. Kamphuis a mai precizat că a fost creat cu sprijinul statului austriac, un nou site al Comisiei Internaționale de Istorie Militară: <http://www.ichm.info/>.

Trei din cele 29 de sesiuni au fost dedicate arhivelor militare. Au fost detaliate probleme referitoare la organizarea arhivelor militare naționale, de clasificarea arhivei militare istorice, facilitarea accesului la informații prin digitalizarea fondurilor de arhivă și editarea unor publicații de specialitate, precum regulamente, instrucțiuni, Ghidul Arhivelor Militare, Ghidul Fondurilor Digitalizate, Catalogul Arhivelor Militare etc., și nu în ultimul rând, realizarea unei ferestre virtuale de contact între armată și societatea civilă prin difuzarea pe internet a documentelor de arhivă și a fotografiilor-document. În program a fost inclusă și o vizită la Arhivele Statului din Torino.

Organizatorii și moderatorii acestor dezbateri au subliniat faptul că numitorul comun și prioritatea actuală și de perspectivă a politicii arhivistice internaționale trebuie să o constituie facilitarea accesului neîngrădit la informația arhivistică, mărturiile trecutului și prezentului fiind considerate fundamente ale viitorului.

De asemenea, au fost popularizate unele publicații internaționale de specialitate, precum: „Revista Internațională de Istorie Militară”, „Tehnologi și Războaie” etc. Exemplare din aceste lucrări au intrat și în fondul de carte al bibliotecii Serviciului Istoric al Armatei.

Conform agendei congresului, în data de 4 septembrie 2013 a fost efectuată o vizită de informare la Muzeul Tehnic al Marinei Italiene și la bordul Distrugătorului „Caio Duilio” din baza navală La Spezia. Muzeul deține pe lângă impresionante exponate de mare valoare istorică și o relicvă aparținând submarinului „Scire”, navă devenită celebră în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Cea de-a XL-a ediție a Congresului Internațional de Istorie Militară se va desfășura la Paris, Franța, iar ediția din anul 2015 va fi organizată la Beijing, China.

Locotenent-colonel Gabriel PĂTRAȘCU

EXPOZIȚIA „1913. AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC ȘI PACEA DE LA BUCUREȘTI”

La data de 10 august 2013 s-au împlinit 100 de ani de la încheierea celui de-al Doilea Război Balcanic prin semnarea Tratatului de pace de la București. Rolul României în evenimentele care au zguduit Peninsula Balcanică acum un veac a fost unul covârșitor. Acest fapt a fost demonstrat prin găzduirea Conferinței de Pace la București, act care consfințea rolul României de arbitru al situației din Balcani.

Evenimentele petrecute în vara anului 1913 sunt reflectate în expoziția „1913. Al Doilea Război Balcanic”, inaugurată în ziua de 8 august 2013 la Muzeul Național de Istorie din București. În cadrul expoziției sunt prezentate documente originale și în copie menită să ofere publicului iubitor de istorie o imagine complexă asupra unui episod din istoria României și a spațiului sud-est european ale cărui efecte sunt încă prezente la un secol de la producerea lor.

Documentele, în mare parte inedite, au fost selectate din fondurile și colecțiile Arhivelor Naționale ale României, Serviciului Istoric al Armatei, Arhivei Ministerului Afacerilor Externe, Arhivelor de Stat ale Bulgariei, Arhivelor Militare Bulgare, precum și din colecția domnului dr. Cristian Scăianu. Alături de documente de arhivă, expoziția găzduiește și numeroase fotografii de epocă din colecțiile Muzeului Național de Istorie și Arhivelor Naționale ale României, iar pe un monitor se pot viziona filme de arhivă care au ca subiect evenimentele din vara anului 1913.

Publicului îi sunt prezentate documente diplomatice extrem de valoroase care poartă semnătura regelui Carol I și a celor mai de seamă lideri politici ai epocii, textul în original al Tratatului de Pace, precum și note, scrisori și telegrame care, prin conținutul lor, oferă o imagine a disputelor diplomatice din perioada celui de-al Doilea Război Balcanic.

Foarte interesante sunt și documentele din fondurile administrației centrale, dar și ale prefecturilor județene, care reflectă starea de spirit a populației privind mobilizarea, campania militară, efectele epidemiei de holeră, încheierea păcii. Atmosfera epocii este întregită prin cărți poștale, scrisori, exemplare ale ziarelor din acea perioadă.

Sunt prezentate și câteva exemplare a armamentului militar din epocă și de obiecte personale aparținând unora dintre participanții la eveniment.

Printr-o inspirată inițiativă a organizatorilor, vizitatorii expoziției pot vedea reproducă sala în care s-a semnat tratatul de pace cu consemnarea locurilor ocupate de fiecare delegat „masa verde”.

Serviciul Istoric al Armatei participă la această expoziție cu un număr semnificativ de documente, reproduce în facsimil, din fondurile de arhivă ale Marelui Cartier General, Marelui Stat Major și ale corpurilor de armată participante la campania din 1913. Vizitatorii au acces la documente redactate de ofițerii români în timpul desfășurării operațiilor militare: planuri de campanie, hărți întocmite de ofițerii de stat-major cu dispunerea zilnică a trupelor, rapoarte operative ale comandanților de mari unități adresate Marelui Cartier General, rapoarte și adrese privind relațiile cu populația locală ș.a. Un document deosebit de important prezentat în cadrul expoziției este manuscrisul raportului privind operațiile Armatei Române, redactat, la 28 august 1913, de generalul Alexandru Averescu, șeful Statului Major al Armatei de Operații.

Prin prezentarea acestor documente din arhiva istorică a Ministerului Apărării Naționale, Serviciul Istoric al Armatei a dorit ca vizitatorii expoziției să-și formeze o imagine complexă a participării Armatei Române la al Doilea Război Balcanic, cu luminile și umbrele care au caracterizat această participare.

Dacă acum o sută de ani România și Bulgaria se confruntau pe câmpul de luptă, în vara acestui an instituțiile cu profil arhivistic din cele două țări și-au conjugat eforturile pentru a prezenta publicului iubitor de istorie o expoziție care să reflecte evenimentele petrecute acum 100 de ani.

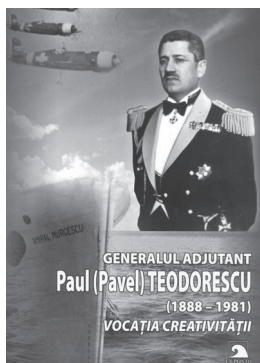
Expoziția „1913. Al Doilea Război Balcanic” de la Muzeul Național de Istorie din București, care poate fi vizitată până la data de 15 octombrie 2013, constituie, credem noi, un popas obligatoriu pentru iubitorii istoriei.

Lucian DRĂGHICI

SIMPOZIONUL NAȚIONAL GENERALUL ADJUTANT PAUL (PAVEL) TEODORESCU (1888-1981) – SLUJITOR AL NEAMULUI ȘI CTITOR AL BISERICII

Gu ocazia împlinirii a 125 de ani de la nașterea generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu, Arhiepiscopia Râmnicului, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Statul Major al Forțelor Aeriene, Statul Major al Forțelor Navale și Serviciul Istoric al Armatei au organizat, la 28 iunie 2013, un simpozion național la care au participat cadre militare, preoți, monahi și monahii, profesori universitari, cercetători și jurnaliști.

Evenimentul a avut loc în sala „Iosif Episcopul” a Așezământului Pastoral-Cultural „Sfântul Ierarh Calinic” din cadrul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Râmnicului.

În deschiderea manifestării științifice, Înaltpreasfințitul Părinte Gherasim, Arhiepiscopul Râmnicului a binecuvântat adunarea și a adresat cuvântul de întâmpinare.

În continuare, Preasfințitul Părinte Episcop Vicar Dr. Emilian Lovișteanu, în calitate de gazdă a întâlnirii, a prezentat evenimentul și a susținut prelegerea „Un neam de voievozi și de ctitori”.

Mesajul Statului Major al Forțelor Navale a fost transmis de către contraamiralul de flotilă Dr. Vergil Chițac, rectorul Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”.

Înaltpreasfințitul Părinte Gherasim, Arhiepiscopul Râmnicului rostind binecuvântarea și adresând cuvântul de întâmpinare

Din partea Statului Major al Forțelor Aeriene mesajul a fost transmis de colonelul Dr. Nicușor Țacu.

Au fost prezentate comunicările: Dr. Valentin Marin

– „Un destin în furtuna istoriei. Generalul adjutant în rezervă Paul Teodorescu”, conf. univ. Dr. Stoica Lascu – „Rezumatele istorice ale locotenentului Paul Teodorescu, ofițer instructor în anii 1911-1914”, Dr. Luminița Giurgiu – „Activitatea locotenent-colonelului Paul Teodorescu în cadrul Consiliului Superior al Aeronauticii”, Dr. Teodora Giurgiu – „Învățământul superior militar într-un nou local”, prof. univ. Dr. Ion Giurcă – „Generalul Paul Teodorescu, promotor al științei și artei militare în România”, Dr. Marian Nencescu – „Generalul Paul Teodorescu «ctitor» al Monumentului Eroilor Aerului”, Dr. Andreea Atanasiu-Croitoru – „Din cuvântările generalului adjutant Paul Teodorescu, ministrul Aerului și Marinei”, Dr. Marian Moșneagu – „Progresele Aviației și Marinei în perioada ministeriatului generalului adjutant Paul Teodorescu”, Dr. Cornel Țucă – „Colonelul Teodorescu Paul, comandantul Regimentului Gardă nr. 6 Mihai Viteazul (28 iulie 1929-1 noiembrie 1932)”, Dr. Alin Spânu – „Generalul Paul Teodorescu și yachtul «Luceafărul» o șaradă cu iz penal (1942-1943)”, Flavia Petrov – Generalul Paul (Pavel) Teodorescu în Arhivele C.N.S.A.S.” și Sibel Jindi-Alexandru – „Generalul Paul (Pavel) Teodorescu omagii colaboratorilor și prietenilor”.

Sub egida Universității „Ovidius” din Constanța, Arhiepiscopiei Râmnicului, Serviciului Istoric al Armatei și Ligii Navale Române a fost lansat volumul „Generalul

Sala „Iosif Episcopul” a Așezământului Pastoral-Cultural „Sfântul Ierarh Calinic” din cadrul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Râmnicului

adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888-1981) – vocația creativității”, coordonat de prof. univ. Dr. Valentin Ciorbea, P.S. Dr. Emilian Lovișteanu și comandor Dr. Marian Moșneagu. Pe lângă cei care au susținut comunicările, la carte au mai contribuit și Dr. Petre Otu – „Interbelicul militar” și comandor Dr. (r) Aurel Pentelescu – „Generalul adjutant Paul Teodorescu”.

De asemenea, volumul cuprinde o serie de articole semnate de prof. univ. Dr. Valentin Ciorbea și maica stareță stavroforă Emanuela Oprea referitoare la activitatea generalului Paul Teodorescu.

Cartea se deschide cu *Argument* și cuprinde *Secțiunea I – Omagii*, *Secțiunea II – Generalul Paul (Pavel) Teodorescu în viziunea cercetătorilor și lumina izvoarelor istorice* și *Secțiunea III – Addenda cu documente și imagini fotografice*.

Un moment distinct a fost vizionarea filmului documentar „Oameni care au fost... Generalul Paul Teodorescu”, realizat de Florica Fulgeanu, după un scenariu de Emanuel Bădescu, cu o durată de 25 minute.

Manifestările au continuat pe 29 iunie 2013, de ziua prăznuirii Sfinților Apostoli Petru și Pavel, la Mănăstirea Dintr-un Lemn

Preasfințitul Părinte Episcop Vicar Dr. Emilian Lovișteanu oficiind parastasul la mormântul generalului Paul Teodorescu de la Mănăstirea Dintr-un lemn.

din localitatea Frâncești, județul Vâlcea. Generalul Paul Teodorescu a restaurat în totalitate Sfânta Mănăstire Dintr-un Lemn, ctitorie a voievodului Matei Basarab, care a devenit altar de închinare al tuturor aviatorilor și marinarilor

români care au luptat și s-au jertfit pentru apărarea patriei.

Preasfințitul Părinte Emilian Lovișteanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă și un parastas la mormântul generalului Paul Teodorescu. Ceremonialul militar și religios s-a încheiat cu depunere de coroane de flori. În cadrul acestuia generalul Paul Teodorescu a primit onorul de la Regimentul 30 Gardă „Mihai Viteazul”.

Trebuie menționată contribuția deosebită la organizarea manifestărilor a maicii starețe stavroforă Emanuela Oprea de la Mănăstirea Dintr-un Lemn, care s-a dedicat cinstirii memoriei generalului Paul Teodorescu pentru a fi readus în atenția opiniei publice.

La slujba de pomenire au fost prezente oficialități, personalități culturale, cadre militare, stareți și starețe de la mănăstirile vâlcene, preoți și pelerini din țară.

SIMPOZIONUL NAȚIONAL „ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE 1958-1968”

Sub egida Consiliului Județean Vrancea și Muzeului Vrancei s-a desfășurat, la Muzeul Unirii, Simpozionul național „România în relațiile internaționale 1958-1968”. La eveniment au participat reprezentanți ai Academiei Oamenilor de Știință, Fundației Europene „Nicolae Titulescu”, Centrului de Istorie și Civilizație Europeană – Filiala Iași a Academiei Române, Clubul Istoricilor „Nicolae Iorga”, Serviciului Istoric al Armatei, Centrului de Studii și Păstrarea a Arhivelor Militare Istorice, Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Universității „Dunărea de Jos”, Universității „Spiru Haret” ș.a., cadre didactice universitare, muzeografi, cercetători științifici și alți iubitori de istorie.

Lucrările au debutat cu un moment omagial dedicat evocării personalității prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu, care ne-a părăsit în luna mai a anului acesta.

Activitatea a fost coordonată cu binecunoscuta probitate profesională de directorul Muzeului Unirii, dr. Horia Dumitrescu, secondat de doamna Maria Nica.

Alături de gazdă, la prezidiu, s-au aflat dr. Stela Cheptea, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, George Potra și prof. univ. dr. Constantin Bușe. Au susținut comunicări prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, comandor (r) prof. univ. dr. Jipa Rotaru, prof. univ. dr. Petre Țurlea, prof. univ. dr. Constantin I. Stan, dr. Ion Mitrea, dr. Luminița Giurgiu, dr. Teodora Giurgiu, dr. Cornel Țucă, dr. Iulian Boțoghină, dr. Liviu Țăranu, dr. Silviu Moldovan, dr. Andreea Pop și dr. Nina Deșliu.

Conform tradiției, manifestarea s-a încheiat prin lansări de cărți și publicații.

Dr. Horia Dumitrescu, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, dr. Stela Cheptea

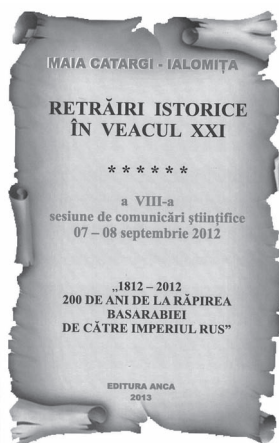
SIMPOZIONUL NAȚIONAL „1913-2013. 100 DE ANI DE LA PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC”

În zilele de 6 și 7 septembrie, s-a desfășurat cea de-a IX-a Sesiune de comunicări științifice cu tema „1913-2013. 100 de ani de la participarea României la cel de-al Doilea Război Balcanic”. Evenimentul a fost organizat de Consiliul Județean Ialomița, Primăria Maia, Academia Oamenilor de Știință din România și Filiala Maia Catargi a Asociației Naționale a Cavalerilor de Clio, sub atenta coordonarea a comandorului (r) prof. univ. dr. Jipa Rotaru, inițiatorul reuniunilor anuale „Retrări istorice în veacul XXI”.

După slujba religioasă, participanții au păstrat un moment de reculegere în memoria celui ce a fost Gheorghe Buzatu.

Conform tradiției, a fost lansat volumul care cuprinde cele 42 de studii inedite prezentate, anul trecut, la sesiunea de comunicări științifice „1812-2012. 200 de ani de la răpirea Basarabiei de către Imperiul Rus”, tipărit de Editura Anca, 587 de pagini.

Participarea României la cel de-al Doilea Război Balcanic a fost abordată de prof. univ. dr. Jipa Rotaru, cpt. dr. Luiza Lazăr Rotaru, prof. univ. dr. Ion Scurtu, general de brigadă dr. Dan Cavaleru, prof. univ. dr. Leonida Moise, prof. univ. dr. Gavriil Preda, dr. Andreea Cuțui, dr. Cornelia Delia Cornea, chestor prof. univ. dr. Vlad Barbu, dr. Lavinia Gheorghe, dr. Alin Spănu, prof. dr. Ștefan Grigorescu, preot militar Constantin Neagu, dr. Dumitru Codiță, dr. Dumitru Socolov, col. Victor Docuz, prof. univ. dr. Ion Dragoman, col. dr. Mircea Fechet, comandor conf. univ. dr. Olimpiu Glodarenco, prof. univ. dr. Ion Giurcă,

dr. Luminița Giurgiu, dr. Teodora Giurgiu, col. dr. Mircea Tănase, Alina Iancu, dr. Andreea Atanasiu Croitoru, dr. Costin Scurtu, prof. univ. dr. Octavian Burcin, dr. Stelian Gudacu, prof. Virgil Teodorescu, drd. Diana Gheorghită, comandor. dr. Marius Adrian Nicoară, dr. med. Rigu Petre, dr. Valentin Vasile, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, lector univ. dr. Enache Tușa, prof. univ. dr. Stela Cheptea, Maria Diana Popescu, col. dr. Aurel Corduneanu, dr. Liviu Țăranu, dr. Florin C. Stan, c-dor dr. Jănel Tănase, pr. Lucian Scărlătescu, lect. univ. dr. Ion Damaschin, dr. Constantin Moșincat, col. dr. Petrișor Florea, dr. Cornel Țucă, col. ing. dr. Anatol Munteanu, conf. univ. dr. Stoica Lascu, col. dr. Petru Pah, prof. Alin Rusu, prof. Zoe Bratu, prof. Mirela Voicu și prof. Vlad Constantin.

6-7 septembrie 2013, Maia. Participanții la sesiunea de comunicări științifice (Foto: Ion Măldărescu)

MASA ROTUNDĂ „100 DE ANI DE LA AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC”

Sub egida Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, a Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române și a Cercului Militar Național s-a desfășurat Masa rotundă „100 de ani de la al Doilea Război Balcanic”. Manifestarea a avut loc în data de 9 septembrie a.c., la Sala Alba Iulia a Cercului Militar Național.

Alocuțiunile de deschidere au fost rostite de generalul-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Nicolae-Șerban Tanașoca, directorul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române și de colonelul dr. Cristian Dorca, directorul Cercului Militar Național.

Lucrările s-au desfășurat în plen, pe trei secțiuni, fiind prezentate următoarele comunicări: *Rădăcini medievale ale războaielor balcanice*, cercetător științific dr. Alexandru Madgearu; *Cunoaștere istorică și judecată politică. N. Iorga și războaiele balcanice*, prof. univ. dr. Florin Țurcanu; *Aromânii și crearea statului albanez*, prof. univ. dr. Nicolae-Șerban Tanașoca; *Nicolae Titulescu și războaiele balcanice*, prof. univ. dr. Marin

Badea; *Războaiele balcanice – un secol după*, general-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu; *26 octombrie 1912 – ziua eliberării Salonicului de sub otomani*, Apostolos Patelakis; *Considerații privind capacitatea operativă și acțiunile Armatei Române în anul 1913*, cercetător științific dr. Petre Otu; *Aviația – o nouă armă în războiul balcanic*, Sorin Turturică; *Misiunile Marinei*

Române în al Doilea Război Balcanic, comandor dr. Marian Moșneagu; *O mărturie bulgară despre Conferința de pace de la București (1913). Memoriile lui Simion Radev*, cercetător științific Constantin Iordan, *James David Bourchier și pacea de la București (1913)*, cercetător științific Daniel Cain; *„Cartea verde românească” și implicațiile ei*, Georgeta Filitti, *România și crearea statului albanez*, cercetător științific Sergiu Iosipescu; *Pacea de la București și semnificația hotărârilor adoptate*, Dan Petre.

Concluziile dezbaterilor au fost sintetizate de generalul-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu și de Nicolae-Șerban Tanașoca.

Dr. Teodora GIURGIU

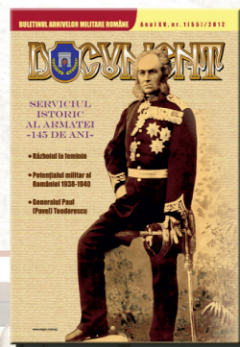
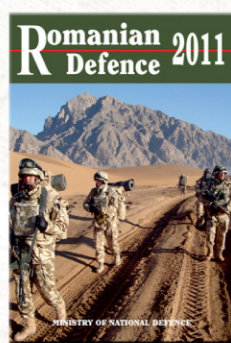
CONTENTS

Editorial – From the History of the Romanian Wings 1910-1916 – Prof. univ. Valeriu AVRAM, Ph.D. ❖ 1913. Mission in Serbia – Petre OTU, Ph.D. ❖ Romanian Navy appeared at Brăila – Lieutenant-commander (r.) engineer Florin POPA ❖ Aspects regarding the Endowment of the Romanian Army between 1935 and 1940. The Radiography of some delayed Measures – Colonel Dan PRISĂCARU, Ph.D. ❖ The Romanian Fighter Aviation in the Campaign from 1941. The Conclusions of the Commandant of Flotilla 1 – Captain-commander aviator Mihail Romanescu – Sorin TURTURICĂ ❖ The Campaign of Regiment 2 Chariots on the Territory of Czechoslovakia and Austria (February-May 1945) – Colonel (tank) (r.) George D. GHEORGHIU ❖ An intelligence Structure of Transition: Army Intelligence Service – Alin SPÂNU, Ph.D. ❖ The Romanian-Soviet Convention from 1957 regarding the Dislocation of the Soviet Ships in Romanian Harbors – Captain (n.) engineer Marian TĂNASE, Ph.D. ❖ Artillery Instruction Center from Ploiești (1962-1997) – Colonel prof. univ. Adrian STROEA, Ph.D., Colonel (r.) Marin GHINOIU ❖ Major-general parachutist Grigore Baștan – Quarter Master Eugen Dorin SPĂTARU ❖ Captain (N.) Aurel Dușa – Captain (N.) Marian MOȘNEAGU, Ph.D. ❖ AGORA

„Cartea este o pasiune, iar pasiunea se împarte”

STATUL MAJOR GENERAL
SERVICIUL ISTORIC AL ARMATEI
Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei
ENCICLOPEDIA
ARMATEI
ROMÂNIEI **REVISTE PUBLICATE**

EDITARE, PROCESARE DIGITALĂ, TEHNOREDACTARE, CORECTURĂ,
TIPĂRIRE ȘI FINISARE LA STANDARDE SUPERIOARE DE CALITATE

B-dul Ion Mihalache nr. 124-126 ○ Tel.: 021 224.26.34 ○ E-mail: ctea_smg@yahoo.com ○ www.defense.ro/edituractea

